

ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΑΡΡΗ

Δ. Φ. ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Ε'. ΚΑΙ ΣΤ'. ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΙ ΟΙΚΟΙ ΜΙΧ. Σ. ΖΗΚΑΚΗ
ΠΕΡΙΜΑΤΟΓΛΟΥ - ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΑΙ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΑΡΡΗ
Δ. Φ. ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Ε' ΚΑΙ ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ
ΔΙΟΡΘΩΜΕΝΗ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Μ. Σ. ΖΗΚΑΚΗ
ΠΡΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ — ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΑΘΗΝΑΙ
1933

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν σφραγίδα τοῦ Βιβλιοπωλείου.

ΜΕΡΟΣ Α'.

ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΕΙΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'.

ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΕΙΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

§ 1. **Ὁρίζοντας.** Ὅσο ψηλότερα ἀνεβαίνουμε σ' ἓνα βουνό, τόσο μεγαλύτερο τόπο βλέπουμε μπροστά μας καὶ γύρω μας, τόσο μεγαλύτερη γίνεται ἡ περιοχή πού ἀντικρύζουν τὰ μάτια μας. Πέρα μακριά, στὸ τέλος τῆς περιοχῆς αὐτῆς, βλέπουμε μιὰ γραμμή, ὅπου φαίνεται πὼς ὁ οὐρανὸς ἀγγίζει μὲ τὴ γῆ. Ἡ γραμμὴ αὕτη, πού σχηματίζει γύρω μας ἓνα μέγαλο κύκλο λέγεται **ὁρίζοντας**. Ἐπάνω στὸν κύκλον αὐτόν, καθὼς ξέρουμε, μπορούμε νὰ ὀρίσουμε τὰ τέσσερα σημεῖα, δηλ. τὸ νότιο, τὸ βόρειο, τὸ ἀνατολικὸ καὶ τὸ δυτικὸ, (σχ. 1).

Σχ. 1. Πὼς βρίσκουμε τὰ 4 σημεῖα τοῦ ὁρί-
ζοντα μὲ τὸ δεξιὸν χερὶ στὴν ἀνατολή.

§ 2. **Σχῆμα τῆς γῆς.** Ὁ ὁρίζοντας ἀλλάζει, ὅταν ἀλλάζουμε θέση. Ὅμως πάντοτε φαίνεται κυκλικός, ὅταν δὲν ἐμποδίζεται ἡ θέα. Αὐτὸ ἀποδείχνει ὅτι ἡ γῆ ἀπ' ὅλα τὰ μέρη καμπυλώνεται κανονικά, ἔχει δηλ. **σχῆμα σφαίρας**.

Τοῦτο μποροῦμε νὰ τὸ βεβαιωθοῦμε κι' ἀπὸ ἄλλες παρατηρήσεις. Εἴμαστε μακριὰ ἀπὸ ἓνα βουνὸ ἢ ἀπὸ ἓνα πύργον, καὶ σιγὰ σιγὰ πλησιάζουμε. Στὴν ἀρχὴ βλέπουμε τὴν κορυφὴν του, κι' ὅσο πλησιάζουμε, τόσο φαίνονται καὶ τὰ κατώτερα μέρη. Τέλος τὸ βλέπουμε δολόκληρον. Τὸ φαινόμενο τοῦτο φαίνεται πρὸ καθα-
ρὰ ἀκόμῃ, ὅταν θρῖσκομαστε μέσα σὲ καράβι στὸ πέλαγος, καὶ σιγὰ σιγὰ πλησιάζουμε στὴν ξηρά. Καὶ πάλι, ὅταν ἐμεῖς

Σχ. 2. Πῶς φαίνεται ἡ καμπυλότης τῆς γῆς.

στεκόμαστε στὴν ἀκρογιαλιά καὶ βλέπουμε ἓνα πλοῖον ποὺ ἀνοίγεται στὸ πέλαγος, πρῶτα χάνουμε ἀπὸ τὰ μάτια μας τὸ σκάφος, ὕστερα τὸ κάτω μέρος τῶν καταρτιῶν, ὕστερα καὶ τὸ ἐπάνω μέρος των. Ἄν εἶναι βαπόρι, βλέπουμε ἀκόμῃ τὸν καπνὸν του, ἐνῷ αὐτὸ εἶνε κρυμμένο καὶ πλέει στὸ μέρος τῆς θάλασσας ποὺ θρίσκειται κάτω ἀπὸ τὸν ὁρίζοντα (σχ. 2).

Ἡ ἐπιφάνεια ἐνδὸς κάμπου ἢ καὶ τῆς θάλασσας, μᾶς φαίνεται βέβαια ὁρίζοντια. Τοῦτο ὅμως εἶναι ἀπάτη τῶν ματιῶν μας, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἡ γῆ πολὺ μεγάλη. Ἀκόμῃ κι' αὐτὰ τὰ βουνὰ δὲ χαλοῦν τὴ σφαιρικότητα τῆς γῆς. Γιατί, ἂν φαντασθοῦμε τὴ γῆ μικρὴν ὡς πορτοκάλλι, τὰ βουνὰ θὰ εἶναι ὡς τῆς μικρότατης προεξοχῆς ποὺ θρίσκονται στὴν ὄψιν τῆς φλούδας του.

§ 3. **Περιστροφή τῆς γῆς.** Ἡ γῆ γυρίζει ἀπὸ τὰ Δυτικὰ στὰ Ἀνατολικά ὡς ὁδοῦρα. Κάθε τέτοια περιστροφή διαρκεῖ 24 ὥρες. Ὅταν ταξιδεύουμε μὲ τὸ σιδηρόδρομον, ἀπὸ τὸ παρὰθυρον βλέπουμε πῶς τὰ δένδρα, οἱ τηλεγραφόστυλοι, τὰ σπίτια τρέχουν ἀντίθετα μὲ μᾶς. Ἰδια καὶ στὴν κίνηση τῆς γῆς φαίνεται πῶς ὁ ἥλιος περπατεῖ ἀπὸ τ' Ἀνατολικά στὰ Δυτικά, καὶ καθὼς γνωρίζουμε, ὁ ἥλιος ἀνατέλλει κάθε 24 ὥρες. Ἔτσι λοιπὸν στὸ χρονικὸ αὐτὸ διάστημα ἡ γῆ ἔκαμε μιὰ περιστροφή. Ὡστε ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύχτα προέρχονται ἀπὸ τὴν περιστροφή τῆς γῆς.

§ 4. **Ἀξονας, Πόλοι.** Ἀξονας τῆς γῆς εἶναι ἡ φανταστικὴ γραμμὴ, ποὺ γύρω της ἡ γῆ περιστρέφεται. Μποροῦμε νὰ

παραστήσουμε τὸν ἄξονα τῆς γῆς μὲ θελόνα, καθὼς εἶνε στὴν ὑδρόγειο σφαῖρα ποὺ γυρίζουμε στὰ χέρια μας.

Οἱ δύο ἄκρες τοῦ ἄξονα τῆς σφαίρας ποὺ κρατοῦμε, εἶναι στὴ θέση τοῦ **βορείου πόλου** τῆς γῆς, καὶ ἡ κάτω ἄκρη στὴ θέση τοῦ **νοτίου πόλου**. Σ' αὐτὰ τὰ μέρη τῆς γῆς εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ πάη κανεὶς, γιατί σκεπάζονται μὲ ἄλυτους πάγους. Μόλις μὲ πολλοὺς κόπους καὶ κινδύνους κατῴρθωσε ὁ Ἀμερικανὸς Πῆρρ νὰ φθάσῃ στὸ βόρειο πόλο τὸ 1909, καὶ Ἀμοῦδсен (1911) καὶ ὁ Σκῶτ (1912) στὸ νότιο πόλο. Τώρα τελευταῖα ἐπέρασαν μερικοὶ ἐπάνω ἀπὸ αὐτοὺς μὲ ἀεροπλάνο.

§ 5. **Κύκλοι τῆς γῆς. Ἰσημερινός.** Ἐπάνω στὴν ὑδρόγειο σφαῖρα βλέπουμε πολλοὺς κύκλους, ποὺ δὲν ὑπάρχουν πραγματικὰ ἐπάνω στὴ γῆ. Τοὺς φανταζόμαστε μόνο, γιὰ νὰ μπορούμε νὰ **προσανατολιζόμαστε**, δηλ. νὰ καταλαβαίνουμε σὲ πῶς μέρος τῆς γῆς βρισκόμαστε. Ἀπ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς κύκλους μᾶς κάνει ἐντύπωση ἓνας στὴ μέση, ἀνάμεσα στοὺς δύο πόλους. Βρίσκεται σὲ ἴση ἀπόσταση ἀπὸ τοὺς καὶ λέγεται **Ἰσημερινός**. Ὁ ἰσημερινὸς κόβει τὴ γῆ σὲ δύο ἡμισφαίρια, τὸ βόρειο καὶ τὸ νότιο (σχ. 3).

Σχ. 3 Ἰσημερινός

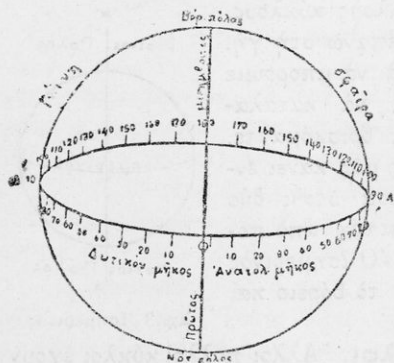
§ 6. **Παράλληλοι κύκλοι.** Ἄλλοι πολλοὶ κύκλοι ἔχουν τὴν ἴδια διεύθυνση μὲ τὸν ἰσημερινό (παράλληλοι) καὶ βρίσκονται στὸ βόρειο καὶ στὸ νότιο ἡμισφαίριο. Ἐχουν καὶ ἀριθμούς, ποὺ μετριοῦνται ἀπὸ τὸν ἰσημερινό. Ὁ ἰσημερινὸς ἔχει τὸν ἀριθμὸ 0, καὶ ἕως 90. Ὅσο ἀπέχουν ἀπὸ τὸν ἰσημερινό, τόσο εἶναι μικρότεροι. Οἱ δύο, ποὺ ἔχουν ἀριθμὸ 60 (ὁ ἓνας στὸ βόρειο καὶ ὁ ἄλλος στὸ νότιο ἡμισφαίριο), εἶναι μισὴ φορὰ μικρότεροι ἀπὸ τὸν ἰσημερινό. Οἱ ἀριθμοὶ 90 εἶναι στοὺς δύο πόλους, ὥστε οἱ δύο αὐτοὶ ἀριθμοὶ φανερώνουν σημεῖα, ὅχι πιά κύκλους.

§ 7. **Μοῖρες Γεωγραφικοῦ πλάτους.** Μ' αὐτοὺς τοὺς παραλλήλους κύκλους ἡ γῆ χωρίζεται σὲ πολλὰ στενὰ ζῶνες. Λέμε μιὰ **μοῖρα** πλάτος τὸ πλάτος κάθε τέτοιας ζώνης. Κάθε μοῖρα ἔχει μῆκος 111 χιλιόμετρα. Ἀπὸ τὴν Ἀθήνα π. χ. ὡς τὴ Σικόπελο ἡ ἀπόσταση εἶνε μιὰ μοῖρα, δηλ. 111 χιλιόμετρα.

§ 8. **Γεωγραφικὸ πλάτος.** Οἱ 90 ἀριθμοὶ τῶν μοιρῶν, βόρεια στὸν ἰσημερινό, καὶ ἄλλοι 90, νότια, μᾶς χρησιμεύουν γιὰ νὰ ἐρίζουμε τὸ **γεωγραφικὸ πλάτος** ἐνὸς τόπου πάνω στὴ γῆ (σχ. 4). **Γεωγραφικὸ πλάτος ἐνὸς τόπου λέγεται ἡ ἀπόστασή του ἀπὸ τὸν ἰσημερινό, ἀπόσταση ποὺ μετρεῖται μὲ μοῖρες.** Ἄν μετροῦμε τὴ θέση βόρεια στὸν ἰσημερινό, λέμε **βόρειο γεωγραφικὸ πλάτος**. ἂν νότια, λέμε **νότιο γεωγρ. πλάτος**. Μὲ λίγα λόγια σημειώνουμε π. χ. ἔτσι δά :

Ἡ Ἀθήνα ἔχει 38° β(όρειο) γ(εωγραφικὸ) π(λάτος), ἡ Κωνσταντινούπολη 41° β. γ. π., ἡ Γῆ τοῦ Πυρὸς 58° ν.γ.π.

Ἐπίσης λέμε ὅτι ἡ Ἀθήνα καὶ ὁ Ἅγιος Φραγκῖσκος τῆς Ἀμερικῆς ἔχουν τὸ ἴδιο γεωγραφικὸ πλάτος.

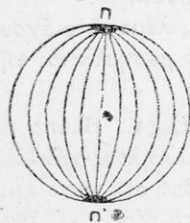
Σχ. 4. Γεωγραφικὸ πλάτος. Μετρεῖται ἀπὸ τὸν Ἰσημερινό

§ 9. **Μεσημβρινοί.** Ὁ ἰσημερινὸς καὶ οἱ παράλληλοι κύκλοι κόβονται κάθετα ἀπὸ κάτι μεγάλους κύκλους, ποὺ εἶναι ἴσοι ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλο, καὶ περνοῦν ὅλοι ἀπὸ τοὺς δυὸ πόλους. Αὗτοι λέγονται **μεσημβρινοί**, καὶ σημειώνονται 180 τέτοιτοι ἐπάνω στὴ γεωγραφικὴ σφαῖρα μας. Ἄν ὅμως πάρουμε τὸ μισό ἀπὸ τὸν

καθένα, ἀπὸ τὸν ἕνα πόλο στὸν ἄλλο, τότε ἔχουμε 360 τέτοιαι ἡμικύκλια, ποὺ ὀνομάζονται **κυρίως μεσημβρινοί** (σχ. 5). Ὅλοι οἱ τόποι, ποὺ εἰσὶν ἐπάνω στὸν ἴδιο **κυρίως μεσημβρινό**, ἔχουν τὴν ἴδια ὥρα μεσημέρι (Ἀθήνα, Σκόπελος, Σέρρες, Ρίγα Λετονίας), ἐνθ' οὐκ αἶρα, ὅσοι τόποι εἰσὶν ἐπάνω στὸ ἄλλο ἡμικύκλιο τοῦ ἴδιου μεσημβρινοῦ, ἔχουν μεσάνυχτα.

§ 10. **Μοῖρες γεωγραφικοῦ μήκους.** Κάθε μεσημβρινὸς κόβει τὴ γῆ σὲ δυὸ ἡμισφαίρια. **δυτικὸ καὶ ἀνατολικό.** Ἐπάνω στὴ γεωγραφικὴ σφαῖρα σημειώνονται οἱ μεσημβρινοὶ δέκα δέκα. Ὅλοι οἱ μεσημβρινοὶ χωρίζουν τὸν ἰσημερινό ὡς καὶ κάθε παράλληλο κύκλο σὲ 360 ἴσα μέρη ἢ μοῖρες (360°). Οἱ

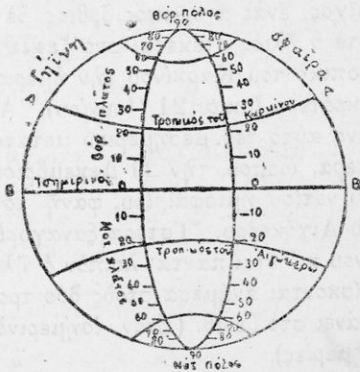
μοῖρες αὐτὰς ἐπάνω στὸν ἰσημερινὸ ἔχουν τόσο μῆκος, ὅσο καὶ οἱ ἄλλες μοῖρες τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους, δηλ. 111 χιλιόμετρα ἢ καθεμιά. Ἀπάνω ὅμως σ' ἓνα παράλληλο κύκλο μιὰ μοῖρα γεω-

Σχ. 5. Μεσημβρινοί

γραφικοῦ μῆκους εἶναι μικρότερη ἀπὸ 111 χιλιόμετρα, γιατί ἡ γῆ στενεύει ὅσο προχωροῦμε πρὸς τοὺς πόλους, σὰ φέτα πορτοκαλιοῦ. Στὶς 28° γ. π. ἡ μοῖρα τοῦ γεωγραφικοῦ μῆκους εἶναι 88 χιλιομ. στὶς 60° τὸ μισθὸν 111 χιλιομέτρων καὶ στοὺς πόλους 0 χιλιόμετρα. **Λοιπὸν μοῖρα γεωγραφικοῦ μῆκους εἶναι ἡ ἀπόστασις ἀνάμεσα σὲ δυὸ μεσημβρινούς ἢ ἡ ἐπιφάνεια ἀνάμεσά τους.**

§ 11. Γεωγραφικὸ μῆκος. Ὅπως μετροῦμε τὸ γεωγραφικὸ πλάτος, ἔτσι μετροῦμε καὶ τὸ γεωγραφικὸ μῆκος ἐνὸς τόπου. Ἀνάμεσα ὅμως στοὺς μεσημβρινούς δὲν διακρίνουμε κανένα ξεχωριστό, ποὺ νὰ τοῦ δώσουμε τὸν ἀριθμὸ 0, κι' ἀπ' ἐκεῖ νὰ ἀρχίσουμε νὰ μετροῦμε τίς μοῖρες τοῦ γεωγραφικοῦ μῆκους. Μποροῦμε ὅμως νὰ δώσουμε τὸν ἀριθμὸ 0 σ' ἓναν ὅποιονδήποτε μεσημβρινό, τὸν ὁποῖον καὶ ὀνομάζουμε **πρῶτο μεσημβρινό**. Ἐτσι, παίρνουμε γιὰ πρῶτο μεσημβρινὸ ἄλλη φορά αὐτὸν ποὺ περνᾷ ἀπὸ τὸ νησί Φέρρο (δυτικὰ τῆς Ἀφρικῆς), ἄλλη φορά αὐτὸν ποὺ περνᾷ ἀπὸ τὸ ἀστεροσκοπεῖον Γρήνουϊτς (κοντὰ στὸ Λονδίνον), κι' ἄλλη φορά αὐτὸν ποὺ περνᾷ ἀπὸ τὸ Παρίσι (σχ. 6).

Σχ. 6. Γεωγραφικὸ μῆκος, Μετρίεται ἀπὸ τὸν πρῶτο μεσημβρινό

Γεωγραφικὸ μῆκος ἐνὸς τόπου λέγεται ἡ ἀπόστασις τοῦ τόπου αὐτοῦ ἀπὸ τὸν πρῶτο μεσημβρινό, ἀπόστασις ποὺ μετρίεται μὲ μοῖρες γεωγραφικοῦ μῆκους.

Ἄν ὁ τόπος πέφτει ἀνατολικά στὸν πρῶτο μεσημερινό, τὸ γεωγραφικὸ μῆκος λέγεται **ἀνατολικό**, ἂν δυτικά, **δυτικό**. Ἔτσι τὸ γεωγραφικὸ μῆκος φθάνει ὡς 180° ἀνατολικό καὶ 180° δυτικό, δηλ. τὸ καθένα ἀγκαλιάζει ἀπὸ ἓνα ἡμισφαίριο.

Ἡ Ἀθήνα, ἡ Σκόπελος, οἱ Σέρρες, ἡ Ρίγα, λέμε ὅτι ἔχουν 41° ἀ(ν)τολ.) γ(εωγρ.) μ(ῆκος) ἀπὸ τὸν πρῶτο μεσημερινό τῆς Φέrrου.

§ 12. **Τροπικοὶ καὶ πολικοὶ κύκλοι.** Βλέπουμε ἀκόμη στὴ γεωγραφικῇ σφαῖρα τέσσερους παράλληλους κύκλους μὲ τελείας. Οἱ δυὸ εἶνε στὸ βόρειο καὶ οἱ ἄλλοι δυὸ στὸ νότιο ἡμισφαίριο. Οἱ δυὸ κοντινοὶ στὸν ἰσημερινό, ἓνας στὸ βόρειο καὶ ἓνας στὸ νότιο ἡμισφαίριο, ἀπέχουν τὴν ἴδια ἀπόσταση ἀπὸ τὸν ἰσημερινό, δηλαδή 23¹/₂ μοῖρες. Ὁ βόρειος λέγεται **τροπικὸς τοῦ Καρκίνου** ἢ **βόρειος τροπικὸς** (23¹/₂ β.γ.π.) καὶ ὁ νότιος λέγεται **τροπικὸς τοῦ Αἰγόκερου** ἢ **νότιος τροπικὸς** (23¹/₂° ν.γ.π.). Στοὺς τόπους αὐτοὺς, ἀπ' ὅπου περνοῦν οἱ φανταστικοὶ αὐτοὶ κύκλοι, ὁ δρόμος τοῦ ἡλίου τὴ μεγαλύτερην ἡμέρα τοῦ χρόνου φτάνει τόσο ψηλά, ὥστε τὸ μεσημέρι βρίσκεται στὸ κατακόρυφο σημεῖο τοῦ οὐρανοῦ. Ἐνας στύλος κατακόρυφος, ἓνας τοίχος, ἓνας ἄνθρωπος ὀρθίος, δὲ ρίχτουν καθόλου ἴσκιο. Λέμε ὅτι τότε ὁ ἥλιος στέκεται στὸ *ξενιθ* τοῦ τόπου. Τοῦτο γίνεται στὸν τροπικὸ τοῦ Καρκίνου τὴν ἡμέρα ποὺ σ' ἐμαῖς ὁ ἥλιος ρίχνει τὸ μικρότερο ἴσκιο (21 Ἰουνίου). Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἐκεῖνη τὸ φαινόμενο αὐτὸ τοῦ μεσημεριοῦ μετατοπίζεται μέρα μὲ τὴ μέρα νοτιώτερα, ὥσπου, τὴν 21 Δεκεμβρίου, δηλ. τὴν πιὸ μεγάλη ἡμέρα τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου, φανῇ τὸ ἴδιο φαινόμενο στὸν τροπικὸ τοῦ Αἰγόκερου. Ὑστερα ξαναγυρίζει πάλι στὸν τροπικὸ τοῦ Καρκίνου καὶ ἔτσι πάντα· λοιπὸν ὁ ἥλιος σὲ ὅλους τοὺς τόπους, ποὺ βρίσκονται ἀνάμεσα στοὺς δύο τροπικοὺς, δύο φορές τὸ χρόνο φτάνει στὸ *ξενιθ*. (Στὸν ἰσημερινό γίνεται αὐτὸ τότε ποὺ εἶναι ἰσημερίες).

Οἱ ἄλλοι δύο κύκλοι εἶναι ὁ **βόρειος πολικὸς** καὶ ὁ **νότιος πολικὸς** κύκλος (σχ. 7). Αὐτοὶ ἀπέχουν ἴση ἀπόσταση ἀπὸ τοὺς δυὸ πόλους (ὁ βόρειος πολικὸς 66¹/₂° β.γ.π. καὶ ὁ νότιος πολικὸς 66¹/₂° ν.γ.π.). Στὸν πρῶτο, ὅταν ἐμεῖς ἔχουμε τὴ μικρότερη μέρα, ὁ ἥλιος δὲν ἀνατέλλει· τόσο μακριὰς γίνονται ἐδῶ οἱ νύχτες. Ὅταν πάλι ἔχουμε τὴ μεγαλύτερη μέρα, ὁ ἥλιος ἐκεῖ

δὲ βασιλεύει. Τὰ ἴδια, ἀλλὰ ἀντίθετα γίνονται καὶ στὸ νότιο πολικὸ κύκλο· ἐκεῖ ἡ μεγαλύτερη νύχτα εἶναι ὅταν στὸ θόρειο πολικὸ εἶναι ἡ μικρότερη μέρα (21 Ἰουνίου), καὶ ἡ πρὸς μικρὴ μέρα εἶναι ὅταν στὸ θόρειο πολικὸ εἶναι ἡ μεγαλύτερη νύχτα (21 Δεβρίου).

§ 13. **Ζῶνες τῆς γῆς.** Οἱ τέσσερες αὐτοὶ κύκλοι δρίζουν τις 5 ζῶνες τῆς γῆς, δηλ. τὴ θερμὴ τροπικὴν, τις δύο εὐκρατεῖς καὶ τις δύο ψυχρὰς (σχ. 7).

α') Ἡ θερμὴ ἢ τροπικὴ ζώνη πέφτει ἀνάμεσα στοὺς δύο τροπικοὺς κύκλους. Λέγεται θερμὴ, γιατί ἐκεῖ κρατεῖ καλοκαίρι ὅλο τὸ χρόνο. Εἶδαμε κίελας παραπάνω ὅτι σ' αὐτὴν τὴν ζώνην ὁ ἥλιος ἀνεβαίνει πάντοτε πολὺ ψηλὰ ἀπὸ τὸν δρίζοντα.

β') Πέρα ἀπὸ τοὺς τροπικοὺς βρίσκονται οἱ εὐκρατεῖς ζῶνες. Ἡ μία, ἡ βόρεια εὐκρατὴ ζώνη, εἶναι ἀνάμεσα στὸν τροπικὸ τοῦ Καρκίνου καὶ στὸ θόρειο πολικὸ κύκλο, καὶ ἡ ἄλλη, ἡ νότια εὐκρατὴ ζώνη, ἀνάμεσα στὸν τροπικὸ τοῦ Αἰγίου καὶ στὸ νότιο κύκλο. Στις ζῶνες αὐτὰς ἡ ζέστη τοῦ καλοκαιριοῦ δὲν εἶναι πολὺ μεγάλη, καὶ τὸ κρύο τοῦ χειμῶνα ὄχι πολὺ.

γ') Πέρα ἀπὸ τοὺς πολικοὺς κύκλους βρίσκονται οἱ δύο ψυχρὰς ζῶνες, δηλ. ἡ βόρεια ψυχρὴ καὶ ἡ νότια ψυχρὴ ζώνη. Τὶς λένε ψυχρὰς, γιατί σ' αὐτὰς κάνει πολὺ ψῦχος. Ὁ ἥλιος πολὺς ἡμέρες ἢ καὶ μῆνες δὲν ἀνατέλλει καθόλου, ἄλλη φορὰ πάλι γυρίζει μέρες καὶ μῆνες λίγο ψηλότερα ἀπὸ τὸν δρίζοντα καὶ καθόλου δὲ ζεσταίνεται.

Ἡ πατρίδα μας Ἑλλάδα βρίσκεται στὴ βόρεια εὐκρατὴ ζώνη.

Σχ. 7.-Οἱ πέντε ζῶνες τῆς γῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'.

ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΕΙΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗ ΦΥΣΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

§ 1. **Ἀτμόσφαιρα.** Ἀπὸ τοὺς ἀνέμους, ποὺ φυσοῦν ἄλλοτε ἀπὸ τὸ ἓνα καὶ ἄλλοτε ἀπὸ τὸ ἄλλο σημεῖο τοῦ ὀρίζοντα, καταλαβαίνουμε πὼς ὑπάρχει ἀέρας. Ὅλη ἡ γῆ περικυκλώνεται ἀπὸ ἀέρα, ποὺ λέγεται καὶ **ἀτμόσφαιρα**. Ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι ὑψηλὴ πολλὰ χιλιόμετρα, σχετικὰ ὅμως μὲ τὴ γῆ εἶναι πολὺ λεπτή. Δὲ μπορούμε νὰ βροῦμε ποῦ τελειώνει, γιατί καὶ μόνο 7 χιλιόμετρα ψηλὰ ἀπ' τὴ θάλασσα ἀναπνέουμε μὲ δυσκολία. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτό, ὅσο ψηλότερα ἀνεβαίνει κανεῖς, τόσο βρίσκει ἀέρα ἀραιότερο καὶ ψυχρότερο. Γιατὶ ἡ θερμότητα τοῦ ἀέρα προέρχεται ἀπὸ τὴ θερμότητα τῆς γῆς, ἡ ὁποία πάλι θερμαίνεται ἀπὸ τὶς ἀκτίνες τοῦ ἡλίου. Ἡ γῆ δηλαδὴ εἶναι γιὰ τὸν ἀέρα σὰν μιὰ θερμάστρα.

Μετροῦμε τὴ θερμότητα ἢ τὸ ψῦχος τοῦ ἀέρα μὲ τὸ θερμόμετρο, ποὺ μᾶς δείχνει τὴ **θερμοκρασία** μὲ βαθμοὺς. Ἐκατὸ (100) βαθμοὺς δείχνει τὸ θερμόμετρο στὸ νερὸ ποὺ βράζει καὶ μηδὲν (0) βαθμοὺς στὸ νερὸ ποὺ παγώνει.

Ὁ ἀέρας εἶναι πολὺ ἐλαφρότερος ἀπὸ τὴ γῆ. Παρασκευάζουν ὅμως οἱ ἄνθρωποι ἓνα ἀέριο πολὺ ἐλαφρότερο ἀπὸ τὸν ἀέρα **Μ'** αὐτὸ τὸ ἀέριο φουσκώνουν τὰ μπαλόνια, κι' ἀνεβαίνουν ψηλά. Μὲ τὸ ἴδιο φουσκώνουν καὶ τὰ ἀερόστατα καὶ ἀερόπλοια, ποὺ ἀνεβαίνουν μ' αὐτὰ οἱ ἄνθρωποι στὸν ἀέρα.

Οἱ ἄνθρωποι γιὰ νὰ ζοῦν, ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ ἀέρα. Γιὰ τοῦτο πρέπει καὶ τὸ χειμῶνα ἀκόμη νὰ ἀνοίγουν τὰ παράθυρα κι' ἀκόμη νὰ πηγαίνουν συχνὰ στὴν ἐξοχή, ὅπου ὁ ἀέρας εἶναι καθαρότερος παρὰ στὴν πόλη.

§ 2. **Ὑδρατμοί, ὕγρασία.** Ἡ ἀτμόσφαιρα περιέχει καὶ νερὸ μὲ μορφή ὑδρατμῶν, μὰ δὲ μπορούμε, ὅπως καὶ τὸν ἀέρα, νὰ τοὺς ἴδουμε. Μόνο, ὅταν ἡ ἀτμόσφαιρα ἔχει πολλοὺς ὑδρατμούς, φαίνονται τότε σὰν ὁμίχλη καὶ σὰν σύννεφα, ὅταν πυκνωθοῦν μὲ τὸ ψῦχος. Τὸ χειμῶνα φαίνονται κι' ἀπὸ τὴν ἀναπνοή μας, ὅταν βγαίνουν στὸν κρύο ἀέρα, ἢ ὅταν θalώνουν τὰ τζάκια ἐνδὲς θερμοῦ δωματίου.

Όταν ἡ ἀτμόσφαιρα ἔχῃ πολλοὺς ὑδρατμούς, λέμε πὼς κá-
νει *ὕγρασία*, καὶ πὼς ὁ καιρὸς εἶναι *ὕγρὸς*, ὅταν ἔχῃ λίγους,
λέμε πὼς κάνει *ξηρασία* καὶ πὼς ὁ καιρὸς εἶναι *ξηρὸς*.

§ 3. **Κλίμα.** Κλίμα ἐνὸς τόπου ὀνομάζουμε ὅλα μαζὶ τὰ
φαινόμενα τοῦ καιροῦ, δηλ. τὴ θερμοκρασία τοῦ ἀέρα, τοὺς ἀνέ-
μους, τὴν ὑγρασία ἢ τὴν ξηρασία, τὴ βροχή, κτλ. Ἔτσι λέμε
κλίμα ψυχρὸ, ὑγρὸ, βροχερὸ, νοσηρὸ κτλ.

Γενικὰ στὴ θερμὴ ζώνῃ ἔχουμε θερμὸ κλίμα, στὴν εὐκρα-
τὴ γλυκὸ καὶ στὴν ψυχρὴ ψυχρὸ κλίμα. Ἀλλὰ καὶ τὸ πολὺ ὕψος
ἐνὸς τόπου κάνει τὸ κλίμα τοῦ ψυχρὸ. Ἔτσι τὰ ὄροπέδια τῆς
θερμῆς ζώνης ἔχουν κλίμα εὐκρατο, καὶ οἱ κορφές τῶν ψηλῶν
βουνῶν σκεπάζονται ἀπὸ ἄλυπτους πάγους.

Τὸ πιδ βροχερὸ κλίμα τὸ ἔχουν οἱ τόποι ποὺ εἶναι κοντὰ
στὸν ἰσημερινό· ἐκεῖ πέφτουν βροχές περιοδικές, ἀφθονες, ποὺ
κρατοῦν μῆνες.

Τὸ κλίμα διακρίνεται καὶ σὲ *ὠκεάνειο* καὶ *ἡπειρωτικὸ*.
Τὸ πρῶτο εἶναι στοὺς παραθαλασσίους τόπους καὶ στὰ νησιά.
Εἶναι κλίμα γλυκὸ, γιατί παίρνει ἀπὸ τὴν θερμοκρασία τῆς θά-
λασσας, ποὺ τὸ χειμῶνα εἶναι θερμότερη ἀπὸ τὴν ξηρὰ καὶ τὸ
καλοκαίρι δροσερώτερη.

Ἡπειρωτικὸ εἶναι τὸ κλίμα στὶς μεσόγειες χῶρες. Σ' αὐτὲς
ὁ χειμῶνας εἶναι ψυχρὸς καὶ τὸ καλοκαίρι ἀρκετὰ θερμὸ.

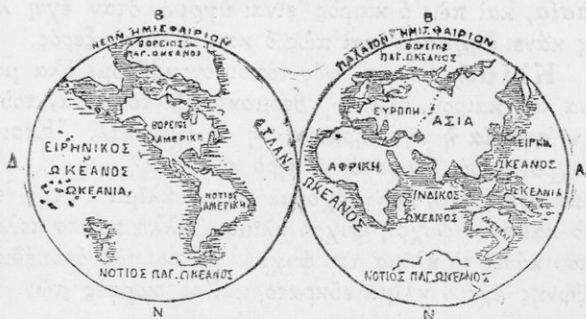
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'.

ΜΙΑ ΜΑΤΙΑ ΣΤΗΝ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΤΗΣ ΓΗΣ

§ 1. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς ἀποτελεῖται ἀπὸ ξηρὰ καὶ ἀπὸ
θάλασσα. Ἡ ξηρὰ κρατεῖ τὸ 1)4 ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς,
καὶ ἡ θάλασσα τὰ 3)4. Εἶναι λοιπὸν ἡ θάλασσα μεγαλύτερη
ἀπὸ τὴν ξηρὰ. (σχ. 8).

§ 2. α) **Ἡ ξηρὰ.** Ἡ ξηρὰ χωρίζεται σὲ 5 ἡπείρους : τὴν
Εὐρώπη, τὴν *Ἀσία*, τὴν *Ἀφρική*, τὴν *Ἀμερικὴ* καὶ τὴν
Αὐστραλία. Οἱ τρεῖς Εὐρώπη, Ἀσία καὶ Ἀφρική ἐνώνονται
καὶ εἶναι κοντὰ καὶ λέγονται *παλιὸς κόσμος*, γιατί ἦταν γνω-
στὲς ἀπὸ πολὺ ἀρχαῖα χρόνια. Οἱ ἄλλες δύο μακριὰ ἢ μιὰ ἀπὸ

τὴν ἄλλην, λέγονται *νέος κόσμος*. Ἡ Ἀμερικὴ ἀνακαλύφθηκε

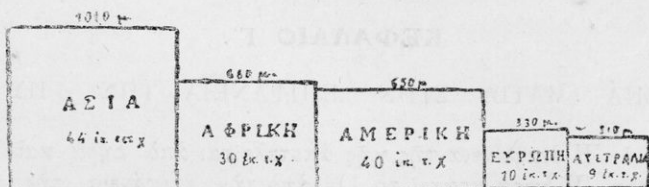

Σχ. 8. Ἡμισφαίρια

ἀπὸ τοῦ Χριστόφορου Κολόμβου, τὸ 1492, καὶ ἡ Αὐστραλία τὸ 1503.

Ἡ Εὐρώπη, ἡ Ἀσία, ἡ Ἀφρική καὶ ἡ Αὐστραλία πέφτουν στὸ ἀνατολικὸ ἡμισφαίριον καὶ ἡ Ἀμερικὴ στὸ δυτικόν. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι στὴν Εὐρώπῃ.

§ 3. **Μέγεθος τῶν ἡπείρων.** Ἡ πιὸ μεγάλη ἡπειρος εἶναι ἡ Ἀσία, καὶ λίγο μικρότερη ἡ Ἀμερικὴ. Ὑστερα ἔρχονται κατὰ σειράν ἡ Ἀφρική, ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Αὐστραλία (σχ. 9). Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς 5 αὐτὰς ἡπείρους ἔχουμε καὶ τὴν νεωτάτην ἡπειρον, τὴν *Ἀνταρκτικὴν*, μεγαλύτερη τῆς Εὐρώπης, μὰ ἀκατοίκητη.

Σχ. 9. Μέγεθος καὶ μέσον ὕψος τῶν ἡπείρων

Βρίσκεται στὴ νότιο ψυχρὴ ζώνῃ, στὸ ἀνατολικὸ καὶ στὸ δυτικὸ ἡμισφαίριον.

§ 4. **Νησιά.** Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἡπείρους ὑπάρχουν καὶ νησιά, μεγάλα καὶ μικρά, ἄλλα κοντὰ σὲ τὶς ἡπείρους, ἄλλα ἀνάμεσα

στοὺς ὠκεανούς. Τὰ μεγάλα βρίσκονται κοντὰ στὶς ἡπείρους. Π. χ. ἡ Μεγάλη Βρεττανία καὶ ἡ Ἰρλανδία. Τὸ μεγαλύτερο νησί τῆς γῆς εἶναι ἡ Γροιλανδία, ὅχι τὴν φορὰς μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

§ 5. **Θάλασσα.** Τὰ μεγάλα μέρη τῆς θαλάσσης λέγονται ὠκεανοὶ καὶ εἶναι τέσσερις : Ὁ *Μέγας* ἢ *Εἰρηνικός* ὠκεανός, ὁ *Ἀτλαντικός*, ὁ *Ἰνδικός*, καὶ ὁ *Βόρειος Παγωμένος*.

1) Ὁ Μέγας ἢ Εἰρηνικός ὠκεανός εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἀπ' ὅλους καὶ ἀπλώνεται ἀνάμεσα στὴν Ἀμερική, Ἀσία καὶ Αὐστραλία.

2) Ὁ Ἀτλαντικός ὠκεανός ἔχει σχῆμα S καὶ ἀπλώνεται ἀνάμεσα στὴν Ἀμερική, Εὐρώπη καὶ Ἀφρική. Μὲ τὸν ὠκεανὸν αὐτὸν ἐνώνεται ἡ Μεσόγειος θάλασσα μαζὶ μὲ τὸ Ἰόνιο καὶ τὸ Αἰγαῖο πέλαγος.

3) Ὁ Ἰνδικός ὠκεανός ἀπλώνεται ἀνάμεσα στὴν Ἀφρική, τὴν Ἀσία καὶ τὴν Αὐστραλία. Ὀλάκαιρος σχεδὸν βρίσκεται στὸ νότιο ἡμισφαίριο.

4) Ὁ Βόρειος Παγωμένος ὠκεανός πιάνει τὰ μέρη γύρω στὸ βόρειο πόλο καὶ δρέχει τὶς βόρειες ἀκρογιαλιές τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀμερικής.

§ 6. **Μοίρασμα τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θάλασσας κατὰ τὸ βόρειο καὶ νότιο ἡμισφαίριο.** Ὀλόκληρη ἡ Ἀσία καὶ ἡ Εὐρώπη βρίσκονται στὸ βόρειο ἡμισφαίριο, καθὼς καὶ τὰ μεγαλύτερα τμήματα τῆς Ἀφρικής καὶ τῆς Ἀμερικής. Ἡ Αὐστραλία καὶ ἡ Ἀνταρκτική βρίσκονται στὸ νότιο ἡμισφαίριο. Γενικὰ παρατηροῦμε, ὅτι ἡ πρὸς μεγάλη ἔκταση τῶν ὠκεανῶν βρίσκεται στὸ νότιο ἡμισφαίριο.

§ 7. **Βᾶθος τῶν ὠκεανῶν.** Καθὼς ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς ἄλλοῦ εἶνε ψηλότερη καὶ ἄλλοῦ χαμηλότερη, ἀπαράλλαχτα καὶ ὁ βυθὸς τῶν θαλασσῶν. Τὸ βαθύτερο μέρος τῆς θάλασσας εἶναι στὸ μεγάλο Εἰρηνικὸ ὠκεανό, ἀνατολικά τῆς Ἀσίας καὶ φτάνει σχεδὸν τὰ 11 χιλιάδες μέτρα. Τὸ μεγαλύτερο βάθος τῆς Μεσογείου εἶναι 4.400 μέτρα (ὁ Ὀλυμπος ἔχει ὕψος 2920).

§ 8. **Κίνηση τῆς θάλασσας.** Ἡ θάλασσα κάνει τριῶ λογίῳ κινήσεις. Τὰ κύματα, τὶς πλημμυρίδες καὶ τὰ θαλάσσια ρέματα.

α') Τὰ κύματα σηκώνονται ἀπὸ τὴν πίεσιν τοῦ ἀνέμου ἐπάνω

στήν επιφάνεια τῆς θάλασσης. Ὅσο πιδ δυνατὸς ὁ ἄνεμος, τόσο μεγαλύτερα τὰ κύματα. Στους ὠκεανούς ἓνα κύμα καταντᾷ νὰ φτάνη σὲ 15 μέτρα ὕψος. Ἡ ἀπόσταση ἀνάμεσα σὲ δυὸ μεγάλα κύματα φτάνει σὲ 250 ὡς 400 μέτρα.

β') Ἀδιάκοτα καὶ κανονικᾶ ἀνεβαίνει καὶ κατεβαίνει λιγάνι τὸ νερὸ τῆς θάλασσης. Τὸ ἀνέβασμα τοῦ νεροῦ λέγεται **πλημμυρίδα**, καὶ τὸ κατέβασμα **ἀμπωτιή**. Ἡ διάρκεια τῆς καθεμιᾶς εἶναι 6 ὥρες καὶ κάτι. Μὲ αὐτὲς γίνεται ἡ παλίρροια, δηλ. ρέμα ποὺ ἀλλάζει τὴ διεύθυνσή του.

Ἡ πλημμυρίδα εἶναι μεγάλη στοὺς ὠκεανούς καὶ μικρὴ στίς κλειστὰς θάλασσες (καθὼς εἶναι ἡ Μεσόγειο). Αἰτία τῆς παλίρροιας εἶναι ἡ **ἐλκτική** δύναμη τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης ἐπ' αὐτὴν τῇ γῇ.

γ') Τα θαλάσσια ρέματα εἶναι ροὴ τοῦ νεροῦ τῆς θάλασσης πρὸς τούτῃ ἢ ἐκεῖνη τὴν κατεύθυνση. Μιὰ ἀπὸ τίς αἰτίες αὐτῆς τῆς κινήσεως εἶναι καὶ ἡ ἀδιάκοπη πνοὴ τῶν ἀνέμων. Τὰ ρέματα αὐτὰ εἶνε δυὸ λογίῳ, ψυχρὰ καὶ θερμά. Τὰ ψυχρὰ φεύγουν ἀπὸ τίς ψυχρὰς ζώνες καὶ ρέουν πρὸς τὴ θερμὴν, τὰ θερμά ἀντίθετα. Ἐνα θερμὸ ρέμα εἶναι αὐτὸ ποὺ λένε **Ἐγνὸλόπιο** ἀρχίζει ἀπὸ τὸν κόλπο τοῦ Μεξικοῦ καὶ διευθύνεται πρὸς τίς ἀκρογιαλιὰς τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Γιὰ τοῦτο οἱ ἀκρογιαλιὰς αὐτὲς ἔχουν θερμότερο κλίμα ἀπὸ ἄλλες χώρες, ποὺ βρίσκονται στὸ ἴδιο γεωγραφικὸ πλάτος.

ΜΕΡΟΣ Β΄.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΝ ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Α΄. Α Σ Ι Α

(1 δισεκατομμύριο κάτοικοι)

1. ΓΕΝΙΚΗ ΜΑΤΙΑ ΣΤΗΝ ΑΣΙΑ

Θέση και σύνορα. Ἡ Ἀσία, $4\frac{1}{4}$ φορές μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, βρίσκεται ἐλόκληρη στὸ ὅρειο ἡμισφαίριο, καὶ ἑαπλώνεται ἀπὸ κοντὰ στὸν Ἰσημερινὸ ὡς τὸ Βόρειο Παγωμένο ὠκεανό. Βρέχεται καὶ ἀπὸ ἄλλους δυὸ ὠκεανούς, τὸν Εἰρηνικὸ ἀνατολικά, καὶ τὸν Ἰνδικὸ νότια.

Δυτικὰ συνορεύει μὲ τὴν Εὐρώπην. Σύνορά της εἶναι τὰ *Ὀυράλια ὄρη*, ὁ *Ὀυράλης ποταμός*, ἡ *Κασπία θάλασσα*, ἡ *Ἀζοφικὴ θάλασσα*, ὁ *Εὐξείνιος πόντος*, ὁ *Βόσπορος* καὶ ἡ *Προποντίδα*, ὁ *Ἑλλήσποντος*, τὸ *Αἰγαῖο πέλαγος*, καὶ ἡ *Μεσόγεια θάλασσα*. Χωρίζεται ἀπὸ τὴν Ἀφρική, μὲ τὴ διώρυγα τοῦ *Σουέξ* καὶ τὴν *Ἐρυθρὰ θάλασσα*.

Ὅριζόντιος διαμελισμός. Ἡ Ἀσία διαμελίζεται ἀπ' ὅλα τὰ μέρη. Δυτικὰ ἡ χερσόνησος *Μικρασία* ἀπλώνεται μέσα στὶς ἑλληνικὰς θάλασσας. Νότια οἱ τρεῖς μεγάλες χερσόνησοι, ἡ *Αραβία*, τὸ *Δεκάν*, καὶ ἡ *Ἐκεῖθεν Ἰνδική*, ἀπλώνονται μέσα στὸν Ἰνδικὸ ὠκεανό. Ἀνατολικά εἶνε οἱ χερσόνησοι *Κορέα* καὶ *Καμτσιάτνα*, μέσα στὸν Εἰρηνικόν.

Πάμπολλα είναι καὶ τὰ νησιὰ τῆς Ἀσίας. Τὰ σπουδαιότερα εἶναι τὰ *Ἰνδικὰ* καὶ *Μαλαικὰ* νησιά, ἀνάμεσα στὴν *Ἐκεῖθεν Ἰνδική* καὶ στὴν Αὐστραλία, καὶ τὰ *Ἰαπωνικὰ* νησιὰ ἀνατολικά.

Σχ. 10. Τὰ Ἰμαλαῖα ὅρη ὅπως φαίνονται ἀπὸ τὸ Ντάρτσουιγγ. Εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν ποὺ εὐρίσκεται ὑψηλὰ 2200 μ. πηγαίνει σιδηρόδρομος ἀπὸ τὴν Καλκούτα. Εἶναι ὑγρινὸν μέρος διὰ τοὺς Εὐρωπαίους καὶ φυτεύεται γύρω τῶν καπνῶν.

Διάπλαση τοῦ ἐδάφους. Καμιά ἄλλη ἡπειρος δὲν ἔχει τόσα ψηλὰ καὶ μεγάλα ὄροπέδια, ὅσο ἡ Ἀσία. Μερικὰ ἀπ' αὐτὰ ξεπερνοῦν καὶ τὸ ὕψος τοῦ δικοῦ μας Ὀλύμπου. Στὶς πλευρὰς ὑψώνονται ὄρη, ποὺ ἔχουν τίς ψηλότερες κορυφὰς τῆς γῆς. Τὸ πιὸ ψηλὸ ἀπὸ τὰ ὄροπέδια αὐτὰ εἶναι τὸ *Θιβέτ*, τέσσαρες φορές πιὸ μεγάλο ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἐδῶ τὸ κλίμα εἶναι πολὺ ψυχρὸ καὶ νοσηρὸ, τὸ νερὸ ρεῖ σὲ λίμνες ἀρμυρὰς καὶ τὸ ἔδαφος εἶναι σχεδὸν ἔρημο. Στὴ νότια πλευρὰ τοῦ ὑψώνονται τὰ *Ἰμαλαῖα* ὄρη, ποὺ πάει νὰ πῇ στὴν Ἰνδική γλῶσσα *κατοικία τῶν χιονιῶν*. Ἀπὸ τίς χιονοσκεπέστες κορυφὰς τοῦ τὸ *Ἐβέρεστο* εἶναι τὸ πιὸ ψηλὸ βουνὸ τῆς γῆς καὶ ἔχει ὕψος 8.840 μέτρα (τρεῖς φορές ψηλότερο ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο. Σχ. 10).

Τὰ πρὸ σπουδαῖα *βαθύπεδα* εἶναι τὸ *Ἰνδοστὰν* καὶ τὸ *Σινικό*. Τὸ πρῶτον ἀπλώνεται ἀνάμεσα στὰ Ἰμαλάια καὶ στὶς χειρσονήσους Δεκὰν καὶ Ἐκεῖθεν Ἰνδική. Καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο δέχονται πολλὴ βροχή, καὶ ἐπειδὴ εἶναι καὶ θερμά, ἀποτελοῦν μέρος πολὺ εὐφορο. Γιὰ τοῦτο εἶναι πολὺ πυκνὰ κατοικημένα καὶ συγκεντρώνουν τὸν περισσότερον πληθυσμὸν τῆς Ἀσίας.

Βορειοδυτικὰ ἀπὸ τὰ ψηλὰ ὄροπέδια ἀπλώνεται ἡ μεγάλη *Σιβηρία*, γεμάτη δάση καὶ μεταλλωρυχεῖα. Τὸ ψυχρὸς ἐδῶ εἶναι μεγάλο, τόσο ποὺ τὸ παγωμένο ἔδαφος δὲ λιώνει τὸ καλοκαίρι, παρὰ μόνο στὴν ἐπιφάνεια.

Ποταμοί. Μεγάλοι ποταμοὶ χύνονται στὸ Βόρειον Παγωμένο ὠκεανό, ποὺ εἶναι παγωμένοι καὶ αὐτοὶ πολλοὺς μῆνες. Ἄλλοι ποταμοὶ ρέουν ἀνατολικὰ καὶ χύνονται στὸν Εἰρηνικὸ ὠκεανό, ἄλλοι ρέουν νότια καὶ χύνονται στὸν Ἰνδικόν.

1) Ὁ *Χοαγ*—*χῶ* (δηλ. Κίτρινος ποταμὸς) καὶ ὁ *Γιάγγ-Τσέ*—*Κιάγκ*, (δηλ. Γαλάζιος), στὴν Κίνα. Ὁ δεύτερος εἶναι πλωτὴς σὲ πολὺ διάστημα.

2) Ὁ *Γάγγης*, ὁ ἱερὸς ποταμὸς τῶν Ἰνδῶν, στὸ Ἰνδοστὰν ποὺ σχηματίζει μεγάλο Δέλτα.

3) Ὁ *Τίγρις* καὶ ὁ *Εὐφράτης*. Αὐτοὶ ποτίζουν τὴν εὐφορὴν Μεσοποταμίαν.

Κλίμα. Στὰ ἀνατολικὰ μέρη εἶναι θερμὸ καὶ βροχερό. Στὰ βόρεια καὶ ἐπάνω στὰ ὄροπέδια ψυχρὸ μὲ λίγες βροχές. Ὅσοι τόποι τῆς Ἀσίας βρίσκονται βόρεια ἀπὸ τὸν Τροπικὸ τοῦ Καρκίνου, ἔχουν κλίμα ἡπειρωτικόν. Ἡ διαφορὰ δηλαδὴ ἀνάμεσα στὸ χειμωνιάτικο ψυχρὸ καὶ στὴν καλοκαιριάτικη ζέστη εἶναι πολὺ μεγάλη, πολὺ πρὶν μεγάλη παρὰ στὴν Ἑλλάδα, ἀκόμα καὶ στὶς ἀνατολικὰς ἀκρογιαλίες.

Πληθυσμός. Στὴν Ἀσίαν κατοικοῦν περισσότεροι ἀπὸ τοὺς μισοὺς ἀνθρώπους ὅλης τῆς γῆς (1 δισεκατομμύριο). Ἀπὸ τοὺς κατοίκους τούτους τὸ ἓνα τρίτον, καὶ περισσότερο, κατοικεῖ στὴ Σινικὴ καὶ ἄλλο ἓνα τρίτον στὶς Ἑντεσθεν Ἰνδίες. Ὅσοι κατοικοῦν στὰ βόρεια καὶ στὰ ἀνατολικά, ἀνήκουν στὴ *Μογγολικὴ* φυλὴ, καὶ ὅσοι κατοικοῦν στὰ νοτιοανατολικά καὶ προπάντων στὰ Ἰνδικὰ νησιά, ἀνήκουν στὴ *Μαλαϊκὴ* φυλὴ, καὶ ὅσοι στὰ νοτιοδυτικά, ἀνήκουν στὴν *Κανκασίαν* φυλὴ, ποὺ σ' αὐτὴν ἀνήκουμε καὶ ἡμεῖς οἱ Εὐρωπαῖοι.

Ἰω. Σαρεῖ, Γεωγραφία Ε' καὶ Σ', Δημοτ. Ἔκδ. 3η

2

Κράτη. Τὰ κύρια κράτη τῆς Ἀσίας εἶναι.

1) Ἡ **Ἀσιατικὴ Τουρκία** (14 ἑκατομ.), μὲ πρωτεύουσα τὴν **Ἄγκυρα**. Κατέχει ὅλη τὴ Μικρασία ποὺ ἦταν στὰ παλιὰ χρόνια Ἑλληνικὴ. Πρὶν ἀπὸ τὸν παγκόσμιον πόλεμον περιλάμβανε καὶ ἄλλες πολλὰς χώρας.

2) Ἡ **Περσία** μὲ πρωτεύουσα τὴν **Ταχεράνη**.

3) Οἱ **Βρετανικὲς Ἰνδίες**. Περιλαμβάνουν τὴν Ἑντεῦθεν Ἰνδικὴ καὶ ἓνα μέρος ἀπὸ τὴν Ἑκείθεν Ἰνδική. Εἶναι πολλὴ εὐφορὴ χώρα, μὲ πληθυσμὸν 320 ἑκατομ. Πρωτεύουσα **Δελχί** (300 χιλ.), μεγαλύτερη ὅμως εἶναι ἡ **Καλκούτα** (1 1/3 ἑκατ.), στὸ Δέλτα τοῦ Γάγγη.

4) Οἱ **Ὀλλανδικὲς Ἰνδίες**, ποὺ κρατοῦν τὸ μεγαλύτερον μέρος ἀπὸ τὰ Ἰνδικὰ ἢ Μαλαϊκὰ νησιά. Πρωτ. **Βαταβία**.

5) Ἡ **Σινικὴ Δημοκρατία**, ποὺ μεγάλη ἀπὸ τὴν Εὐρώπην. Ἔχει πληθυσμὸν 410 ἑκατ. καὶ μεγάλας πόλεις. Πρωτ. **Ναγκίν** (400 χιλ.).

6) Ἡ **Αὐτοκρατορία τῆς Ἰαπωνίας** (60 ἑκατομ.). Ἀποτελεῖται πρὸ πάντων ἀπὸ τὰ Ἰαπωνικὰ νησιά. Πρωτ. **Τόκιο** (5 ἑκατ.).

7) Ἡ **Ἀσιατικὴ Ρωσία**. Κατέχει ὅλη τὴ βόρειο καὶ βορειοδυτικὴ Ἀσία (μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν Εὐρώπην). Ἔχει λίγο πληθυσμὸν, μόλις ὅσο ἡ Ἑλληνικὴ χερσόνησος (23 ἑκατ.).

Φυσικὴ διαίρεση. Ἡ Ἀσία χωρίζεται φυσικὰ σὲ 5 μεγάλα κομμάτια, 1) **Νοτιοδυτικὴ Ἀσία** ἢ **Ἀνατολή**, 2) **Ἰνδίες**, 3) **Υψηλὴ Ἀσία**, 4) **Ἀνατολικὴ Ἀσία** ἢ **Ἀπὸ Ἀνατολὴ καὶ** 5) **Βόρεια καὶ Βορειοδυτικὴ Ἀσία**.

I. ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗ ΑΣΙΑ ἢ ΑΝΑΤΟΛΗ

Γενικὸς χαρακτήρας. Πολλὰς ἔρημοι καὶ κλίμα ξερὸ.

Θέση καὶ διαίρεση. Ἐκπλώνεται πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον, τὴ Μεσόγειον θάλασσαν καὶ τὴν Ἀφρικὴν. Συνορεύει ἀνατολικὰ μὲ τὴν Ἰνδίαν. Χωρίζεται φυσικὰ στὶς ἀκόλουθας χώρας. 1) Μικρασία, 2) Συρία, 3) Παλαιστίνη, 4) Ἀραβία, 5) Μεσοποταμία, 6) Ἀρμενία καὶ 7) Ἀριανή.

1) ΜΙΚΡΑΣΙΑ

(Ίση σχεδὸν μὲ τὴν Ἑλλήν. Χερσόνησο. — 10 ἑκατομ. κατ.).

Σχήμα καὶ σύνορα. Ἡ χερσόνησος Μικρασία, ποὺ πλησιάζει τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησο, ἔχει σχῆμα σὺν ὀρθογώνιο τετράπλευρο. Οἱ τρεῖς πλευρὰς δρέχονται ἀπὸ θάλασσας. Ἡ βορεινὴ ἀπὸ τὸν Εὐξείνιο Πόντον καὶ τὴν Προποντίδα, ἡ δυτικὴ ἀπὸ τὸ Αἰγαῖο καὶ ἡ νοτινὴ ἀπὸ τῆ Μεσόγειο θάλασσα. Ἀνατολικὰ συνορεύει μὲ τὴν ἄλλην Ἀσίαν, μὲ σύνορα τὴν Ἀρμενίαν, τὴ Μεσοποταμίαν καὶ τὴ Συρίαν.

Διάπλαση τοῦ ἐδάφους καὶ ὀριζόντιος διαμελισμός. Ἰὰ ὅρη τῆς Μικρασίας μοιάζουν μὲ τὰ ὅρη τῆς Ἑλλάδας. Τραβιοῦνται σὲ παράλληλες ὁροσειρές, καὶ μερικὰ εἶναι ψηλότερα ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο. Στὰ βορεινὰ εἶναι τὰ *Ποντικὰ* καὶ πολλὰ ἄλλα δασωμένα, στὰ ἀνατολικὰ δὲ *Ἀντίταυρος*, στὰ νότια δὲ *Ταῦρος* καὶ στὰ δυτικὰ δὲ *Τμῶλος*, δὲ *Σίπυλος*, ἢ *Ἰδη*, δὲ *Μυσικὸς Ὀλυμπος* κ. ἄ. Στὴ μέση τῆς χερσονήσου κλείνεται ἀπὸ βουνὰ ἓνα πλατὺ ὁροπέδιο, μὲ σθησμένα ἡφαίστεια· τὸ πρὸ ψηλὸ εἶναι τὸ *Ἀργαῖο* (4000 μέτρα), τὸ ψηλότερο βουνὸ τῆς Μικρασίας.

Τὰ δυτικὰ βουνὰ, ἐπειδὴ προχωροῦν ἐγκάρσια πρὸς τὴ θάλασσα τελειώνουν σὲ χερσονήσους, ἀκρωτήρια καὶ παράκτια νησιά. Γιὰ τὴν ἴδιαν αἰτία σχηματίζονται καὶ πολλοὶ κόλποι. Πολλὰς κοιλάδες ἀνάμεσα στὰ βουνὰ ἀνοίγουν δρόμους πρὸς τὸ ἐσωτερικὸ ὁροπέδιο.

Κλίμα καὶ ποταμοί. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς παράλιους κάμπους, ποὺ ἔχουν κλίμα εὐκρατο, στὴν ἄλλην Μικρασίαν κάνει χειμῶνα θαρὺ καὶ βροχερό. Οἱ πολλὰς γύρω θάλασσες φέρνουν μὲ τοὺς ἀνέμους πολλοὺς ὕδατμούς, ποὺ γίνονται ὅλοι βροχὲς μὲλις φτάσουν στὰ ψυχρὰ βουνὰ. Τὸ καλοκαίρι πάλι τὸ ἐσωτερικὸ ὁροπέδιο εἶναι θερμὸ, καὶ οἱ βροχὲς τραβιοῦνται πρὸς τὸν Πόντον, ποὺ εἶναι ψυχρότερος. Ἐνεκα ποὺ εἶναι οἱ βροχὲς σπάνιες, θρίσκονται στὸ ὁροπέδιο πολλὰς στέππες καὶ ἔρημοι.

Γιὰ τὸν ἴδιον λόγον οἱ ποταμοὶ τὸ καλοκαίρι ἔχουν λίγο νερό, ἐνὼ τὸ χειμῶνα γεμίζουν πολὺ, ὅπως στὴν Ἑλλάδα, καὶ κατεβάζουν ἀπὸ τὰ βουνὰ ἀφθονὴ λάσπη, ποὺ μολώνονται (προσχώνον-

ται) μ' αὐτὴν οἱ ἀκρογιαλιῆς στὰ στόματα τῶν ποταμῶν. Τὸ παρρηροῦμε αὐτὸ προπάντων στοὺς κόλπους ποὺ χύνονται ὁ Μαϊάνδρος, ὁ Κάϋστρος καὶ ὁ Ἑρμος. Οἱ κόλποι αὐτοὶ σιγά—σιγά παίρνουν ἄλλη μορφή. Τὰ λιμάνια τῶν ἀρχαίων πόλεων Ἐφέσου καὶ Μιλήτου ἔχουν χαθῇ καὶ οἱ θέσεις τῶν εἰσέχοντα σήμερα 7 ὡς 8 χιλιόμετρα μακριὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα. Οἱ προσχώσεις τοῦ Ἑρμου θὰ κατανοῦσαν νὰ κλείσουν τὸ λιμάνι τῆς Σμύρνης ἀπὸ τὸν ἄλλο κόλπο, καὶ γιὰ νὰ τὸ προλάβουν αὐτό, γύρισαν τὴν κοίτη τοῦ ποταμοῦ κι' ἔτσι ὁ Ἑρμος χύνεται σήμερα σὲ ἄλλο μέρος.

Πολλοὶ ποταμοὶ ρέουν νότια καὶ χύνονται στὴ Μεσόγειο (Εὐρυμέδοντας, Κῦδνος, Σάρος, Πύραμος). Πρὸς τὰ βορεινὰ ρέουν λίγοι, μὰ μεγάλοι. Ὁ πιὸ μεγάλος ὁ *Ἄλυσ* (κ. Κιζιλ Ἰρμάκ) καὶ ὁ περίφημος *Σαγγάριος* ρέουν πρὸς τὸν Εὐξείνιο Πόντο μὲ πολλὰ στριφογυρίσματα. Μερικὰ μέρη τοῦ ὁροπεδίου δὲν ἔχουν ἄνοιγμα γιὰ νὰ φύγουν τὰ νερά, γιὰ τοῦτο σχηματίζονται ἐδῶ καὶ λίμνες. Ἡ πιὸ μεγάλη εἶνε ἡ Τάτα (τ. Τουζτσολιού).

Ποιότητα τοῦ ἐδάφους καὶ προϊόντα. Τὰ $\frac{2}{3}$ ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς Μικρασίας, εἶνε ἔδαφος εὐφορο πρὸ πάντων οἱ κοιλάδες πρὸς τὸ Αἰγαῖο ποὺ ἐγάζουν *κρασί, σταφίδα, λάδι καὶ βαμπάνι*. Τὰ γενικὰ προϊόντα εἶναι δημητριακὰ ρύζι, πατάτες, καπνός, φρούτα, κρόκος, μύκωνες. Οἱ τελευταῖοι ἀφθονοῦν στὰ ἐσωτερικὰ ὁροπέδια καὶ ἀπ' αὐτοὺς παρασκευάζουν τὸ ὄπιο (ἀφίνι). Τὰ δάση τῶν βορεινῶν πρὸ πάντων βουνῶν ἐγάζουν πολλὴ ξυλεία καὶ βελανίδια.

Ἡ κτηνοτροφία εἶνε προσδευμένη πιὸ πολὺ στὰ ἐσωτερικὰ ὁροπέδια. Οἱ κατοίκες τῆς Ἀγκυρας ἔχουν πολὺ ὥρατα τρίχα ποὺ μοιάζει σὰ μεταξι. Ἀπὸ τὴν τρίχα αὕτη φτιάχνουν τὰ ἀκριβὰ Ἀγκυριανὰ πανιά· μεγάλα κοπάδια πρόβατα δίδουν τὸ μαλλὶ τους γιὰ τὴν κατασκευὴ τῶν χαλιῶν.

Τὰ βουνὰ ἔχουν ἀφθονα ὀρυκτά, λίγα ὅμως ἀπ' αὐτὰ ἐξορύσσονται· σπουδαῖα εἶναι τὰ πετροκάρβουνα κοντὰ στὴν Ποντικὴ Ἡράκλεια (νομὸς Κασταμονῆς).

Κάτοικοι. Τὸ εὐφορο ἔδαφος τῆς δυτικῆς Μικρασίας, καθὼς καὶ τὰ πολλὰ τῆς λιμάνια, ἔγιναν ἀφορμὴ ἀπὸ πολὺ παλιὰ χρόνια νὰ ἐγκατασταθοῦν ἐδῶ πολλοὶ λαοί. Ἀπὸ τὴν εὐρωπαϊκὴ Ἑλλάδα ἔχτισαν οἱ Ἑλληνες ἐδῶ πολλὰς ἀποικίας. Οἱ

ἀποικίες αὐτὲς προόδευσαν γρήγορα στὰ γράμματα, στὶς τέχνες, στὸ ἐμπόριο, καὶ γενικὰ στὸν πολιτισμό. Ὅταν οἱ Πέρσαι ἦταν δυνατοί, οἱ ἐδῶ Ἕλληνες ἔζησαν κάτω ἀπ' τὴν κυριαρχία τους. Μὰ ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καθὼς καὶ στὸν καιρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, ἡ Μικρασία ποὺ ἦταν Ἑλληνικὴ χώρα, ἔφτασε σὲ μεγάλη ἀκμὴ. Στὴν ἐπιδρομὴ ποὺ ἔκαμαν οἱ Τούρκοι, πάλαιψαν οἱ Ἕλληνες πολλὸν καιρό, ὥσπου τὸ 14ο αἰῶνα, νικήθηκαν καὶ ὑποδουλώθηκαν σ' αὐτούς. Ἀπὸ τότε πολλοὶ Τούρκοι κατοίκησαν ἐδῶ κι' ἔτσι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες ἔχασαν τὴ γλῶσσα τους κι' ἔμαθαν τὰ τούρκικα. Ὅποτε ἀπὸ τὸ ἀτύχημα τῆς Ἑλλάδας στὴν ἐκστρατεία τῆς Μικρασίας, τὸ 1922, οἱ Ἕλληνες Μικρασιᾶτες ἔπαθαν φοβερὲς σφαγές καὶ διωγμοὺς ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ φύγανε στὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς χερσονήσου πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο ἀνέβαινε σὲ 10 ἐπάνω κάτω ἑκατομμύρια, καὶ ἦταν ἀνάμικτος ἀπὸ Τούρκους, Ἕλληνες καὶ λίγους Ἀρμένηδες καὶ Εὐρωπαίους.

Ἀρχαία διαίρεση. Ἡ Μικρασία τὰ παλιὰ τὰ χρόνια χωριζόταν σὲ 15 χώρες, τίς ἀκόλουθες : Στὰ βορεινὰ ὁ *Πόντος*, ἡ *Παφλαγονία*, καὶ ἡ *Βιθυνία*. Στὰ δυτικὰ ἡ *Τρωάδα*, ἡ *Μυσία*, ἡ *Λυδία*, καὶ ἡ *Καρία*. Στὰ νότια ἡ *Λυκία*, ἡ *Παμφυλία*, ἡ *Ισαυρία* καὶ ἡ *Κιλικία*. Στὰ μεσόγεια τέλος ἡ *Φρυγία*, ἡ *Λυκαονία*, ἡ *Γαλατία* καὶ ἡ *Καππαδοκία*.

1. Βόρειος Μικρὰ Ἀσία (Πόντος καὶ Παφλαγονία). Αὐτὴ βρέχεται ἀπὸ τὸν Εὐξεῖνο καὶ μόνο εἰς τὰ παράλια σχηματίζονται στεναὶ πεδιάδες. Σπουδαῖος ἐδῶ λιμένας εἶνε ἡ *Τραπεζοῦντα* ποὺ ἦταν κάποτε ἔδρα Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας (1204—1461) ὡς τώρα τελευταία κατοικοῦνταν ἀπὸ πολλοὺς Ἕλληνας. Ἄλλοι λιμένες εἶνε ἡ *Ἀμισός* ἢ *Σαμψούντα*, ἡ *Σινώπη* καὶ ἡ *Ποντικὴ Ἡράκλεια*.

2. Βορειοδυτικὴ Μ. Ἀσία (Βιθυνία, Μυσία, Τρωάς). Αὐτὴ πλησιάζει εἰς δύο μέρη τὴν Εὐρώπην ὅπου σχηματίζονται σπουδαιότατοι πορθμοί, ὁ Βόσπορος καὶ ὁ Ἑλλήσποντος. Εἰς τὸν Βόσπορον εἶνε ἡ *Χρυσέπολη* (Σκούταρι, 80), ἀντίκρυ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολην, σὰν προάστειόν της. Λίγο πρὸ νότια εἶνε ἡ *Χαλκηδόνα*. Σπουδαῖαι πόλεις εἰς τὴν Ἱστορίαν εἶνε ἡ *Νικομήδεια* (Ἰζμίτ, 20) καὶ ἡ *Νίκαια*, ὅπου ἔγιναν δύο οἰκορμενικὲς

σύνοδοι. Κάτω ἀπὸ τὸ ὄρος Μουσικὸς Ὀλυμπος εἶνε ἡ *Προῦσα* (62) σὲ πολὺ εὐφορὸ μέρος καὶ μὲ βιομηχανίαν ἀπὸ τέπητες καὶ μεταξωτὰ πανιά. Εἰς τὸ στενώτερον μέρος τοῦ Ἑλλησπόντου εἶνε τὰ *Δαρδανέλλια* (Τσανὰν Καλὲ) κοντὰ εἰς τὴν ἀρχαίαν «Ἀβυδο» ποῦ ὁ Εἰρξῆς τὴν παλιὰν ἐποχὴν γεφύρωσε τὸν Ἑλλησπόντον ἦταν καὶ ἡ Τροία, ποῦ φαίνονται σήμερα τὰ εἰσπιά της.

3. Δυτικὴ Μικρὰ Ἀσία. Αὕτῃ ἔχει τὸ γλυκύτερο κλίμα καὶ τίς πιδ μεγάλες παράλιες πεδιάδες ποῦ μπαίνουν βαθεῖα στὸ ἐσωτερικόν. Αὐτὲς ποτίζονται ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς Ἑρμὸν, Κάυστρον καὶ Μαίανδρον καὶ γίνονται εὐφορώτατοι. Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἑρμου ἦταν παλαιὰ ἡ πλούσια πόλις *Σάρδεις*, ἡ πρωτεύουσα τῆς Λυδίας. Τὰ παράλια ὀνομάζονται Ἰωνία καὶ Δωρίδα ἀπὸ τίς Ἑλληνικὲς φυλὰς ποῦ ἔκτισαν ἐδῶ πολλὰς ἀποικίας. Ἡ πιδ μεγάλη πόλις εἶνε σήμερα ἡ *Σμύρνη* (160), στὸ मुखὸ τοῦ Ἑρμαίου κόλπου. Τὸ λιμάνι της συγκεντρώνει ὅλο σχεδὸν τὸ ἐμπόριο τῆς Μικρασίας, γιὰ τοῦτο ἡ Σμύρνη εἶνε μιὰ ἀπὸ τίς πιδ ἐμπορικὲς πόλεις τῆς Μεσογείου. Πρὶν ἀπὸ τὴν τελευταία ἐθνικὴ καταστροφὴ εἶχε ἀξιόλογα ἑλληνικὰ εκπαιδευτήρια, βιβλιοθήκη, μουσεῖα καὶ φιλανθρωπικὰ καταστήματα, ποῦ κατεστράφησαν ὅλα ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ἀπὸ τὴν Σμύρνη ἀρχίζουν σιδηρόδρομοι. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς περνᾷ ἀπὸ τὴν Μαγνησίαν, τὴν Φιλαδέλφειαν καὶ πηγαίνει εἰς τίς ἐσωτερικὰς χώρας. Πολλὰ ἄλλα πόλεις ὑπάρχουν ἐδῶ, ὅπως τὸ *Ἀϊβαλί*, ἡ *Πέργαμος*, τὸ *Ἀϊδίνι*, ἡ *Ἐφεσος*.

4. Νότιος Μικρὰ Ἀσία (Παμφυλία, Ἰσαυρία, Κιλικία). Πρωτ. τῆς Παμφυλίας εἶνε ἡ *Αἰτάλεια* (25), ἡ ὁποία πρὸ τοῦ πολέμου εἶχε πολλοὺς Ἕλληνας. Εἰς τὴν Κιλικίαν ἀναίγεται μεγάλη πεδιάς εὐφορὸς καὶ δι' αὐτὸ ἐδῶ εἶνε σπουδαίαι πόλεις, τὰ *Ἀδανα* (72), ἡ *Ταρσός*, ἡ πατρίδα τοῦ ἀποστόλου Παύλου καὶ ἡ *Μερσίνα*. Ἡ Μερσίνα (50) εἶνε παράλιος καὶ ἐμπορικὴ, ἐνωμένη μὲ τὴν Ταρσὸν καὶ τὰ Ἀδανα μὲ σιδηρόδρομο.

Στὸ मुखὸ τοῦ Ἰσσοικοῦ κόλπου ἦταν ἡ ἀρχαία «Ἰσός», περίφημη γιὰ τὴν νίκη τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου κατὰ τοῦ Δαρείου (333 π. Χ.).

5. Αἱ ἐσωτερικαὶ χώραι. Αὗται ἔχουν ὀλίγας ἐροχάς, δι' αὐτὸ πολλὰ μέρη ποῦ τὸ ἔδαφος ἔχει καὶ ἀλάτι εἶνε ἔρημο.

ἄλλα ἔχουν χορτάρι μόνον τὰς ἐποχὰς ποῦ βρέχει (στέππαι) καὶ ἐδῶ ἐδόκουν πρόβατα καὶ κατσίκες. Ἐδῶ εἶνε ἡ πόλις **"Αγκυρα** (100), ἡ νέα πρωτ. τῆς Τουρκίας (πρὶν ἀπὸ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἡ Κωνσταντινούπολις). Εἶναι ξακουστὴ γιὰ τὶς γάτες καὶ τὶς κατσίκες τῆς, ποῦ ἔχουν τρίχες μαλακὰς καὶ σὰ μετάξι. Ἀπ' αὐτὰς κατασκευάζονται τὰ περίφημα πανικὰ τῆς "Αγκυρας. Δυτικά, ἐπάνω στὴ δεξιὰ ὄχθη τοῦ Σαγγάριου ἦταν στὰ παλιὰ χρόνια τὸ «Γόρδιο». Ἡ πόλις αὐτὴ καθὼς καὶ ὁ ποταμὸς Σαγκάριος ἔγιναν τελευταῖα ξακουστοὶ γιὰ τὶς ἡρωϊκὰς καὶ φονικὰς μάχες τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ Κεμάλ πασᾶ (Αὐγουστος 1921). Στὴν ἀρχαία Φρυγία εἶνε τὸ **Δορύλαιο** (Ἑσκι Σεχίρ), **Κοτυάειο** (**Κιουτάχεια**), **Ἀφιδν Καραχισσάρ**, πόλεις ξακουσμέναι ἀπὸ τὴν ἐκστρατεία ποῦ ἔκανε ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς εἰς τὴν Μικρὰ Ἀσίαν. **Καϊσάρεια** (40), στὴν Καππαδοκίαν, κοντὰ στὰ ριζὰ τοῦ Ἀργαίου, πατρίδα τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. **Ἰκόνιο** (50), πρωτ. τῆς Λυκαονίας. Ἀπ' αὐτὴν περνᾷ ὁ σιδηρόδρομος ποῦ ἀνεβαίνει τὸν Ταῦρον γιὰ νὰ κατεβῇ εἰς τὴν Κιλικίαν.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΣ

"Ορη. Πεντικὰ, Ἀντίταυρος, Ταῦρος, Τρωῖλος, Σίπυλος, Ἰδὴ, Μουσικὸς Ὀλυμπος, Ἀργαῖο.

Ποταμοί. Ἀλῆς, Σαγγάριος, Ἑρμος, Κάυστρος, Μαίανδρος, Εὐρυμέδοντας, Κύδνος, Σάρος, Πύραμος.

Λίμνες. Τάτα καὶ πολλὰς ἄλλας.

Χῶρες. Πόντος, Παφλαγονία, Βιθυνία, Τρωάδα, Μυσία, Λυδία, Καρία (Αἰολίδα, Ἰωνία, Δωρίδα), Λυκία, Παμφυλία, Ἰσαυρία, Φρυγία, Λυκαονία, Γαλατία, Καππαδοκία καὶ Κιλικία.

Πόλεις. Τραπεζοῦντα, Ἀμισός (Σαμψοῦντα), Σινώπη, Ἡράκλεια, Χρυσούπολη, Νικομήδεια, Προῦσα, Δαρδανέλλια, Σμύρνη, Ἀϊδίνι, Αἰθαλί, Πέργαμος, Ἀτάλεια, Ἀδανα, Ταρσός, Μερσίνη, Ἀγκυρα, Δορύλαιο (Ἑσκι Σεχίρ), Κοτυάειο (Κιουτάχεια), Ἀφιδν Καραχισσάρ, Ἰκόνιο.

Ἀρχ. πόλεις. Νίκαια, Ἀβυδος, Τροία, Σάρδεις, Ἐφεσσος, Μίλητος, Γόρδιο, Ἰσός.

ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΣ

- 1) *Σμύρνης*.—*Ἄφιόν Καραχισσάρ—Χρυσοπόλεως*
- 2) *Σμύρνης—Πανόρμου*.
- 3) *Σμύρνης—Ἀϊντίνι—Ἐγερντίρ*.
- 4) *Ἐσκί Σεχίρ—Ἀγκυρα—Καίσαρειας*.
- 5) *Ἀφιόν Καραχισσάρ—Ἰκονίου—Ἀδάνων*.
- 6) *Ἀδάνων—Μερσίνας*.

ΤΟ ΝΗΣΙ ΚΥΠΡΟΣ

(Μισή Πελοπόννησο.—355 χιλ. κάτ.)

Θέση. Ἡ Κύπρος, τὸ μεγαλύτερον στὴν ἑκτασὴ ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὰ νησιά, πέφτει στὴ Μεσόγειο θάλασσα, ἀντίκρυ στὴ Μικρασία καὶ στὴ Συρία.

Διάπλαση τοῦ ἐδάφους. Τὸ νησί ἔχει δυὸ μικρὰς βουνοσειράς, ποὺ ἀπλώνονται ἀπὸ τὰ δυτικὰ πρὸς τὰ ἀνατολικά. Ἡ πιδ νότια καὶ πιδ ψηλὴ ἔχει τὰ βουνὰ *Τρόοδο* (Ἄωο) καὶ *Ὀλυμπο*. Ἡ βορεινὴ ὀνομάζεται. *Πενταδάχτυλο* (Κερύνεια).

Ἀνάμεσα σ' αὐτὰς τὰς βουνοσειράς ξαπλώνεται ὁ κάμπος *Μεσσαριά* (Μεσσαορία) ποὺ ποτίζεται ἀπὸ τὸν *Πεδιᾶ* (Πεδιαῖο).

Προϊόντα. Τὸ νησί ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια φημίζεται γιὰ τὸ γλυκὸ κλίμα καὶ τὴν ἀφθονὴν ἐλάστηση. Βγάζει σιτηρά, κρασί ἐξαιρετικόν, λάδι, θαμπάκι, φρούτα, μετὰξι, κτηνοτροφικά κ. ἄ.

Πολιτικὴ κατάστασις. Ἡ Κύπρος ἦτανε πρὶν στοὺς Τούρκους, ποὺ τὴν παρημέλησαν καὶ τὴν κατάντησαν ἄδεντρη καὶ φτωχή. Ἀπὸ τὸ 1878 ὅμως τὴν πῆραν οἱ Ἕλληνες καὶ τὴν διοικοῦν συνταγματικὰ, μὲ Ἕλληνας Ἀρμοστήν ποὺ συνεργάζεται μὲ ντόπιον Συμβούλιον καὶ μὲ Βουλὴν. Ὅλοι οἱ κάτοικοι εἶνε Ἕλληνες, ποὺ μιὰ ἐπιθυμία ἔχουν, νὰ ἐνωθῇ ἡ πατρίδα τους μὲ τὴν μητέρα Ἑλλάδα.

Πόλεις. *Λευκωσία* (22), κοντὰ στὸν Πεδιᾶ, πρωτ. μὲ πολλὰ σχολεῖα ἀνώτερα καὶ κατώτερα.—*Ἀμμόχωστος* καὶ *Λάρνακας* μὲ καλὰ λιμάνια.—*Λεμεσὸς* (15), ἐμπορικὴ πόλις, κοντὰ στὴ θάλασσα καὶ σὲ ὠραία τοποθεσία.—*Νέα Πάφος* (8), κοντὰ στὴν ἀρχαία Πάφο.

Ἡ Κύπρος ἔχει καὶ σιδηροδρομικὴ γραμμή, ποὺ ἐνώνει τὴ Λευκωσία μὲ τὴν Ἀμμόχωστο καὶ μὲ ἄλλες πόλεις.

2) ΣΥΡΙΑ

(Λίγο πιο μικρὴ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.—2 1)2 ἑκατ. κát.)

Ἡ Συρία εἶναι ὁροπέδιο, καὶ θρέχεται δυτικὰ ἀπὸ τὴ Μεσόγεια θάλασσα. Τὰ βουνὰ της ὑψώνονται κατὰ μάκρος στὴν ἀκρογιαλιά, καὶ εἶναι πολὺ ἀπτόμα. Ψηλὰ βουνὰ τῆς Συρίας εἶναι ὁ **Λίβανος** (ψηλότερος ἀπὸ τὸν **Ὀλυμπο**) καὶ ὁ **Ἀντιλίβανος**, στὰ νότια καὶ τὰ δυό.

Παράλληλα μὲ τὴ θάλασσα τὸ ὁροπέδιο σκίζεται ἀπὸ ἓνα μακρότατο καταυθίσμα ποὺ τρέχει σ' αὐτὸ ὁ **Ὁρὸντης** ποταμός· διευθύνεται πρὸς τὰ βόρεια καὶ χύνεται στὴ Μεσόγεια κοντὰ στὸν Ἰστικὸ κόλπο.

Προϊόντα. Τὰ εὐφορα μέρη εἶναι στὶς ἀκρογιαλιές, ἐνῶ στὸ ἐσωτερικὸ ἔχει πολλὰς στέππες. Παράγει δημητριακά, ὅσπρια, λάδι, πορτοκάλια, βαμπάνι, καὶ μετάξι. Στὶς στέππες εὐδοκιμεῖ ἡ κτηνοτροφία, καὶ εἶναι ὀνομαστὰ τὰ μάλλινα πανικά τοῦ Χόμς (Ἑμμεσ).

Κάτοικοι καὶ πόλεις. Κάτοικοι εἶναι οἱ **Σύροι** (ποὺ μιλοῦν τὴν Ἀραβικὴν), **Ἀραπάδες**, **Ἕλληνες** κ. ἄ. Πρωτ. εἶναι ἡ **Δαμασκός** (250), ὅπου μένει ὁ δικός μας Πατριάρχης τῆς Ἀντιοχείας.—**Βηρυττός** (120), ἐμπορικὴ, στὴ θάλασσα. Ἐδῶ κοντὰ ἦταν οἱ ἀρχαιότατες πόλεις τῶν Φοινίκων «**Σιδὼν**» καὶ «**Τύρος**» ποὺ σήμερα στὴ θέση τους εἶναι ἀσήμαντα χωριά.

Χαλέπι (200) στὰ βόρεια μέρη κι' ἀπάνω στὴ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ποὺ πάει στὴ Μεσοποταμίᾳ· πολὺ ἐμπορικὴ πόλη. Τὸ λιμάνι της εἶναι ἡ **Ἀλεξανδρέττα** (Ἰσκιεντερόν 15).—**Ἀντιόχεια** (22), κοντὰ στὸν Ὁρὸντη, ἄλλοτε μεγάλῃ καὶ ἐπίσημῃ.

Ἡ Συρία πρὶν ἀπὸ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἦταν στοὺς Τούρκους. Σήμερα τὴ Συρία τὴν κατέχει ἡ Γαλλία.

3) ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ

(Μισή Παλαιά Ἑλλάδα 930 χιλ. κατ.).

Νότια στὴ Συρία θρίσκεται ἡ μικρὴ χώρα Παλαιστίνη. Ἦναι κι' αὐτὴ ὁροπέδιο, ποὺ σκίζεται ἀπὸ τὸ καταβύθισμα τοῦ **Ἰορδάνη** ποταμοῦ. Ὁ Ἰορδάνης ρεεὶ πρὸς τὰ νότια καὶ χύνεται στὴ **Νεκρὴ Θάλασσα**. Ἡ λίμνη αὐτὴ εἶναι ἀρμυρὴ, καὶ ἡ ἐπιφάνειά της εἶναι ἡ πιὸ χαμηλὴ ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐπιφάνεια τῆς γῆς (400 μέτρα χαμηλότερα ἀπὸ τὴ θάλασσα).

Ἡ Παλαιστίνη εἶναι πολὺ σπουδαία γιὰ τοὺς χριστιανοὺς. Εἶναι «ἅγια χῶματα», ὅπου γεννήθηκε, δίδαξε, σταυρώθηκε καὶ ἀναστήθηκε ὁ Χριστός. Οἱ κάτοικοι εἶνε Ἕλληνες, Ἀραβες, Τούρκοι, Ἑβραῖοι καὶ Εὐρωπαῖοι. Γλῶσσα ἐπικρατεῖ ἡ Ἀραβικὴ, ἀκούεται ὅμως καὶ ἡ Ἑλληνικὴ.

Ἡ Παλαιστίνη ἔχει πολὺ εὐφοροὺς κάμπους (Γῆ τῆς ἐπαγγελίας) καὶ ἐγάζει προϊόντα τὰ ἴδια μὲ τὴ Συρία. Πέρα ὅμως ἀπὸ τὸν Ἰορδάνη ὑπάρχουν πολλὰς ἐρημοὶ.

Πρωτ. εἶναι ἡ **Ἱερουσαλήμ** (100) ἡ «Ἀγία» ὅπου θρίσκεται ὁ Πανάγιος Τάφος τοῦ Χριστοῦ καὶ εἶναι τὸ προσκύνημα τῶν Χριστιανῶν.—**Ἰόππη** (Γιάφφα, 50) λιμάνι τῆς Ἱερουσαλήμ, ἐνωμένη μαζί της μὲ σιδηρόδρομο.—**Βηθλεέμ**, χωριὸ κοντὰ στὴν Ἱερουσαλήμ. Ἐδῶ εἶναι τὸ σπήλαιο ὅπου γεννήθηκε ὁ Κύριος.—**Νεάπολη** (ἡ ἀρχαία Συχέμ τῆς Σαμάρειας)—**Ναζαρέτ**, **Καπερναοὺμ**, **Τιβεριάδα**, σήμερα χωριά.

Ἡ Παλαιστίνη σήμερα ἀποτελεῖ Ἰουδαϊκὸ κράτος κατὰ ἀπὸ Ἀγγλικὴ προστασία.

4) ΑΡΑΒΙΑ

(14 φορές πιὸ μεγάλῃ ἀπ' τὴν Ἑλλάδα.—10 ἑκατ. κατ.)

Θέση. Ἡ μεγάλη χερσόνησος Ἀραβία ἀπλώνεται πρὸς τὰ νότια τῆς Συρίας καὶ ἐρέχεται ἀπὸ τὸν Περσικὸ κόλπο ἀνατολικά, ἀπὸ τὴν Ἐρυθρὰ θάλασσα δυτικά, καὶ ἀπὸ τὸν Ἰνδικὸ ὠκεανὸ καὶ τὴ θάλασσα τοῦ Ἀντεν νότια. Εἶναι ἡ πιὸ νοτιοδυτικὴ χώρα τῆς Ἀσίας. Στὴν εἴσοδο τῆς Ἐρυθρᾶς θάλασσας, ἀνά-

μεσα Ἀραβία καὶ Ἀφρική, εἶναι ὁ πορθμὸς Βάβ—ελ—Μανδέβ, δηλ. ἡ Πόρτα τῶν Δακρύων.

Διαμελισμός. Ἡ χερσόνησος ἔχει σχῆμα σὰν τετράπλευρο, καὶ πολὺ λίγο διαμελίζεται ἀπὸ τὴ θάλασσα.

Διάπλαση καὶ ποιότητα τοῦ ἐδάφους. Εἶναι ψηλὸ ὁροπέδιο, ποὺ κατεβαίνει σκαλωτὰ σὲ ἀκτὲς βραχωμενές. Σπά-

Κατασκήνωση Ἀράβων (Βεδουϊνῶν)

νια βρέχει ἐδῶ, γιὰ τοῦτο τὸ ἔδαφος εἶναι ξηρό, γεμάτο ἐρήμους καὶ στέππες· ποταμοὶ δὲν ὑπάρχουν, πρὶν μικροὶ καὶ πλατιοὶ χεῖμαρροι (οὐάδι).

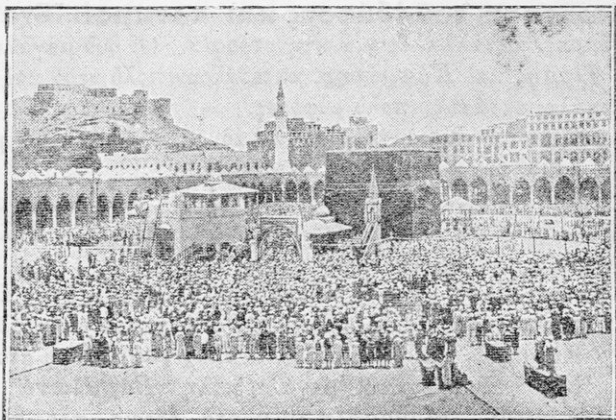
Προϊόντα. Τὸ πιδ εὐφορο μέρος τῆς Ἀραβίας εἶναι ἡ Γεμένη (Υεμένη), στὴ νοτιοδυτικὴ γωνία, ὅπου κάνει βροχὲς τὸ καλοκαίρι. Βγάζει ἐξαιρετικὸ καφέ, χουρμάδες καὶ διάφορα ἀρώματα. Εἶναι φημισμένα τὰ ἀραβικὰ ἄλογα καὶ οἱ καμήλες.

Κάτοικοι. Ἀραβες. Ὅσοι ἀπ' αὐτοὺς κατοικοῦν στὸ κέντρο, ὅπου εἶναι οἱ ἐρημοὶ καὶ οἱ στέππες, ζοῦν ἐν νομαδικῷ καὶ λέγονται Βεδουῖνοι, δηλ. παιδιὰ τῆς ἐρήμου. Θρησκεία τους εἶναι ἡ Μωαμεθανική.

Πολιτικὴ κατάσταση καὶ πόλεις. Πρὶν ἀπὸ τὸν παγκόσμιον πόλεμον, οἱ πιδ εὐφορὲς χώρες τῆς Ἀραβίας ἦταν στὰ χέρια τῶν Τούρκων. Τώρα ὅμως πῆραν τὴν ἀνεξαρτησίαν τους

καὶ σχημάτισαν ἀνεξάρτητα κράτη. Ἡ πὺρ γνωστὴ χώρα εἶναι ἡ Χετζάζη πὺρ ἀπλώνεται στὰ παράλια τῆς Ἐρυθρᾶς θάλασσας. Σπουδαῖες πόλεις ἐδῶ εἶναι ἡ **Μέκκα** (70) «μητέρα τῶν πόλεων», τὰ «ἅγια χῶματα» τῶν Μωαμεθανῶν, γιατί ἐδῶ γεννήθηκε ὁ Μωάμεθ. Ὡς τὴ Μέκκα φτάνει ὁ σιδηρόδρομος, πὺρ φεύγει ἀπὸ τὴ Δαμασκὸ καὶ περνᾷ τὴν Παλαιστίνη καὶ τὴ βορειοδυτικὴ Ἀραβία. — **Μεδίνα** (30), ἱερὸς τόπος κι' αὐτὴ, ὅπου εἶνε ὁ τάφος τοῦ Μωάμεθ.

Κοντὰ στὸ πορθμὸ Βαβέλ — Μανδεδ εἶναι ἡ ἀγγλικὴ κτήση

Ἡ ἱερὰ πέτρα τῶν Μωαμεθανῶν Καόβα
(Εἶναι ἓνας μετεωρολίθος πὺρ εἶνε μέσα σὲ σπῖτι μὲ σχῆμα κύβου εἰς τὴν αὐλὴν ἑνὸς τζαμιοῦ εἰς τὴν Μέκκαν. Κάθε μωαμεθανὸς πρέπει νὰ πᾶν ἐκεῖ νὰ προσκυνήσῃ μιὰ φορὰ στὴ ζωὴ του γιὰ νὰ γίνῃ χατζής).

τοῦ **Ἀντεν**. Ἡ πόλη Ἀντεν (48), εἶναι ὀχυρωμένη καὶ κυριαρχεῖ τὸ θαλασσινὸ δρόμο ἀπὸ τὴ Μεσόγεια καὶ τὴν Ἐρυθρὰ θάλασσα στὶς Ἰνδίες καὶ στὴν ἀνατολικὴ Ἀφρική.

Ἀνάμεσα Ἀσία καὶ Ἀφρική εἶναι ἡ τριγωνικὴ καὶ πετρώδικη χερσόνησος τοῦ **Σινᾶ** (Πετραία Ἀραβία), μὲ τὸ βουνὸ τοῦ **Μωϋσῆ** (ψηλότερο ἀπὸ τὸν Παρνασσό), πὺρ εἶναι ὀνομαστὸ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη. Ἡ χερσόνησος αὐτὴ πολιτικῶς ἀνήκει στὴν Αἴγυπτο.

Συγκοινωνία. Εἶναι δύσκολη στὴν Ἀραβία, ἀπὸ τίς

πολλές ἔρημες ἐκτάσεις. Ἐκτὸς ἀπὸ τῆ γραμμῇ Δαμασκοῦ—Μέκκας, ἡ ἄλλη συγκοινωνία γίνεται μὲ καραβάνια ἀπὸ καμήλες.

5) ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑ

(Διπλὴ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.—3 ἑκατ. κάτ.)

Θέση. Συνορεύει μὲ ὅλες τὶς χώρες τῆς νοτιοδυτικῆς Ἀσίας καὶ γέρνει νοτιοανατολικά πρὸς τὸν Περσικὸν κόλπον.

Διάπλαση τοῦ ἐδάφους. Βόρεια καὶ ἀνατολικά εἶναι ὀρεινῇ, στὴ μέση πρὸς τὸν Περσικὸν κόλπον, πεδινῇ.

Ποιότητα τοῦ ἐδάφους καὶ ποταμοί. Ἐχει πολλές στéππες, κατάλληλες γιὰ κτηνοτροφία. Οἱ δυὸ μεγάλοι ποταμοί, *Τίγρης* καὶ *Εὐφράτης*, κατεβάζουν πολὺ νερὸ καὶ ποτίζουν μεγάλες ἐκτάσεις, πολὺ εὐφορές.

Προϊόντα. Χουρμάδες, ρύζι, λάδι κ. ἄ. Σὲ πολλὰς μεριὰς ὑπάρχει ἀσφύλτος καὶ βγαίνει πετρέλαιον.

Πληθυσμός. Οἱ περισσότεροι εἶναι Ἀραβες νομάδες. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ Ἀρμένηδες, Κούρδοι, Ἀσύριοι, Χαλδαῖοι, Ἑλληγνες καὶ πολλοὶ Πέρσες.

Πόλεις. Πρωτ. εἶνε ἡ *Βαγδάτη* (290) ποῦ ἦταν ἄλλοτε μεγάλη πρωτεύουσα τῶν Ἀράβων. Ὡς ἐδῶ φτάνει σιδηρόδρομος ἀπ' τὴν Κων)πολη καὶ τὴ Σμύρνη.—*Ιλὲχ* (30), πάνω στὸν Εὐφράτη. Ἐδῶ ἦταν ἡ ἀρχαία μεγάλη πόλις *Βαβυλώνα* (δηλ. Πόρτα τοῦ Θεοῦ).—*Μουσούλη* (60), στὰ ὅρεια, πρὸς τὸν Τίγρη, βιομηχανικὴ καὶ ἐμπορικὴ.—*Βασόρα* (50), ἐμπορικὸ λιμάνι, ἀπάνω στὴν ἑνωσὴ τοῦ Τίγρη καὶ τοῦ Εὐφράτη. Ὡς ἐδῶ φτάνουν τὰ πλοῖα ἀπὸ τὸν Περσικὸν κόλπον.

Πολιτικὴ κατάσταση. Στὰ παλιὰ χρόνια ἐδῶ ἦταν μεγάλα κράτη τῶν Ἀσυρίων καὶ τῶν Βαβυλωνίων. Κατόπιν ἤρθαν διάφοροι κατακτητῆς. Πρὶν ἀπὸ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἦταν τοὺς Τούρκους. Σήμερα τὴν προστατεύουν οἱ Ἀγγλοι καὶ τὴν ἔκαναν βασιλεία, ποῦ ὀνομάζεται *Ἰράκ*.

6) ARMENIA

(3 ἑκατ. κάτ.)

Θέση καὶ διάπλαση τοῦ ἐδάφους. Ἀπλώνεται βόρεια πρὸς τὴ Μεσοποταμία, ἐκεῖ ποὺ εἶναι οἱ πηγὰς τοῦ Τίγρη καὶ τοῦ Εὐφράτη. Εἶναι χώρα ὀρεινὴ καὶ δυσκολοπλησίαστη. Τὸ σθημένο της ἡφαίστειο Ἀραράτ, εἶναι τὸ πιδ ψηλὸ τῆς Ἀρμενίας καὶ πέντε φορές ψηλότερο ἀπὸ τὸν Ὑμηττὸ (5.160 μέτρα).

Κάτοικοι. Οἱ Ἀρμένηδες εἶναι χριστιανοὶ μονοφυσίτες. Εἶναι ἐργατικοὶ καὶ εἰρηνικοί. Ἔχουν τραβήξει πολλοὺς διωγμοὺς ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ἀπὸ τοὺς γείτονές των Κούρδους. Μὲ τὴν συνθήκην τῆς Εἰρήνης (1919) κηρύχτηκε ἡ χώρα τοὺς ἀνεξάρτητη, κατέχεται ὅμως ἀκόμη ἀπὸ τὴν Τουρκία καὶ τὴ Ρωσία. Πολλοὶ πρόσφυγες Ἀρμένηδες ἤσαν καταφύγιο στὴν Ἑλλάδα.

Πόλεις. Πρωτ. ἡ Ἐριβὰν (65), ἐνωμένη σιδηροδρομικὰ μὲ τὴν Ταυρίδα τῆς Περσίας. — Ἐρζερούμ (Θεοδοσιούπολη, 30), ἐπάνω σὲ ὁροπέδιο 1880 μέτρα ψηλὸ μὲ πολλὰ Τζαμιά.

7) IPAN (APIANH)

(Λίγο μικρότερη ἀπὸ τὴν Ἀραβία. — 20 ἑκ. κάτ.).

Θέση. Εἶναι ὁροπέδιο, ποὺ ἀπλώνεται ἀνατολικὰ τῆς Ἀρμενίας καὶ Μεσοποταμίας. Βρέχεται νότια ἀπὸ τὸν Περσικὸ κόλπο, τὸ Ὀμανικὸ πέλαγος καὶ τὸν Ἰνδικὸ ὠκεανό. Τὰ βορεινὰ του σύνορα εἶναι ἡ Κασπία θάλασσα καὶ τὸ Τουρανικὸ βαθύπεδο. Τὸ ἀνατολικὸ του σύνορο εἶναι τὸ βαθύπεδο Ἰνδοστάν.

Διάπλαση τοῦ ἐδάφους. Τὸ Ἰράν εἶναι ὁροπέδιο λίγο ψηλότερο ἀπὸ τὴ Μικρασία. Καθὼς ἐκείνη, ἔτσι καὶ τὸ Ἰράν ἔχει στὶς πλευρές του πολλὰς ὁροσειράς.

Ποιότητα τοῦ ἐδάφους. Νερά. Πολλὰ μέρη τοῦ Ἰράν ἔχουν στέππες καὶ ἐρήμους, γεμάτες ἀλάτι. Ρέουν οἱ ποταμοὶ καὶ μὴ βρίσκοντας ἀνοιγμα πρὸς τὴ θάλασσα, χάνονται μέσα στὴ γῆ, ἢ σχηματίζουν λασπερὲς καὶ ἀρμυρὲς λίμνες.

Τὸ **Κλίμα** εἶναι ξερὸ καὶ ὁ ἀέρας διάφανος.

Προϊόντα. Δημητριακά, χουρμάδες ρύζι, μετάξι και φρούτα. Τρέφονται πολλά ζώα (βακτηριανές καμήλες).

Πολιτική κατάσταση. Διαιρείται σε 3 κράτη :

1) *Περσία*, 2) *Αφγανιστάν*, 3) *Βελουτχιστάν*.

1) ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΗΣ ΠΕΡΣΙΑΣ

(10 εκατ. κατ.)

Θέση. Πιάνει το μεγαλύτερο και δυτικότερο μέρος του Ιράν.

Κάτοικοι. Πέρσες, απόγονοι των αρχαίων Περσών και Μήδων, και μερικοί άλλοι νομάδες. Στη θρησκεία είναι μωαμεθανοί.

Πολίτευμα. Συνταγματική μοναρχία. Ο Πέρσης μονάρχης ονομάζεται Σάχης.

Ανάπτυξη. Μικρή βιομηχανία. Εξαιρετικοί είναι οι Περσικοί τάπητες. Το εμπόριο γίνεται με καμήλες και με αυτοκίνητα.

Πόλεις. *Ταχεράν* (210), πρωτ. *Ισπαχάν* (70), αρχαία πρωτ. της Περσίας, πολύ μεγάλη άλλοτε *Αμπουσίρ*, το πρώτο λιμάνι της Περσίας—*Ταυρίδα* (180) βορειοδυτικά, εμπορικό κέντρο.

2) ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ

(8 εκατ. κατ.).

Θέση. Πιάνει το Β. Α. μέρος του Ιράν, το θρεινότατο.

Κάτοικοι. Αφγανοί, συγγενείς με τους Πέρσες. Όσο για τη θρησκεία τους, είναι μωαμεθανοί αίρετικοί.

Πολίτευμα. Ήγεμονία, με ήγemonά «Εμίρη».

Ανάπτυξη. Βιομηχανία τιποτένια, συγκοινωνία με καμήλες.

Πόλεις. *Καβούλ* (σε ύψος 2.300 μ.) σπουδαία εμπορική πόλη.

2) ΒΕΛΟΥΤΧΙΣΤΑΝ

(800 χιλ. κάτ.)

Ἡ χώρα αὐτή, πιάνει τὸ Ν. Α. μέρος τοῦ Ἰράν. Ἐδῶ εἶναι ἡ ἔρημος Γεδρωσία, ποὺ τὴν πέρασε ὁ Μ. Ἀλέξανδρος.

Κάτοικοι εἶναι οἱ Βελοῦτχοι, ποὺ ζοῦν νομαδικά, κάτω ἀπὸ ἀρχηγούς. Τὸ Βελοῦτχιστὰν σήμερα ἀνήκει στὶς Βρεττανικὲς Ἰνδίες.

ΜΙΑ ΓΕΝΙΚΗ ΜΑΤΙΑ ΣΤΗ ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗ ΑΣΙΑ

Τῇ μεγαλύτερῃ ἔδαφικῇ ἐπιφάνειᾳ ($\frac{6}{7}$) πιάνουν οἱ ἔρημοι καὶ οἱ στέππες, καὶ μόνο τὸ ($\frac{1}{7}$) ἀπὸ ὅλο τὸ ἔδαφος εἶναι εὐφορο. Στὶς στέππες ποὺ καὶ ποὺ καλλιεργοῦνται δημητριακά, μὰ σ' αὐτὰς γενικὰ τρέφονται ζῶα (ἄλογα, καμήλες, μουλάρια, γαῖδαροι, πρόβατα, κατσίκες).

Γιὰ τοῦτο οἱ χώρες εἶναι ἀνάρτια κατοικημένες. Οἱ κάτοικοι γενικὰ ξεχωρίζονται σὲ 3 φυλές: Τοὺς Ἀραπάδες (Ἀραβες), τοὺς Ἀριούς (Ἕλληνες, Ἀρμένηδες, Πέρσες, Ἀφγανοί, Βελοῦτχοι) καὶ τοὺς Μογγόλους (Τοῦρκοι, Τουρκομάνοι κ. ἄ.). Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ζοῦνε ζωὴ νομαδική καὶ γενικὰ μένουν πολὺ πίσω στὴν πρόοδο.

Ἐξάιρεση σ' αὐτὰ ἀποτελεῖ ἡ Μικρασία, ποὺ εἶνε ἡ πιδ εὐφορὴ χώρα τῆς Ἀνατολῆς, μὲ ἀναλογίᾳ πληθυσμοῦ 18 κατοίκων σὲ κάθε τετραγωνικὸ χιλιόμετρο. (Εἰς τὴν Ἑλλάδα 50).

Πίνακας

τῶν πρὸ σπουδαίων πόλεων τῆς νοτιοδυτικῆς Ἀσίας
ἢ Ἀνατολῆς

Μικρασία	Συρία καὶ Παλαιστίνη	Ἀρμενία
	Κάτ.	Κάτ.
Σμύρνη 160 χιλ.	Δαμασκός 250 χιλ. Χαλέπι 200 » Βηρυττός 120 » Ἱερουσαλήμ 100 » Ἰόππη 55 »	Ἐριβάν 65 χιλ. Ἐρζερούμ 30 »
Ἀγκυρα 100 »		Περσία
Προῦσα 62 »	Ἀραβία	Τεχεράν 210 χιλ. Ταυρίδα 180 » Ἰσπαχάν 70 »
Τραπεζούντα 50 »	Μέκκα 70 χιλ. Ἀδεν 48 » Μεδίνα 30 »	
Ἀδανα 50 »	Μεσοποταμία	Ἀφγανιστάν
Ἰχόνιο 50 »	Βαγδάτη 270 χιλ. Μοσοῦλ 60 » Βασόρα 20 »	Καβούλ 100 χιλ.
Καيسάρεια 40 »		

Π Ι Ν Δ Ι Ε Σ

Χαρακτήρας. Κλίμα τροπικό, ἀψηλὴ θερμοκρασία καὶ μεγάλες βροχὲς τὸ καλοκαίρι.

Θέση καὶ διαίρεση. Οἱ Ἰνδίες πιάνουν τὶς δύο μεγάλες χερσονήσους τῆς νότιας Ἀσίας, τὴν Ἐντεῦθεν Ἰνδική καὶ τὴν Ἐκεῖθεν Ἰνδική, καθὼς καὶ ὅλες τὶς Ἰνδικῆς ἢ Μαλαϊκῆς χερσονήσους. Ἄν ἐγάλουμε τὰ νησιά, οἱ Ἰνδίες διαίρουνται πολιτικῶς : 1) Στὶς Βρεττανικῆς Ἰνδίες, 2) στὸ Βασίλειο τοῦ Σιάμ καὶ 3) στὴ Γαλλικὴ Ἰνδοκίνα.

1) ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΕΣ ΙΝΔΙΕΣ

(Μισή Εὐρώπη—320 εκατ. κάτ.).

Θέση. Πιάνουν τὸ δυτικὸν καὶ τὸ μεσιανὸ μέρος τῶν Ἰνδιῶν. Εἶναι αὐτοκρατορία, στήν κυριαρχία τοῦ βασιλέα τῆς Μεγάλης Βρεττανίας με κυβερνήτη ἀγγλο ἀντιβασιλέα. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἄμεσες κτήσεις, ἔχει πολλὰ κράτη ὑποτελῆ.

Διάπλαση τοῦ ἐδάφους. Ἡ Ἐντεῦθεν Ἰνδικὴ διακρίνεται 1) στήν καθαυτὴν χερσόνησο *Δεκάν*, ποὺ εἶναι ἓνα πλατὺ ὀροπέδιο· 2) στὸ *Ἰνδοστάν* (δηλ. χώρα τῶν Ἰνδῶν) βαθύπεδο ποὺ ποτίζεται δυτικὰ ἀπὸ τὸν *Ἰνδὸ* ποταμὸ καὶ ἀνατολικὰ ἀπὸ τὸ *Γάγγη* καὶ *Βραχμαπούτρα*, 3) στὰ θουνὰ *Ἰμαλαία*, τὰ πρὸς ψηλὰ τῆς γῆς (*Ἐβέρεστο*, 8 φορές ψηλότερο ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο), 4) στὸ κομμάτι τῆς *Ἐνεῖθεν Ἰνδικῆς* (Βουρμανία), ὅπου ρεεὶ ὁ ποταμὸς *Ιράβαδι*.

Κλίμα. Τροπικόν. Ἀπὸ τὸ θερμὸν ἄνεμο ποὺ φυσᾷ ἀπὸ τὸν Ἰνδικὸ ὠκεανὸ (Μουσῶν) καὶ ποὺ φέρνει βροχές, κρέμεται ἡ γεωργικὴ εὐτυχία καὶ ὁ πυκνὸς πληθυσμὸς τῆς χώρας.

Προϊόντα. Οἱ Ἰνδῖες εἶναι ἡ πρώτη χώρα τῆς γῆς στὸν πλοῦτον καὶ στήν ποικιλίαν τῶν προϊόντων. Ρύζι, ζαχαροκάλαμο, τσαΐ, σιτηρά, καφές καὶ γαιάνθρακες, εἶναι τὰ καθαυτὰ προϊόντα τῆς χώρας. Ἐδῶ ζοῦν καὶ πολλὰ ἄγρια ζῶα, ἀνθρωποπίθηκοι, λιοντάρια, τίγρεις, κροκόδειλοι, γιγαντένια φίδια, μεγάλες ἀγριογάτες, ἐλέφαντες κ. ἄ.

Κάτοικοι. Ἄριστοι Ἰνδοὶ (300 εκατ.) ποὺ ἔχουν θρησκεία τὸ βραχμανισμό ἢ τὸ μωχαμεθανισμό. *Δραβίδες*, σχετικῶς λιγώτεροι (στὸ Ν. Α. Δεκάν) καὶ *Ἰνδοαυστραλοὶ*.

Ἀνάπτυξη. Ἡ βιομηχανία μεγαλῶνει, ἡ συγκοινωνία καὶ τὸ ἐμπόριο προσέδωκαν πολὺ.

Πόλεις. Οἱ Βρεττ. Ἰνδῖες ἔχουν 31 πόλεις ποὺ ἔχουν ἀπάνου ἀπὸ 100 χιλ. κατοίκους ἢ καθεμίᾳ. Οἱ σπουδαιότερες εἶναι :

1) Στὸ Ἰνδοστάν : ἡ *Καλκούτα* (περισσότερο ἀπὸ 1 ἐκατ.), τὸ «Ἰνδικὸ Λονδίνο», στὸ μεγάλο Δέλτα τοῦ Γάγγη, πόλη μεγάλῃ καὶ ἐμπορικῇ. Ἐσχωρίζει ἡ παλαιὰ ἀκάθαρτη πόλη, ὅπου κατοικοῦν οἱ ντόπιοι, ἀπὸ τῆς νέας με τὶς ὡραίες καὶ μεγάλες οἰκοδομές, ὅπου κατοικοῦν Εὐρωπαῖοι.—*Βεναρῆση* (205), ἱερὰ

πόλεις τῶν Ἰνδῶν, κοντὰ στὸ Γάγγη.—**Δελχί** (300) πολὺ μεγάλη πόλη στὰ πιδ παλιὰ χρόνια. Σήμερα εἶναι πρωτ. τῶν Βρετανικῶν Ἰνδιῶν.—**Δαχόρη** (280) στὴ βορειοδυτικὴ χώρα Παντοσχιάβ (Πενταποταμία). Τὴν ποτίζουν πάντε βραχίονες τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ καὶ τὴν κάνουν πολὺ εὐφορη. Τὴ χώρα αὐτὴ τὴν εἶχε ὑποτάξει ὁ Μ. Ἀλέξαντρος.—**Καράτσι** (220), λιμάνι τῆς Παντοσχιάβ.

2) Στὸ Δεκάν : **Βομβάη** (1.120), πάνω σ' ἓνα νησάκι τῆς δυτικῆς ἀκτῆς, πολὺ ἐμπορικὴ.—**Χαϊραβάδη** (400), μεσόγεια, πρωτεύουσα ἐνὸς κράτους ἀπὸ τὰ ὑποτελῆ. Στὸ κράτος τοῦτο, κοντὰ στὸ χωριὸ Ἑλλόρα εἶναι ἓνα βραχὺτὸ βουνό, σκαλισμένο σὲ ἀμετρήτους ἰνδικοὺς ναοὺς.—**Μαντρᾶς** (600), κατὰ τὴν ἀνατολικὴ ἀκρογιαλιά, ἐμπορικὴ πόλη.

Νοτιανατολικά ἀπὸ τὴ χερσονήσο εἶναι τὸ νησι **Κεϋλάνη**. Πρωτεύουσά της εἶνε τὸ **Κολόμπο** (250), ἐμπορικὸ κέντρο.

3) Στὴν Ἑκείθεν Ἰνδική : **Ραγκοὺν** (350), κοντὰ στὶς ἐκβολὰς τοῦ Ἰραβάδι, λιμάνι τοῦ ρυζιοῦ.—**Σιγγαποῦρ** (δηλ. πόλη τῶν λιόνταριων, 300), πάνω σ' ἓνα νησάκι, στὴν ἄκρη τῆς χερσονήσου Μαλάκας. Εἶναι λιμάνι τοῦ «διακομιστικοῦ» ἐμπορίου.

2) ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΟΥ ΣΙΑΜ

(Διπλὸ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.—10 ἑκατ. κάτ.)

Θέση. Πέφτει ἀνατολικά ἀπὸ τὶς Βρετανικὰς Ἰνδίας καὶ ἀπὸ τὴν Ἑκείθεν Ἰνδική. Ποταμοὶς ἐδῶ εἶνε ὁ πλωτὸς **Μενάμ**.

Προϊόντα. Τὰ καθαυτὰ προϊόντα εἶναι τὸ ρύζι καὶ τὸ ξύλο *τίκ*.

Κάτοικοι. Οἱ **Σιαμαῖοι**, Βουδδιστὰς στὴ θρησκεία. Ὁ μονάρχης των δέχτηκε τὸν εὐρωπαϊκὸ πολιτισμό.

Πόλεις. **Βαγκὼν** (500), πρωτ. Πολλὰ σπῆτια της εἶναι πλωτὰ στὸν ποταμὸ Μενάμ. Εἶναι πολὺ ἐμπορικὴ πόλη.

3) ΓΑΛΛΙΚΗ ΙΝΔΟΚΙΝΑ

(πέντε φορὲς ὥς τὴν Ἑλλάδα.—20 ἑκατ. κάτ)

Πιάνει τὸ ἀνατολικὸ μέρος τῆς Ἑκείθεν Ἰνδικῆς. Τὴν ποτί-

ζει ο μεγάλος ποταμός *Μεκόγκ*, πού κατεβαίνει από την Ύψη-
λή Ἀσία.

Ἡ χώρα αὐτὴ εἶναι Γαλλικὴ κτήση, καὶ ἔχει 5 τμήματα,
πού τὰ δυὸ εἶναι βασίλεια κάτω ἀπ' τὴ Γαλλικὴ προστασία
(*Ἀνάμ καὶ Καμπόδοχα*). Πρωτ. *Σαῦγκὼν* (110), σπουδαῖο
ἐμπορικὸ λιμάνι.

4) ΙΝΔΙΚΑ ΝΗΣΙΑ

(62 ἑκατ. κάτ.)

Θέση καὶ διάπλαση τοῦ ἐδάφους. Τὰ Ἰνδικὰ ἢ
Μαλαϊκὰ νησιά εἶναι πάμπολα καὶ ἀπλώνονται ΝΑ τῆς Ἐκείθεν
Ἰνδικῆς, ἀνάμεσα στὴν Ἀσία καὶ στὴν Αὐστραλία. Ἀπὸ κατα-
μεσοῦ τους περνᾷ ὁ Ἰσημερινός.

Ὅλα εἶνε θρεινά, μὲ πολλὰ ἡφαίστεια.

Κλίμα καὶ βλάστηση. Τὸ κλίμα τους εἶναι καθαυτὸ
τροπικόν. Ἔχουν ἀπέραντα δάση καὶ παράγουν ποικίλα προϊόντα
(ρύζι, καφέ, ζαχαροκάλαμο, καπνὸ, ἀρώματα κτλ.).

Κάτοικοι. *Μαλαῖοι*, πού κατοικοῦν καὶ στὴ χερσόνησο
Μαλάκα. Ἀποτελοῦν ἰδιαίτερη φυλὴ. Ὁρηκεῖα τους εἶναι ὁ Μωα-
μεθανισμὸς καὶ εἶναι ἐπιδέξιοι θαλασσινοί.

Φυσικὴ διαίρεση. Τὰ Ἰνδικὰ νησιά ἀποτελοῦνται ἀπὸ
τέσσερα συγκροτήματα.

1) Τὰ 4 *μεγάλα Σουνδαῖα* νησιά (Σουμάτρα, Ἰάβα, Βόρ-
νεο καὶ Σελέβη. 2) Τὰ *μικρὰ Σουνδαῖα* νησιά, 3) τὰ νησιά
Μουλούκκες καὶ 4) τὰ νησιά *Φιλιππίνες*.

Πολιτικὴ κατάσταση. Ἀπὸ τὰ 4 αὐτὰ συγκροτήματα
τὰ 3 πρῶτα ἀνήκουν στὴν Ὀλλανδία, καὶ οἱ Φιλιππίνες στὴς
Ἡνωμένες Πολιτεῖες.

Οἱ Ὀλλανδικὲς Ἰνδίες. (52 ἑκατ.) εἶναι σπουδαία
Εὐρωπαϊκὴ ἀποικία. Τὸ πιδ εὐφορο καὶ πιδ πυκνοκατοικημένο
νησί εἶναι ἡ Ἰάβα (τὰ $\frac{1}{3}$ τῆς Ἑλλάδος, 37 ἑκατ. κάτ.). Ἐδῶ
εἶναι ἡ πρωτ. τῶν Ὀλλανδικῶν Ἰνδιῶν *Βατάβια* (300).

Τὰ νησιά *Φιλιππίνες* (ἴσαμε τὴν Ἰταλία, 10 ἑκατ. κάτ.),
κίεφτουν βορεινότερα. Ἀπὸ τότε πού τὰ πῆραν (ἀπὸ τὴν Ἰσπα-
νία) οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες, ἄρχισαν νὰ προσδεύουν. Πρωτεύου-
σα εἶναι ἡ *Μανίλλα* (290).

Γενική ματιά στὶς Ἰνδίες. Οἱ Ἰνδίες τὸν πλοῦτο τοὺς τὸν χρωστοῦν στὴν τροπικὴ θέσῃ τοὺς. Ἀφθονα καὶ ποικίλα γεωργικὰ προϊόντα κι' ἓνας πληθυσμὸς εἰρηνικὸς καὶ πολὺ πυκνός. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ βασίλειο τοῦ Σιάμ, οἱ Ἰνδίες εἶναι ἀποικία 4 κρατῶν, τῆς Μ. Βρετανίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Ὀλλανδίας καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

Τὸ μεγαλύτερο καὶ πρὸ προοδεμένο ἀποικιακὸ κράτος εἶναι οἱ Ἰνδίες (τὰ $\frac{1}{5}$ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῶν Ἰνδιῶν).

Πίνακας

τῶν πρὸ σπουδαίων πόλεων τῶν Ἰνδιῶν

<i>Βρεττ. Ἰνδίες</i>		<i>Γαλλ. Ἰνδοκίνα</i>		<i>Ὀλλανδ. Ἰνδίες</i>
<i>Κάτ.</i>		<i>Κάτ.</i>		<i>Κάτ.</i>
Καλκούτα	1130 χιλ.	Καρατσὶ	220 χιλ.	Βατάβια 300 χιλ.
Βομβάη	1120 »	Σαῖγκὼν	110 »	
Μαντράς	600 »	<i>Βασίλειο Σιάμ</i>		
Χαῖδαραβάδ	400 »			
Ραγκούν	350 »	<i>Φιλιππίνες</i>		Μανίλλα 290 χιλ.
Σιγγαπούρ	300 »			
Δελχί	300 »	Βαγκὸς	500 χιλ.	

III. ΥΨΗΛΗ ΑΣΙΑ

Χαρακτήρας. Πολὺ ψηλὰ βουνὰ καὶ ὄροπέδια (τὰ πρὸ ψηλὰ τῆς γῆς).

Θέση καὶ σύνορα. Ὑψηλὴ Ἀσία λέγεται τὸ ἐσωτερικὸ τμήμα τῆς Ἀσίας. Σύνορά της γύρω γύρω, ποὺ τὴ χωρίζουν ἀπὸ τίς ἄλλες χῶρες εἶναι γιγαντένια βουνά. Νότια εἶνε τὰ **Ἱμαλάϊα**, δυτικὰ τὰ **Καρακουρούμ**, τὰ βουνὰ τοῦ **Παμὶρ** καὶ τὰ **Τιανσάνια**, ἑξέρεια τὰ **Ἀλτάγια**.

Νερά. Τὰ νερὰ τῶν πρῶτερων ποταμῶν τῆς Ὑψηλῆς Ἀσίας δὲν ρέουν στὴ θάλασσα, μὰ σχηματίζουν λίμνες ἢ ἐβάλτους.

Μερικοί όμως ποταμοί σκίζουν τὰ βουνὰ μὲ βαθιὰς χαράδρες καὶ ἐγαίνουν ἢ νότια, (Ἰνδός, Βραχμαπούτρας, Μεκόγκ), ἢ ἀνατολικά (Γιάγκ—τσέ—Γιάγκ, Χοάγγ—Χώ), ἢ βόρεια (Λένας, Γενέ-σέης).

Προϊόντα τοῦ ἐδάφους καὶ φυσικὴ διαίρεση. Τὸ ἔδαφος εἶναι γόνιμο κοντὰ στοὺς ποταμούς, εἰδεμή, γεμάτο στέππες καὶ ἐρήμους. Αὐτὸ τὸ κακό, καθὼς καὶ τὸ ἡπειρωτικὸ τῆς κλίμα κάνει τὴ χώρα νὰ ἔχῃ ἀνάριο πληθυσμό, ποὺ ὁ περισσότερος ζῇ νομαδικά.

Φυσικὰ διαιρεῖται στὶς ἀκόλουθες 5 χώρες : 1) τὴν ἐρημο **Γόβη**, πολὺ μεγάλῃ, 2) τὴν ὀρεινὴν χώραν **Μογγολία**, 3) τὸ **Ταμίρ** (ἢ ἀνατολικὸ Τουρκεστάν), 4) τὸ **Παμίρ**, καὶ 5) τὸ **Θιβέτ**.

Πολιτικὴ κατάσταση. Ἡ χώρα ἀνήκει στὸ Σινικὸ κράτος. Τὸ Θιβέτ ὅμως, τὸ πιὸ ψηλὸ καὶ πιὸ μεγάλο ὁροπέδιο τοῦ κόσμου, εἶναι σήμερα αὐτόνομο, κάτω ἀπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Ἀγγλίας.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ὑψηλῆς Ἀσίας εἶναι **Μογγόλοι** καὶ ἔχουν θρησκείαν τὸ Βουδδισμό. Οἱ πόλεις τῶν εἶναι μικρὲς καὶ δὲν ἀξίζει νὰ γίνῃ λόγος.

IV ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΣΙΑ

Χαρακτήρας. Χώρα πλουσία καὶ πυκνοκατοικημένη.

Θέση. Ἀνατολικὴ Ἀσία (ἢ Ἄπω Ἀνατολή) ὀνομάζονται οἱ χώρες τῆς Ἀσίας ποὺ πέφτουν πρὸς τὸν Εἰρηνικὸ Ὠκεανό. Ἐδῶ εἶναι δύο κράτη, ἡ **Κίνα** καὶ ἡ **Ἰαπωνία**.

1) ΚΙΝΑ Ἡ ΣΙΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

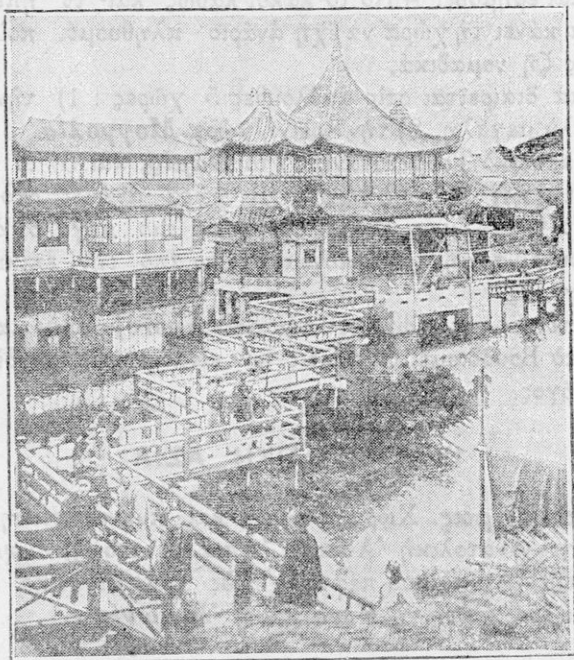
(410 ἑκατ. κἀτ.)

Ἐκταση. Εἶνε μεγάλη ὅσον ὅλη ἡ Εὐρώπη.

Νερά. Μεγάλοι ποταμοὶ τῆς χώρας εἶναι ὁ **Χοάγγ—Χώ**, (δηλ. κίτρινος ποταμός), καὶ **Γιάγκ—τσέ—Κιάγκ** (δηλ. γαλάζιος ποταμός), ποὺ λέγονται ἔτσι ἀπὸ τὸ χρῶμα ποὺ ἔχουν τὰ νερά των. Ποτίζουν τὸ **Σινικὸ** βαθύπεδο καὶ τὸ κάνουν πολὺ εὐφορο. Ὑπάρχουν καὶ πολλὰς διώρυγες, ποὺ ἡ πιὸ μεγάλη ὀνομάζεται **Αὐτοκρατορικὴ**.

Προϊόντα. Ἀπ' τὰ πολλὰ προϊόντα τῆς Κίνας τὴν πρώτη θέσιν ἔχουν *μετάξι*, τὸ *τσάϊ*, τὸ *βαμπάκι* καὶ τὸ *ρύζι*.

Κάτοικοι καὶ Θρησκεία. Οἱ Κινέζοι ἀνήκουν στὴ Μογγολικὴ φυλὴ (τὴν Κίτρινη). Εἶχαν ξυπνήσει τὸν πολιτισμὸ πρὶν ἀπ' τοὺς Εὐρωπαίους, γιὰ πρῶτοι γνώρισαν τὴ μπαρούτη,

Σχ. 16. Παλαιὰ ξύλινη γέφυρα εἰς τὴν Κινεζικὴν πόλιν Σαγκάην. Παρατηρήσατε πῶς διευθύνεται ἡ γέφυρα καὶ τὸ σχῆμα ἔχουν τὰ σπίτια ποῦ εἶναι μὲ πασσάλους στερεωμένα εἰς τὸ ποτάμι (πυό) ;

τὴ ναυτικὴ πυξίδα, τὸ χαρτί καὶ τὴν τυπογραφία. Ἀπὸ τότε ὅμως ἔμειναν στάσιμοι καὶ δὲ δέχτηκαν τὸν Εὐρωπαϊκὸ πολιτισμὸ. Εἶναι ὅμως ἐργατικοί, οἰκονόμοι καὶ λιγοςυντήρητοι. Θρησκεία ἔχουν τὸν *Κομφουνισμὸ* (Ταοϊσμὸ) ἢ τὸ *Βουδδισμὸ*.

Βιομηχανία καὶ ἐμπόριο. Οἱ Κινέζοι ἔχουν βιομηχανία μεταξωτὰ καὶ βαμβάκερά πανικὰ, ἀγγεῖα ἀπὸ πορσελάνη,

και άλλα ποικίλα τεχνουργήματα. Τὸ ἐμπόριο, κλεισμένο ἔλλοτε στοὺς ξένους, ἀνοίξε σήμερα σὲ ὅλους, γιατί οἱ Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις ἐπίασαν τὰ κυριώτερα λιμάνια τῆς Σινικῆς.

Πόλεις. *Πεκίνο* (800) μέσα σὲ κάμπο, ἄλλοτε πρωτ. τοῦ κράτους. Ἐνώνεται μὲ τὴν Εὐρώπη μὲ σιδηρόδρομο, ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὴ Ρωσία καὶ περνᾷ τὴ Σιβηρία καὶ τὴ Μαντζουρία.— *Τιέν Τσιν* (880), λιμάνι τοῦ Πεκίνου, γεμάτο ἀπὸ ξένους.— *Νανκιν* (400), ἡ σημερινὴ πρωτ. τῆς Κίνας.— *Σαγγάη* (1 1/2 ἑκατ. κάτ.), στὸ Γιάγγ—τσέ—Κιάγκ, τὸ καθαυτὸ κέντρο τοῦ ἐμπορίου.— *Χαγκάου* (1 1/2 ἑκατ. κάτ.), στὴ μέση τοῦ πλωτοῦ μέρους τοῦ Γιάγγ—τσέ—Κιάγκ, κέντρο τοῦ μεσογείου ἐμπορίου.— *Καντόνα* (900) στὸν ὁμώνυμο κόλπο, πολὺ ἐμπορικὴ πόλη. Εἰς τὴν Κίναν ἀνῆκεν ἕως τώρα καὶ ἡ χώρα *Μαντζουρία* ποὺ πέφτει στὰ βόρεια καὶ ἔχει πρωτ. τὸ *Μοῦνδεγ* (160).

2) ΙΑΠΩΝΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΡΕΑ

(Πέντε φορές σάν τὴν Ἑλλάδα.—80 ἑκατ. κάτ.)

Θέση καὶ διαίρεση τοῦ ἐδάφους. Τὰ Ἰαπωνικὰ νησιά χωρίζονται ἀπὸ τὴν ἥπειρο Ἀσία μὲ τρικιμωδικὴ Γαπωνέζικη (Ἰαπωνικὴ) θάλασσα. Εἶναι νησιά ὀρεινά, καὶ πολλὰ μέρη ἔχουν ἐνεργὰ ἡφαίστεια. Παθαίνουν καὶ ἀπὸ ἀδιακόπους καὶ καταστρεπτικὸς σεισμὸς. Στὸ νησί *Χονσιού*, τὸ μεγαλύτερο ἀπ' ὅλα, ὑψώνεται τὸ ὠραῖο ἡφαίστειο *Φουτσιγιάμα* (ὑψ. 3780 μ.).

Κλίμα καὶ προϊόντα. Τὸ κλίμα εἶναι ὠκεάνειο, γλυκύτερο ἀπὸ τὸ κλίμα τῆς ἡπείρου, καὶ ἡ ἐλκυστήση ἀξιοθαύμαστη. Βγαίνει ρύζι, σοῦσι, μετάξι, πετροκάρβουνο, χαλκὸς καὶ σίδηρα.

Κάτοικοι καὶ πρόδος. Οἱ Ἰαπωνέζοι (Ἰάπωνες) εἶναι μογγόλοι καὶ συγγενεῖς μὲ τοὺς Κινέζους. Ἐρησκεία ἔχουν τὸ *Βουδδισμό* ἢ τὴν *Προγονολατρεία*. Δέχτηκαν τὸν Εὐρωπαϊκὸ πολιτισμὸ καὶ προόδεψαν πολὺ. Ἔτσι ἡ Ἰαπωνία εἶνε θιομηχανικὸ κράτος.

Πολίτευμα. *Συνταγματικὴ μοναρχία*. Ὁ μονάρχης λέγεται «Μικάδος». Ἡ Ἰαπωνία ἔχει μεγάλο στρατὸ καὶ στόλο,

καὶ θεωρεῖται σὰ μιὰ ἀπὸ τὶς μεγάλες Δυνάμεις τοῦ κόσμου.

Πόλεις. **Τόκιο** (5 ἑκατ. κάτ.), πρωτ., στὸ νησί Χονσιού.
— **Γιοκαχάμα** (Γοκαχάμα, 620), λιμάνι τοῦ Τόκιο. — **Κιότο** (800) καὶ **Ὀσάκα** (2 1)2 ἑκ.) στὸ ἴδιον νησί.

Ἡ Ἰαπωνία κατέχει καὶ τὴν χερσόνησο **Κορέα** (16 ἑκ. κάτ.), ποὺ ἔχει πρωτ. τὴν **Σεούλη** (310).

Πίνακας

τῶν σπουδαιοτέρων πόλεων τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας

Σινική		Ἰαπωνία	
	Κάτ.		Κάτ.
Χαγκάου	1500 χιλ.	Τόκιο	5000 χιλ.
Σαγκάη	1500 »	Ὀσάκα	2500 »
Καντόνα	900 »	Κιότο	800 »
Τιέν-Τσιν	800 »	Γιοκαχάμα	620 »
Πεκίνο	800 »	Σεούλη	310 »

V. ΒΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΒΟΡΕΙΟΔΥΤΙΚΗ ΑΣΙΑ

Χαρακτήρας. Κλίμα ἡπειρωτικό, χειμῶνας παγερός.

Διάρθρωση. **Σιβηρία**, **Τουράν** (ἢ δυτικὸν Τουρκεστάν), καὶ **Καυκασία**. Τὶς κατέχει ἡ Ρωσία, γιὰ τοῦτο ὅλη ἡ χώρα ὀνομάζεται καὶ Ἀσιατικὴ Ρωσία.

1) ΣΙΒΗΡΙΑ

(11 ἑκατ. κάτ.)

Θέση καὶ σύνορα. Ἡ Σιβηρία, πρὸς μεγάλην ἀπὸ τὴν Εὐρώπην σὲ ἔκτασιν, ὁρίζεται στὰ βορρεινὰ τῆς ἀκρογιαλίας ἀπὸ τὸ Βόρειον Παγωμένον, ὠκεανόν, εἰς τὰ ἀνατολικά ἀπὸ τὴν Βερίγγεια καὶ τὴν Ὀχοτσκιανὴ θάλασσαν.

Διάπλωση τοῦ ἑδάφους. Στὰ νότια καὶ ἀνατολικά μέρη ἔχει ψηλά βουνά. Ἡ ἄλλη ἔκταση εἶναι ἀπέραντο βαθύπεδο.

Νερά. Οἱ ποταμοὶ τῆς Σιθηρίας ρέουν πρὸς τὰ βόρεια καὶ χύνονται στὸν Παγωμένο ὠκεανό. Οἱ πιδ μεγάλοι εἶναι ὁ **Ὀβης**, ὁ **Γενεσέης** (Ἰνεσέης) καὶ ὁ **Λένας**. Εἶναι καὶ ὁ **Ἀμούρ**, ποῦ χύνεται στὸν Εἰρηνικό. Μιά πολὺ μεγάλη λίμνη εἶναι ἡ **Βαϊκάλη**, ἡ πιδ βαθιὰ ἀπ' ὅλες τίς λίμνες τῆς γῆς. Ἀπὸ μέσα της περνᾷ ἕνας παραπόταμος τοῦ Γενεσέη, ὁ **Ἀγκάρας**.

Κλίμα. Ὑπερβολικὰ ψυχρὸ τὸ χειμῶνα, ποῦ κάνει τὸ ἑδάφος καὶ τοὺς ποταμοὺς νὰ παγώνουν. Κάνει καὶ καλοκαίρι, ἀλλὰ πολὺ σύντομο.

Προϊόντα. Ἀπὸ τὸ μακρὸ χειμῶνα ποῦ κάνει ἡ χώρα δὲν μπορεῖ νὰ καλλιεργηθῇ, παρὰ μόνο σὲ λίγα νότια μέρη. Ἐχει ὅμως ἀπέραντα δάση, ποῦ δίνουν ξυλαῖα καὶ πλούσια ὀρυκτά, πετροκάρβουνο, μίλαμα, ἀσήμι, χαλκό, σίδηρο, γραφίτη, ἀκόμα καὶ ἐλεφαντόδοντα ὀρυκτό, γιατί τὸ κρῦο χῶμα τῆς χώρας διατηρεῖ μέσα του ἀσάπιστα πολλὰ πτώματα μαμμούθ, ποῦ πρὶν ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸ θάφτηκαν στοὺς πάγους.

Κάτοικοι. Οἱ ντόπιοι εἶναι λίγοι, μογγολικῆς καταγωγῆς, καὶ ζοῦν σὰν τσοπάνηδες, κυνηγοὶ καὶ φαραῖδες. Οἱ ἄλλοι οἱ περισσότεροι, εἶναι Ρῶσοι, ποῦ κατοικοῦν ἐδῶ σὰ γεωργοί, ἔμποροι ἢ ἐργάτες τῶν ὀρυχείων.

Πόλεις. **Ὁμση** (150), ἡ πιδ μεγάλη τῆς Σιθηρίας. — **Τόμση** (100), πάνω σ' ἕνα παραπόταμο τοῦ Ὀβη. — **Ἰρκούτση** (100), πάνω στὴν Ἀγκάρα, κάνει ἐμπόριο μὲ τὴ Σινική, **Βλαδιβοστόκ** (100), κοντὰ στὴ Γιαπωνέζικη θάλασσα ὡς ἐδῶ φτάνει ὁ «ὑπερσιθηρικὸς» σιδηρόδρομος.

2) ΤΟΥΡΑΝ Ἡ ΔΥΤΙΚΟ ΤΟΥΡΚΕΣΤΑΝ

(15 ἐκ. κάτ.)

Θέση. Τὸ Τουράν εἶναι μεγάλο βαθύπεδο ἀνάμεσα στὸ Ἰράν καὶ στὴ Σιθηρία, καὶ τελειώνει στὴν Κασπία θάλασσα.

Νερά. Ποτίζεται ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς **Ἀμούρ** **Ντάρια** (Ὡξος) καὶ **Σὺρ Ντάρια** (Ἰαξήριτης), ποῦ χύνονται στὴν ἄβαθη λίμνη **Ἀράλη**.

Ποιότητα του εδάφους. Τὸ πὺλ πολὺ εἶναι στéππες καὶ ἔρημοι, καὶ μόνο κοντὰ στοὺς ποταμοὺς εἶναι γόνιμο.

Κάτοικοι. Τὸ Τουράν εἶναι ἡ κοιτίδα τῶν τουρκικῶν λαῶν. Σ' αὐτοὺς ἀνήκουν καὶ οἱ ἐδῶ κάτοικοι **Οὐσβέκοι**, **Κιργήσιοι**, **Τουρκομάνοι** καὶ ἄλλοι, ὅλοι Μωαμεθανοί.

Πολιτικὴ κατάσταση. Οἱ κτήσεις ἐδῶ τῆς Ρωσίας εἶνε ἄμεσες καὶ ἔμεσες.

Πόλεις. Στις ἄμεσες κτήσεις εἶνε ἡ **Τασκένδη** (300), κοντὰ στὸ Σὺρ Ντάρια. "Ὡς ἐδῶ φτάνει σιδηρόδρομος ἀπὸ τὴν Κασπία.—**Σαμαρκάνδη** (100), Ν. Δ. "Ἄλλη φορά ἦταν ἔδρα τοῦ Τιμούρ, τοῦ βασιλέα τῶν Μογγόλων.

3) Κ Α Υ Κ Α Σ Ι Α

(Ἰσαμε τὴ Μικρασία.—12 ἑκατ. κατ.)

Θέση. Ἀπλώνεται ἀνάμεσα στὴν Κασπία καὶ στὸν Εὐξεινο.

Διάπλαση τοῦ εδάφους. Χωρίζεται σὲ δυὸ ἀπὸ τὸν ἀψηλὸ καὶ μακρὸ **Καύκασο**. Βόρεια πρὸς τὸν Καύκασο ἀπλώνεται θαθύπεδο, καὶ νότια ὁ τόπος εἶνε μὲ βουνὰ δασωμένα.

Ποταμοί. Νότια ἀπὸ τὸν Καύκασο ρέουν οἱ ποταμοὶ **Κούρ** (Κῦρος) καὶ **Αράξης**, πὺλ ἐνώνονται σὲ ἓνα, καὶ χύνονται στὴν Κασπία

Κλίμα καὶ προϊόντα. Τὸ βόρειο μέρος ἔχει κλίμα ἡπειρωτικόν, σὰν τῆς Ρωσίας, καὶ τὸ νότιο γλυκόν. Γιὰ τοῦτο καλλιεργεῖται ἐδῶ ὁ τόπος καὶ βγάζει φρούτα, ὠραία σταφύλια, καπνὸ κ. ἄ. Ἐχει καὶ πλούσιες πηγὰς πετρελαίου πρὸ πάντων στὸ Βακού.

Κάτοικοι. Οἱ ντόπιοι παρουσιάζουν τόση ποικιλία, ὥστε ἐνομάζουν τὸν Καύκασο «βουνὸ τῶν 100 γλωσσῶν». Πὺλ γνωστοὶ ἀπ' ὅλους εἶνε οἱ **Γεωργιανοί**. Τὴν παλιὰ ἐποχὴ ἐδῶ ἦταν ἡ χώρα Κολχίς, πὺλ εἶχαν οἱ Ἕλληνες κάνει ἀποικίες. Καὶ σήμερον ἀκόμη ὑπάρχουν Ἑλληνικὰ χωριά.

Πολιτικὴ κατάσταση. Ἡ Καυκασία περιλαμβάνεται εἰς τὴν Ῥωσίαν. Πρωτ. εἶνε ἡ **Τυφλίδα** (300), ἀπάνω στὸν Κούρ, πολὺ ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ. Κοντὰ στὴν Κασπία εἶνε τὸ **Βακού**, ὅπου βγαίνει πολὺ πετρέλαιον. Μὲ μακροὺς σωλῆνες

τὸ πετρέλαιον ἔρχεται ἕως τὸ **Μπατοῦμ** (δηλ. Βαθὺ λιμάνι) ποὺ εἶνε ἐμπορικὴ πόλις στὸν Εὐξεινο.

Πίνακας

τῶν πρὸ σπουδαίων πόλεων τῆς βόρειας καὶ βορειοδυτικῆς Ἀσίας.

Σιβηρία		Τουράν		Καυκασία	
	Κάτ.		Κάτ.		Κάτ.
Ὁμοση	150 χιλ.	Τασκένδη	300 χιλ.	Τυφλίδα	300 χιλ.
Τόμση	100 »	Σαμαρκάνδη	100 »	Βακού	450 »
Βλαδιβοστόκ	100 »	Βουχάρα	46 »	Μπατοῦμ	35 »
Ίρκούτσκη	100 »				

Β. ΑΦΡΙΚΗ

Θέση καὶ σύνορα. Ἡ Ἀφρική ἀπλώνεται νοτιοδυτικὰ ἀπὸ τὴν Ἀσία καὶ κέβεται σὲ δύο ἀπὸ τὸν Ἰσημερινό. Βόρεια ἐρέχεται ἀπὸ τὴ Μεσόγεια θάλασσα, ἀνατολικά ἀπὸ τὸν Ἰνδικὸ ὠκεανὸ καὶ δυτικὰ ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικόν.

Μέγεθος. Εἶναι ἡ τρίτη ἡπειρος τῆς γῆς στὸ μέγεθος (ὑστερα ἀπὸ τὴν Ἀσία καὶ τὴν Ἀμερικὴν) καὶ ἡ τετάρτη στὸν πληθυσμὸ (140 ἑκατ.).

Κριζόντιος διαμελισμός. Εἶναι ὅλη ἓνας ὄγκος καὶ πολὺ λίγο διαμελισμένη ἀπὸ τὴ θάλασσα. Στὰ νοτιοδυτικά της σχηματίζεται ὁ πλατὺς κόλπος τῆς **Γουϊνέας**. Μία χερσόνησος, ποὺ μόλις ξεχωρίζεται, εἶναι ἡ **Σομάλη**, ἀνατολικά, καὶ ποὺ τελειώνει στὸ ἀκρωτήριο **Γουρδαφουῖο**, τὴν πρὸ ἀνατολικὴν ἄκρην τῆς Ἀφρικής. Ἀλλὰ ἀκρινὰ ἀκρωτήρια εἶναι τὸ **Λευκό**, τὸ πρὸ βόρειο, τὸ **Πράσινο**, τὸ πρὸ δυτικόν, καὶ τῆς **Βελόνης**, τὸ νοτιώτατο.

Διάπλαση τοῦ ἐδάφους. Τὸ περισσότερον μέρος τῆς

ἡπείρου εἶναι ψηλὸ ὄροπέδιο, μὲ ψηλὰς βουνοσειρές. Ἀνάμεσα στὰ βουνὰ τῆς Ἰσημερινῆς Ἀφρικῆς ὑψώνεται τὸ **Κιλιμάντζαρο** (διπλὸ ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο). Βορειότερα ἀπὸ τὰ βουνὰ αὐτὰ ἔρχονται δευτέρα σὲ ὕψος οἱ Ἀβυσσηνιακὲς Ἀλπεις. Στὸ Βορειοδυτικὸ μέρος εἶναι ὁ Ἄτλαντας (Ἄτλας).

Νότια ἀπὸ τὸν Ἄτλαντα ἡ γῆ χαμηλώνει καὶ σχηματίζει τὴν ἀπέραντη ἔρημο **Σαχάρα**. Νότια ἀπὸ τὴ Σαχάρα εἶναι τὸ **Σουντάν**, ἀνώμαλο ὄροπέδιο, ποὺ καταπέφτει στὶς ἀκρογιαλιὰς σὲ θαθύπεδα. Καὶ στὸ νότιο μέρος τῆς Ἀφρικῆς τὸ ὄροπέδιο δὲν πέφτει ἀπότομα σὲ ἀπόκρημνες ἀκρογιαλιὰς, μὰ κατεβαίνει σκαλωτὰ καὶ σχηματίζει πολλὰ θαθύπεδα κοντὰ στὶς ἀκρογιαλιὰς.

Κλίμα. Στὰ βόρεια καὶ στὰ νότια εἶναι εὐκρατον στὴ μέση ζώνῃ, ὅπου περνᾷ ὁ Ἰσημερινός, εἶναι θερμὸ καὶ νοσηρό. Στὴν κεντρικὴ καὶ νότια Ἀφρικὴ πέφτουν πολλὰς βροχές, σὲ μερικὰ ὅμως μέρη, καθὼς στὴ Σαχάρα, καθόλου δὲ ὀρέχει.

Νερά. Ἡ βόρεια Ἀφρικὴ εἶναι ξερὴ καὶ στερεῖται νερά. Στὴν Ἰσημερινὴν ὅμως Ἀφρικὴ ἔχει μεγάλας λίμνες, ἀπ' ὅπου παίρνουν τὰ νερά τους τρεῖς μέγιστοι ποταμοί, ὁ **Νεῖλος**, ὁ **Κόγκος** καὶ ὁ **Ζαμβέζης**. Ὁ πρῶτος χύνεται στὴ Μεσόγεια, ὁ δεύτερος στὸν Ἀτλαντικὸ καὶ ὁ τρίτος στὸν Ἰνδικὸ ὠκεανό. Στὸν Ἀτλαντικὸ χύνονται καὶ ἄλλοι ποταμοί, ὁ **Σενεγάλης**, ὁ **Νίγηρας** καὶ ὁ **Οράγγης**. Ὅλοι αὐτοὶ εἶναι πλωτοί, κατὰ διαστήματα, ἐπειδὴ κόβονται ἀπὸ βράχους καὶ καταρράχτες.

Κάτοικοι. Στὴ βόρεια Ἀφρικὴ κατοικοῦν **Βέρβεροι** (Χαμίτες) καὶ **Αραπάδες**. Στὰ ἄλλα μέρη τῆς πλεονάζουν οἱ **Νέγροι**, ποὺ ἀνήκουν στὴ Μαύρη φυλὴ. Στὴ νότια Ἀφρικὴ κατοικοῦν ἀκόμα οἱ θάρσαροι **Βουσμάνοι** καὶ **Ουτεντέτοι**. Εὐρωπαῖοι κατοικοῦν ὀλίγοι (3 ἑκατ.).

Θρησκεία. Οἱ περισσότεροι κάτοικοι εἶναι εἰδωλολάτρες. Στὴ βόρεια Ἀφρικὴ εἶναι Μωαμεθανοί. Ἔχει καὶ Χριστιανοὺς ὡς 8 ἑκατομμύρια.

Πολιτικὴ διαίρεση. Τρεῖς ἀνεξάρτητα κράτη, ἡ **Αἴγυπτος**, ἡ **Ἀβυσσηνία** καὶ ἡ **Λιβερία**. Ἡ ἐπίλοιπη Ἀφρικὴ διαιρεῖται σὲ κτήσεις ἑξῆς εὐρωπαϊκῶν κρατῶν (Ἀγγλίας, Γαλλίας, Πορτογαλλίας, Ἰταλίας, Ἰσπανίας καὶ Βελγίου). Μέσα

στis κτήσεις αὐτὲς ὑπάρχουν καὶ πολλὰ ντόπια κράτη, σὲ θάρ-
βαρη κατάστασι.

I. ΒΟΡΕΙΑ ΑΦΡΙΚΗ

Χαρακτήρας. Ἐδαφος γεμᾶτο στéππες καὶ ἐρήμους
(καθὼς στήν Ἀνατολή).

Διáίρεση. 1) *Αἴγυπτος*, 2) *Νουβία*, 3) *Σαχάρα*, 4)
Κυρηναϊκή, 5) *Τριπολίτιδα*, 6) Χῶρες τοῦ Ἑ*Ατλαντα*.

1) ΑΙΓΥΠΤΟΣ

(14 ἑκατομ. κάτ.)

Θέση. Ἡ Αἴγυπτος πιάνει τὸ ἀνατολικὸ μέρος τῆς βόρειας
Ἀφρικῆς. Βρέχεται βόρεια ἀπὸ τῇ Μεσόγεια καὶ ἀνατολικά
ἀπὸ τὴν Ἐρυθρά. Τὰ δυτικά της σύνορα εἶναι ἡ *Λιβυκὴ*
ἐρημος.

Ἐδαφος καὶ προϊόντα. Τὸ ἔδαφος εἶναι πεδινό. Θά
ἦταν ἀκαρπῆ ἐρημος, ἀν δὲν περνοῦσε ὁ *Νεῖλος*, ποῦ σχημα-
τίζει στis ἐκβολὰς του μέγιστο καὶ εὐφορώτατο Δέλτα. Ἐτσι τὸ
ἔδαφος εἶναι γόνιμο ἐκεῖ ποῦ ξεχειλάει καὶ πλημμυρίζει ὁ ποτα-
μὸς ἢ διοχετεύεται τεχνητὰ τὸ νερό του, ἐνῷ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ
ὑπάρχουν ἐρημοί, ὅπου εἶναι σκορπισμένες ποῦ καὶ ποῦ λίγες
βάσεις.

Το καθαυτὸ δέντρο τῆς Αἰγύπτου εἶναι ἡ *χουρμαδιὰ* (φοῖνιξ).

Ἡ Αἴγυπτος βγάζει πολὺ βαμβάκι, ρύζι, ζαχαροκάλαμο.
δημητριακὰ κ. ἄ.

Κάτοικοι. *Φελλάχοι* ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων,
(μωαμεθανοὶ) καὶ *Κόπτες* (χριστιανοὶ μονοφυσίτες). Κατοικοῦν
ἀκόμα καὶ Ἀραπάδες μωαμεθανοὶ καὶ ξένοι εὐρωπαῖοι ὥς 400
χιλ. ποῦ 60 χιλ. εἶνε Ἕλληνες.

Ἡ Αἴγυπτος, εἶχε πάρει ἀπὸ τὸ Μ. Ἀλέξαντρο ἐλληνικὸ πο-
λιτισμό. Ὡς τὰ 1922 ἦταν στήν προστασία τῆς Ἀγγλίας, σή-
μερα ὅμως εἶναι ἐλεύθερο βασίλειο.

Διáίρεση καὶ πόλεις. Ἡ Αἴγυπτος χωρογραφικὰ διαι-
ρεῖται σὲ Ἑ*Πάνω* (ἄνω) *Αἴγυπτο*, *Μεσαία Αἴγυπτο* καὶ
Κάτω Αἴγυπτο.

Στὴν Ἐπάνω Αἴγυπτο εἶναι τὰ ἐρείπια μιᾶς ἀρχαίας πόλης, ποὺ λεγόταν **Ἐκατόμυλες Θῆβες** (κοντὰ στὸ τωρινὸ Λοῦ-
ξορ). Ἰδῶ οἱ ἀνασκαφές ἔφεραν σὲ φῶς πλούσιους τάφους πα-
λιῶν βασιλιάδων τῆς Αἰγύπτου.

Στὴ Μεσσία Αἴγυπτο εἵρεκεται ἡ πρωτεύουσα **Κάϊρο** (1
ἑκατ.), ἡ μεγαλύτερη πόλη τῆς Ἀφρικῆς. Ἀπλώνεται στὴ δεξιὰ
ὄχθη τοῦ Νείλου καὶ εἶναι ὠραία πόλη. Νοτιοδυτικὰ τῆς, πέρα ἀπὸ
τὴν ἀντικρυνὴ ὄχθη, εἶναι 40 πυραμίδες, ποὺ ἡ πιὸ ψηλὴ εἶναι
ἡ πυραμίδα τοῦ «Χέοπος» (146 μ. ὕψος). Ὁ Χέοπος ἦταν ἕνας

Σχ. 17. Χωριὸ Φελλάχων

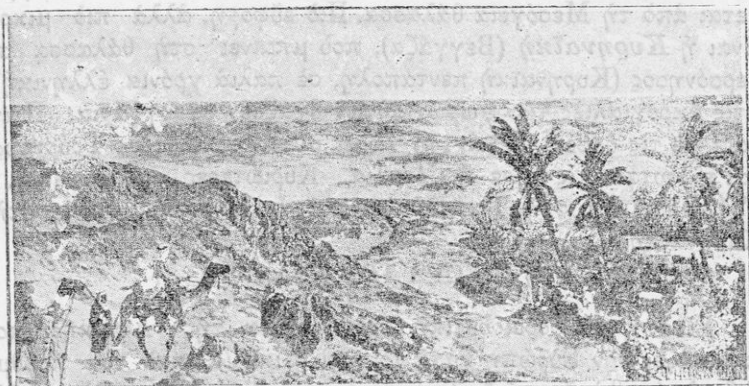
ἀπὸ τοὺς πιὸ παλαιούς δυνατοὺς βασιλιάδες τῆς Αἰγύπτου.

Στὴν Κάτω Αἴγυπτο καὶ στὸ Δέλτα τοῦ Νείλου, εἶναι ἡ
Ἀλεξάνδρεια (600), τὸ πρῶτο λιμάνι τῆς βόρειας Ἀφρικῆς.
Χτίστηκε ἀπὸ τὸ Μ. Ἀλέξανδρο, καὶ στὸν καιρὸ τῶν διαδόχων
τοῦ Πτολεμαίων ἔγινε κέντρο τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων καὶ ἐπι-
στημῶν καὶ ἦταν περίφημη γιὰ τὴ μεγάλη βιβλιοθήκη ποὺ εἶχε.
Καὶ σήμερα κατοικοῦν ἐδῶ πολλοὶ Ἕλληνες, καὶ εἶναι ἑδρα
Ἑλληνος Πατριάρχου. — **Σουέζ** (20), πρὸς τὴν Ἐρυθρὰ θάλασσα
ἐπάνω στὴν ὁμώνυμη διώρυγα, ποὺ ἐνώνει τὴ Μεσόγεια μὲ τὴν
Ἐρυθρὰ. — **Πόρτ Σάϊτ** (92), λιμάνι στὴ Μεσόγεια ἀπάνω στὸ
στόμα τῆς διώρυγας τοῦ Σουέζ, ποὺ ἔχει μῆκος 160 χιλιομ. —

Δαμιέτη (38), και **Ροζέτη**, στα στόματα τοῦ Νείλου. — **Τάντα** (50), γνωστή γιά τὰ μεγάλα πανηγύρια της.

Στή Δυβική ἔρημο εἶναι μερικὲς ὁάσεις, ὅπως ἡ **Σιβά**, ἡ πιδ σπουδαία ἀπ' ὅλες. Ἐδῶ ἦταν στὰ παλῆὰ τὰ χρόνια τὸ μαντεῖο τοῦ «**Ἀμμωνος Διός**», ποῦ τὸ εἶχε ἐπισκεφτεῖ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος.

Ἡ **συγκοινωνία** στὶς ὁάσεις γίνεται μὲ καμήλες, ἐνῶ στὰ εὐφορα μέρη τοῦ Νείλου ὑπάρχουν σιδηρόδρομοι. Στὸ Νεῖλο πλέουν καὶ πολλὰ πλοία. Πολλοὶ περιηγηταὶ γυρίζουν τὴν Αἴ-

Σχ. 18. Μέρος τῆς Σαχάρας μὲ ὁαση

γυπτο γιά νὰ θαυμάσουν τὰ ἔργα τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς ποῦ στέκουν ἀκόμα.

2) ΝΟΥΒΙΑ

Πέφτει Νότια ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο καὶ τῆς ἀνήκει. Μοιάζει σὲ ὅλα μ' αὐτήν. Οἱ κάτοικοι εἶναι 1)2 ἑκατ.

3) ΣΑΧΑΡΑ

(Ἰσαμε τὴν Εὐρώπη. — 1 ἑκ. κάτ.)

Οέση. Εἶναι ἡ πιδ μεγάλη ἔρημος τῆς γῆς, ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο καὶ τὴ Νουβία καὶ τελειώνει στὸν Ἀτλαντικὸ.

Ποιότητα τοῦ ἐδάφους. Τὸ ἐδαφὸς της εἶναι ἄμμου-δερὸ καὶ κάπου βραχωτό. Βροχὲς δὲν κάνει, παρὰ λίγες στὰ Ἰω. **Σαρεῆ**, Γεωγραφία Ε' καὶ Σ', Δημοτ. Ἔκδ. 3η

ψηλά βουνά. Για τοῦτο μένο στὰ βουνὰ ἔχει στέππες καὶ στὰ χαμηλά δάσεις μὲ χουρμαδιές.

Κάτοικοι. Βέρβεροι, ποὺ ζοῦν στὶς δάσεις ἢ περνοῦν νομαδικά. Γυρίζουν καὶ ἀραπάδες ληστές.

Πολιτικὴ κατάσταση. Ὅλη ἡ Σαχάρα σχεδὸν εἶναι κτήση τῆς Γαλλίας.

4) ΤΡΙΠΟΛΙΤΙΔΑ ΚΑΙ ΚΥΡΗΝΑΪΚΗ

(750 χιλ. κάτ.)

Ἡ **Τριπολίτιδα** εἶναι συνέχεια τῆς Σαχάρας καὶ βρέχεται ἀπὸ τὴ Μεσόγεια θάλασσα. Πιὸ εὐφορὴ, ἀλλὰ πιὸ μικρὴ εἶναι ἡ **Κυρηναϊκὴ** (Βεγγάζα), ποὺ μπαίνει στὴ θάλασσα σὰ χερσόνησος (Κυρηναϊκὴ πεντάπολη, σὲ παλιὰ χρόνια ἐλληνικὴ). Στὶς ἀκρογιαλιὰς τῶν χωρῶν αὐτῶν ἐγάζουν σφουγγάρια. Πρὶν, μαζί μὲ τὶς δάσεις **Φεζάν**, οἱ χώρες αὐτὲς ἦταν στοὺς Τούρκους. καὶ τελευταῖα τὶς πῆρε ἡ Ἰταλία. Κυριώτερες πόλεις εἶναι ἡ **Τρίπολη** (65), στὴν Τριπολίτιδα, καὶ ἡ **Βεγγάζα** (30), στὴν Κυρηναϊκὴ.

5) Η ΧΩΡΑ ΤΟΥ ΑΤΛΑΝΤΑ

Εἶναι ἡ πιὸ βορειοδυτικὴ ὄρεινὴ χώρα τῆς Ἀφρικῆς, ποὺ πλησιάζει τὴν Εὐρώπῃ κατὰ τὸ νησί Σικελία καὶ τὸν πορθμὸ Γιβραλτάρ. Τὸ ὅρος **Ἀτλαντὰς** ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰς ψηλὰς βουνοσειρές.

Ἐδῶ κάνει ἀρκετὰς βροχὰς πρὸ πάντων στὰ παράλια, βγαίνουν δημητριακά, κρασί, λάδι, χουρμάδες, πορτοκάλια, μαλλιά, κ. ἄ. Ἐχει ἀκόμα ὀρυκτὰ πολὺτιμα καὶ κάποια βιομηχανία.

Κάτοικοι εἶναι Βέρβεροι, Ἀραβες, Εὐρωπαῖοι καὶ λίγοι Ἑβραῖοι.

Πολιτικὰ ὁ Ἀτλαντὰς διαιρεῖται 1) στὴν **Τυννησία** (Τούνεζι) 2) στὴν **Ἀλγερία** καὶ 3) στὸ **Μαρόκο**.

1) ΤΥΝΗΣΙΑ

(2 ἑκατομ. κάτ.)

Πιάνει τὸ ἀνατολικὸ μέρος, ὅπου ἦταν ἡ περίφημὴ ἀρχαία **Καρχηδὸνα**. Εἶναι ἡγεμονία κάτω ἀπὸ Γαλλικὴ προστασία. Πρωτ. ἡ **Τύνιδα** (185), κοντὰ στὴ θάλασσα.

2) ΑΛΓΕΡΙΑ

(6 ἑκατομ. κάτ.)

Ἄλλοτε ἦταν κράτος πειρατικό· ἀπὸ τὸ 1830 ἀνήκει στὴ Γαλλία. Πρωτ. Ἑλγέριο, ἐμπορικὸ λιμάνι. Ἄλλη πόλις εἶναι τὸ Ὁράν.

3) ΜΑΡΟΚΟ

(6 ἑκατ. κάτ.)

Ἀπὸ τὸ 1912 βρίσκεται κάτω ἀπὸ τὴν προστασίαν τῆς Γαλλίας, ἐκτὸς ἑνα μικρὸ μέρος, ποὺ εἶνε Ἰσπανικόν. Πόλεις τὸ Φέξ (80) καὶ ἡ πρωτ. τὸ Μαρόκο (140.)

Πίνακας

τῶν πιδ σπουδαίων πόλεων τῆς βόρειας Ἀφρικῆς

Αἴγυπτος	Τριπολίτιδα	Ἀτλαντας
Κάτ.	Κάτ.	Κάτ.
Κάιρο 1.000 χιλ.	Τρίπολη 65 χιλ.	Ἀλγέριο 225 χιλ.
Ἀλεξάνδρεια 600 »	Κυρηναϊκὴ	Τύνιδα 185 »
Πόρτ Σάιτ 100 »		Ὁράν 150 »
Τάντα 50 »	Βεγγάζα 30 χιλ.	Μαρόκο 140 »
		Φέξ 80 »

II. ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΤΙΑ ΑΦΡΙΚΗ

Χαρακτήρας. Δίση παρθένα (ζούγκλες) γεμάτα ἀπὸ ἄγρια ζῶα. Στὸ ἀπέραντο τοῦτο μέρος τῆς Ἀφρικῆς κατοικοῦν Νέγροι (μαύρης φυλῆς).

Κλίμα καὶ βλάστηση. Βροχὲς ἀφθονώτατες καὶ κλίμα ὑγρὸ, θερμὸ καὶ νοσηρὸ. Μόνο στὸ νότιο μέρος εἶναι εὐκρατο καὶ καλὸ γιὰ τοὺς ξένους εὐρωπαίους. Μεγάλαι καὶ πυκνὰ δάση σκεπάζουν τὶς ἐκτάσεις. Νοτιώτερα θρῖσκει κανεῖς καὶ στέππες.

Ἀπὸ τὰ πολλὰ ζῶα πλεονάζουν τὰ «ἀρπακτικὰ» (λεοντάρια, λεοπαρδάλεις, ὕαινες κτλ.). Παχύδερμα ζοῦν ἐδῶ ὁ ἐλέφαντας, ὁ ἱπποπόταμος καὶ ὁ ρινόκερος. Ἄλλα ζῶα ἀφθονοῦν, κα-

θώς ο γορίλλας, ο χιμπατζής, ο αγριόχοιρος, ή καμηλοπάρδαλη, ή στρουθοκάμηλος, ο κροκόδειλος, πολλά είδη σαῦρες, φίδια κτλ.

1) ΣΟΥΔΑΝ

Θέση. Ἀπλώνεται ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ ἴσαμε τὴν ὀρεινὴ Ἀβυσσηγία. Ἀπὸ τὸ Ἀνατολικὸ Σουδάν περνᾷ ὁ Νεῖλος. Οἱ

Σχ. 19. Καλλιέργεια εἰς τὴν Νιγηρίαν

παράλιες χῶρες τοῦ ἔχουν ξεχωριστὸ ὄνομα· ἡ μιά, στὰ δυτικὰ, λέγεται **Σενεγαμβία** (ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς Σενεγάλη καὶ Γαμβία), καὶ ἡ ἄλλη, στὰ νότια, λέγεται **Ἀνω Γουινέα**.

Νερά. Μεγάλος ποταμὸς εἶν' ἐδῶ ὁ **Νίγηρας**, καὶ λίμνη ἡ **Τσάδα**, γεμάτη ἵπποποτάμους καὶ κροκόδειλους.

Κλίμα καὶ προϊόντα. Βροχὲς ἀφθονες καὶ ἔδαφος εὐφορο. Βγάζει θαμπάκι, φυσιτικά ἀράπικα, φοινικόλαδο καὶ ἄλλα. Τρέφονται καὶ πάρα πολλὰ βόδια.

Πολιτικὴ κατάσταση. Ἐδῶ κατοικοῦν διάφοροι νέγροι μωαμεθανοὶ καὶ σχηματίζουν κράτη, ποὺ ἀνήκευν στὶς κτήσεις τῆς Γαλλίας, τῆς Πορτογαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας. Ἐνα μόνον μικρὸν κράτος εἶναι ἐλεύθερον στὴ Γουινέα, ἡ **Λιβερία** (11½ ἑκατ.), ποὺ ἱδρύθηκε ἀπὸ τοὺς Ἀμερικανούς. Ἀπ' ὅλες τὶς εὐρωπαϊκὰς ἀποικίας ἡ πιδ σπουδαία εἶναι ἡ Ἀγγλικὴ **Νιγηρία**, (5 φορές σὰν τὴν Ἑλλάδα, 18 ἑκατ. κάτ.), στὴν κατώτερη ροὴ τοῦ Νίγηρα. Σπουδαία ἐδῶ πόλη εἶναι ὁ **Λάγος** (100), καὶ πολλὰς ἄλλας ἐμπορικὰς. Τὸ ἐμπόριον τῆς Νιγηρίας εὐκολύνεται μὲ τὸ Νίγηρα, ποὺ εἶναι ἐδῶ πλωτός, καὶ μὲ σιδηροδρόμους.

2) ΑΒΥΣΣΗΝΙΑ ἢ ΑΙΘΙΟΠΙΑ

(9 εκατ. κάτ.)

Ἀπλώνεται ἀνατολικά ἀπὸ τὸ Σουντάν καὶ πλησιάζει τὴν Ἐρυθρὰ θάλασσα. Τὰ ὄρη καὶ ἀπόκρημνα βουνά της κάνουν τὴ χώρα αὐτὴ ἀκυρεῦκτη. Ἀπὸ τὰ **Ἀβυσσηνιακὰ** βουνὰ πηγάζει ἕνας μεγάλος παραπόταμος τοῦ Νείλου, ὁ **Γαλάζιος Νεῖλος**.

Προϊόντα. Σπυδαῖα εἶναι καφές, καουτσούκ, χρυσάφι καὶ ἐλεφαντόδοντο.

Κάτοικοι. Ἀβυσσηνοί. Ἔχουν θρησκεία τὸ Χριστιανισμό (Μονοφυσίτες).

Ἡ Ἀβυσσηνία εἶναι αὐτοκρατορία. Στὸν αὐτοκράτορα ὑποτάσσονται πολλοὶ ἡγεμόνες μικρῶν κρατῶν. Πρωτ. εἶναι ἡ **Ἀδδῖς Ἀμπέμπα** (50). — Ἀνάμεσα Ἀβυσσηνία καὶ Ἐρυθρὰ θάλασσα, εἶναι ἡ θερμὴ χώρα **Ἐρυθραία**, ὅπου βρίσκεται τὸ σπυδαῖο λιμάνι **Μασσάβα** (Ἰταλικὴ ἀποικία).

3) ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΦΡΙΚΗ

Ἡ Ἀνατολικὴ Ἀφρικὴ παίρνει μέσα 1) τὶς παράλιες χώρες

Σχ. 20. Καλύβα κατοίκων τῆς Ἀνατ. Ἀφρικῆς

τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ καὶ 2) τὸ ὁροπέδιο τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς. Στὸ ὁροπέδιο ὄψωνται ψηλὰ βουνά, τὸ **Κυλιμάντζαρο**, ἡ **Κενία** (6 φορές ψηλότερα ἀπὸ τὸν Ὑμηττό) καὶ ὑπάρχουν μεγάλες λίμνες. Ἐδῶ εἶναι οἱ πηγὰς τοῦ Νείλου, ποὺ μαζεύονται πρῶτα στὴ μεγάλη λίμνη **Βικτωρία** (ἴσαμε τὴν Π. Ἑλλάδα). Ἡ λίμνη αὐτὴ κόβεται ἀπὸ τὸν Ἰσημερινό.

Πολιτικὴ κατάστασις. Οἱ κυριώτερες ἐδῶ κτήσεις εἶναι :

1) Ἡ **Βρετανικὴ**, (Ταγκανίκα 13 ἐκ.). Ἀπὸ τὴν ἀκρο-

γιαλιά και από τή σπουδαία πόλη **Μομβάζα** πάει σιδηρόδρομος ως τή λίμνη Βικτωρία. Ἡ Μομβάζα ἐγάζει πολὺ βαμβάκι.

2) Ἡ **Πορτογαλλικὴ** (5 1/2 ἑκατ.). Πολὺ σπουδαῖο ἐδῶ λιμάνι εἶναι τὸ **Δορέντζο Μαρνέζ**, ἀπ' ὅπου σιδηροδρομικὴ γραμμὴ πάει στὸ κέντρο τῆς νότιας Ἀφρικῆς.

4) Κ Ο Γ Γ Ο

Ἡ χώρα αὐτὴ ποτίζεται ἀπὸ τὸ ἀφθονώτερο νερὸ τοῦ ποταμοῦ Κόγγου καὶ τῶν παραποτάμων του. Βγάζει πολὺ καουτσούκ, ἐλεφαντόδοντο, φοινικόλαδα καὶ χαλκὸ.

Πολιτικὰ τὸ Κόγγο χωρίζεται εἰς **Γαλλικὸ**, εἰς **Βελγικὸ** καὶ εἰς **Πορτογαλλικὸ**.

5) ΝΟΤΙΑ ΑΦΡΙΚΗ ἢ ΕΝΩΣΗ

(10 ἑκατ. κάτ.)

Ἡ Νότια Ἀφρικὴ εἶναι ἓνα ἀψηλὸ ὁροπέδιο μὲ σχῆμα τῶν τριγώνων. Ἐδῶ δὲ ῥέχει παντοῦ τὸ ἴδιο, καὶ ὑπάρχουν καὶ στέπες μεγάλες καὶ πετραδερεῖς ἐκτάσεις ἀκατοίκητες.

Βγάζει, ὅτι ἐγάζουν τὰ εὐκράτα κλίματα. Ἔχει ὅμως πολὺτιμα ὀρυκτά, ὡς χρυσάφι, διαμάντια.

Πολιτικὰ ἡ Νότια Ἀφρικὴ εἶναι ὅλη σχεδὸν Ἀγγλική. Ἡ νότια χώρα τοῦ Ἀκρωτηρίου ὅπου εἶναι τὸ **Κεϊπτάουν** (200), ἐμπορικὴ πόλη. Στὴ χώρα ποὺ λέγεται Τράνσβαλ πρωτ. εἶναι ἡ **Πραιτωρία** (85). Μεγαλύτερη πολὺ εἶναι ἡ **Γιοχάνεσμπουργ** (300). Κοντὰ σ' αὐτὴ βρίσκονται τὰ πιδ πλούσια χρυσορυχεῖα τοῦ κόσμου.

6) ΝΗΣΙΑ ΓΥΡΩ ΣΤΗΝ ΑΦΡΙΚΗ

Γύρω στὴν Ἀφρικὴ ὑπάρχουν πολλὰ νησιά. Τὸ μεγαλύτερο εἶναι ἡ **Μαδαγασκάρη**, στὸν Ἰνδικὸ ὠκεανό. Εἶναι τὸ τέταρτο νησί τῆς γῆς στὸ μέγεθος (τετράδιπλο ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα), (3 ἑκατ. κάτ.). Εἶναι ψηλὸ καὶ ὀρεινό. Ἀνήκει στὴ Γαλλία. Ἔχει καὶ πολλὰ μέταλλα καὶ γεωργικὰ προϊόντα.

Σπουδαιότερα νησιά στὸν Ἀτλαντικὸ εἶναι :

1) Ἡ **Ἀγία Ἐλένη** (Ἀγγλική, ἴσαμε τὴν Κέα). Ἐδῶ ἐξορίστηκε καὶ πέθανε ὁ Μ. Ναπολέων.

2) Τὰ νησιά τοῦ **Πράσινου Ἀκρωτηρίου**, ὀρεινὰ καὶ βραχωτὰ (Πορτογαλλικὰ).

3) Τὰ **Κανάρια** νησιά, Ἰσπανικὰ, πολὺ εὐφορα, πατρίδα

τῶν καναρινιῶν. Ἐακουστὴ εἶναι ἡ **Φέρος**, ἀπ' ὅπου περνᾷ ὁ πρῶτος μεσημβρινὸς τῆς γῆς.

4) Ἡ **Μαδέρα**, πολὺ εὐφορὴ καὶ ἔακουσμένη γιὰ τὰ κρασιά της.

5) Τὰ νησιά **Ἀζόρες**, πρὸ βορειοδυτικῶν ἀπ' ὧν.

Πίνακας

τῶν πρὸ σπουδαίων πόλεων τῆς **Κεντρικῆς καὶ Νοτίας Ἀφρικῆς**

Σ ο υ ν τ ἄ ν		Ἀβυσσηνία	Νότιος Ἀφρικὴ
	Κάτ.	Κάτ.	Κάτ.
Λάγος	100 χιλ.	Ἀδὺς Ἀμπέμπα 50 χιλ.	Γιοχάνεσμπουργκ 300 χιλ.
			Κεϊπτάουν 200 »
			Πραιτωρία 85 »

Γ'. ΑΜΕΡΙΚΗ

(Λίγο πρὸ μικρῆ ἀπὸ τὴν Ἀσία.—230 ἑκατ. κάτ.)

Θέση καὶ σύνορα. Ἡ Ἀμερικὴ εἵρεται στὸ δυτικὸ ἡμισφαίριο καὶ εἶναι ἡ πρὸ μακρὰ ἀπ' ὅλες τῖς ἡπείρους. ΒΔ. πλησιάζει τὴν Ἀσία, κατὰ τὸ Βερίγγειο πορθμὸ. Ἀπὸ τὰ βόρεια τὴ βρέχει ὁ Β. Παγ. ὠκεανός, ἀπὸ τ' ἀνατολικά ὁ Ἀτλαντικός, καὶ ἀπὸ τὰ δυτικὰ ὁ Εἰρηνικός ὠκεανός.

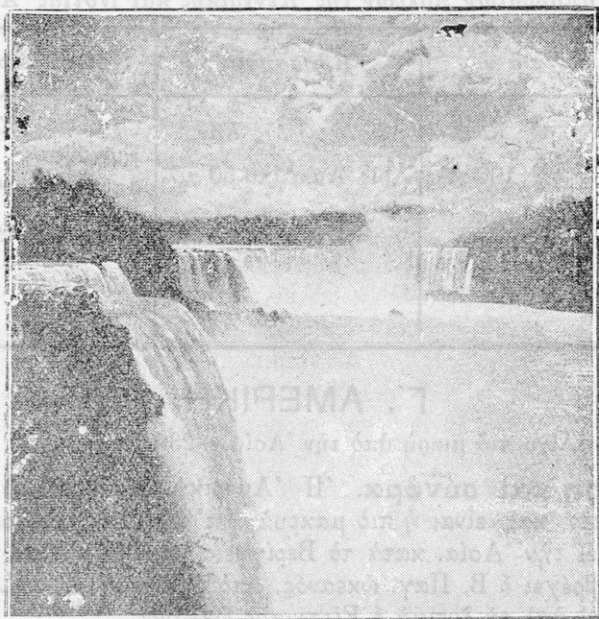
Τὴν ξεχωρίζουν στὴ Βόρεια Ἀμερικὴ, στὴν Κεντρικὴ Ἀμερικὴ καὶ στὴ Νότια Ἀμερικὴ.

Ι. ΒΟΡΕΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗ

Φυσικὸς χαρακτήρας. Τὸ κλίμα δὲν εἶναι τὸ ἴδιο σ' ὅλη τὴν ἡπειρο, καὶ ἔχει πολλὰ ποικιλίες. Προϊόντα πλούσια.

Ὅριζόντιος διαμελισμός. Ἐχει σχῆμα σὰν τρίγωνο καὶ σχηματίζει πέντε σπουδαῖες χερσονήσους. Οἱ τρεῖς ἀπλώνονται στὸν Ἀτλαντικόν, ἡ **Λαβραδὸρ**, ἡ **Νέα Σκωτία** καὶ ἡ **Φλωρίδα**, καὶ οἱ δύο στὸν Εἰρηνικόν, ἡ **Ἀλάσκα** καὶ ἡ **Καλιφόρνια**. Στὴ μέση τοῦ Βορείου Παγωμένου ὠκεανοῦ εἶναι τὰ

κατάψυχρα Ἀρκτικά νησιά καὶ τὸ μεγάλο νησί *Γροιλανδία*. Ἄλλο νησί εἶναι ἡ *Νέα Γῆ*, ἀνατολικά ἀπὸ τῆς *Λαβραδόρ*. **Διάπλωση τοῦ ἐδάφους.** Στὴ δυτικὴ πλευρὰ ὑψώνεται ὁροπέδιο μὲ πολλὰς βουνοσειρές. Οἱ πρὸ σπουδαῖες ἀπ' αὐτὰς εἶναι τὰ *Βραχώδη ὄρη*, καὶ τὸ πολὺ ψηλὸ *Μὰν Κίνλεϋ* (6200 μ.), στὴν Ἀλάσκα.

Ὁ καταρράχτης τοῦ Νιαγάρα εἰς τὴν Ἀμερικὴν (Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι)

Τρία βαθύπεδα μεγάλα εἶναι 1) τὸ *Βόρειο*, στὰ βορεινὰ μέρη, 2) τοῦ *Μισσισιπῆ* ποταμοῦ στὴ μέση, καὶ 3) τῆς *Ἀπαλάχιας*, στὰ ἀνατολικά.

Νερά. Ἡ Β. Ἀμερικὴ ἔχει πολλὰ νερά. Στὰ βόρεια ρεεὶ ὁ *Μακένζης*, ποὺ περνᾷ ἀπὸ πολλὰς λίμνες. Στὰ ἀνατολικά ὁ *Ἅγιος Λαυρέντιος*, ποὺ ἐνώνει πέντε μεγάλες λίμνες, τὰς *Καναδικὰς* (Καναδαῖες). Ὁ ποταμὸς αὐτός, κατεβαίνοντας στὴν τελευταία λίμνη, σχηματίζει τὸ μέγιστον καταρράχτη *Νιαγάρα*. Στὴ μέση τῆς χώρας ρεεὶ ὁ *Μισσισιπῆς*, ἓνας ἀπὸ τοὺς

μεγαλύτερους ποταμούς τῆς γῆς, καὶ χύνεται στὸν Μεξικανικὸ κόλπο. Εἶναι πλωτός, αὐτὸς καὶ 55 ἀπὸ τοὺς παραποτάμους του· ὁ *Μισσουρή*ς εἶναι ὁ πιδὶ μέγας.

Πολιτικὴ διαίρεση. Ἡ βόρεια Ἀμερικὴ πολιτικὰ διαίρεται 1) στὴ *Δανικὴ Ἀμερικὴ* ἢ *Γροιλανδία*, 2) στὴ *Βρεττανικὴ Ἀμερικὴ*, 3) στὶς *Ἠνωμένες Πολιτεῖες* καὶ 4) στὸ *Μεξικό*.

1) ΔΑΝΙΚΗ ΒΟΡΕΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗ ἢ ΓΡΟΙΛΑΝΔΙΑ

Ἡ Γροιλανδία εἶναι τὸ πιδὶ μέγαλο καὶ τὸ πιδὶ θόρειο νησί τῆς γῆς (ὀχτάδιπλο ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα). Εἶναι ψυχρή, θραχώδης, γνωστὴ μόνο στὶς ἀκρογιαλιές, γιὰ τὸ ἐσωτερικὸ της σκεπάζεται ἀπὸ πάγους. Οἱ κάτοικοί της, ὡς 13 χιλιάδες, εἶναι *Ἑσκιμῶι*, ὁ πιδὶ βορεινὸς λαὸς, ποὺ κατοικεῖ κοντὰ στὸ Β. Πόλο καὶ ζῇ ἀπὸ τὸ ψάρεμα. Κατοικοῦν ἀκόμα καὶ λίγοι Δανοί, ἄποικοι.

2) ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΗ ΒΟΡΕΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗ

(Ἰσαμε τὴν Εὐρώπῃ—9 ἑκατ. κάτ.)

Θέση. Πιάνει τὸ θόρειο μέρος τῆς Βόρειας Ἀμερικῆς, μαζί με τὰ *Ἀρκτικά* νησιά καὶ τὴ *Νέα Γῆ* (ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἀλάσκα). Νοτιοανατολικά φτάνει ὡς τὶς *Καναδικὰς* λίμνες.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ *Νέα Γῆ*, τὸ μέγαλο αὐτὸ κομμάτι τῆς Β. Ἀμερικῆς ἀποτελεῖ τὴν *Ἐπικράτειαν τοῦ Καναδά*. Κλίμα ψυχρὸ, ἔδαφος ἀκατάλληλον γιὰ καλλιέργεια, πληθυσμὸς πολλὸ ἄραιός. Μόνο κοντὰ στὶς Καναδικὰς λίμνες καὶ τὸν Ἅγιον Λαυρέντιο εἶναι τὸ ἔδαφος εὐφορο. Ἐδῶ εἶναι ὁ πληθυσμὸς πυκνός, ἀπὸ Ἀγγλοὺς καὶ Γάλλους. Τὸ πολίτευμα εἶναι δημοκρατικὸ ὁμοσπονδιακόν. Κυβερνᾷ Ἀγγλὸς διοικητὴς με Βουλὴν καὶ Γερουσίαν.

Προϊόντα καὶ ἐμπόριο. Ὁ Καναδὰς ἔχει ἀνιμαῖο ἐμπόριο. Προϊόντα βγάζει ξυλείαν, κτηνοτροφικά, φάρια, δημητριακὰ καὶ ΒΔ. χρυσάφι.

Πόλεις κυριώτερες καὶ ἐμπορικὲς εἶναι ἡ *Μοντρεάλ* (628), ἡ *Ὀττάβα* (110), καὶ τὸ *Τορόντο* (520).

4) ἨΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ἢ ΑΜΕΡΙΚΗ

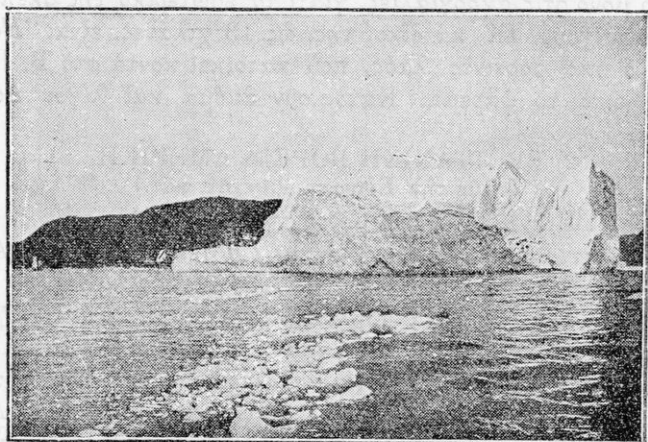
(Ἰσαμε τὴν Εὐρώπῃ.—120 ἑκατ. κάτ.)

Θέση. Πέφτει νότια στὸν Καναδὰ καὶ ἀπλώνεται ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ ὡς τὸν Εἰρηνικὸ ὠκεανόν.

Κλίμα καὶ προϊόντα. Τὸ κλίμα τῶν *Ἠνωμένων Πολιτειῶν* εἶναι εὐκρατο, καὶ δίνει πλούσια γεωργικὰ προϊόντα. Ἡ βιομηχανία εἶναι πολὺ προοδευμένη, γιατί ἡ γῆ δίνει πλούσια ὀρυκτά. Κυριώτερα προϊόντα εἶναι βαμβάκι, δημητριακά, καπνός, κρέατα, δέρματα, πετροκάρβουνο, μέταλλα, πετρέλαιο. Τὸ ἐμπορικὸ ναυτικὸ ἔρχεται δεύτερο μετὰ τὸ Ἀγγλικό.

Κάτοικοι. Εἶναι ἀποικοὶ εὐρωπαῖοι (μαζὶ καὶ Ἕλληνες) μερικοὶ Ἰνδιάνοι. Καθαυτὸ γλῶσσα εἶναι ἡ ἀγγλική.

Πολιτικὴ κατάστασις. Οἱ Ἠνωμένες Πολιτεῖες ἀποτελοῦνται ἀπὸ 48 δημοκρατίες, μιὰ οὐδέτερη πολιτεία (τὴν Κο-

Παγόβουνα κοντὰ στὰ παράλια τῆς Βορείου Ἀμερικῆς (Νέα Γῆ)

λομπία) καὶ δύο ἐξωτερικὰ διαμερίσματα (τὴν Ἀλάσκα καὶ τὰ νησιὰ Χαβάι τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ). Τὸ πολίτευμα εἶναι δημοκρατικὸ δημοσπονδιακὸ μὲ δυὸ Βουλές. Ὁ πρόεδρος μένει στὴν οὐδέτερη πολιτεία.

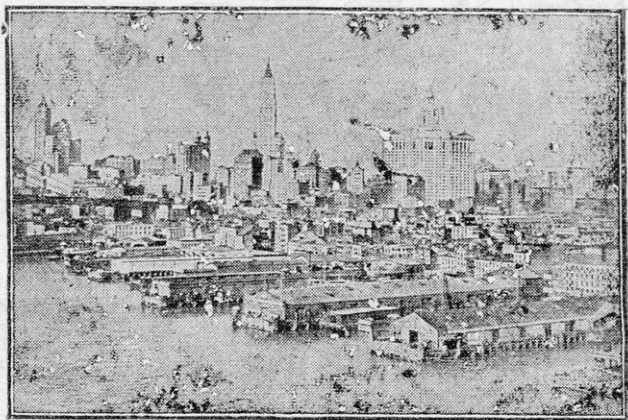
Οἱ Ἠνωμένες Πολιτεῖες εἶναι ὅχι μόνο πλουσιώτατη χώρα, ἀλλὰ καὶ ἰσχυρότατο κράτος.

Διαίρεσις καὶ πόλεις. Οἱ Ἠνωμένες Πολιτεῖες φυσικὰ διαίρουνται α') στὴν Ἀπαλλαχία, β') στὴ Μισσουρία καὶ γ') στὴν Καλιφόρνια.

α') Ἡ Ἀπαλλαχία πιάνει τὸ ἀνατολικὸ τμήμα. Ὀνομάζεται ἔτσι ἀπὸ τὰ βουνὰ Ἀπαλλάχια (ἢ Ἀλεγάνεια), ποὺ μόνο

αὐτὰ ἔχουν ἔκταση ἴσαμε τὴν Ἑλλάδα. Ἐδῶ βγαίνει ἄφθονο πετροκάρβουνο καὶ πετρέλαιο, καὶ εἶναι τὸ κέντρο τῆς Ἀμερικανικῆς βιομηχανίας. Γιὰ τοῦτο ὁ πληθυσμὸς ἐδῶ εἶναι πυκνὸς καὶ ὑπάρχουν πολλὲς μεγάλες πόλεις. Οἱ πρὸς μεγάλες εἶναι :

Νέα Ὑόρκη (10 ἑκατ. κάτ.), ἡ πρώτη πόλη τοῦ κόσμου στὸν πληθυσμό, καὶ στὸ ἐμπόριο τῶν δερμάτων.—**Μπόστον** (Βοστώνη) στὴ βορεινὴ παραλία τοῦ Ἀτλαντικοῦ, πολὺ βιομη-

Ἐν μέρος τῆς Νέας Ὑόρκης. Εὐρίσκεται εἰς νῆσον καὶ ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ νὰ ἐπεκταθῇ περισσότερον κτίζονται σπήτια μὲ 50 καὶ 60 πατώματα. Τὸ ψηλότερο σπήτι εἶνε ψηλότερον καὶ ἀπὸ τὸν πύργον τοῦ Ἀΐφελ στὸ Παρίσι.

χανικὴ καὶ ἐμπορικὴ.—Νοτιώτερα στὴν παραλία εἶναι ἡ **Φιλαδέλφεια** καὶ ἡ **Βαλτιμόρη**, πολὺ βιομηχανικῆς.—**Βάσιγκτον**, στὴν Κολομπία, ἔδρα τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας.

β'. Ἡ **Μισουρία** εἶναι ἡ χώρα τοῦ Μισσισιππὶ καὶ τοῦ Μισουρή. Βγάζει ἄφθονα γεωργικὰ προϊόντα, προπάντων βαμπάκι καὶ σιτᾶρι, ποὺ γίνεται μεγάλη ἐξαγωγή στὴν Εὐρώπη. Ἐχει καὶ μεγάλη κτηνοτροφία. Ἡ πρὸς μεγάλη πόλη ἐδῶ εἶναι τὸ **Σικάγο**, κοντὰ σὲ μιὰ ἀπὸ τὰς Καναδικὰς λίμνες. Ὑπάρχουν μεγάλα σφαγεῖα χοίρων.—**Ντετροΐτ** νέα μεγάλη πόλη.—**Μπούμφαλο** κοντὰ στὸ Νιαγάρα.—**Σάν Λουϊ** (Ἅγιος Λουδοβικὸς καὶ **Νέα Ὁρλεάνη**, ἐμπορικῆς πόλεις κοντὰ στὸ Μισσισιππὶ.

γ') Ἡ **Καλιφόρνια** πιάνει τὸ δυτικὸ μέρος, ἀνάμεσα στὰ βραχώδη ὄρη στὸν Εἰρηνικό. Εἶναι εὐφορὴ μόνο στὰ παράλια. Ἔχει δέντρα ψηλὰ ὡς 90 καὶ 130 μέτρα καὶ πολλὰ ὀρυκτά, πρὸ πάντων χαλκὸ καὶ χρυσάφι.

Σπουδαῖες ἐδῶ πόλεις εἶναι τὸ **Σάν Φραντῆσκο** (Ἅγιος Φραγκίσκος) καὶ **Λὸς Ἀντζελες**.

Χρυσόφορα εἶναι καὶ ἡ κατάψυχη χερσόνησος Ἀλάσκα (μόνο 65 χιλ. κάτ.).

4) Μ Ε Ξ Ι Κ Ο
(16 1/2 ἑκατομ. κάτ.)

Θέση. Τὸ Μεξικὸ παίρνει τὴ χώρα ποὺ ἀπλώνεται νότια ἀπὸ τὴς Ἡνωμένες Πολιτεῖες καὶ στενεύει ἀνάμεσα στὸν Εἰρηνικὸ ὠκεανὸ καὶ τὸ Μεξικανικὸ κόλπο. Παίρνει καὶ τὴς χερσονήσους **Κάτω Καλιφόρνια** καὶ **Γιουκατάνη**.

Διάπλαση τοῦ ἐδάφους. Ἀψηλὸ ὁροπέδιο μὲ πολλὰ καὶ ψηλὰ ἡφαίστεια.

Προϊόντα. Ποικιλία κλιματολογικῇ, πολλὰ γεωργικὰ προϊόντα καὶ διάφορα μέταλλα (πρὸ πάντων ἀσήμι).

Πληθυσμός. **Μεξικανοί**, ποὺ κατάγονται ἀπὸ τὴν Ἰσπανία. Κατοικοῦν καὶ μιγάδες (ἀπὸ Ἰσπανοὺς καὶ Ἰνδιάνους), λίγοι καθαροὶ ντόπιοι Ἰνδιάνοι καὶ λίγοι ξένοι Εὐρωπαῖοι.

Πολίτευμα. Δημοκρατικὴ Ὁμοσπονδία.

Πόλεις. **Μεξικό**, πρωτ. σὲ ὠραιότατῃ τοποθεσίᾳ 2240 μέτρα ψηλῇ.—**Πουέβλα** νοτιοανατολικά ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα.—**Βερακρούς**, λιμάνι τῆς ἀνατολικῆς παραλίας.

II. ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ

Χαρακτήρας. Κλίμα ὠκεάνειο καὶ τροπικὸ (θερμὸ καὶ βροχερό).

Διάρθρωση. Ἡ Κεντρικὴ Ἀμερικὴ ξεχωρίζει σὲ ἡπειρωτικὴ καὶ νησιωτικὴ.

1) ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ

(6 1/2 ἑκατ. κάτ.).

Ἡ χώρα αὕτῃ ἀπλώνεται σὰ γεφυρὶ ἀνάμεσα στὴ θόρεια καὶ τὴ Νότια Ἀμερικὴ, καὶ σχηματίζει: στὴ μέση τὸν ἰσθμὸ τοῦ

Πίνακας
τῶν πιδ σπουδαίων πόλεων τῆς Βόρ. Ἀμερικῆς

Βρετ. Ἀμερικῇ		Ἑνωμ. Πολιτεῖες	Μεξικὸ	
	Κάτ.	Κάτ.	Κάτ.	
Μοντρεάλ	620 χιλ.	N. Ὑόρκη 10.000 χιλ. Σικάγο 3.800 » Φιλαδέλφεια 2.000 »	Μεξικὸ 620 χιλ. Πουέβλα 110 »	
Τορόντο	520 »	Ντετρόιτ 1.400 » Λὸς Ἀτζελες 1.300 »		
Όττάβα	110 »	Σάν Λουῖ 900 χιλ. Σάν Φραντς. 600 » Βάσιγκτον 540 »		

Παναμά, ποὺ τὸν ἔχουν κόψει σὲ διώρυγα 80 χιλιόμετρα μεγάλη. Ἦναι χώρα ὄρεινῇ καὶ ἐγάζει καρύδες, ζάχαρη, κακάο, λουλάκι, καφέ κ. ἄ.

Ἐδῶ ὑπάρχουν 6 μικρὲς δημοκρατίες, ἡ **Γουατεμάλα**, τὸ **Σάν Σαλβατόρ**, ἡ **Ὀντούρα**, ἡ **Νικαράγουα**, ἡ **Κοσταρίκα** καὶ ὁ **Παναμᾶς**. Μεγαλύτερες πόλεις εἶναι οἱ πρωτεύουσες τῶν δυὸ πρώτων δημοκρατιῶν **Γουατεμάλα** καὶ **Σαλβατόρ**. Σπουδαῖος εἶναι καὶ ὁ **Παναμᾶς** κοντὰ στὴν δμώνυμη διώρυγα καὶ στὴν παραλία τοῦ Εἰρηνικοῦ. Ὁ Παναμᾶς εἶναι κάτω ἀπὸ τὴν προστασίαν τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν.

2) ΝΗΣΙΩΤΙΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ
(ἢ ΔΥΤΙΚΕΣ ΙΝΔΙΕΣ)

Εἶναι νησιά τὸ περισσότερον ἡφαιστειώδη, ἀλλὰ πολὺ εὐφορα. Βγάζουν καφέ, ζάχαρη καὶ καπνὸ.

Χωρίζονται σὲ συστάδες α) Τὶς 4 μεγάλες **Ἀντίλλες**, β) τὶς μικρὲς **Ἀννίλλες** καὶ γ) τὰ νησιά **Μπαχάμες**.

α') Οἱ μεγάλες **Ἀντίλλες** εἶναι :

1) ἡ **Κούβα**, ἴσαμε τὴν Ἑλλάδα, ἡ πιδ μεγάλη καὶ ἡ πρώτη στὴν παραγωγὴ τῆς ζάχαρης καὶ τοῦ διαλεχτοῦ καπνοῦ

(3 ¹/₂ εκατ. κάτ.). Είναι ανεξάρτητη δημοκρατία. Πρωτ. **Χαβάνα** με μεγάλο ασφαλισμένο λιμάνι.

2) **Γαμάικα** (900), Ἀγγλική, λίγο πιδ μεγάλη ἀπὸ τὴν Κύπρο.

3) **Χαϊτή**, λίγο πιδ μικρὴ ἀπὸ τὴν Κούβα (2.700 χιλ.). Ὅλος ὁ πληθυσμὸς τῆς σχεδὸν ἀποτελεῖται ἀπὸ Νιγρίτες καὶ μιγάδες. Διαιρεῖται σὲ δυὸ δημοκρατίες, τοῦ **Ἀγ. Δομίγγου** καὶ τῆς **Χαϊτῆς**.

4) Τὸ **Πορτορίκο**. Τὸ πιδ ἀνατολικὸ νησί τῶν Μεγάλων Ἀντιλλῶν, ἴσαμε τὴν Κύπρο (1 εκατ. κάτ.). Ἀνήκει στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες.

β') Οἱ **Μικρὲς Ἀντίλλες**, πιδ ἀνατολικά, εἶναι πολλὰ εὖφορες καὶ εἶναι μοιρασμένες στοὺς Ἀγγλους, Γάλλους, Ὁλλανδοὺς καὶ Δανούς.

γ') Τὰ νησιὰ **Μπαχάμες**, πιδ βόρεια εἶναι κοραλλένια. Σ' ἓνα ἀπ' αὐτά, τὴ **Γουαναχάνα**, πρωτοπάτησε ὁ Κολόμβος, τότε πιδ ἀνεκάλυψε τὴν Ἀμερικὴν (Ὀκτώβρης 1492).

Πίνακας
τῶν πιδ σπουδαίων πόλεων τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς

Ἑπειρωτ. Κεντρ. Ἀμερικὴ		Νησιωτικὴ Κεντρ. Ἀμερικὴ (Δυτικὲς Ἰνδίες)	
	<i>Κάτ.</i>		<i>Κάτ.</i>
Γουατεμάλα	110 χιλ.	Χαβάνα	580 χιλ.
Σαλβαδόρ	100 »	Λιμάνι Πρίγκηπος	125 »
Παναμάς	62 »		

III. ΝΟΤΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗ

Χαρακτήρας. (Διπλὴ ἀπὸ τὴν Εὐρώπη 40 εκατ.). Ποικιλία στὸ κλίμα καὶ στὰ προϊόντα πληθυσμὸς σχετικὰ λίγος.

Ὅριζόντιος διαμελισμὸς. Ἡ Νότια Ἀμερικὴ εἶναι σὰν ἓνας ὅγκος, καὶ δὲ σχηματίζει χερσονήσους. Μόνο πρὸς τὰ Νότια ἀπλώνεται ἡ χερσονήσος **Παταγωνία**. Στὴν ἄκρῃ τῆς εἶναι ἡ **Γῆ τοῦ Πυρός**, νησι πιδ τελειώνει στὸ ἀκρωτήριο **Χόρν**.

Διάπλαση τοῦ ἐδάφους καὶ διαίρεση. Ὅπως στὴν

Βόρεια, ἔτσι καὶ στὴ Νότια Ἀμερική, στὴ δυτικὴ πλευρὰ τῆς ἀπλώνονται κατὰ μίκρος μεγάλες καὶ πολὺ μακριές βουνοσειρές, οἱ **Κορδιλλιέρες τῶν Ἀνδεων**. Τὸ ἀνατολικὸ μέρος τῆς ἡπεί-

Κάτοικοι τῆς «Γῆς τοῦ Πυρός». Σπανίως βγαίνουν στὴν ξηρὰ, γιὰ νὰ κυνηγήσουν, μόνε ζοῦν στὰ πλοῖα τους καὶ ψαρεύουν. Πῶς εἶνε ντυμένοι καὶ τί ὅπλα κρατοῦν οἱ δύο ἄντρες :

ρου εἶναι τὸ περισσότερο πεδινὸ καὶ σκίζεται ἀπὸ μεγάλους ποταμούς.

1) Οἱ Χῶρες τῶν Ἀνδεων

Στὶς χῶρες αὐτὲς ὑψώνονται ὄροπέδια ἀνάμεσα στὶς κορυφές τῶν Ἀνδεων. Τὸ πιδ ψηλὸ εἶναι ἡ **Ἀκογγάουα** ἐφτάδιπλο ἀπὸ τὸν Ὑμηττὸ στὸ ὕψος. Ὑπάρχουν καὶ ἡφαίστεια, ποὺ τὸ πιδ μεγάλο τους εἶναι τὸ **Κοτοπάξι**, κοντὰ στὸν Ἰσημερινό.

Οἱ κάτοικοι ἐδῶ εἶναι μιγάδες (ἀπὸ Ἰσπανοὺς καὶ Ἰνδιάνους) καὶ καθαροὶ Ἰνδιάνοι. Τὰ κράτη, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ Χιλή, δὲν εἶναι προοδεμένα, ἂν καὶ ἔχουν δημοκρατία. Εἶναι 5, τὰ ἀκόλουθα μὲ τὶς πρωτεύουσές των

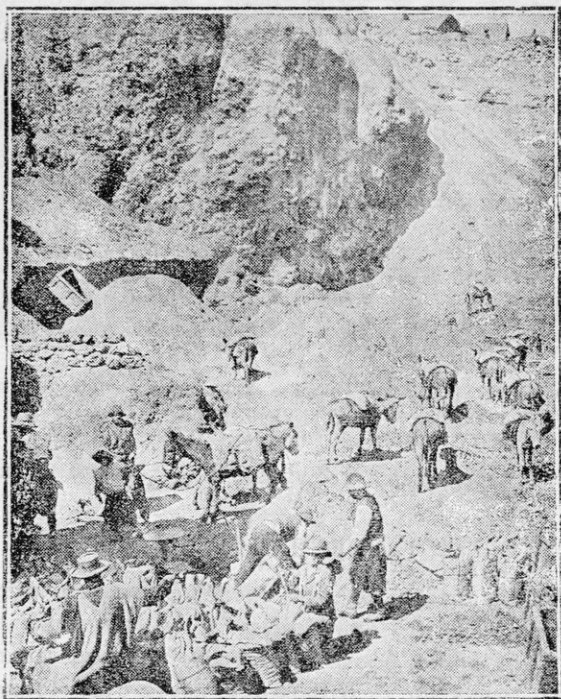
α΄.) **Κολομπία** πρωτ. **Βογοτὰ—β΄)** **Ἐκουαντόρ** (δηλ. Ἰσημερινός, πρωτ. **Κίτο—γ΄)** **Περουβία**, πρωτ. **Λίμα—δ΄)** **Βολιβία**, πρωτ. **Λαπαζ—ε΄)** **Χιλή**, πρωτ. **Σαντιάγο**.

Ι. Σαρεῆ, Γεωγραφία Ε΄ καὶ Σ, Δημοτ. Ἐκδ. 3η

2) ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΤΗΣ Ν. ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Σὲ ὅλο τὸ ἀνατολικὸ τμήμα τῆς Νότιας Ἀμερικῆς ὑπάρχουν δύο ὄρεινές χώρες, ἡ *Γουϊάνα* καὶ ἡ *Βραζιλία*. Τὰ ἄλλα μέρη εἶναι βαθύπεδα καὶ σκίζονται ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς Ὁρινόκο, Ἀμαζόνιο καὶ *Ρίο ντε λὰ Πλάτα*.

Ὁ μεγαλύτερος εἶναι ὁ Ἀμαζόνιος, ὁ ἀφθονώτερος σὲ νερὸ

Πῶς βγάζουν τὸ ἀσῆμι εἰς τὰ ψηλά βουνὰ τῆς Περουβίας.
Ἔως τώρα ἀκόμη δὲν πηγαίνει ἐκεῖ ἀπάνω τραῖνο.

ἀπ' ὅλους τοὺς ποταμοὺς τῆς γῆς. Τὰ νερά του τὰ ὀφείλει στὶς μεγάλες τροπικὲς βροχὲς καὶ στὴ μεγάλη ὑγρασία τῆς χώρας αὐτῆς. Ἐδῶ ὑπάρχει καὶ ἡ πρὸ πυκνὴ θλάστηση τῆς γῆς. Ἀπὸ τὰ ποικίλα δέντρα τὸ πρὸ ψηλὸ εἶναι ἡ χουρμαδιὰ καὶ τὸ πρὸ πλούσιο τὸ ζαχαροκάλαμο.

Κάτοικοι ἐδῶ εἶναι Ἰσπανοί, Πορτογάλοι, Νέγροι μιγάδες καὶ ἀποικοὶ εὐρωπαῖοι.

Πολιτικά ἡ χώρα διαιρεῖται σὲ 5 κράτη, τὴ *Βενεζουέλα*, *Βραζιλία*, *Παραγουάη*, *Οὐραγουάη*, καὶ *Ἀργεντινὴ*. Ἐνα μικρὸν ἀκόμα κομμάτι, ἡ *Γουιάνα*, εἶνε μοιρασμένη στὴν Ἀγγλίαν, Γαλλίαν καὶ Ὀλλανδίαν.

Τὰ πρὸ σπουδαῖα κράτη εἶναι ἡ Βραζιλία καὶ ἡ Ἀργεντινὴ.
α') *Βραζιλία*. Εἶναι δημοσπονδία ἀπὸ 20 δημοκρατίες. Ἔχει ἔκτασιν ἴσασιν τὴν Εὐρώπην καὶ πληθυσμὸν 31 ἑκατομ. Πιάνει τὴν ὀρεινὴν χώραν τῆς Βραζιλίας καὶ ὅλην σχεδὸν τὴν πεδινὴν τοῦ Ἀμαζονίου. Παράγει πολὺ καφὲς ζάχαρην, καπνὸν κ. ἄ. καὶ ἐξάγει πολὺ τιμὰ μέταλλα καὶ διαμάντια. Πρωτ. εἶναι τὸ *Ρίο Ἰανέιρο* πολὺ ὀρεῖα καὶ ἐμπορικὴ πόλις, μὲ πολὺν μέγαν καὶ ἀσφαλισμένον λιμάνιν. Ἔχει καὶ ἄλλες μεγάλας πόλεις, σὰν τὸν *Ἅγιο Παῦλον*, τὴ *Βαχία* (ἢ *Σαλβαντόρ*), καὶ τὸ *Περναμπουγκό* (ἢ *Ρεσίφη*).

β') Ἡ *Ἀργεντινὴ* εἶναι δημοσπονδία ἀπὸ 14 ἐλεύθερα κράτη (8 1/2 ἑκατομ.). Ἀπλώνεται στὸ μέγαν κάμπο τοῦ *Ριόντε λὰ Πλάτα* καὶ πιάνει τὸ μεγαλύτερον τμήμα τῆς Παταγωνίας. Βγάζει δημητριακά, δέρματα, μαλλιά, παγωμένα κρέατα καὶ ζῶα. Πρωτ. καὶ κέντρο τοῦ ἐμπορίου εἶναι τὸ *Βουένος Ἀἶρες*, στὸ πλατὺ στόμα τοῦ πεταμοῦ. — Κοντὰ εἶναι καὶ τὸ *Μοντεβίδεο*, πρωτεύουσα τῆς Οὐραγουάης.

Πίνακας

τῶν πρὸ σπουδαίων πόλεων τῆς Νοτίας Ἀμερικῆς

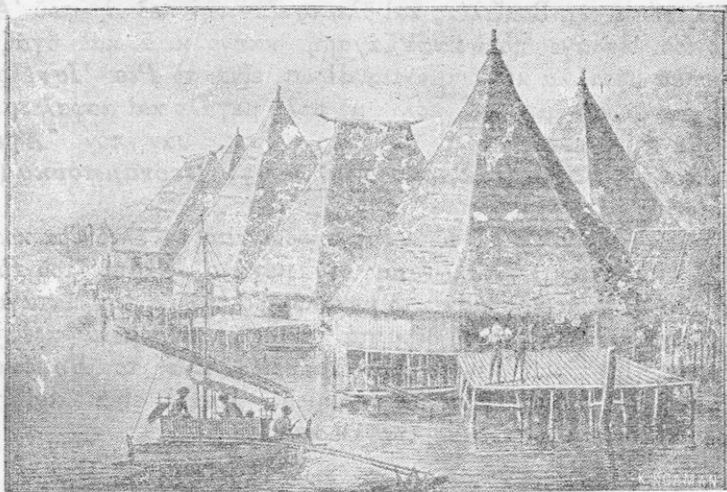
Κράτ. τῶν Ἀνδῶν		Βραζιλία	Ἀργεντινὴ καὶ Οὐραγουάη
	Κάτ.	Κάτ.	Κάτ.
Σαντιάγο	580 χιλ.	Ρίο Ἰανέιρο 1700 χιλ.	Μπουένος Ἀἶρες 1800 χιλ.
Λίμα	220 »	Ἅγ. Παῦλος 900 »	
Βογοτᾶ	170 »	Βαχία 300 »	Μοντεβίδεο 350 »
Λαπάτση	120 »		

Δ. ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΥΝΗΣΙΑ

[Ίσαμε τὴν Εὐρώπῃ—9 ἑκατομ. κἀτ.]

Φυσικὴ διαίρεση. Ἡ ἡπειρος αὐτὴ ξεχωρίζεται α.) στὴν καθαυτὴν ἡπειρο **Αὐστράλιαν** μὲ τὸ νησί **Τασμανία**, β.) στὰ **Αὐστραλικὰ νησιά** καὶ γ.) στὴν **Πολυνησία**.

Ἡ **Αὐστράλια** πέφτει ἀνάμεσα στὸν Ἰνδικὸ καὶ Εἰρηνικὸ ὠκεανό. Εἶναι ἡ πρὸ χαμηλὴ ἀπ' ὅλες τὶς ἡπείρους. Σκίζεται ἀπὸ χαμηλὰς βουνοσειρές, καὶ μόνο στὶς ἀνατολικὰς ἀκτὲς εἶναι

Καλύβες στὴ Νέα Γουινέα, ἐπάνω σὲ πασσάλους.

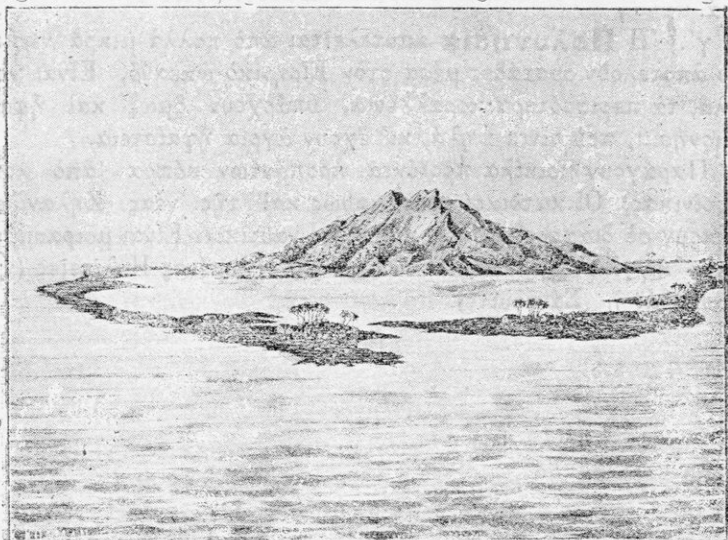
τὰ **Αὐστραλικὰ** ὄρη ψηλότερα. Τὰ βουνὰ αὐτὰ δέχονται ἀρκετὲς βροχές, γιὰ τοῦτο εἶναι καὶ εὐφορὰ, ἐνῶ τὰ δυτικὰ καὶ νότια εἶναι ἔρημα καὶ γεμάτα στέππες.

Καλὰς ποταμοὶ εἶναι ὁ **Μουραίη**—**Ντάρλιγγ**.

Στὰ τροπικὰ μέρη τῆς ἡπείρου βρίσκεται πλούσια καὶ ἰδιότροπη βλάστηση, καθὼς ὁ ψηλὸς ἐκάλυπτος (100 μ. ὕψος), τὸ κομμιόδεντρο, καὶ ἡ καζουαρίνη, μὲ παράξενο σχῆμα. Καὶ τὰ ζῶα τῆς Αὐστραλίας εἶναι παράξενα, καθὼς τὸ μαρσιποφόρο καγκουρό, ὁ ὀρνιθόρρυχος, καὶ τὰ πουλιὰ μαῦρος κύκνος, λύρα κ. ἄ.

Στὴν Αὐστραλία τρέφονται πολλὰ ζῶα, προπίντων πρόβατα. Γιά τοῦτο ἔχει μεγάλη ἐξαγωγή ἀπὸ δέρματα, λίπη καὶ κρέατα. Ὑπάρχουν καὶ ὀρυχεῖα ποὺ βγάζουν πετροκάρβουνο καὶ μέταλλα καθὼς καὶ χρυσάφι, καὶ ἡ Αὐστραλία εἶναι γνωστὴ σὰν μιὰ ἀπὸ τίς πρὸ μεγάλες χρυσοφόρες χώρες τῆς γῆς.

Οἱ ντόπιοι χαλκόχρωμοι Αὐστραλοὶ εἶναι σήμερα λίγοι (ὡς

Ἐνα νησί τῆς Πολυνησίας. Γύρω του κοράλλια σὰν δακτυλίδι.

250 χιλ.). Ὁ καθαυτὸ πληθυσμὸς (8 ἑκατ.), ἀποτελεῖται ἀπὸ εὐρωπαίους ἀποίκους καὶ λίγους Κινέζους.

Ὁλη ἡ ἥπειρος μὲ τὴν Τασμανία θεωρεῖται Ἀγγλική. Πρωτ. εἶναι ἡ **Καμπέρα** μεγαλύτερες ὅμως εἶναι ἡ **Μελβούρνη** (950) καὶ τὸ **Σίδνεϋ** (1 ἑκατ.), καὶ εἰς δυὰς στὴ ΝΑ. ἀκτὴ. Ἡ δεύτερη ἔχει ὠραῖο λιμάνι.

6.) Τὰ **Αὐστραλιακὰ νησιά** εἶναι :

1) Ἡ **Νέα Γουϊνέα**, θόρεια ἀπὸ τὴν ἥπειρο. Εἶναι τὸ δεῦτερο σὲ μέγεθος νησί τῆς γῆς καὶ κατοικεῖται ἀπὸ τοὺς μαύρους

Παπούας. Είναι μοιρασμένο στους "Αγγλους και τους "Ολλανδούς (700 χιλ. κάτ.).

2) Τα νησιά του **Σολομώντα** ("Αγγλικά).

3) Τα νησιά **Νέες Έβριδες** και του **Βίσμαρκ**.

4) "Η **Νέα Καληδονία**, έχει σπουδαία έρυκτά (Γαλλική).

5) "Η **Νέα Ζηλανδία** (1 εκατ. κάτ.). Είναι δυο όρεινα νησιά, αυτόνομα, που ανήκουν στην "Αγγλία. Εξάγουν κτηνοτροφικά.

γ'.) "Η **Πολυνησία** αποτελείται από πολλά μικρά νησιά, που αποτελούν συστάδες μέσα στον Ειρηνικό ωκεανό. Είναι χαμηλά, τα περισσότερα κοραλλένια, υπάρχουν όμως και ήφαιστειονήσια, που είναι ψηλά, κι' έχουν άγρια ήφαιστεια.

Παράγουν ποικίλα προϊόντα, προπάντων κόπρα 'από κοκοφοίνικας). Οί κάτοικοί τους, καθώς και της νέας Ζηλανδίας ανήκουν σε διάφορες φυλές, και είναι ναυτικοί. Είναι μοιρασμένα στην "Αγγλία, Γαλλία, "Ιαπωνία, και "Ηνωμένες Πολιτείες (νησιά Χαβάι ή Σάντουιτς).

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΤ' ΤΑΞΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΜΕΡΟΣ Α'.

ΜΕΡΙΚΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗ ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

I. ΣΧΗΜΑ ΚΑΙ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΗΣ ΓΗΣ

Λέμε γιὰ τὴ γῆ, ὅτι ἔχει *σχήμα σφαίρας* ἢ εἶναι *σφαιροειδής*. Θέλουμε δηλ. νὰ ποῦμε ὅτι δὲν εἶναι τέλεια σφαῖρα. Πραγματικὰ εἶναι λίγο πλατυσμένη κατὰ τοὺς πόλους καὶ λίγο φουσκωμένη κατὰ τὸν Ἰσημερινό. Ἡ διάμετρος τῆς γῆς ἀπὸ πόλο σὲ πόλο μετρᾷ 12.700 χιλιόμετρα, ἐνῶ ἡ ἄλλη διάμετρος τῆς τοῦ Ἰσημερινοῦ μετρᾷ 12.756 χιλιόμετρα, δηλ. 56 χιλιόμετρα περισσότερα. Ὅλη δ' ἡ περίμετρος εἶναι 40.000 χιλίωμ. δηλ. τὸ $\frac{1}{360}$ τῆς περιμέτρου, εἶναι ἓνα μίλλι ἢ 1852 μέτρα.

II. Η ΛΙΘΟΣΦΑΙΡΑ

Πρὶν ἀπὸ ἑκατομμύρια χρόνια ἡ γῆ ἦταν ὀλάκαιρη πυρωμένη καὶ σὲ κατάσταση ρευστή, σὺν λυωμένο σίδερο. Εἶχε θερμότητα φωτιᾶς καὶ φώτιζε τὸ χάος ὅπως ὁ ἥλιος, σήμερα. Μὲ τὶς χιλιάδες ὅμως χρόνια ποὺ περνοῦσαν, ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς κρῦωνε ὀλοένα καὶ πάγωνε καὶ σκληραίνει, ὅπως παγώνει καὶ σκληραίνει τὸ λυωμένο μέταλλο, ὅταν τ' ἀφίσης νὰ κρυώσει. Ἔτσι σχηματίζονταν σιγὰ σιγὰ μιὰ στερεὴ φλούδα στὴν ἐπιφάνεια (φλοιός). Σὺγκαιρα ὅμως ἡ φλούδα αὐτὴ ἔσκαζε καὶ ἀνοίγονταν μεγάλοι, ἀπέραντοι λάκκοι (σκασίματα, ρήγματα). Μέσα στοὺς λάκκους αὐτοὺς γκρεμίζονταν μεγάλα κομμάτια, βουνὰ ὀλάκαιρα, ἀπὸ τῆ στερεῆ φλούδα. Ἀπὸ τὰ σκασίματα αὐτὰ καὶ τὰ γκρεμίσματα σχηματίστηκε ἡ φλούδα ἀνώμαλη, μὲ τὴ σημερινή μορφή της. Αὐτὴ εἶναι ἡ *Λιθόσφαιρα*, ποὺ λέμε. Τὰ νερά, κατόπι, μαζεύτηκαν στοὺς λάκκους καὶ σχημάτισαν τὶς θάλασσες. Ὅσα μέρη τῆς λιθόσφαιρας ἔμειναν ἔξω ἀπὸ τὰ νερά, σχημάτισαν τὶς ἡπείρους.

III. ΠΕΤΡΩΜΑΤΑ

Ἡ ὕλη, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀποτελεῖται ἓνα ἔδαφος, λέγεται **πέτρωμα**. Ὁ ἀσβεστόλιθος π. χ. εἶναι πέτρωμα (τὰ περισσότερα βουὰ τῆς Ἑλλάδας εἶναι ἀπὸ ἀσβεστόλιθο). Δὲν πρέπει νὰ νομίσωμε ὅτι ὅλα τὰ πετρώματα ἔχουν τὴ σκληρότητα τῆς πέτρας, γιατί πετρώματα εἶναι καὶ ὁ πηλὸς καὶ ὁ ἄμμος.

Γιὰ τὸ σχηματισμὸ τῶν πετρωμάτων χρησίμεψαν τὰ διάφορα ὀρυκτὰ τῆς γῆς. Τρίμματα ἀπὸ ἓνα εἶδος ἢ ἀπὸ πολλὰ εἶδη ὀρυκτῶν ἀποτελέσαν ἓνα ὁρισμένον πέτρωμα. Οἱ αἰτίαι γιὰ τὸ σχηματισμὸ τῶν πετρωμάτων ἦταν δύο, τὸ νερὸ καὶ ἡ φωτιά. Γιὰ τοῦτο διακρίνομε δύο εἰδῶν πετρώματα τὰ **ὕδατογενῇ** καὶ τὰ **πυρογενῇ**.

Ὑδατογενῇ πετρώματα λέγονται ἐκεῖνα ποὺ σχηματίσθησαν μὲ τὴν ἐπενέργειαν τοῦ νεροῦ, τότε ποὺ τὸ νερὸ σκέπαζε ὅλην σχεδὸν τὴ γῆ. Γνωρίζονται ἀπὸ τοῦτο, ὅτι βρίσκονται στρώματα στρώματα, κι' ἀκόμα, ἔχουν μέσα τους ἀπολιθώματα, δηλ. λείψανα φυτῶν ἢ ζώων προκατακλυσμαιῶν (π. χ. ὁ ἀσβεστόλιθος, ὁ σχιστολίθος, ὁ γύψος). Ὑδατογενῇ πετρώματα εἶναι κι' ἐκεῖνα ποὺ ἔγιναν ἀπὸ λείψανα φυτικὰ (καθὼς τὸ πετροκάρβουνο) ἢ ζωικά, ὅπως εἶναι ὁ μαῦρος ἀσβεστόλιθος τῆς Τρίπολης τῆς Ἀρκαδίας ποὺ εἶναι σχηματισμένος ἀπὸ λείψανα μικρῶν θαλασσινῶν ζώων, καὶ τὰ κοραλλένια νησιά, ποὺ εἶναι σχηματισμένα ἀπὸ κοράλλια.

Πυρογενῇ πετρώματα λέγονται ἐκεῖνα ποὺ ξεχύθηκαν ἀπὸ τὰ ἔγκυατα τῆς γῆς πυρωμένα καὶ λυωμένα, καὶ κατόπι πάγωσαν καὶ πέτρωσαν. Αὐτὰ γνωρίζονται ἀπὸ τὸν ὀγκώδη σχηματισμὸ τους, καὶ ποτὲ δὲν ἔχουν μέσα τους ἀπολιθώματα. Τέτοια εἶναι ὁ γρανίτης, ὁ πορφυρίτης κτλ.

IV. ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΑΠΑΝΩ ΣΤΗΝ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΤΗΣ ΓΗΣ

Τὰ πετρώματα ἔπαθαν καὶ παθαίνουν πάντα διαφορὰς μεταβολὰς. Αὐτὲς εἶναι οἱ ἀκόλουθες :

1) **Μηχανικὴ ἐνέργεια τοῦ νεροῦ**. Τὰ νερὰ τῆς βροχῆς, τῶν χειμάρρων, τῶν ποταμῶν μὲ τὴν ὀρμὴν ποὺ ρέουν, τραβοῦν μαζὺ ὅ,τι βρίσκουν στὸ δρόμο τους, τρῶνε τίς πέτρας κι' ἀνοίγουν αὐλάκια, χαράδρες καὶ κοιλάδες.

Ἔτσι μεταφέρουν πέτρες, χρώματα, τρίμματα βράχων ὡς τὸ μέρος ποῦ χύνονται. Ἐκεῖ, τὰ αὐτὰ ὑλικά γίνονται σωροί, καθίζουν σὰν στρώματα καὶ σχηματίζουν δολάκαιρες στεριές. Τὰ στρώματα αὐτὰ ὀνομάζονται *προσχώσεις*. Ἀπὸ τὶς προσχώσεις αὐτὲς σχηματίζονται τὰ *Δέλτα*. Ὁλὴ ἡ κάτω Αἴγυπτος μ' αὐτὸν τὸν τρόπο γεννήθηκε ἀπὸ τὸν ποταμὸ Νεῖλο.

2) *Χημικὴ ἐνέργεια τοῦ νεροῦ*. Τὸ νερὸ μὲ τὴ διαλυτική του δύναμη ἐνεργεῖ ἐπάνω στὰ πετρώματα καὶ τὰ διαλύει ἄλλα λίγο καὶ ἄλλα πολὺ. Ἔτσι διαλύει τὸ γύψο, τὸ ἀλάτι, τὸν ἀσβεστόλιθο. Μὲ τὴν ἐνέργεια αὐτὴ τοῦ νεροῦ σχηματίζονται μέσα σὲ σπηλιές οἱ σταλαχτίτες. Κάθε σταλαματιά ποῦ πέφτει, προσθέτει ἀπὸ τὸ διαλυμένο ὑλικό, καὶ ἔτσι οἱ σταλαχτίτες μεγαλώνουν καὶ παίρνουν διάφορα σχήματα. Ἐνα πέτρωμα, ποῦ σχηματίστηκε μ' αὐτὴ τὴν ἐνέργεια, εἶναι ὁ ψιμμόλιθος, τὰ διάφορα ὀξείδια τοῦ σιδήρου (σκουριές) καὶ ἄλλα.

3) *Ἐνέργεια τοῦ ἀνέμου*. Καὶ οἱ ἄνεμοι βοηθοῦν στὸ νὰ μεταβάλλεται τὸ ἔδαφος τῆς γῆς. Στὶς ἁμμουδερὲς ἀκρογιαλιές πολλὰς φορὲς ἡ θάλασσα τραβιέται, καὶ ὅσος ἄμμος ξεσκεπάζεται, ξεραίνεται στὴν ἀέρα. Οἱ ἄνεμοι κατόπι μεταφέρουν τὸν ἄμμο μακριὰ καὶ τὸν στρώνουν σειρὲς σειρὲς. Οἱ τέτοιες σειρὲς λέγονται *θίνες*. Μὲ τὴν ἐνέργεια αὐτὴ τῶν ἀνέμων σχηματίζονται οἱ ἁμμουδερὲς ἐκτάσεις τῶν ἐρήμων.

4) *Ἐνέργεια ζώων*. Ὅπως σχηματίστηκαν σὲ πολὺ ἀρχαῖες ἐποχὰς πετρώματα ἀπὸ ζῶα, ἔτσι καὶ σήμερα τὰ κοράλλια φτιάχνουν πετρώματα. Αὐτὰ ζοῦνε σωρευτὰ στοὺς ὠκεανούς καὶ τρέφονται ἀπὸ ἀνθρακικὸ ἀσβέστιο. Μιὰ ὕλη ποῦ βγάζουν, σωρεύεται καὶ σχηματίζει βράχους. Οἱ βράχοι αὗτοι μεγαλώνουν, δλοένα καὶ σχηματίζουν νησιά, ποῦ πολλὰ ἀπ' αὐτὰ εἶναι κατὰφυτα καὶ κατοικημένα.

5) *Ἀποσάθρωση τῶν πετρωμάτων μὲ τὴν ἐνέργεια τοῦ πάγου*. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ νερὸ μὲ τὴ μηχανικὴ του ἐνέργεια, ἀποσαθρώνει τὰ πετρώματα καὶ ὁ πάγος. Τὸ νερὸ δηλ. ὅταν θρίσκεται μέσα σ' ἓνα πέτρωμα, παγώνει πολλὰς φορὲς ἀπὸ τὸ ψυχρὸς καὶ ἐξογκώνεται. Τότε σκίζεται τὸ πέτρωμα, θρυμματίζεται καὶ γίνεται σιγὰ σιγὰ χῶμα ἢ ἄμμος.

Μεταβολὲς τοῦ ἐδάφους προξενοῦν καὶ οἱ παγετῶνες στὰ βουνά. Αὗτοι λυώνουν στὴ βάση τους καὶ ἀρχίζουν νὰ κατεβάνουν

στὰ χαμηλότερα μέρη. Ἐτοὶ τρῶνε τὰ πετρώματα καὶ τὲς ὄχθες στὲς χαράδρες. Σὲ τόπους, ὅπου τὸ κρῦο εἶναι μεγάλο, οἱ παγετῶνες φτάνουν ὡς τῇ θάλασσᾳ καὶ πλέουν στὸ νερό. Αὐτοὶ οἱ πάγοι ποὺ πλέουν, εἶναι ἐπικίνδunami στουὲς ναυτικούς.

V. ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΤΗΣ ΓΗΣ

Ἐχει παρατηρηθῇ ὅτι κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους, σὲ βάθος 15 ὡς 25 μέτρα, ἡ θερμοκρασία ὅλο τὸ χρόνο μένει ἡ ἴδια. Πὺδ βαθεῖα ἡ θερμοκρασία ἀνεβαίνει ἓνα βαθμὸ τοῦ Κελσίου σὲ κάθε 33 μέτρα βάθος. Οἱ παρατηρήσεις αὐτὲς ἔγιναν στὰ πηγάδια τῶν ὀρυχείων καὶ σὲ τρυπήματα ποὺ ἔχουν κάνει βαθεῖα γιὰ νὰ βροῦν πετρέλαιο. Αὐτὰ ὅμως δὲν φτάνουν σὲ βάθος μεγαλύτερο ἀπὸ 3 χιλ. μέτρα, καὶ γιὰ τοῦτο δὲν ξέρουμε ἀν ἡ θερμοκρασία ἐξακολουθεῖ νὰ ἀνεβαίνει ὡς τὸ κέντρο τῆς γῆς. Ἄν ὅμως δὲν τὸ ξέρουμε θετικά, τὸ συμπεραίνουμε καὶ φανταζόμεθα ὅτι στὸ κέντρο τῆς γῆς ἡ θερμοκρασία θὰ εἶναι τεραστία.

Μερικοὶ νομίζουν ὅτι ἐξαιτίας τῆς μεγάλης αὐτῆς θερμοκρασίας τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς γῆς, κάτω ἀπὸ 150 ἢ 200 χιλιόμετρα τὰ ὕλικά τῆς γῆς ἐρίσονται σὲ ρευστὴ ἢ ἀτμώδη κατάστασι. Ἐμεῖς ὅμως δυσκολευόμαστε νὰ τὸ πιστέψουμε αὐτὸ γιὰ ὅλο τὸ ἐσωτερικὸ τῆς γῆς. Εἶναι βέβαιον μόνον, ὅτι πρὸς τὴν ἐξωτερικὴ λιθόσφαιρα ὑπάρχει μιὰ ζώνη, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ λυωμένες πέτρες σὲ κατάστασι ρευστὴ καὶ διαπυρωμένη. Ἡ ὅλη αὐτὴ λέγεται **μάγμα**, καὶ αὐτὴ εἶναι ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὰ ἡφαίστεια, ὅταν παθαίνουν ἔκρηξι.

VI. ΗΦΑΙΣΤΕΙΑ

Τὰ ἡφαίστεια σχηματίστηκαν ἐκεῖ ποὺ ἡ λιθόσφαιρα εἶχε ἀνοιγμα ἢ τρύπα. Ἀπὸ τὸ ἀνοιγμα ἔβγαιναν πρῶτα πρῶτα, ἀτμοί, ἔπειτα μεγάλες καὶ μικρὲς πέτρες, ἄμμος, σταχτὴ, καὶ τέλος φλογερὸ μάγμα. Μὲ τὲς ἐκρήξεις αὐτὲς σχηματίζονταν ὁ **κρατῆρας** σὰ χωνί, καὶ μὲ τὸν καιρὸ τὸ σχῆμα τοῦ ἡφαιστείου πλάθονταν σὰν κῶνος. Τὸ φλογερὸ μάγμα ποὺ βγαίνει ὀνομάζεται **λάβα**. Αὐτὴ βγαίνει καὶ σήμερᾶ ἀπὸ ὅσα ἡφαίστεια δουλεύουν, καὶ κρυώνει ἀργὰ ἀργά.— Μὲ τὴν ἔκρηξι μαζί τῶν ἡφαιστείων γίνονται πολλὲς φορές καὶ σεισμοί.

Τὰ περισσότερα ἡφαίστεια βρίσκονται σὲ νησιά, καὶ στὲς

ἀκρογιαλιές καὶ μάλιστα σὲ σειρά. Τὰ 3)4 σχεδὸν ἀπὸ τὰ ἐνεργὰ ἡφαίστεια βρίσκονται στὶς ἀκρογιαλιές τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, τόσο στὴν Ἀνατολικὴν Ἀσία, ὅσο καὶ στὴ Δυτικὴ Ἀμερικὴ.

Ἡφαίστεια ποὺ ἀπὸ πολὺ ἀρχαῖα χρόνια δὲν ἔπαθαν ποτὲ ἔκρηξη, ὀνομάζονται **σβησμένα**. Αὐτὰ εἶναι ὡς 3 χιλιάδες, ἐνῶ τὰ ἐνεργὰ εἶναι καμιά τρακοσαριά. Τὸ φηλότερο ἀπὸ τὰ τελευταῖα εἶναι τὸ **Κότοπαξ** (6000 μ.) στὴ Νότια Ἀμερικὴ. Στὴν Εὐρώπῃ εἶναι ἡ **Ἑκλα** (στὴν Ἰσλανδία), ὁ **Βεζούβιος** (στὴ Νότια Ἰταλία), ἡ **Αἴτνα** (στὴ Σικελία), καὶ τὸ ὑπεθαλάσσιο ἡφαίστειο τοῦ ἐλληνικοῦ νησιοῦ **Θήρα**. Οἱ ἄνθρωποι τρομάζουν ἀπὸ τὴ φωτιά καὶ τίς λαμπερὲς πέτρες καὶ τὴ λάβα ποὺ ἐγάζουν τὰ ἡφαίστεια στὴν ἔκρηξη.

VII. ΣΕΙΣΜΟΙ

Τρία εἶδη σεισμικοῦ ξεχωρίζουμε, τοὺς **τεκτονικοὺς**, τοὺς σεισμικοὺς **ἐγκατακρημνίσεως** καὶ τοὺς **ἡφαιστειογενεῖς**.

1) **Τεκτονικοὶ σεισμοί**. Αὐτοὶ εἶναι οἱ πρὸ συνηθισμένοι καὶ οἱ πρὸ καταστρεπτικοί. Μάθαμε ὅτι, τότε ποὺ σχηματίζονταν ἡ λιθόσφαιρα, ἔγιναν πολλὰ ρήγματα καὶ ὅτι μέσα σ' αὐτὰ τὰ ρήγματα γκρεμίστηκαν μεγάλα κομμάτια τῆς λιθόσφαιρας. Τὰ κομμάτια αὐτὰ στηρίχτηκαν τὸ ἓνα ἀπάνω στὸ ἄλλο, ἄλλα στέρεα καὶ ἄλλα ὄχι. Ὅπου ἡ στηρίξη αὐτὴ δὲν ἔγινε στέρεα, τὰ κομμάτια αὐτὰ παθαίνουν γλυστρήματα, καὶ τότε τὸ ἔδαφος σείεται. Ἔτσι γίνονται οἱ **τεκτονικοὶ** σεισμοί, ποὺ εἶναι φοβεροὶ καὶ δὲν ἀφίνουν τίποτε ὄρθιο, ὅταν κρατοῦν πολλὴ ὥρα. Στὸ κέντρο τοῦ σεισμοῦ πολλοὶ ἄνθρωποι χάνονται. Οἱ τιναγμοὶ μεταδίδονται καὶ γύρω στὸ ἔδαφος, σὰν κύματα. Οἱ τόποι, ὅπου γίνονται οἱ τεκτονικοὶ σεισμοί, λέγονται **αὐτόσειστοι** καὶ οἱ μακρυσμένοι τόποι, ποὺ σείονται ἀπὸ τὸ σεισμικὸ κύμα, λέγονται **ἐτερόσειστοι**.

Αὐτόσειστοι τόποι στὴν Ἑλλάδα, εἶναι ἡ Κεφαλονία, ἡ Λευκάδα, ἡ Ζάκυνθος, ἡ δυτικὴ καὶ βόρεια Πελοπόννησος, ἡ Λοκρίδα καὶ μερικὰ ἄλλα μέρη. Ἡ Ἀττικὴ καὶ τὰ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδας εἶναι ἐτερόσειστοι.

2) **Σεισμοὶ ἐγκατακρημνίσεως**. Ὅπως τὰ νερὰ πάνω στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς τρῶνε τὸ ἔδαφος, ἔστι καὶ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια ποὺ περνοῦν, σκάπτουν τὸ ὑπέδαφος καὶ σχημα-

τίζουν υπόγεια κοιλώματα (σπηλιές). Στα κοιλώματα αυτά τυχαίνει πολλές φορές τὰ ἐπάνω μέρη τους, νὰ μὴ στηρίζονται καλὰ καὶ νὰ γκρεμίζονται μὲ σεισμό. Ὁ σεισμός αὐτὸς λέγεται *σεισμός ἐγκατακρημνίσεως*. Τὸ κῶμα του εἶναι κάθετο, δὲν μεταδίδεται πολὺ μακριὰ καὶ κρατεῖ πολὺ λίγο.

Τέτοια ἐγκατακρημνίση δείχνει ἡ Βουλιαγμένη τὴν Ἀττική.

VIII. ΘΕΡΜΕΣ ΠΗΓΕΣ

Μερικὲς πηγὲς ἔχουν ζεστὸ νερό. Ἡ ζέστη τους αὐτὴ ὀφείλεται στὴ θερμότητα τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς γῆς. Τὸ νερὸ δηλ. κατεβαίνει βαθιὰ μέσα στὸ ἔδαφος καὶ θερμαίνεται, καὶ ὕστερα ἀνεβαίνει πάλι στὴν ἐπιφάνεια θερμό, ἀπὸ ἄλλες σχισμάδες τοῦ φλοιοῦ.

Πολλὲς φορές οἱ θερμοπηγὲς ξεπετιοῦνται σὲ ὕψος 40 ὥς 60 μέτρα μὲ υπόγειους κρότους. Τὰ φαινόμενα αὐτὰ μοιάζουν μὲ τὰ φαινόμενα τῶν ἡφαιστειῶν. Ὅταν τὸ νερὸ εἶναι στὰ βάθη καὶ θερμαίνεται πάνω ἀπὸ 100°, ἀποχτὰ μεγάλη ὀρμὴ γιὰ ἐξάτμιση καὶ ὅταν εὗρη διέξοδο ἐξατμίζεται ἀπότομα, καὶ οἱ ἀτμοὶ τινάζουν ψηλὰ ὅσο νερὸ βρίσκεται ἀπὸ πάνω τους, ἀπαράλλαχτα ὅπως ὅταν ἀνοίγουμε μιὰ σαμπάνια. Οἱ ἀτμοὶ ἐγαίνουν μὲ βία καὶ τινάζουν τὸ φελλὸ καὶ λίγο ἀπὸ τὸ κρασί. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ μὲ τὴ λάβα, ποὺ τινάζεται ἀπὸ τοὺς ἀτμοὺς τῶν ἡφαιστειῶν.

Οἱ θερμοπηγὲς ἔχουν μέσα τους ὀρυκτὰ διαλυμένα, ὅσα βρίσκουν στὸ δρόμο τους, σίδηρο, θειάφι, διάφορα ἅλατα. Ἐπειδὴ χρησιμεύουν καὶ γιὰ θεραπεία, ὀνομάζονται καὶ *ιαματικά ὕδατα*. Στὴν Ἑλλάδα ὑπάρχουν πολλὲς τέτοιες πηγές, στὴν Αἰδηψό, στὴν Ὑπάτη, στὰ Μέθανα, στὸ Λουτράκι καὶ ἄλλοι.

IX. ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΗΣ

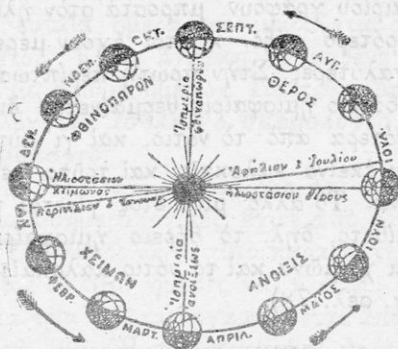
Οἱ δυὸ κυριώτατες κινήσεις τῆς γῆς εἶναι ἡ *περιστροφή* γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονά της καὶ ἡ *περιφορά* τῆς γῆς γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο.

α) Ἡ περιστροφή τῆς γῆς γίνεται ἀπὸ τὰ δυτικὰ στὰ ἀνατολικὰ σὲ 24 ὥρες. Ἡ περιστροφή αὐτὴ μοιάζει μὲ τὴν περιστροφή τῆς σφούρας. Τὸ ἡμιοφαίριο τῆς γῆς, ποὺ βλέπει τὸν ἥλιο, ἔχει ἡμέρα, καὶ τὸ ἄλλο νύχτα. Ὅταν ὁ ἥλιος βρίσκεται στὸ μεσημβρινὸ τοῦ τόπου μας, οἱ τόποι, ποὺ εἶναι 90° γεωγρα-

φικου μήκους πρὸς τὰ ἀνατολικά ἔχουν δύοη, καὶ ὅσοι εἰσίνον-
ται στὶς 180° γ. μ. ἔχουν μεσάνυχτα.

β'). Ἡ γῆ περιφέρεται γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο ἀπὸ τὰ δυτικὰ
πρὸς τὰ ἀνατολικά σ' ἓνα ἔτος, δηλ. 365 μέρες καὶ 6 σχεδὸν
ῥες, με ταχύτητα πιδ μεγάλη ἀπὸ σφαῖρα κανονιοῦ.

Καὶ στὴν κίνηση τῆς γῆς ἐμεῖς γελιούμαστε καὶ νομίζουμε

ὅτι ὁ ἥλιος κινεῖται ἀντί-
θετα. Ἄν δηλ. παρατηρή
κανεῖς, λίγο μετὰ τὴ δύση
τοῦ ἥλιου, ἓνα ἄστρο ποῦ
ἀνατέλλει, καὶ τὸ ξαναῖδῃ
ὑστερ' ἀπὸ μιὰ ἐβδομάδα,
θὰ διακρίνῃ πὼς βρίσκεται:
τώρα ψηλότερα, καὶ ἄλλα
ἄστρο, ποῦ πρὶν δὲ φαίνον-
ταν, φαίνονται τώρα νὰ ἀ-
νατέλλουν. Μετὰ μιὰ ἐβδο-
μάδα πάλι θὰ φανῇ ἀκόμη
ψηλότερα. Ἄν μπορούσε

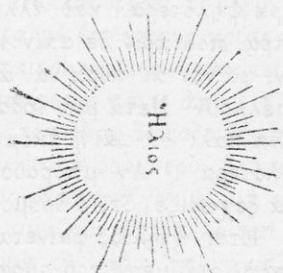
Ἡ περιφορὰ τῆς γῆς γύρω στὸν ἥλιο.

κανεῖς νὰ εἰλέπη τὰ ἄστρο τὴν ἡμέρα, θὰ ξεχώριζε ὅτι ὁ δρόμος
τοῦ ἥλιου γίνεται ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ ἄστρο. Ἔτσι ὁ ἥλιος φαίνεται
ὅτι κινεῖται ἀπὸ τὴ δύση πρὸς τὴν ἀνατολή στὴ μέση τοῦ οὐρά-
νιου θόλου, καὶ ὅτι γράφει ἀπάνω σ' αὐτὸν μιὰ περιφέρεια πολὺ
μεγάλου κύκλου σὲ διάστημα ἑνὸς ἔτους. Ὁ κύκλος αὐτός, ἢ ἡ
τροχιὰ, ὀνομάζεται ἐκλειπτικὴ, γιὰτὶ οἱ ἐκλείψεις τοῦ ἥλιου
καὶ τῆς σελήνης γίνονται, ἔταν τὰ σώματα αὐτὰ εἰσίνονται ἐπά-
νω σ' αὐτὴ ἢ κοντὰ σ' αὐτὴ.

Ἡ τροχιὰ τῆς γῆς γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο ἔχει σχῆμα ἑλλει-
ψις, εἶναι δηλ. κύκλος λίγο πλατυσμένος· κοντὰ στὸ κέντρο
αὐτοῦ τοῦ κύκλου εἰσίνονται ὁ ἥλιος.

X. ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΝΙΣΕΣ ΟΙ ΜΕΡΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΝΥΧΤΕΣ

Ὁ ἄξονας τῆς γῆς δὲν εἶναι κάθετος ἐπάνω στὸ ἐπίπεδο τῆς
ἐκλειπτικῆς, ἀλλὰ πλάγιος. Ἔτσι ἡ γῆ παρουσιάζει στὸν ἥλιο
πότε τὸν ἓνα πόλο τῆς καὶ πότε τὸν ἄλλο. Οἱ τόποι τοῦ θόρειου
ἡμισφαίριου τὸ μισὸ ἔτος γράφουν κατὰ τὴν περιστροφὴ τῆς γῆς

μεγαλύτερο τόξο μπροστά στον ήλιο, κ' έτσι έχουν ημέρες μεγαλύτερες. Σύγκαιρα, στους τόπους του νότιου ημισφαίριου γίνεται το αντίθετο, κ' έχουν νύχτες μεγαλύτερες. Το άλλο μισό έτος οι τόποι του βόρειου ημισφαίριου γράφουν μπροστά στον ήλιο μικρότερο τόξο, κ' έτσι έχουν μέρες μεγαλύτερες. Στην πρώτη περίπτωση το βόρειο ημισφαίριο θερμαίνεται δυνατότερα από το νότιο, και γι' αυτό έχει εκείνο καλοκαίρι και τοῦτο χειμῶνα. Το άλλο μισό έτος γίνεται το αντίθετο, δηλ. το βόρειο ημισφαίριο έχει χειμῶνα και το νότιο καλοκαίρι. (Σχ. σελ. 78).

ΧΙ. ΩΡΕΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

"Αν διαιρέσωμε σε 4 μέρη το χρόνο της περιφοράς του ήλιου πάνω στην έκλειπτική, θα έχουμε τις 4 ώρες του έτους. Έτσι κάθε ώρα κρατεί τρεις μήνες. Η άνοιξη αρχίζει στις 20 Μαρτίου, το καλοκαίρι (θέρος) στις 21 Ιουνίου, το φθινόπωρο στις 22 Σεπτεμβρίου και ο χειμῶνας στις 21 Δεκεμβρίου.

Στις 20 Μαρτίου και στις 22 Δεκεμβρίου ὅλοι οι τόποι της γῆς έχουν **ισημερία**, ἐνῶ στις 21 Ιουνίου το βόρειο ημισφαίριο έχει τὴ μεγαλύτερη μέρα και στις 21 Δεκεμβρίου τὴ μεγαλύτερη νύχτα, κ' ἀντίθετα πάλι το νότιο ημισφαίριο, στις 21 Ιουνίου έχει τὴ μεγαλύτερη νύχτα και στις 21 Δεκεμβρίου τὴ μεγαλύτερη μέρα. Οἱ τόποι τοῦ ισημερινοῦ έχουν πάν-

τα τὴν ἡμέρα ἴση μὲ τὴ νύχτα, καὶ γιὰ τοῦτο ὁ κύκλος αὐτὸς ὀνομάστηκε Ἰσημερινός.

XII. ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑ

Ὁ ἀκριβὴς χρόνος τῆς περιφορᾶς τῆς γῆς γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο εἶναι 365 ἡμέρες, 5 ὥρας καὶ 49 λεπτά. Ὁ χρόνος αὐτὸς εἶναι τὸ ἀστρονομικὸ ἔτος. Ἀλλὰ στὸ πολιτικὸ ἔτος δὲ γίνεται ἡ τελευταία ἡμέρα νὰ μοιράζεται ἀνάμεσα στὸ παλιὸ καὶ στὸ νέο ἔτος. Εἶναι ἀνάγκη, τὸ καθένα ἔτος νὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀκέραιον ἀριθμὸν ἡμερῶν. Γιὰ τοῦτο ὑπάρχουν δύο συστήματα. Τὸ ἓνα λέγεται **Ἰουλιανὸ ἡμερολόγιο**, καὶ τὸ ἄλλο **Γρηγοριανὸ ἡμερολόγιο**.

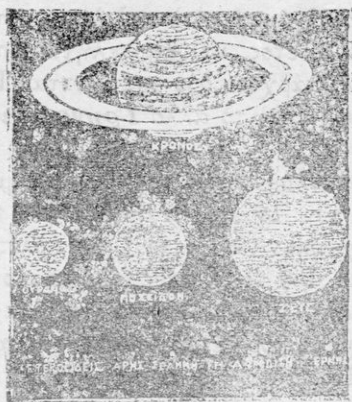
Τὸ Ἰουλιανὸ ἡμερολόγιο ποὺ ἀκολουθοῦνε καὶ τώρα ἀκόμη οἱ παλαιοῦς ἡμερολογίτες, ἔγινε ἀπὸ τὸν Ἰούλιο Καίσαρα (45 π. Χ.). Στὸ ἡμερολόγιο αὐτὸ παραδέχτηκαν νὰ ὀρίσουν τὸ πολιτικὸ ἔτος σὲ 365 ἡμέρες καὶ 6 ὥρες. Γιὰ τοῦτο κάθε τέσσερα χρόνια τὰ τρία πρῶτα λογαριάζονται ἀπὸ 365 ἡμέρες καὶ τὸ τέταρτο ἀπὸ 366. Ἡ περίσσεια αὐτῇ ἡμέρᾳ τοῦ τετάρτου ἔτους μπαίνει στὸ μῆνα Φεβρουάριον, καὶ τὸ ἔτος αὐτὸ ὀνομάζεται **δίσεχτο**. Σύμφωνα μὲ τὸ Ἰουλιανὸ ἡμερολόγιο λοιπόν, δίσεχτα ἔτη εἶναι ἐκεῖνα ποὺ ὁ ἀριθμὸς των εἶναι διαιρετὸς μὲ τὸ 4, καθὼς π. χ. τὸ ἔτος 1932.

Ἀλλὰ, κατὰ τὸ ἡμερολόγιο τοῦτο, τὸ πολιτικὸ ἔτος θεωρεῖται 11 λεπτά μεγαλύτερον ἀπὸ τὸ ἀληθινόν, καὶ ἡ διαφορά αὐτῇ μέσᾳ σὲ 128 ἔτη μαζεύεται καὶ γίνεται μιὰ ὁλόκαιρη μέρα. Γιὰ νὰ διορθωθῇ αὐτὸ τὸ λάθος, ἔγινε τὸ Γρηγοριανὸ ἡμερολόγιο (ἀπὸ τὸν Πάπα Γρηγόριον ΙΓ', τὸ 1582). Ἐπειδὴ σὲ 400 ἔτη ἡ διαφορά, ποὺ εἴπαμε ἀνεβαίνει σὲ 3 μέρες γιὰ τοῦτο παραδέχτηκαν ὅτι στὰ 400 αὐτὰ ἔτη νὰ μὴ λογαριάζονται ὅλα τὰ 100 ἔτη δίσεχτα, ἀλλὰ μόνο τὰ 97. Ἔτσι τὸ ἔτος 1900 δὲ θεωρήθηκε δίσεχτο. Καὶ ἐνῶ ὡς τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἡ διαφορά ἦταν 12 ἡμέρες, ἀπὸ 1900 καὶ πέρα ἔγινε 13 ἡμέρες. Ἡ τέτοια διαφορά λογαριάζεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς χριστιανικῆς χρονολογίας, ἀπὸ τότε δηλ. ποὺ γεννήθηκε ὁ Χριστός.

Τὸ Γρηγοριανὸ ἡμερολόγιο εἶναι ἀκριβεστέρον ἀπὸ τὸ Ἰουλιανόν, γιὰ τοῦτο τὸ παραδέχτηκαν ὅλα τὰ πολιτισμένα κράτη, καὶ τελευταία καὶ ἡ Ἑλλάδα.

XII. ΤΑ ΟΥΡΑΝΙΑ ΣΩΜΑΤΑ

1) **Ἡλιος.** Ὁ ἥλιος εἶναι μιὰ πέλωρια σφαῖρα ρευστὴ καὶ πυρωμένη. Ὁ ὄγκος του εἶναι 1.300.000 φορές μεγαλύτερος ἀπὸ τὴ γῆ καὶ ἡ ἐπιφάνειά του 12.000.000 φορές μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς. Ἡ ἀπόστασή του ἀπὸ τὴ γῆ, εἶναι 1500.000.000 χιλιόμετρα. Ἐνὰ ἀεροπλάνο ποὺ παίρνει 150

χιλιόμ. τὴν ὥρα θὰ χρειαζόταν 116 ἔτη γιὰ νὰ φτάσῃ ἀπὸ τὴ γῆ στὸν ἥλιο. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ἀπόσταση μᾶς κάνει νὰ βλέπουμε τὸν ἀμέτρητο ὄγκο τοῦ ἡλίου σὰν ἓνα λαμπρὸ δίσκο.

2) **Πλανητικὸ σύστημα.** Ὅπως ἡ γῆ, εἶται καὶ ἄλλα σώματα ὑπάρχουν ποὺ περιφέρονται γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο. Ὀνομάζονται **πλανῆτες**. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τοὺς πλανῆτες εἶναι καὶ οἱ δορυ-

φόροι τους, καὶ οἱ κομήτες καὶ ἀμέτρητα περταστέρια (διάττοντες ἀστέρεις). Ὅλα τὰ σώματα αὐτὰ μαζί με τὴ γῆ καὶ τὸν ἥλιο, ἀποτελοῦν τὸ **Πλανητικὸ σύστημα**.

α') **Πλανῆτες** λέγονται τὰ ἄστρα ποὺ πλανιοῦνται στὸν οὐρανὸν, δηλ. ποὺ δὲ φαίνονται νὰ στέκωνται πάντα στὸ ἴδιο σημεῖο τοῦ οὐρανοῦ. Οἱ πλανῆτες εἶναι σώματα, ποὺ φωτίζονται ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ περιφέρονται γύρω του.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς πλανῆτες εἶναι καὶ ἡ γῆ. Ἐννιά εἶναι οἱ μεγάλοι πλανῆτες, πολλοὶ ὅμως οἱ μικροί. Ὡς πρὸς τὴν ἀπόσταση ἀπὸ τὸν ἥλιο, κρατοῦν τὴν ἀκόλουθη σειρά :

Ἡ γῆ στὸ δίσστημα

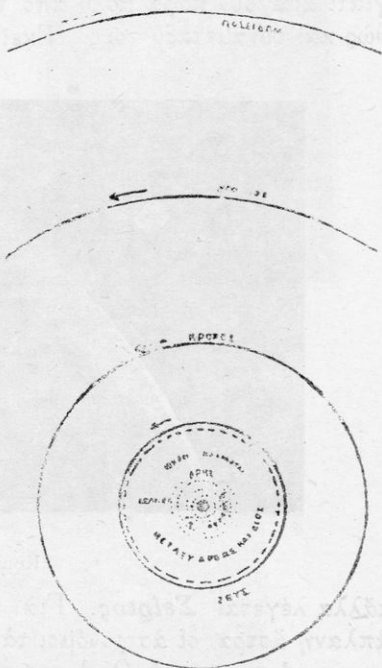
1) **Ἑρμῆς** 2) **Ἀφροδίτη** (Ἀφγερινὸς ἢ Ἑσπερος), 3) **Γῆ**, μαζί με τὴ Σελήνη, τὸ δορυφόρο τῆς, 4) **Ἄρης**, με δύο δορυφόρους, 5) οἱ μικροὶ **τηλεσκοπικοὶ** (ἀστεροειδεῖς) ποὺ εἶναι ὡς 1200, 6) **Ζεὺς**, με ἑννιά δορυφόρους, 7) **Κρόνος**, με δέκα δορυφόρους καὶ τρία δαχτυλίδια, 8) **Οὐρανός**, με 4 δορυφόρους, 9) **Ποσειδών**, με ἓνα δορυφόρο, καὶ 10) ὁ **Πλούτων**, ποὺ ἀνακλύφτηκε τὸ 1930 καὶ εἶναι ὁ πρὸ μακρινὸς πλανῆτης. Ἀπὸ τοὺς 9 μεγάλους πλανῆτες ὁ μεγαλύτερος εἶναι ὁ Ζεὺς καὶ ὁ μικρότερος ὁ Ἑρμῆς. Ἡ γῆ εἶναι πέμπτη στὸ μέγεθος καὶ τρίτη στὴν ἀπόσταση.

β') **Δορυφόροι** λέγονται τὰ οὐράνια σῶματα ποὺ παρακολουθοῦν ἓνα ὠρισμένο πλανῆτη καὶ περιφέρονται γύρω του. Δορυφόρος τῆς γῆς εἶναι ἡ **Σελήνη**.

γ') **Κομήτες** ὀνομάζονται κάτι παράξενα οὐράνια σῶματα με μεγάλη οὐρά (κόμη), φωτεινὴ, καὶ κεφάλι πρὸ φωτεινὸ ἀκρόμη. Παρουσιάζονται στὸν οὐρανὸ ἀταχτὰ ἢ περιοδικά.

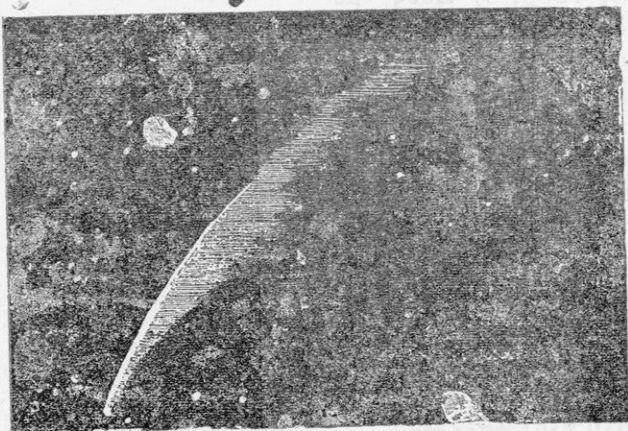
δ') **Διάττοντες ἀστέρες**. Τίς ξαστέρες νύχτες βλέπουμε κάτι ἀστρα ποὺ σκίζουν τὸν οὐρανὸ σὰν ρουκέτες. Εἶναι σῶματα ποὺ πάνε κοπαδιαστά. Ὅταν περάσουν πολὺ κοντὰ ἀπὸ τὴ γῆ καὶ μποῦνε στὴν ἀτμόσφαιρά τῆς, ἢ προστριβῇ τους με τὸν ἀέρα τὰ κάνει νὰ θερμαίνωνται καὶ νὰ διαφυρώνωνται.

ε') **Ἀπλανῆ ἀστρα** (ξαστέρες). Ὅπως ὁ ἥλιος εἶναι μέγιστο σῶμα αὐτόφωτο, ἔτσι καὶ ἄλλα ἄπειρα ἀστρα ποὺ βλέπουμε τὴ νύχτα, εἶναι μέγιστα αὐτόφωτα σῶματα. Τὰ ἀστρα αὐτὰ δὲν δείχνουν πὼς ἀλλάζουν τὴ συναμεταξύ τους θέση ἐπάνω

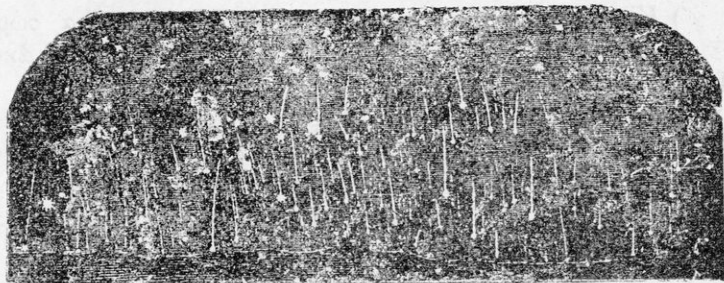
Τὸ ἡλιακὸ σύστημα

στο θόλο, καὶ λέγονται *ἀπλανῆ ἄστρα*. Μᾶς φαίνονται μικρὰ
γιατὶ ἀπέχουν πάρα πολὺ ἀπὸ τὸ πλανητικὸ μας σύστημα, κα-
θὼς καὶ συναμεταξύ τους. Ἐκεῖνο ποὺ φαίνεται μεγαλύτερο ἀπὸ

Κομήτης

τάλλα λέγεται *Σείριος*. Γιὰ νὰ ἀναγνωρίζωνται εὐκολὰ τὰ
ἀπλανῆ ἄστρα, οἱ ἀστρονόμοι τὰ χώρισαν σὲ ἀθροίσματα, ποὺ λέ-
γονται *ἀστερισμοί*. Οἱ ἀστερισμοὶ ἔχουν ὁ καθένας τὸνομά του.

Βροχή ἀπὸ διάττοντες ἀστέρες

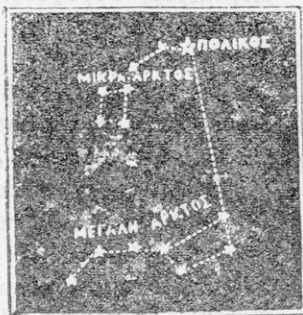
Ἔτσι ἔχουμε τὴ *Μεγάλῃ Ἄρκτῳ* (ἄρκουδα), τὴ *Μικρῇ Ἄρ-
κτῳ*, τὴν *Περσέα*, τὴν *Ἀνδρομέδα*, τὸν *Ὠρίωνα* κλπ. Τὸ

πολικό ἄστρο, ἀνήκει στὸν ἀστερισμὸ Μικρὴ "Ἀρκτος" κοντά της εἶναι καὶ ἡ **Μεγάλη "Ἀρκτος**, ποὺ ἔχει 7 ἀστέρια λαμπερά. Οἱ δύο αὐτοὶ ἀστερισμοὶ φαίνονται πάντα στὸ θόρειο μέρος.

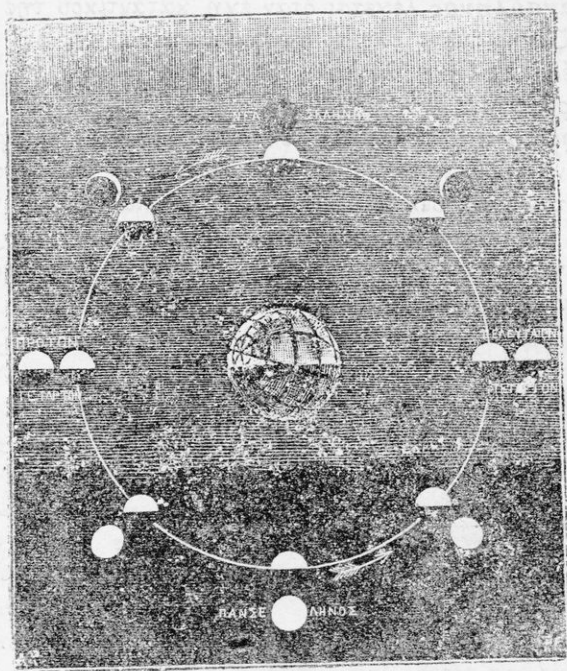
Ὁ ἥλιος καθὼς γράφει στὸν οὐρανὸ τὴν ἐκλειπτικὴν του, περνᾷ κάθε ἔτος δώδεκα ἀστερισμούς, ποὺ ὀνομάζονται καὶ ζώδια :

Κριός, Ταῦρος, Δίδυμοι (ζώδια τῆς ἀνοιξέως).

Καρκίνος, Λέων, Παρθένος (ζώδια τοῦ καλοκαιριοῦ).

Ἡ μεγάλη καὶ μικρὰ ἄρκτος

Φάσεις τῆς Σελήνης

Ζυγός, Σκορπιός, Τοξότης (ζώδια τοῦ φθινοπώρου).

Αιγόκερος, Ύδροχόος, Ίχθυς (ζώδια τοῦ χειμῶνα).

Ἀπὸ τὰ ζώδια αὐτὰ ὀνομάζεται ἡ ἐκλειπτικὴ ζωδιακὸς κύκλος.

δ') **Σελήνη.** Ὁ δορυφόρος τῆς γῆς ἡ σελήνη, εἶναι τὸ κοντινότερο στὴ γῆ εὐράνιο σῶμα. Εἶναι κί' αὐτῆς τὸ σχῆμα σὰ σφαῖρα, καὶ 50 φορές πιδ μικρὴ ἀπὸ τὴ γῆ. Ἄν ἦταν ἡ γῆ ὡς ἓνα ροδάκινο, ἡ σελήνη θὰ ἦταν ὡς ἓνα κεράσι. Ἀπέχει ἀπὸ τὴ γῆ 380.000 χιλιόμετρα καὶ κάνει τὴν περιφορά της γύρω ἀπὸ τὴ γῆ σὲ 27 μέρες καὶ 8 ὥρες.

Ἡ σελήνη, ὅπως καὶ ἡ γῆ, δὲν εἶναι αὐτόφωτο σῶμα, ἀλλὰ φωτίζεται ἀπὸ τὸν ἥλιο. Τὸ μέρος τῆς σελήνης, ποὺ φωτίζεται, δὲν εἶναι πάντα δλάκαιρο γυρισμένο πρὸς τὴ γῆ. Γιὰ τοῦτο μᾶς παρουσιάζει διάφορες μορφές φωτισμοῦ, ποὺ λέγονται **φάσεις**.

Πανσέληνος λέγεται ὅταν ἔχη κατάντικρύ της τὸν ἥλιο, καὶ μαζί γυρισμένο ὅλο τὸ φωτισμένο μέρος της στὴ γῆ.

Νέα Σελήνη λέγεται, ὅταν γυρίζῃ στὴ γῆ τὸ ἀφώτιστο μέρος της.

Πρῶτο καὶ τελευταῖο τέταρτο λέγονται αἱ φάσεις, ποὺ ἡ σελήνη γυρίζει στὴ γῆ τὸ μισὸ φωτισμένο της μέρος.

Ὅταν ἡ πανσέληνος ἔμπη στὴ σκιά ποὺ ρίχνει ἡ γῆ, τότε γίνεται **ἐκλειψὴ τῆς σελήνης**. Ὅταν πάλι ἡ νέα σελήνη ἔμπη ἀνάμεσα στὸν ἥλιο καὶ στὴ γῆ, τὸ σῶμα της σκεπάζει τὸν ἥλιο καὶ γίνεται **ἐκλειψὴ τοῦ ἡλίου**.

ΜΕΡΟΣ Β'

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Ι. ΕΥΡΩΠΗ

(10 εκατ. τετρ. χιλίόμε. 500 εκατ. κάτ., 50 κάτ. σὲ κάθε
1 τετρ. χιλίόμε.)

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

1) **Θέση καὶ σύνορα.** Ἡ Εὐρώπη πιάνει τὸ βορειο-δυτικὸ μέρος τοῦ παλίου κόσμου. Βρέχεται βόρεια ἀπὸ τὸ Β. Παγωμένον ὠκεανόν, δυτικὰ ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸν καὶ νότια ἀπὸ τὴ Μεσόγειαν θάλασσαν καὶ τὸν Εὐξείνιον πόντον. Τὰ σύνορά της μετὰ τὴν Ἀσίαν εἶναι τὰ Οὐράλια βουνά, ὁ ποταμὸς Οὐράλης, ἡ Κασπία θάλασσα καὶ ὁ ποταμὸς Μάνιτς.

Ἀπὸ τότε ποὺ ἀνακαλύφθηκε ἡ Ἀμερικὴ (1492 μ. Χ.), ἡ Εὐρώπη ξεχώρισε καὶ ἔπιασε τὸ κέντρον ὅλου τοῦ κόσμου, καὶ παρ' ὅλο ποὺ ἦταν μικρὴ, ἔγινε ἡ μητρόπολις τοῦ νέου πολιτισμοῦ.

2) **Ὅριζόντιος διαμελισμός.** Ἡ Εὐρώπη στὸ χάρτη φαίνεται σὰ μιὰ μεγάλη χερσόνησος τῆς Ἀσίας. Ἐχει ὅμως ἓνα ξεχωριστὸ γινώρισμα, ὅτι τὰ παράλια της σκίζονται ἀπὸ τὴ θάλασσαν καὶ δαντελλώνονται ἀπὸ πλήθος χερσονήσους, ἀκρωτήρια, κόλπους καὶ νησιά, τόσο, ὥστε ἡ ἥπειρος αὐτὴ νὰ παρουσιάζῃ ὀριζόντιον διαμελισμὸν μεγαλύτερον ἀπ' ὅλες τὶς ἄλλες ἡπείρους.

Ἄς τὸν ἰδοῦμε.

Μέσα στὸν Εὐξείνιον πόντον μιὰ χερσόνησος κρέμεται ἀπὸ τὴ βόρεια ἀκρογιαλιά του ἡ **Κριμαϊκή**, καὶ δεξιὰ της εἶναι ἓνας βαθὺς κόλπος, ποὺ τὸν ὀνομάζουν **Ἀζοφικὴ θάλασσα**. Τὸ στόμιον τῆς Ἀζοφικῆς εἶναι πολὺ στενόν, καὶ σχηματίζει τὸν πορθμὸν

τοῦ **Κέρως** (Κιμμέριος βόσπορος). Βγαίνοντας ἀπὸ τὸν Εὐξεινοπερνόυμε ἀπὸ τὸν καθαυτὸν **Βόσπορο** (Θρακικὸς Βόσπορος), ποῦ ἔχει πλάτος μισὸ χιλιόμετρο στὸ πιδ στενὸ τοῦ μέρους. Μπαίνουμε στὴν **Προποντίδα**, κι' ἀπὸ τὸν **Ἑλλήσποντο**, ποῦ ἔχει πλάτος ἓνα ὡς δύο χιλιόμετρα, περνόυμε στὸ **Αἰγαῖο πέλαγος** (Ἑλληνικὸ πέλαγος), γεμάτο νησιά. Περιπλέουμε τὴν Πελοπόννησο μὲ τὰ τρία νότια ἀκρωτήριά της (Μαλέας, Ταίναρο, Ἀκρίτας), καὶ μπαίνουμε στὸ **Ἰόνιον πέλαγος**, μὲ τὰ ὠραῖα τοῦ Ἐφτάνησα. Πέρα ἀπὸ τὴν Κέρκυρα, μπαίνουμε ἀπὸ τὸν πορθμὸ τοῦ Ὀτράντο στὸ **Ἀδριατικὸ πέλαγος**, ποῦ στὸ βάθος τοῦ εἶναι ὁ κόλπος τῆς Ἑνετίας. Περιπλέουμε τὴν Ἰταλικὴν χερσόνησο, περνόυμε ἀπὸ τὸν πορθμὸ τῆς **Μεσσήνης** (31)2 χιλίῳ. πλάτος), κι' ἀφίνοντας νότια τῇ Σικελίᾳ μπαίνουμε στὸ **Τυρρηνικὸ πέλαγος**, μὲ τὰ νησιά **Σαρδηνία** καὶ **Κορσικὴ** καὶ φτάνουμε στὸν κόλπο τῆς **Γέנוας**. Λίγο πιδ δυτικὰ, φτάνουμε στὸν κόλπο τοῦ **Λεοντος**. Ἀπ' ἐκεῖ ἀρχίζουμε νὰ περιπλέουμε τὴ μεγάλη **Πυρηναικὴ** χερσόνησο (Ἰσπανία), καὶ ἀφίνουμε καταβαίνοντας ἀριστερὰ τὰ νησιά **Βαlearίδες** καὶ φτάνουμε στὸ τέλος τῆς Μεσόγειας θάλασσας, στὸν πορθμὸ τοῦ **Γιβραλτάρ**, ὅπου εἶναι ἡ πιδ νότια ἄκρη τῆς Εὐρώπης, τὸ ἀκρωτήριο **Ταρίφα**, ποῦ ἀπέχει 14 χιλίῳ. ἀπὸ τὴν Ἀφρική. Περνοῦμε τὸν πορθμὸ τοῦ Γιβραλτάρ καὶ μπαίνουμε στὸν Ἀτλαντικὸ ὠκεανό. Ὅταν ἀνεβούμε τὴν ἀκρογιαλιὰ τῆς Πορτογαλίας καὶ στρίψουμε τῇ βορειοδυτικῇ ἄκρῃ τῆς Ἰσπανίας, τὸ ἀκρωτήριο **Φινιστέρο**, πλέουμε ἀνατολικά καὶ μπαίνουμε στὸ **Γαστωνικὸ** κόλπο, ποῦ ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ ἀρχίζουσιν οἱ ἀκρογιαλιές τῆς Γαλλίας. Πλέουμε πρὸς τὰ βόρεια, προσπερνόυμε τὴν χερσόνησο τῆς **Μπρετάνης** πλέοντας ἴσια στὰ βόρεια, ἀφίνουμε δεξιὰ (ἀνατολικά μας) τὴ θάλασσα τῆς **Μάνς** (Μάγχης), πιάνουμε τὸ μεγάλο νησί Μεγάλῃ Βρεττανία, καὶ φτάνουμε στὴν **Ἰρλανδία**, τὸ δυτικώτερον νησί τῆς Εὐρώπης. Ἀπὸ τὴν Ἰρλανδία πλέουμε νοτιοανατολικά, ἀφίνοντας ἀριστερὰ μας τὴ Μεγάλῃ Βρεττανία μπαίνουμε στὴ θάλασσα τῆς Μάνς, ἀνάμεσα Γαλλία καὶ Ἀγγλία, περνόυμε τὸν πορθμὸ τοῦ **Καλαί** (31 χιλίῳ. πλάτος), καὶ μπαίνουμε στὴ **Βόρεια** θάλασσα. Περιπλέουμε τὴν χερσόνησο τῆς Δανίας περνώντας τοὺς πορθμοὺς **Σκάνγκερ-Ράκ** (Σκαγεράκης) καὶ **Κάτεγκατ** (Κατεγάτης), καὶ ἀφίνοντας βό-

ρεια τῇ **Σκανδιναβικῇ** χερσονήσῳ, τὴν πὺδ μεγάλη τῆς Εὐρώπης, περνοῦμε τὸν πορθμὸ τοῦ **Σούντ** (τῆς Σούνδης) καὶ μπαίνομε στὴ **Βαλτικὴ** θάλασσα. Αὕτῃ ἔχει μέγεθος ἴσαμε τὸν Εὐξείνῳ, καὶ σὰν ἐκεῖνον ἔχει λίγη ἀρμύρα. Τὰ βάθος τῆς Βαλτικῆς εἶναι ὁ **Βοτνικὸς** κόλπος (Βοθνικός). Οἱ δυτικὲς ἀκρογιαλιὲς τῆς Βαλτικῆς ἀνήκουνε στὴ Σουηδία, οἱ ἀνατολικὲς σὲ κάτι νεοσυστημένα κράτη, ποὺ θὰ τὰ ἴδωμε στὴ σειρὰ τους, καὶ οἱ νότιες στὴ Γερμανία. Μέσα στὴ Βαλτικὴ ὑπάρχουν δύο ἀκόμα σπουδαῖοι κόλποι, ὁ **Φιλλανδικὸς** (Φιννικός) καὶ τῆς **Ρίγας**.

Γυρνοῦμε πίσω ἀπὸ τὸν ἴδιο δρόμο ποὺ ἤρθαμε, περιπλεύουμε τὲς ἀκτὲς τῆς Νορβηγίας (ἀπότομες, χιλιοσκιωμένες, μὲ πλῆθος μικροὺς κόλπους καὶ νησιάκια), καὶ φτάνουμε στὸ **Β. Παγωμένο** ὠκεανὸ ὅπου εἶνε ἡ βορεινότερη ἄκρη τῆς Εὐρώπης, τὸ **Βόρειο** ἀκρωτήριο. Πιὸ πέρα εἶνε ἡ **Λευκὴ** θάλασσα ποὺ μόνο τὸ μεγάλο καλοκαίρι λυώνουν οἱ πάγοι τῆς. Οἱ ἄλλες ρωσικὲς ἀκρογαλιὲς ὡς τὴ **Νοβάρια Ζέμπλια** (Νέα Γῆ), εἶναι γυμνὲς καὶ γεμάτες ἔλη, ποὺ εἶναι πάντα παγωμένα (ἐκτὸς ἀπὸ τὸ καλοκαίρι), καὶ λέγονται **τούντρες**. Οἱ τούντρες αὐτὲς συνεχίζονται σὲ ὅλη τὴ βόρεια ἀκρογαλιά τῆς Ἀσίας, ποὺ βρέχεται ἀπὸ τὸ Β. Παγωμένο ὠκεανὸ.

3) **Κλίμα**. Ὁ μεγάλος διαμελισμὸς τῆς Εὐρώπης καὶ οἱ πολλὲς θάλασσες ποὺ γλυκαίνουν τὴ θερμοκρασίαν τῆς ἀτμόσφαιρας, κάνουν τὸ κλίμα μαλακόν. Μόνο στὴ βόρεια ἀνατολικὴ Εὐρώπη τὸ καλοκαίρι εἶνε μικρὸ καὶ ὁ χειμὼνας μακρὸς καὶ ψυχρότατος.

4) **Διάπλαση τοῦ ἐδάφους**. Στὴ μέση τῆς ἡπείρου ὑψώνονται οἱ Ἄλπεις, τὰ πιδ ψηλὰ θουνὰ τῆς Εὐρώπης. Μὲ τὲς Ἄλπεις ἀνταμώνουν τὰ θουνὰ τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου καὶ τὰ Ἀπέννινα τῆς Ἰταλικῆς. Πέρα ἀπὸ τὲς Ἄλπεις ἀπλώνονται χαμηλότερα θουνὰ, σὲ τρία μέρη: δυτικὰ, τὰ **Γαλλικὰ** ὄρη, βόρεια τὰ **Γερμανικὰ** καὶ ἀνατολικὰ οἱ ὄρσοι τῶν **Καρπαθίων**. Πιὸ πέρα ἀκόμα, ἀπλώνονται θαθύπεδα, τὸ **Γαλλικόν**, τὸ **Γερμανικόν**, καὶ **Ρωσσο-Οὐκρανικόν**. Τὸ τελευταῖον πιάνει τὴ μισὴ Εὐρώπη.

Στὴν Εὐρώπη κυριαρχοῦν τὰ θαθύπεδα, ποὺ πιάνουν τὰ 2)3 ἀπ' ὀλάκαιρη τὴν ἐπιφάνειάν τῆς, καὶ βρίσκονται στὸν κορμὸ τῆς ἡπείρου, ἐνῶ οἱ χερσονήσοι εἶναι τὸ πτωτέρω ὀρεινές.

5) **Πλεονεκτήματα τῆς Εὐρώπης.** Οἱ κόλποι τῆς, ποὺ εἰσχωροῦν βαθιὰ στὴ στεριά, κάνουν τὸ κλίμα γλυκό, κ' εὐκολύνουν τὴ θαλασσίνη συγκοινωνία. Οἱ πλωτοὶ ποταμοὶ τῆς ἐπιτρέπουν στὰ πλοῖα νὰ πλέουν στὰ μεσόγεια. Ἡ εὐκολὴ αὐτὴ συγκοινωνία δίνει στὴν Εὐρώπῃ τὴν πρώτην θέσιν ἀνάμεσα στὶς ἄλλες ἡπείρους, ὡς πρὸς τὸ ἐμπόριο, τὴ βιομηχανία καὶ τὴ ναυτιλία γιὰ τοῦτο συγκεντρῶναι πυκνὸ πληθυσμὸ καὶ εἶναι ἡ πηγὴ τοῦ πολιτισμοῦ. Ἐδῶ βρίσκονται καὶ τὰ πρὸ ἰσχυρὰ κράτη τῆς γῆς.

6) **Πληθυσμός.** Ἡ Ἑὐρώπῃ ἔχει τὴ δεύτερην θέσιν ἀνάμεσα στὶς ἡπείρους σὲ ἀριθμὸ κατοίκων (500 ἑκατομ.) καὶ τὴν πρώτην σὲ πυκνότητα πληθυσμοῦ (50 κάτ. σὲ κάθε τετρ. χιλιόμε.). Οἱ κάτοικοι τῆς, ἐκτὸς ἀπὸ λίγους, ἀνήκουν στοὺς ἝΑρειους ἢ Ἰνδοευρωπαϊκοὺς λαοὺς καὶ διακρίνονται σὲ τρεῖς ὁμοεθνίες.

α') **Ἑλληνολατινικὴ ὁμοεθνία** (110 ἑκατ.) κατοικεῖ στὴ νότια καὶ δυτικὴ Εὐρώπῃ.

β') **Ἡ Γερμανικὴ** (160 ἑκατ.), κατοικεῖ στὸ κέντρο καὶ στὶς θόρειες χερσονήσους καὶ νησιά.

γ') **Ἡ Σλαβικὴ** (190 ἑκατ.), κατοικεῖ στὴ βορειοανατολικὴ Εὐρώπῃ, κ' ἓνα μικρὸ μέρος στὴν κεντρικὴ, καὶ στὴ Βαλκανικὴ χερσονήσο.

Ἐχει καὶ λίγους κατοίκους ποὺ δὲν εἶναι ἝΑριοι, καθὼς οἱ Φιλλανδοί, οἱ Λάπωνες, οἱ Τούρκοι, οἱ Οὐγγροί, καὶ μερικὲ ἄλλοι.

7) **Θρησκεία.** Οἱ Εὐρωπαῖοι εἶναι **χριστιανοὶ** ὁρθόδοξοι, δυτικοὶ καὶ προτεστάντες (ἢ διαμαρτυρόμενοι) ἐκτὸς ἀπὸ πολλοὺς λίγους μωαμεθανοὺς καὶ Ἰσραηλῖτες.

8) **Κράτη.** Πρὶν ἀπὸ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἡ Εὐρώπῃ εἶχε 26 κράτη. Σήμερα ὅμως, μαζὶ μὲ τὰ νεοσυστημένα, ἔγιναν 36, ὅλα σχεδὸν δημοκρατίες.

9) **Φυσικὴ διαίρεση.** Ἡ Εὐρώπῃ μπορεῖ νὰ διαιρεθῇ φυσικὰ στὰ ἀκόλουθα 5 μέρη 1) Βορειοανατολικὴ Εὐρώπῃ. 2) Βόρεια Εὐρώπῃ. 3) Κεντρικὴ Εὐρώπῃ. 4) Δυτικὴ Εὐρώπῃ καὶ 5) Νότια Εὐρώπῃ.

Α'. ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ ἢ ΡΩΣΙΑ

Μέγεθος καὶ σύνορα. Ἡ ΒΑ. Εὐρώπῃ πιάνει τὴ μισή

ῥπειρο. Ἐχει νότια σύνορα τὸν Εὐξεινο πόντο καὶ τὴν Ἀζοφικὴν θάλασσαν, νοτιοανατολικά τὴν Κασπίαν, ἀνατολικά τὰ Οὐράλια ὄρη, βόρεια τὸ Β. Παγωμένο ὠκεανό, καὶ δυτικὰ τὴ Φιλλανδίαν, ἓνα κομματάκι τοῦ Φιλλανδικοῦ κόλπου, τὰ Βαλτικὰ Κράτη, τὴν Πολωνίαν καὶ τὴν Ρουμανίαν.

Τὸ πιδ βορεινὸ τῆς μέρος βρίσκεται μέσα στὴ βόρεια ψυχρὴ ζώνη, καὶ τὸ ἄλλο ὅλο στὴν εὐκρατη.

Διάπλαση τοῦ ἐδάφους. Ὅλη σχεδὸν ἡ χώρα εἶναι μεγάλο βαθύπεδο μὲ λίγους λόφους καὶ ψηλώματα, κι' ἔτσι εἶναι μονότονη.

Νερά. Ποταμοὶ πολλοί, καὶ τὸ καλοκαίρι πλωτοί. Στὸ Β. Παγωμένο χύνονται ὁ *Πετσχόρας* καὶ ὁ *Δουΐνας*, στὸ Φιλλανδικὸ ὁ κοντὸς μὰ πλούσιος σὲ νερὸ *Νέβας*, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴ λίμνη *Λαδόγα*, στὸν Εὐξεινο ὁ *Δνεΐστερ*, καὶ ὁ *Δών* (Ταγίης) καὶ στὴν Κασπίαν ὁ *Οὐράλης*, καὶ ὁ *Βόλγας*, ποὺ εἶναι ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Εὐρώπης, μὲ πολλὰ φάρια καὶ οἱ δύο.

Κλίμα. Τὸ κλίμα τῆς ΒΑ. Εὐρώπης εἶναι ψυχρὸ καὶ στὰ βορεινὰ μέρη δὲν ἀπολείπουν οἱ πάγοι. Μόνο ἡ νότια πλευρὰ τῆς Κριμαϊκῆς χερσονήσου ἔχει κλίμα εὐκρατο.

Ποιότητα τοῦ ἐδάφους καὶ προϊόντα. Τὸ ἔδαφος τῆς χώρας, ὡς πρὸς τὴν ποιότητά του μπορεῖ νὰ διαιρεθῇ σὲ τέσσερα τμήματα :

1) *Τοῦντρες*, (λασπεροὶ κάμποι), στὶς βόρειες ἀκρογιαλιές. Τὸ χαιμῶνα (8—9 μῆνες) εἶναι πέρα ὡς πέρα παγωμένες.

2) Τὸ *δασερὸ* τμήμα κατὰ τὴ μεσιανὴ ζώνη.

3) Τὸ *καλλιεργημένον* τμήμα, στὰ νότια ἀρχίζει ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ τελειώνει στὸ Δών. Δίνει πολὺ σιτάρι, πατάτες, λινάρι, καὶ πολλὰ ἄλλα.

4) Τὸ *σιεππερὸ* τμήμα πρὸς τὴν Κασπίαν, καλὸ γιὰ κτηνοτροφία. Ἐδῶ τρέφονται πολλὰ ζῶα, *καμήλες* προπάντων, ἐνῶ στὰ βορεινὰ μέρη σπιτικὸ ζῶο εἶναι ὁ *τάραντος*.

Τὰ Οὐράλια ὄρη ἔχουν δάση καὶ πολλὰ ὀρυκτά, σίδηρο, κάρβουνο, χρυσάφι, ἀσήμι, πλατίναν κ. ἄ. Ὁ Βόλγας καὶ ὁ Οὐράλης δίνουν ἀπὸ τὰ φάρια τους τὸ μαῦρο χαβιάρι.

Κάτοικοι. Οἱ ντόπιοι (καθαυτὸ Ρῶσι), εἶναι λαὸς σλαβικός, καὶ ξεχωρίζουν στοὺς *μεγάλους* Ρώσους, *μικροὺς* Ρώσους, καὶ *ἄσπρους* Ρώσους (ἢ Οὐκρανοὺς). Κατοικοῦν ἀκόμα καὶ

Τουράνιοι λαοὶ (Φίννοι, Κιργίσιοι, Τάταροι, Καλμουκοὶ) ποὺ ἤρθαν ἀπὸ τὴν Ἀσία, καθὼς καὶ **Ἑβραῖοι, Γερμανοί, Ἕλληνες.**

Πολιτικὴ διαίρεση. Ἡ Β. Α. Εὐρώπη λέγεται καὶ **Εὐρωπαϊκὴ Ρωσία** (115 ἑκατ.) καὶ διακρίνεται στὴ **Μεγάλῃ Ρωσίᾳ**, στὴ **Δευκὴ Ρωσίᾳ** (δυτικῇ) καὶ τὴν **Οὐκρανίᾳ** (νότια). Ἡ καθ'αυτὴ ἀσχολία τοῦ εἶναι ἡ **γεωργία, ἡ κτηνοτροφία, καὶ ἡ ὕλοτομία.**

Πολίτευμα. Σοβιετικὴ δημοκρατία ἀπὸ τὰ 1917.

Συγκοινωνία καὶ ἐμπόριο. Ἡ συγκοινωνία καὶ τὸ ἐμπόριο, εὐκολύνεται, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς σιδηροδρόμους, καὶ μὲ τοὺς πλωτοὺς ποταμούς. Τὸ χειμῶνα ὅμως οἱ ποταμοὶ παγώνουν καὶ ἡ συγκοινωνία ἐμποδίζεται.

Πόλεις. 1) **Στὴ Μεγάλῃ Ρωσίᾳ:**

Μόσκοβα (Μόσχα 2 ἑκατ. κάτ.), πρωτ. τῆς Ρωσίας, στὴ μέσῃ τῆς χώρας. Ἔχει βιομηχανία καὶ παλιὰς ἐκκλησίας. Πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμον πρωτεύουσα ἦταν ἡ **Πετρούπολη**. Ἡ Πετρούπολη θεμελιώθηκε ἀπὸ τὸν Πέτρο τὸ Μεγέλο τὸ 1707, στὸ μυχὸ τοῦ Φιννικοῦ κόλπου καὶ στὴν ἐκβολὴ τοῦ Νέβα καὶ ὀνομάζεται σήμερα **Λενινγκράντ.**

Ἀρχάγγελος, στὸ στόμιον τοῦ Δοῖνα, βορεινὸ λιμάνι.

Νίσιν Νοβγορόντ ἐμπορικὴ πόλη. **Καζάν** πάνω στὸ Βόλγα. **Ἀστραχάν** στὸ Δέλτα τοῦ Βόλγα, κέντρο τῆς φαρικῆς.

2) **Στὴν Οὐκρανία.**

Κίεβο, κοντὰ στὸ Δνεῖπερ, ὥραία πόλη. **Ὀντέσα** (Ὁδησσός) ἡ πρὶν ἐμπορικὴ πόλη τῆς Β. Α. Εὐρώπης. Ἐμπορικὲς πόλεις εἶναι καὶ τὸ **Χάρκοβο** (300), ἡ πρωτ. τῆς Οὐκρανίας καὶ τὸ **Ταϊγάνι** κατὰ τὴν Ἀζοφική. Ἐδῶ κατοικοῦσαν πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμον πολλοὶ Ἕλληνες.

3) **Στὴν Κριμαϊκὴ χερσόνησο.**

Κυριώτερες πόλεις ἐδῶ εἶναι ἡ **Συμφερόπολη** μεσόγεια, καὶ ἡ **Σεβαστούπολη** (Χερσών), καλὸ λιμάνι.

Πίνακας τῶν πρὶν σπουδαίων πόλεων τῆς Βορειοανατολ. Εὐρώπης

Εὐρωπαϊκὴ Ρωσία		Οὐκρανία	
Λένινγκραντ	2400 Χιλ. Κάτ.	Κίεβο	500 Χιλ. Κατ.
Μόσχα	2000 »	Ὀντέσα	420 »
Σαράτοβο	220 »	Χάρκοβο	420 »
Νίσιν Νοβγορόντ	190 »		
Καζάν	175 »		
Ἀστραχάν	175 »		

Β'. ΒΟΡΕΙΑ ΕΓΡΩΠΗ

1) ΤΑ ΒΑΛΤΙΚΑ ΚΡΑΤΗ

α') **Φιλλανδία**. Διπλή από την Ἑλλάδα σὲ ἔκταση, θρέχεται νότια ἀπὸ τὸ Φιννικὸ κόλπο καὶ βόρεια λίγο ἀπὸ τὸ Β. Παγωμένο ὠκεανό.

Τὸ ἔδαφός της εἶναι χαμηλὸ καὶ πετρωτό. Σκεπάζεται ἀπὸ ἔλη καὶ χιλιάδες λίμνες («χώρα μὲ τίς χιλιάδες λίμνες»).

Τῇ μισῇ χώρα πιάνουν τὰ δάση. Γεωργία μικρή, κτηνοτροφία ἀξιόλογη. Γιὰ τοῦτο ὁ πληθυσμὸς εἶναι σκορπισμένος σὲ μικρὰ χωριά. Οἱ Φίννοι ἤρθαν ἀπὸ τὴν Ἀσία (παραπάνω ἀπὸ 3 ἑκατ.), καὶ εἶναι Μογγόλοι. Ὑπάρχει καὶ μιὰ μεγάλη πόλη, ἡ **Ἑλσιγγφόρς** (200), στὸ Φιννικὸ κόλπο.

β') **Ἑσθονία**. Δημοκρατία, ἴση μὲ τὴν Παλιὰ Ἑλλάδα (2 ἑκατ. κάτ.). Πρωτεύουσα **Ρεβάλ** (130).

γ') **Λεττονία**. Ὄση καὶ ἡ Ἑσθονία στὸ μέγεθος, μὲ 2 ἑκ. κατοίκους. Πρωτεύουσα **Ρίγα** (380), βιομηχανικὴ πόλη.

δ') **Λιθουανία**. Πιὸ μικρὴ ἀπὸ τὴ Λεττονία (4 ἑκ. κάτ. Πρωτ. τὸ **Κόβνο** (100)).

2) ΣΚΑΝΔΙΝΑΒΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

(8 1)2 ἑκατ. κάτ.)

Θέση. Ἀνάμεσα στὴ Βαλτικὴ καὶ στὸν Ἀτλαντικό. Ἀπὸ τὰ νότια ζυγώνει τὴ χερσόνησο **Γιοντλάντ** (Δανία) καὶ τὸ νησι **Σελάντ**, ὅπου εἶναι οἱ στενὲς θάλασσες **Σκαγγεράκ** καὶ **Κατεγκάτ**.

Ὅριζόντιος διαμελισμός. Στὰ νότια της σχηματίζεται ὁ μεγάλος κόλπος τῆς **Χριστιανίας**. Ἡ δυτικὴ ἀκτὴ, ποὺ θρέχεται ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικό, εἶναι μυριοσκελισμένη σὲ μικροὺς κόλπους (ποὺ λέγονται Φιόρντ) καὶ ἀμέτρητα νησάκια. Τὸ **Βόρειο** ἀκρωτήριο εἶναι ἡ βορεινότερη ἄκρη τῆς Εὐρώπης.

Διάπλαση τοῦ ἐδάφους. Σὲ ὅλη τὴ δυτικὴ ἀκτὴ ἀπλώνεται ἡ μακριὰ σειρὰ τῶν **Σκανδιναβικῶν** βουνῶν, μὲ ὄροπέδια γεμάτα παγετῶνες. Τὰ βουνὰ αὐτὰ ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ πέφτουν ἀπότομα μὲ γκρεμούς, ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴ τους ὁμῶς πλευρὰ κατεβαίνουν σὰν σκαλοπάτια, ὁμαλά,

για νὰ τελειώσουν στὸ μεγάλο κάμφο ποὺ πιάνει τὸ νοτιοανατολικὸ μέρος τῆς χερσονήσου.

Νερά. Πολλοὶ ποταμοὶ ἀναβρῦζουν ἀπὸ τὰ βουνὰ καὶ ρέουν ἄλλοι ἀνατολικά καὶ ἄλλοι νότια, σκίζοντας τὸ κλιμακωτὸ ἔδαφος καὶ σχηματίζοντας γιὰ τοῦτο πολλοὺς καταρράχτες καὶ πολλὰς μικρὰς λίμνες. Οἱ πιὸ μεγάλες λίμνες εἶναι *Βένερ*, καὶ *Βέττερ Μαλάρ*, στὸ νοτιοανατολικὸ μέρος.

Κλίμα. Ἐν καὶ ἡ χερσονήσος βρίσκεται σὲ ψηλὸ γεωγραφικὸ πλάτος, ὥστε οὖν τὸ κλίμα τῆς εἶναι γλυκὸ, προπάντων κατὰ τὴν ἀκτὴ τοῦ Ἀτλαντικοῦ, ἐπειδὴ περνᾷ καὶ τὴ γλείφει ἓνα θερμὸ ρεῦμα τῆς θάλασσας.

Προϊόντα. Ἡ χερσονήσος εἶναι δασερή καὶ πλούσια σὲ σίδηρο, καὶ ἡ ἀκτὴ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἐγείρει πολὺ ψάρι. Βγαίνει καὶ ξυλεία πολλή, ἀφθονοῦν καὶ τὰ κτηνοτροφικά.

Κάτοικοι. Εἶναι οἱ *Σουηδοὶ* καὶ οἱ *Νορβηγοί*, ποὺ ἀνήκουν στὴ γερμανικὴ ὁμοειδίαν. Στὰ βορεινὰ κατοικοῦν καὶ λίγοι *Λάπωνες* καὶ *Φίννοι*. Θρησκεία ἔχουν τὴν προτεσταντικὴν.

Διαίρεση. Ἡ χερσονήσος διαιρεῖται σὲ δύο βασιλεία, τῆς *Σουηδίας* ἀνατολικά (4)7 τῆς χώρας), καὶ τῆς *Νορβηγίας* δυτικά (3)7 τῆς χώρας).

α'. ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΗΣ ΣΟΥΗΔΙΑΣ

(450 χιλ. τετρ. χιλίον.—6 ἑκατ. κάτ.)

Ἀνάπτυξη. Στὴ Σουηδία ἀκμάζει ἡ ἐκπαίδευση, ἡ συγκοινωνία καὶ τὸ ἐμπόριο.

Πολίτευμα. Μοναρχία συνταγματικὴ μὲ δύο βουλὰς.

Πόλεις. *Στοκχόλμη* (500) κατὰ τὴν ἔνωση τῆς λίμνης Μαλάρ μὲ τὴ Βαλτικὴν, πρῶτ., χτισμένη ἓνα μέρος πάνω σὲ νησάκια («Βόρεια Βενετία»), πολὺ βιομήχανη καὶ ἐμπορικὴ. *Γκέτεμבורγ* (240), πρὸς τὸν Κάτεγκατ, τὸ δεῦτερο λιμάνι τοῦ κράτους. Ἀντίκρυ στὴν Κοπεγχάγη βρίσκεται ἡ πόλις *Μάλμει* (120), πολὺ καλὸ λιμάνι.

β'. ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΗΣ ΝΟΡΒΗΓΙΑΣ

(320 χιλ. τετρ. χιλίον.—2800 χιλ. κάτ.)

Ἀνάπτυξη. Οἱ Νορβηγοὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ὁλοτομία περισσότερο μὲ τὸ ψάρεμα (προπάντων ρέγγες) καὶ τὸ ἐμπόριο. Εἶναι περίφημος ναυτικὸς λαός.

Πόλεις. Πρωτεύουσα τὸ "Όσλο (Χριστιανία 260), στὰ βόρεια τοῦ Σκαγγεράκ. *Βέργκεν* (100), σ' ἓνα ὠραῖο φιόρντ, με ναυπηγεῖα. Εἶναι τὸ σπουδαιότερο λιμάνι τῶν φαρῶν.

Πιὸ βορεινὰ, πάνω σ' ἓνα μικρὸ νησί, εἶναι τὸ *Χάμμερφεστ*, τὸ πιὸ βορεινὸ λιμάνι τῆς γῆς. Ἐδῶ ἡ πολικὴ νύχτα κρατεῖ 4 μῆνες καὶ 8 ἡμέρες (ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριον ὡς τὸ Φεβρουάριον).

γ'. ΓΙΟΥΤΛΑΝΔΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ ΚΑΙ ΤΑ
KONTINA THΣ NHΣΙΑ

Θέση. Ἡ Γιουτλανδικὴ χερσόνησος μετὰ τὰ κοντινά της νησιὰ εἶναι τὸ κλειδί τῆς Βαλτικῆς θάλασσης καὶ ἀποτελοῦν τὸ *Βασίλειον τῆς Δανίας*.

Διάπλαση τοῦ ἐδάφους. Ἡ χερσόνησος αὐτὴ συνεχέ-
ται μετὰ τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην (Πρωσσία), καὶ καθὼς ἡ κεντρικὴ
Εὐρώπη, ἔτσι καὶ ἡ Γιουτλανδικὴ χερσόνησος εἶναι στρωτὸς
κάμπος μετὰ μιὰ μόνο χαμηλὴ λοφοσειρά. Τὰ παράλια της εἶναι
ἀμμουδερά καὶ δίχως λιμάνια, προπάντων τὰ δυτικὰ. Τὰ νησιὰ
της τὸ ἴδιο, χαμηλὰ καὶ ἐπίπεδα, καὶ καθὼς εἶνε δασερά, φαίνον-
ται σὰ δάση μέσα στὴ θάλασσα.

Νερά. Ποταμοὶ τιποτένοι, λίμνες ὅμως πολλὰς. Στὰ δυτικὰ
παράλια ἔχει καὶ ἑλν.

Κλίμα. Ψυχρό, ὁ χειμώνας ὅμως δὲν εἶναι τόσο δυνατός
ὅσο στὰ ἄλλα βορεινὰ μέρη τῆς Εὐρώπης.

Προϊόντα. Πολλὰ δάση καὶ λειβάδια, ὅπου τρέφονται
πολλὰ ζῶα. Γιὰ τοῦτο τὰ καθαυτὰ προϊόντα εἶναι τὰ κτηνοτρο-
φικὰ (ζῶα, βούτυρα, κρέατα). Βγαίνουν καὶ πολλὰ φάρια.

Κάτοικοι. Εἶναι οἱ *Δανοί*, καὶ ἀνήκουν στὴ Γερμανικὴ
ὁμοεθνία. Θρησκεία ἡ προτεσταντικὴ.

Ἡ *Γιουτλανδικὴ* χερσόνησος, μετὰ τὰ κοντινά της νησιὰ
(*Σέτλαντ*, *Δάαλαντ*, *Φιόνια*), καὶ ἄκόμα μετὰ τὰ νησιάκια
Φροόαι (βόρεια ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν), μετὰ τὸ μεγάλο νησί *Ἰσ-*
λανδία ἀποτελεῖ τὸ Βασίλειον τῆς Δανίας (παραπάνω ἀπὸ 3 1)2
ἐκατ. κάτ.) Εἶναι ἡ πατρίδα τοῦ ἀληθινότητος βασιλέως τῆς Ἑλ-
λάδας Γεωργίου τοῦ Α'.

Ἀνάπτυξη. Τὸ κράτος εἶναι πρὸ πάντων κτηνοτροφικόν.
Ἡ βιομηχανία ἀκμάζει μόνο στὴν πρωτ. Κοπεγχάγη. Ἡ συγκοι-
νωνία, τὸ ἐμπόριον, ἡ ἐκπαίδευσις, βρίσκονται σὲ πολὺ καλὴ
κατάστασιν.

Πόλεις. Πρωτ. **Κοπεγχάγη** (770), ἐπάνω στὸ νησί Σέ-
τλαντ καὶ τὸν πορθμὸ τῆς Σούντ.

Τὰ νησιά **Φερρόοι** (νησιά τῶν προβάτων) εἶναι βραχύωδη
καὶ ψυχρά.

Τὸ νησί **Ίσλανδία** (χώρα τοῦ πάγου) εἶναι πρὸς μέγαλο ἀπὸ
τὴν Ἑλλάδα μὲ κατοίκους μόνον 100 χιλ. Κλίμα ψυχρότατο καὶ
ἔδαφος γυμνόν. Ἔχει 29 ἐνεργὰ ἡφαίστεια, μὲ σπουδαιότερο
τὴν **Ἑκλα**. Σ' ὅλο τὸ νησί ξεπηδοῦν θερμὲς πηγὰς («Γκέϋζερ»),
σὲ ὕψος κάποτε 66 μέτρων.

Στὸ βασίλειο τῆς **Δανίας** ἀνήκει καὶ τὸ νησί **Γροιλανδία**,
τὸ πρὸς μέγαλο νησί τῆς Εὐρώπης, μὲ 13 χιλ. κατοίκους, καὶ με-
ρικὰ νησιά ἀπὸ τῆς **Μικρῆς Ἀντίλλης**.

Γ'. ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Πιάνει ὅλον τὸν κορμὸ τῆς Εὐρώπης, δυτικὰ ἀπὸ τὴ Ρωσία
καὶ Οὐκρανία. Διαιρεῖται φυσικά : 1) Ἀπὸ βόρειο βαθύπεδο τῆς
Γερμανίας καὶ Πολωνίας, 2) στὰ βουνὰ Καρπάθια καὶ Ἄλπεις
καὶ 3) στὸ Οὐγγρικὸ βαθύπεδο, ποὺ περιτριγυρίζεται ἀπὸ τὰ
Καρπάθια καὶ τὴς Ἄλπεις.

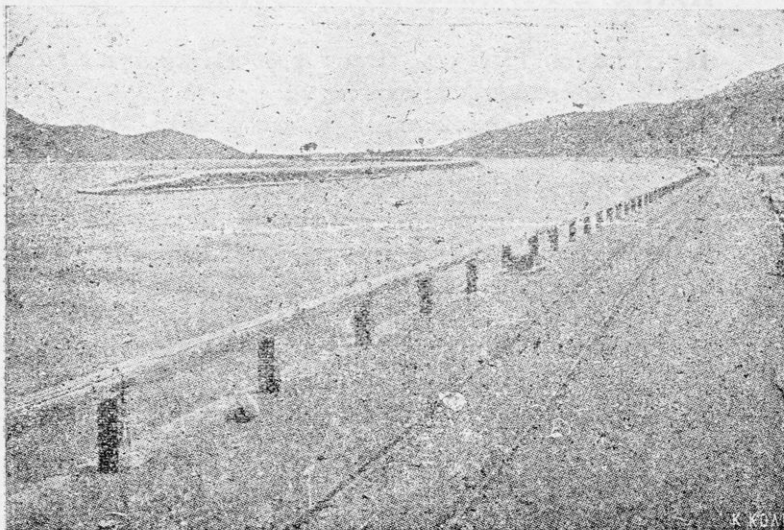
Διάπλαση τοῦ ἐδάφους. 1) Τὸ **Γερμανικὸ βαθύπεδο**
ἀπλώνεται ὡς τὴ Βαλτικὴ καὶ τὴ Βόρεια θάλασσα, ὅπου τὸ ἔδα-
φος σὲ πολλὰς μεριὰς εἶναι χαμηλότερο ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς
θάλασσας. Ἔτσι, τρεῖς ἐδῶ κόλποι (ὁ Γιάντ, ὁ Ντόλλαρτ, καὶ ὁ
Σούντερ) σχηματίσθησαν πρὶν ἀπὸ λίγα ἑκατόχρονα ἀπὸ τὸ νερὸ
τῆς θάλασσας ποὺ πλημμύρησε. Συνέχεια τοῦ Γερμανικοῦ βαθύ-
πεδου πρὸς τὰ βορειοανατολικά εἶναι τὸ **Πολωνικὸ βαθύπεδο**.

2) Τὰ **Καρπάθια** βουνὰ πιάνουν τὸ ἀνατολικὸ μέρος τῆς
κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ ὑψώνονται νότια ἀπὸ τὸ Πολωνικὸ βα-
θύπεδο. Διαιροῦνται στὰ βόρεια **Οὐγγρικά** βουνὰ, τὸν **Καρπα-
θικὸ δρυμὸ** καὶ τὴς **Τρανσυλβανικῆς Ἄλπεις**. Εἶναι βουνὰ
δασωμένα καὶ ψηλὰ ὅσο καὶ τῆς Ἑλλάδας.

3) Οἱ **Ἄλπεις** πιάνουν τὸ νοτιοδυτικὸ τμήμα τῆς κεντρικῆς
Εὐρώπης καὶ φτάνουν ὡς τὴ Λυγιστικὴ ἀκτὴ. Ἔχουν μάκρος
1000 χιλιομ., πλάτος 150—200 χιλιομ. Εἶναι τὰ πρὸς ψηλὰ
βουνὰ τῆς Εὐρώπης καὶ ἔχουν πολλοὺς παγετῶνες.

Διακρίνονται σὲ **Δυτικὰς** καὶ **Ἀνατολικὰς Ἄλπεις**. Οἱ δυ-
τικὰς ἔχουν τὴς ψηλότερας κορυφὰς (**Δευκὸν** ὄρος 4810 μ.,

Ρόζα 4600). Στις χαμηλές θουνοπλαγιές υπάρχουν ωραία δάση και λειβάδια για βοσκή βοδιών, και πολλοί δρόμοι και σιδηροδρομικές γραμμές περνοῦν ἐδῶ κάτω ἀπὸ μακριὰ τούνελ καθὼς εἶναι τοῦ Κενίσσου, τοῦ Σεμπλὼν καὶ τοῦ Ἀγ. Γοθάρδου.

(Σχ. 40). Ὁ Ποταμὸς Δούναβης κοντὰ στὶς Τρανσυλβανικὲς ᾿Αλπεις (Ρουμανία).

4) Ἀνάμεσα στὶς ᾿Αλπεις καὶ στὰ Καρπάθια ἀπλώνεται τὸ **Οὐγγρικὸ βαθύπεδο**, ποὺ τὸ ποτίζει ὁ **Δούναβης**.

Νερά. Οἱ περισσότεροι ποταμοὶ τῆς Εὐρώπης εἶναι πλωτοί. Χύνονται στὶς θόρειες θάλασσες, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ **Δούναβη** (Ἰστρος), ποὺ παίρνει τὰ νερά του ἀπὸ τὸ Μαῦρο Δρυμὸ τῆς Γερμανίας, σὺνιζει τὸ Οὐγγρικὸ βαθύπεδο, πὺς κάτω δέχεται ἀπὸ τὰ Καρπάθια τὸ μεγάλο παραπόταμο **Θάϊν**, πὺς νότια παίρνει ἀπὸ τὶς ᾿Αλπεις τὸ **Δράβο** καὶ τὸ **Σάβο**, κατόπι, γράφοντας τὰ θόρεια σύνορα τῆς ἐλληνικῆς χερσονήσου, χύνεται στὸν Εὐξείνιο πόντο ἀπὸ τρία στόματα. Τὸ μεσιανὸ στόμα εἶναι τοῦ **Σουλινᾶ**, ἀπ' ὅπου μπκινεβογαίνουν τὰ πλοῖα.

Ποταμοὶ ποὺ χύνονται στὴ Βαλτικὴ εἶναι ὁ **Βιστούλας** καὶ

δ' *Ὀδερος*. Στὴ Βόρεια τέλος θάλασσα χύνονται δ' *Ἀλβης*, δ' *Βίσουργης* καὶ δ' *Ρήνος*.

Πολλὰς λίμνες βρίσκονται κοντὰ στὶς Ἀλπεῖς. Οἱ πιὸ ἐπίσημες εἶναι τῆς *Γενέβης*, τῆς *Ζυρίχης*, τῆς *Λουκέρνης* καὶ τῆς *Βόντεν* (ἢ Κωσταντίας), ποῦ τὴν περνᾷ δ' *Ρήνος*.

Κλίμα. Στὰ ἀνατολικά μέρη ἡπειρωτικὸ καὶ στὰ δυτικὰ εὐκρατο.

Προϊόντα. Τὸ ἔδαφος εἶναι εὐφορο καὶ παράγει παντοῦ δημητριακά, κοκκινόγούλια, πατάτες καὶ φρούτα.

Ἡ ἐλιά δὲν κάνει προκοπὴν, ἔχει ὅμως καλὰ ἀμπέλια ἢ *Οὐγγαρία* καὶ ἡ κοιλάδα τοῦ *Ρήνου*.

Ζῶα τρέφονται πολλὰ, πρόβατα, βόδια, κτσίκες καὶ ἄλογα, ποῦ δίνουν πολλὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα.

Ὅρυκτὰ θγαίνουν ἀρκετὰ στὰ Γερμανικά ὄρη, στὶς Ἀνατολικὰς Ἀλπεῖς καὶ στὰ Καρπάθια. Τὰ πιὸ ἀφθονα εἶναι τὸ σίδηρο καὶ τὸ κάρβουνο.

Κάτοικοι. Ἡ Κεντρικὴ Εὐρώπη εἶναι πυκνοκατοικημένη (150 ἑκατομ.). Ὁ πληθυσμὸς τῆς εἶναι λαοὶ Γερμανικοὶ καὶ Σλαβικοί. Εἶναι ὅμως καὶ *Οὐγγροὶ* (Μαγιάροι), *Ρουμάνοι*, *Εβραῖοι* καὶ *Τσιγγάνοι*.

Πολιτικὴ διαίρεση. Πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμον ἡ Κεντρικὴ Εὐρώπη ἔπαιρνε μέσα 7 κράτη, σήμερα ὅμως 12, τὰ ἀκόλουθα : 1) Γερμανία· 2) Ντάντσιχ· 3) Πολωνία· 4) Τσεχοσλοβακία· 5) Ρουμανία· 6) Οὐγγαρία· 7) Αὐστρία· 8) Ἑλβετία· 9) Λιχτενστάιν· 10) Λουξεμβούργο· 11) Βέλγιο καὶ 12) Ὀλλανδία.

1) GERMANIA

(Τετραδιπλὴ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα—64 ἑκατ. κάτ.).

Θέση καὶ φυσικὴ διάπλαση. Ἡ Γερμανία ἀπλώνεται ἀπὸ τὴς θάλασσες Βόρεια καὶ Βαλτικὴ ὡς τὴς Ἀλπεῖς. Φυσικὰ διαιρεῖται σὲ δύο τμήματα. α') τὸ βόρειον πεδινὸ καὶ β') τὸ τμήμα ποῦ εἶναι κοντὰ στὶς Ἀλπεῖς, γεμᾶτο μέτρια βουνὰ καὶ λεκάνες.

α'.) Τὸ βόρειον πεδινὸν τμήμα ποτίζεται ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς *Ρήνο*, *Βίσουργη*, *Ἀλβη*, *Ὀντερνο* καὶ *Βιστούλα*. Οἱ πηγὰς ὧν αὐτῶν τῶν ποταμῶν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ *Βιστούλα*, εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ Γερμανικὸν κράτος. Μάλιστα ἐλάκαιρος δ' *Βιστούλας* σήμερα

ὕστερα ἀπὸ τὸν πόλεμο κλείστηκε ἔξω ἀπὸ τὴ Γερμανία καὶ ποτίζει τὶς χῶρες Τσεχοσλοβακία, Πολωνία καὶ Ντάντσιχ. Στὸ θαθύπεδο αὐτὸ καλλιεργοῦνται προπάντων ἡ σίκαλη, τὰ κοκκινογούλια, τὸ σιτάρι καὶ οἱ πατάτες. Ἀπὸ τὰ κοκκινογούλια ἐγάζουν οἰνόπνευμα καὶ ζάχαρη.

6') Νότια σὲ τοῦτο τὸ θαθύπεδο, ἴσαμε τὶς ἄλπεις ὑψώνονται πολλὰ χαμηλὰ βουνά. Στὰ βορεινὰ μέρη αὐτοῦ τοῦ τμήματος εἶναι τὰ βουνὰ **Παραρρήνια**, ποὺ τὰ περνᾷ ὁ Ρήνος. Πιὲ νότια, καὶ κοντὰ στὸ Ρήνο, ὑψώνεται ὁ **Μαῦρος Δρυμὸς** (ὡς τὸν Πάρνη ψηλός), ὅπου εἶναι οἱ πηγὰς τοῦ Δούναβη. Ἀνατολικώτερα εἶναι τὸ **Θούριγγ** καὶ ἄλλα.

Νοτιώτερα πέφτει ἡ μεγάλη Βαυαρικὴ λεκάνη, ποὺ τὴν περνᾷ ὁ Δούναβης καὶ ἐγαίνει στὴν Αὐστρία. Ἄλλες δύο ἀξιόλογες λεκάνες, περνοῦν οἱ παραπόταμοι τοῦ Ρήνου **Μάιν καὶ Νέκκαρ**.

Κάτοικοι. Οἱ κάτοικοι εἶναι ὅλοι Γερμανοὶ προτεστάντες καὶ λίγοι δυτικοί. Ζεῖν ἀκόμα καὶ λίγοι Ἑβραῖοι.

Ἀνάπτυξη. Στὴ Γερμανία εἶναι πολὺ προσδευμένη ἡ γεωργία καὶ ἡ βιομηχανία. Ἐχει σίδηρο καὶ κάρβουνο, πρὸ πάντων στὸ Ρήνο. Ἡ Γερμανία ἔχει πυκνὴ συγκοινωνία καὶ μεγάλο ἐμπόριο. Ὅσο γιὰ τὴν παιδεία, θεωρεῖται ἡ Γερμανία πολὺ προσδευμένη, γιατί ἔχει 20 πανεπιστήμια (ὅσο κανένα ἄλλο Κράτος) καὶ πολλὰ ἀνώτερα σχολεῖα.

Πολιτικὴ κατὰσταση. Ἡ Γερμανία πρὶν ἀπὸ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἦταν δυνατὴ καὶ μεγάλη αὐτοκρατορία, μὲ πολλὰς ἀποικίες. Νικήθηκε ὅμως στὸν πόλεμον κι' ἔχασε τὶς ἀποικίες της, κι' ἐκτὸς ἀπ' αὐτὰς ἔχασε καὶ τὴν Ἀλσατία καὶ Λωρραίνην, (ποὺ πέφτουν δυτικὰ ἀπὸ τὸ Ρήνο), τὸ μεγάλο λιμάνι Ντάντσιχ, καὶ ἄλλα μέρη βιομηχανικά.

Τὸ Γερμανικὸ κράτος σήμερον παίρνει 18 δημοκρατίες, ποὺ ἐνώνονται, δημοσπονδιακά. Ἡ μεγαλύτερη ἀπ' αὐτὰς εἶναι ἡ **Πρωσία**, ὅπου ἐρίσκεται ἡ πρωτ. τῆς Γερμανίας, τὸ **Βερολῖνο**. Μετὰ τὴν Πρωσία ἔρχονται κατὰ σειρά ἡ **Βαυαρία**, ἡ **Σαξωνία**, ἡ **Βυτεμβέργη**, ἡ **Βάδη**, ἡ **Ἑσση**, τὰ δύο **Μακλεμβούργα**, τὸ **Ὁλδεμβούργον** κλπ.

Πρωσία. (40 ἑκατ). Πιάνει τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ Γερμανικοῦ θαθύπεδου. Ἡ πρωτ. **Βερολῖν** (4 ἑκατ). εἶναι ὠ-

Ἱω. **Σαρρῆ**, Γεωγραφία Ε' καὶ Σ', Δημοτ. Ἐκδ. 3η

ραία πόλη, ἐπάνω στὸ Σπρέο, παραπόταμο τοῦ "Ἀλβη. Εἶναι κέντρο τοῦ ἐμπορίου, τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν.

Στέτιν. (260), πάνω στὸν "Οντερο, τὸ πιὸ σπουδαῖο λιμάνι τοῦ κράτους. **Μπρεσλάου** (555), κοντὰ στὸν ἴδιο ποταμό, μὲ μεγάλο ἐμπόριο καὶ βιομηχανία. "Ἀπ' ἐδῶ τὰ πλοῖα πηγαίνουν ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς σὲ ἄλλες μεσόγειες πόλεις, καθὼς στὸ **Μαγδεμβούργο** (300), στὸ **Ἀννόβερο** (425), στὸ **Ντύσσεντορφ** (430), στὴ μεγάλη **Κολωνία** (700), ξακουστὴ γιὰ τὸ φηλὸ τῆς καμπαναριῶ καὶ στὴ **Φράγκφουρτ** (465), τὴν πόλη τῶν δερμάτων (κοντὰ στὸ Μάιν).

Βαυαρία. (7 ἑκατ.). Ἡ Βαυαρία εἶναι ἡ πατρίδα τοῦ "Οθωνα, τοῦ πρώτου βασιλεῖα τῆς Ἑλλάδας. Πρωτ. εἶναι τὸ **Μόναχο** (690), στὸ Βαυαρικὸ ὁροπέδιο, πολὺ προσδεδεμένο στὶς ἐπιστῆμες καὶ τέχνες, μὲ περίφημα μουσεῖα ζωγραφικῆς (πινακοθήκες). **"Αουξμπουργ** (Ἀυγούστα), ἱστορικὴ πόλη. **Νυρεμπέργ** (400), πολὺ ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ πόλη τῆς Βαυαρίας.

Σαξωνία (5 ἑκατ.). Τὸ πιὸ πυκνοκατοικημένο μέρος τῆς Εὐρώπης Πρωτ. εἶναι ἡ **Ντρέσντη** (620), ἀπάνω στὶς δυὸ ὄχθες τοῦ "Ἀλβη, ὡραία πόλη. "Ἀλλη πιὸ μεγάλη εἶναι ἡ **Λειψία** (680), κέντρο τοῦ Γερμανικοῦ ἐμπορίου τῶν βιβλίων.

ΠΙΝΑΚΑΣ

τῶν πιὸ σπουδαίων πόλεων τῆς Γερμανίας

Γερμανία					
	Κάτ.		Κάτ.		Κάτ.
Βερολίνο	4.000 χ.	Ντρέσντη	620 χ.	Ντύσσεντορφ	430 χ.
Χάμπουργ	1.150 »	Μπρεσλάου	555 »	Ἀννόβερο	425 »
Κολωνία	700 »	Φραγκφούρτ	465 »	Νυρεμπέργ	400 »
Μόναχο	690 »			Στουτγάρτ	340 »
Λειψία	680 »			Μπρέμεν	300 »

Βυρτεμβέργκη καὶ Ἑσση. Τὰ κράτη αὐτὰ πέφτουν νοτιοδυτικά, στὶς λεκάνες τοῦ Μάιν καὶ Νέκκαρ. Πρωτεύουσα

τοῦ πρώτου εἶναι ἡ **Στουργάρτη** (340), καὶ τοῦ δευτέρου ἡ **Νταρμιστάτη** (90). Ἀλλὰ ἡ πρὸς μεγάλη πόλη τῆς Ἑσσης εἶναι τὸ **Μάϊντς** (Μογουντία), πατρίδα τοῦ Γούτερμπεργ, ποῦ ἐφευρέθηκε τὴν τυπογραφία.

Στὴ Γερμανία ἀνήκουν καὶ τρεῖς ἐλεύθερες πόλεις, τὸ **Λύμπεκ** (Λυββέκη), τὸ **Χάμπουργ** (Ἀμβούργο) καὶ τὸ **Μπρέμεν** (Βρέμη). Τὸ Λύμπεκ πέφτει στὴ Βαλτικὴ, ἐνῷ τὸ Χάμπουργ καὶ ἡ Μπρέμεν στὴ Βόρεια θάλασσα.

2) Ν Τ Α Ν Τ Σ Ι Χ

(Ἰσαμε τὴν Ἀττικὴν—360 χιλ.)

Ἡ μικρὴ αὐτὴ νέα δημοκρατία, ποῦ κόπηκε ἀπὸ τὴν Πρωσία, πέφτει κατὰ τὸ στόμιον τοῦ Ὀντερο Ἀπὸ τὴν ἐμώνυμη πρωτεύουσά της (200), ἔχει καὶ ἡ Πολωνία πόρτα πρὸς τὴ θάλασσα.

3) Π Ο Λ Ω Ν Ι Α

(Τριδιπλὴ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα—32 ἑκατ.)

Θέση. Ἡ νέα καὶ μεγάλη αὐτὴ δημοκρατία πιάνει τὸ ἀνατολικὸ κομμάτι τοῦ Γερμανικοῦ βαθυπέδου. Ἀποτελέστηκε ἀπὸ δυὸ μικρὰ τμήματα, τὸ ἓνα τῆς Γερμανίας καὶ τὸ ἄλλο τῆς Αὐστρουγγαρίας, καὶ ἀπὸ ἓνα μεγάλο τμήμα τῆς Ρωσίας.

Ἐδῶ ρέει ὁ Βιστούλας, πλωτός, ποῦ παίρνει τὰ νερά του ἀπὸ τὰ βορεινὰ Καρπάθια. Εἶναι μεσόγεια χώρα καὶ ἔχει διέξοδο πρὸς τὴ θάλασσα ἀπὸ τὸ Ντάντσιχ. Γύρω της εἶναι τὰ κράτη Γερμανία, Τσεχοσλοβακία, Ρουμανία, Οὐκρανία, Ρωσία καὶ Λιθουανία.

Κάτοικοι. Οἱ Πολωνοὶ εἶναι Σλάβοι. Ζοῦν ὅμως ἐδῶ καὶ Ἰουδαῖοι.

Προϊόντα. Προσδευμένη εἶναι ἡ γεωργία. Τὸ πεδινὸ ἔδαφος παράγει δημητριακὰ, πατάτες καὶ κοκκινογούλια. Στὰ νότια μέρη, τὰ ὄρεινά, ἔχει πλούσια ὄρυχεῖα (κάρβουνο καὶ πετρέλαιον).

Βιομηχανία. Ζάχαρη, ὑφαντουργικὰ καὶ σιδηρουργικὰ.

Πόλεις. Κέντρο τῆς Βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου εἶναι **Βαρσοβία** (1100), κατὰ τὸ Βιστούλα. **Λότζ**, στὰ δυτικὰ (610) μὲ μεγάλη ὑφαντουργία. **Λεόπολη** (Λεμβέργη 240), στὰ νότια.

4) ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ

(Λίγο πὸ μεγάλη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα 14 1/2 ἑκατ.)

Θέση. Εἶναι κι' αὐτὴ νέα δημοκρατία καὶ πέφτει βορειοανατολικά στὴν Αὐστρία. Παίρνει μέσα τὶς πηγές τοῦ Ἄλβη με ὅλη τὴν περιοχὴ τους, καθὼς καὶ τὰ βορειοδυτικὰ Καρπάθια.

Κάτοικοι. Βόρειοι Σλάβοι, δηλ. Τσέχοι καὶ Σλοβάκοι.

Προϊόντα. Ζάχαρη, λινάρι, γυαλικά καὶ κριθάρι.

Πόλεις. *Πράγα* (850) κέντρο βιομηχανίας γιὰ τὴ ζάχαρη καὶ τὰ γυαλικά. *Πίλσεν* καὶ *Μπρουνν* βιομηχανικὲς πόλεις.

ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΗΣ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ

(Διπλὸ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα—18 ἑκατ.)

Θέση. Ἡ Ρουμανία πέφτει Ν. Α. ἀπὸ τὴν Οὐγγαρία. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τὶς ἀρχαῖες χώρες Βλαχία, Μολδαβία καὶ Δοβρουτσά, κι' ἀπὸ τὶς καινούργες Τρανσυλθανία, Βουκοβίνα καὶ Βεσσαραβία.

Τὸ ἔδαφος εἶναι πεδινὸ τὸ περισσότερον καὶ εὐφορο, ὅχι ὅμως καλὰ καλλιεργημένο.

Κάτοικοι. Οἱ πὸ πολλοὶ κάτοικοι εἶναι Ρουμᾶνοι (Βλάχοι), ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Δακῶν καὶ ἄλλων λαῶν Εὐρωπαϊκῶν, λογαριάζονται ὅμως λατινικὸς λαὸς ἀπὸ τὴ γλῶσσα τους, πὸ τὴν ἔχουν παρμένη ἀπὸ τὶς ἀρχαῖες Ρωμαϊκὲς ἀποικίες τοῦ κάτω Δούναβη. Ζοῦνε ὅμως καὶ μερικοὶ Ἑβραῖοι, Τσιγγάνοι καὶ ὡς 60 χιλ. Ἕλληνες, πὸ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς γιὰ τὰ συμφέροντά τους ἀνήθηκαν τὴν Ἑλληνικὴν ἐθνικότητα καὶ πῆραν τὴν Ρουμανικὴ. Πρὶν ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ ἐπανάσταση τοῦ 21 οἱ χώρες Βλαχία καὶ Μολδαβία ἦταν ἡγεμονίες ὑποτελεῖς στὴν Τουρκία, με ἡγεμόνες Ἕλληνες. Ἐδῶ ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης κήρυξε πρῶτα πρῶτα τὴν ἐπανάσταση.

Ἀνάπτυξη. Οἱ Ρουμᾶνοι εἶναι λαὸς γεωργικὸς. Προσδευμένη εἶναι καὶ ἡ κτηνοτροφία. Ἐχει καὶ πηγὲς πετρελαίου στὰ Καρπάθια, πὸ τὶς ἐκμεταλλεύονται ξένες ἐταιρεῖες. Ἰδία, ἡ συγκοινωνία καὶ ἐμπόριο εἶναι στὰ χέρια ξένων (Ἑλλήνων καὶ Ἑβραίων).

Πολίτευμα. *Συνταγματικὴ Μοναρχία* με δύο βουλές.

Πόλεις. 1) Στή Βλαχία.

Βουκουρέστι (πόλη τῶν φίλων, 700) ἀπάνω σ' ἓνα παρα-
πόταμο τοῦ Δούναβη, μὲ ὠραίες οἰκοδομές.

Βραΐλα (85), ἐπάνω στοῦ Δούναβη—**Κραγιόβα**, στὰ δυ-
τικά· ἔχει ἀλατρωχεῖα. Βορειοδυτικά σ' αὐτή, κοντὰ στὴν Ἀ-
λούτα, πέφτει τὸ χωριὸ **Δραγατσάνι**, ὅπου ἔπεσαν οἱ Ἱερολο-
χίτες (1821).

2) Στὴ Μολδαβία.

Ίάσι (100) πρωτ. τῆς Μολδαβίας, κοντὰ στὸν Προῦθο. **Γα-
λάζι** (100) ἐπάνω στοῦ Δούναβη, ἡ πιὸ ἐμπορικὴ πόλη τῆς
Ρουμανίας.

3) Στὴ Δορβουτσά.

Κωστάντιζα (30), λιμάνι στὸν Εὐξείνιο πόντο.

4) Στὴ Τρανσυλθανία.

Στὴν ὄρεινὴ αὐτὴ χώρα, ποὺ ἦταν πρωτότερα στὴν Οὐγγα-
ρία, πρωτ. εἶναι ἡ **Κλούη** (100).

5) Στὴ Βουκοβίνα.

Τσέρναβιτζ (110) πρωτ.

6) ΟΥΓΓΑΡΙΑ

(Λίγο πιὸ μικρὴ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα—8 1)12 ἑκατ.)

Θέση. Ἡ δημοκρατία τῆς Οὐγγαρίας πέφτει ἀνάμεσα Αὐ-
στρία, Τσεχοσλοβακία, Ρουμανία καὶ Σερβία. Παίρνει μέσα τὸ
Οὐγγρικὸ θαθύπεδο, ποὺ κόβεται σὲ δυὸ ἀπὸ τὸ Δούναβη.

Κάτοικοι. Οὐγγροὶ ἢ Μαγιάροι, μογγολικὸς λαὸς ποὺ ἤρ-
θε ἀπὸ τὴν Ἀσία πρὶν ἀπὸ τρεῖς χιλιάδες χρόνια ἀπάνω κάτω
(τὸ 900 π. Χ.).

Προϊόντα. Τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς χώρας εἶναι εὐφο-
ρο καὶ γεωργικὸ. Βγάζει πολὺ σιτάρι, καλαμπόκι, κρασί καὶ κα-
πνό. Τὸ μέρος ποὺ κλείνεται ἀνάμεσα στοῦ Δούναβη καὶ στοῦ Θάϊς
δὲν εἶναι πολὺ εὐφορο καὶ χρησιμεύει γιὰ κτηνοτροφία. Ἐακου-
στὰ εἶναι τὰ Οὐγγρικά (Οὐγγαρέζικα) ἄλογα.

Πόλεις. **Βουδαπέστη** (100), ἀπάνω στὶς δυὸ ὄχθες τοῦ
Δούναβη, πρωτ. **Σεργεντίν** (130), μὲ διομηχανία μαλλιών.

7) ΑΥΣΤΡΙΑ

(6 εκατ.)

Θέση. Ἡ πρωτερινὴ μεγάλη Αὐστρουγγαρία μετὰ τὸν πόλεμον δὲν ἔμεινε παρὰ ἓνα μικρὸ εὐρωπαϊκὸν κράτος, ποὺ πιάνει ἓνα μικρὸ μέρος στὶς θόρεις καὶ ἀνατολικὰς Ἀλπεῖς. Πιάνει λίγο τόπο πέρα ἀπὸ τὸ Δούναβη, ἐκεῖ ποὺ εἶναι ἡ πρωτ. **Βιέννα.**

BIENNH. Μέρος τῆς πόλεως μετὰ γέφυραν.

Ὅσο, ἐπειδὴ ἡ θέσις τῆς εἶναι στὸ κέντρο τῆς Εὐρώπης, προόδεψε πολὺ.

Κάτοικοι. Ἡ Αὐστρία κατοικεῖται ἀπὸ Γερμανικὸ πληθυσμό. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται πολὺ στὴ βιομηχανία, μετὰ τὸ νὰ ὑπάρχη ἄφθονο σίδηρο καὶ κάρβουνο στὴ χώρα.

Πόλεις. **Βιέννα.** (2 εκατ.), στὴ δεξιὰ ὄχθη τοῦ Δούναβη, ὅπου τελειώνουν οἱ Ἀνατολικὲς Ἀλπεῖς. Ἐχει πολὺ μεγάλη βιομηχανία, πρὸ πάντων ροῦχα καὶ κομφοτεχνήματα **Γκρατς** (δηλ. Μικρὸς Πύργος 150), βιομηχανικὴ πόλις στὶς Ἀλπεῖς.

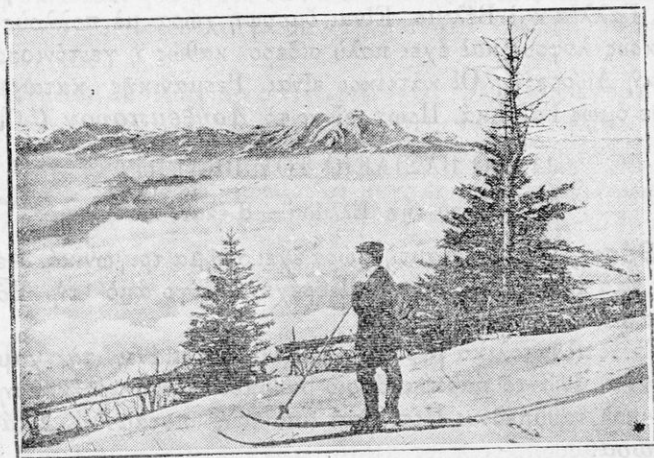
8) ΕΛΒΕΤΙΑ

(τὸ 1/3 τῆς Ἑλλάδας.—4 εκατ.)

Θέση. Ἡ Ἑλβετία πιάνει τὸ μεγαλύτερον μέρος ἀπὸ τῆς Κεντρικῆς Ἀλπεῖς καὶ τὸν Ἑλβετικὸ Γιόρα, γιὰ τοῦτο τὸ ἔδαφος

της είναι ψηλό και σκεπάζεται στις κορυφές από παχύτατους παγετώνες. Μόνο στα βορεινά της μέρη είναι όροπέδιο.

Κάτοικοι. Οί πλιότεροι Έλβετοι έχουν Γερμανική καταγωγή. Έχει όμως και λίγους Γάλλους στο δυτικό μέρος και μετρημένους Ιταλούς στο νότιο. Οί πιο πολλοί από τούς κατοίκους είναι προτεστάντες, και οί άλλοι δυτικοί.

Έπάνω στις Έλβετικές Άλπεις. Τα σύννεφα σκεπάζουν τις χαμηλότερες πλαγιές των βουνών.

Πολιτική κατάσταση. Δημοκρατική έμοσπονδία από 25 μικρές δημοκρατικές πολιτείες αυτόνομες και ένωμένες έμοσπονδιακά. Η κεντρική Κυβέρνησι έδραύει στη Βέρνη,

Πόλεις. Βέρνη (105), άπάνω στο Έλβετικό όροπέδιο. Λουκέρνη (45), κοντά στην έμώνυμη λίμνη, σε ώραιότατη τοποθεσία, που την επισκέπτονται παρά πολλοί περιηγητές. Ζυρίχη (200), κοντά στην έμώνυμη λίμνη, ή πιο μεγάλη και πιο βιομηχανική πόλη της Έλβετίας. Γενέβη (140) κοντά στην έμώνυμη λίμνη, στο μέρος που ξεχύνεται απ' αυτήν ο Ροδανός ποταμός, πόλη έμπορική και βιομηχανική.

9) ΛΙΧΤΕΝΣΤΑΙΝ

(11 χιλ. κάτ.)

Ανάμεσα στην Έλβετία και την Αυστρία πέφτει ή μικρή

ἡγεμονία *Διχτενστάϊν*; με κατοίκους Γερμανικῆς καταγωγῆς. Πρωτ. εἶναι ἡ *Βαντούς*.

10) ΛΟΥΞΕΜΠΟΥΡΓ

(Ἰσάμε τὴν Ἀττική.—280 χιλ. κάτ.)

Τὸ *Λουξεμπουργ* εἶναι μικρὸ δουκάτο ἀνάμεσα στὴ Γερμανία, Γαλλία καὶ Βέλγιο. Εἶναι ὁμορφη χώρα με πολλοὺς ζωγραφικοὺς λόφους καὶ ἔχει πολὺ σίδηρο καθὼς ἡ γειτόνισσά της Γαλλικὴ Λωρραίνη. Οἱ κάτοικοι εἶναι Γερμανικῆς καταγωγῆς, μιλοῦνε ὅμως Γαλλικά. Πρωτ. εἶναι τὸ *Λουξεμπουργ* (50).

11) ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΟΥ ΒΕΛΓΙΟΥ

(Μισὸ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.—8 εκατ. κάτ.)

Θέση. Ἡ μικρὴ αὐτὴ χώρα ἔχει σχῆμα τριγωνικόν. Πέφτει δυτικὰ ἀπὸ τὸ Λουξεμπουργ καὶ θρέχεται λίγο ἀπὸ τὴ Βόρεια θάλασσα.

Τὸ νοτιονατολικὸ μέρος τοῦ Βελγίου πιάνει τὰ χαμηλὰ *Ἀρδεννα*, ἐνῷ τὸ παραθαλάσσιο βαθυπέδο εἶναι προέκταση τοῦ Γερμανικοῦ θαυυπέδου. Ποτίζεται ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς *Σκάλδη* καὶ *Μώσα*.

Κάτοικοι καὶ ἀνάπτυξη.—Οἱ μισοὶ Βέλγοι εἶναι Γάλλοι (Βαλλόνοι), καὶ οἱ ἄλλοι μισοὶ Γερμανοὶ (Φλαμανδοί), εἶναι ὅλοι δυτικοὶ χριστιανοί.

Τὸ εὐφορὸ ἔδαφος καὶ τὰ πλούσια ὄρυκτά (προπάντων σίδηρο καὶ κάρβουνο), βοήθησαν νὰ προσδέψῃ πολὺ ἡ γεωργία καὶ βιομηχανία, ἐπίσης διὰ τὴν θέσιν της προώδευσε ἡ συγκοινωνία καὶ τὸ ἐμπόριο. Γιὰ τοῦτο εἶναι τὸ Βέλγιο πολὺ πυκνὰ κατοικημένο (6 φορὲς πρὸς πολὺ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα).

Πολίτευμα. *Συνταγματικὴ μοναρχία* με δυὸ βουλές.

Πόλεις.—*Βρυξέλλες* (800), πρωτ., στὴ μέση τοῦ Βελγίου, βιομηχανικὴ καὶ ἐμπορικὴ πόλη.—Πρὸ νότια εἶναι τὸ *Βαρτελώ*, ὅπου νικήθηκε ὁ Μ. Ναπολέοντας τὸ 1815.—*Ἀμβέρσα* (735), ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα ἐμπορικὰ λιμάνια τῆς Εὐρώπης.—*Γάνδη* (175), βιομηχανικὴ πόλη.—*Λιέζ* (Λυτίχη, 200), πρὸ βιομηχανικὴ πόλη τοῦ Βελγίου.

12) ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΗΣ ΟΛΛΑΝΔΙΑΣ

(Τὸ 1]2 τῆς Ἑλλάδας, — 7 ἑκατ. κατ.)

Θέση. Ἡ Ὀλλανδία πέφτει βόρεια ἀπὸ τὸ Βέλγιο καὶ πιάνει τὸ μέρος τοῦ Γερμανικοῦ θαυπέδου ποῦ εἶναι πρὸς τὸ στόμιο τοῦ Ρήνου. Σὲ μερικὰ μέρη ἐδῶ τὸ ἔδαφος εἶναι χαμηλότερο ἀπὸ τὴ θάλασσα, γιὰ τοῦτο ἔφτιασαν προχώματα στὶς ἀκρογιαλιές, γιὰ νὰ ἐμποδίζουσιν τὰ νερὰ νὰ μπαίνουν καὶ νὰ πλημμυροῦνε τὸν τόπο.

Κάτοικοι καὶ ἀνάπτυξη. — Οἱ Ὀλλανδοὶ ἔχουν Γερμανικὴ καταγωγὴ καὶ θρησκεία τὸν προτεσταντισμὸ (λίγοι εἶναι δυτικοί). Οἱ Ὀλλανδοὶ ξεχωρίζουν γιὰ τὴν καθαριότητα καὶ τὴν φιλοπονία τους. Ἔχουν σπρώξει σὲ μεγάλη πρόοδο τὴ γεωργία, τὴν κτηνοτροφία (Ὀλλανδέζικο τυρὶ), τὴ βιομηχανία, τὸ ἐμπόριο καὶ τὴ συγκοινωνία.

Πολίτευμα. — *Συνταγματικὴ μοναρχία*, μὲ δυὸ βουλές.

Πόλεις. — *Χάγη* (380), πρωτ., κοντὰ στὴ Βόρεια θάλασσα. — *Ἀμστερνταμ* (Ἀμστελλόδαμο 700), ἡ πιὸ μεγάλη πόλη τῆς Ὀλλανδίας, ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ· σκίζεται ἀπὸ πολλὰς διώρυγας. — *Ρότερνταμ* (560), τὸ πιὸ σπουδαῖο ἐμπορικὸ λιμάνι τοῦ κράτους. — *Οὐτρέχτη* (160), στὸ πιὸ βορεινὸ στόμιο τοῦ Ρήνου.

Ἡ Ὀλλανδία ἔχει πολλὰς ἀποικίες στὰ Ἰνδικὰ νησιά (Ὀλλανδικὰς Ἰνδίες) καὶ λίγες ἀκόμα στὴν Ἀμερική.

Δ'. ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Κλίμα καὶ βλάστηση. — Δυτικὴ Εὐρώπη ὀνομάζεται ἡ Γαλλία μὲ τὰ Βρετανικὰ νησιά (Ἀγγλία καὶ Ἰρλανδία). Ἔχουν κλίμα ὠκεάνειο, δηλ. ὑγρὸ καὶ γλυκό. Εἰς τὰ παράλια αὐτὰ περνᾷ τὸ θερμὸ θαλάσσιο ρέμα ποῦ βγαίνει ἀπ' αὐτὸ ζεστὸς ἀέρας μὲ πολλοὺς ὕδρατμοὺς καὶ χύνεται στὴν ψυχρὴ ξηρὰ. Γιὰ τοῦτο ἐδῶ εἶναι πολλὴ ὁμίχλη, πρὸ πάντων στὴ Μεγάλῃ Βρετανίᾳ καὶ Ἰρλανδίᾳ. Γιὰ τοῦτο τὰ δυὸ μεγάλα νησιά εἶναι πολὺ ὑγρὰ καὶ ἔχουν πιότερα λειβάδια γιὰ βοσκή ἀπὸ τὴ Γαλλία. Ὡστόσο ἡ Γαλλία, μὲ τὸ νὰ πέφτῃ νοτιώτερα, εἶναι πιὸ πλούσια σὲ προϊόντα καὶ ἡ πρώτη χώρα τῆς γῆς στὴν παρα-

γωγὴ τοῦ κρασιοῦ, ἐνῶ στήν Ἀγγλίαν τὰ σταφύλια δὲν ὠριμά-
ζουν.

1) Γ Α Λ Λ Ι Α

(Τετραδιπλὴ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα—41 ἑκατ.)

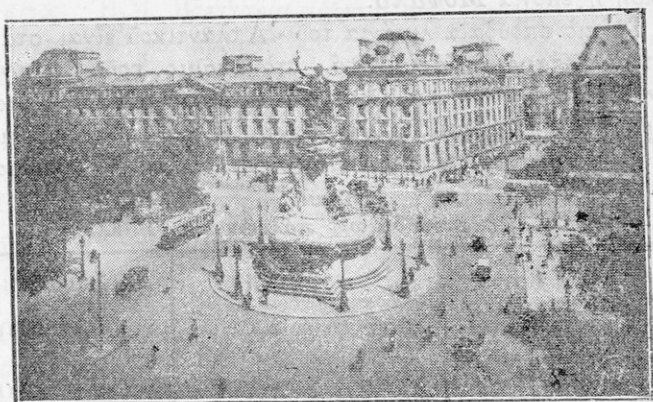
Ἑκτασὴ καὶ σύνορα.—Ἡ Γαλλία μετὰ τὸν πόλεμον μεγάλωσε, γιὰτὶ πῆρε τὴν Ἀλσατία καὶ Λωρραίνην. Ἐμεινε ὁμως ἡ ἴδια σὲ πληθυσμό. Βρέχεται λίγο ἀπὸ τὴ Βόρεια θάλασσα, ἀπὸ τὴ Μάνη, ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ καὶ ἀπὸ τὴ Μεσόγειον θάλασσα. Τὰ ἀνατολικά της σύνορα εἶναι τὸ Βέλγιο, τὸ Λούξεμπουργκ, ἡ Γερμανία. ἡ Ἑλβετία καὶ ἡ Ἰταλία.

Φυσικὴ διάπλασις καὶ ποταμοί.—Στὸ Ν. Α. μέρος τῆς Γαλλίας εἶναι ἡ *Δυτικὴ Ἀλπεις* μετὰ τὴν ψηλὴν κορυφήν, τὸ *Λευκὸ ὄρος* (4 1)2 φορές ψηλότερον ἀπὸ τὸν Ὑμητόν. Νοτιοδυτικὰ εἶναι τὰ *Πυρηναῖα*, ψηλὰ βουνὰ καὶ αὐτὰ, ποὺ χωρίζουν τὴ Γαλλίαν ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν. Ἄλλα βουνὰ τῆς κεντρικῆς Γαλλίας εἶναι μέτρια. Ἐχουν διεύθυνσιν ἀπὸ τὰ Ν. Δ. πρὸς τὰ Β. Α. Ἀνατολικά τους ρέει ὁ ποταμὸς *Ροδανός*, χυνόμενος στὴ Μεσόγειον, καὶ ὁρειὰ τους καὶ δυτικὰ τους ρέουν οἱ ποταμοὶ *Μώσας*, *Σηκουάνας*, *Λίγηρας* καὶ *Γαρούνας*. Ἐκουστὸς εἶναι ὁ παραπόταμος τοῦ Σηκουάνα *Μάρνης*, γιὰ τὴν νίκην τῶν Γάλλων κατὰ τῶν Γερμανῶν στὸν παγκόσμιον πόλεμον. Ἀπὸ μερικὰ κεντρικὰ ὄρη, ὡς τὸν Ἀτλαντικὸ ὠκεανόν, ἀπλώνεται τὸ Γαλλικὸ βυθόπεδον, ποὺ χωρίζεται μετὰ λόφους στὶς 3 λεκάνες, τοῦ Σηκουάνα, τοῦ Λίγηρα καὶ τοῦ Γαρούνα. Ὅλοι εἶναι πλωτοὶ καὶ ἐνώνονται μετὰ διώρυγες. Ἀξιοπαρατήρητον εἶναι ὅτι τὰ στόμια καὶ τῶν τριῶν στὸν Ἀτλαντικὸ ὠκεανόν ἔχουν σχῆμα χωνιοῦ καὶ ἐδokolύνουν τὴν εἴσοδον τῶν πλοίων. Ὁ τέτοιος σχηματισμὸς τῶν στομιῶν προέρχεται ἀπὸ τὴν παλλίρροιον, ποὺ στὸν Ἀτλαντικὸ ὠκεανόν γίνονται πολλὰ μεγαλύτερες παρὰ στὴ Μεσόγειον καὶ στὶς ἄλλες κλειστὰς θάλασσας.

Κάτοικοι. Οἱ Γάλλοι (37 ἑκατ.) κατάγονται ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Γαλάτες ἢ Κελτοὺς καὶ ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Καθαροὶ ἀπόγονοι μόνο τῶν Κελτῶν εἶναι οἱ *Μπρετανοὶ* (210), ποὺ κατοικοῦν τὴ Μπρετάννη, τὴ βορειοδυτικὴ χερσόνησον τῆς Γαλλίας. Κατοικοῦν ἀκόμα καὶ *Βάσκοι* (ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἰβήρων), Ἕλληνες, Ἰταλοί, Ἑβραῖοι καὶ ἄλλοι ξένοι.

Γεωργικὰ προϊόντα. Ὁ μισὸς πληθυσμὸς τῆς Γαλλίας ἀσχολεῖται στὴ γεωργία. Ἡ ἐλιά καὶ ἡ μουριά προκόπτουν κοντὰ στὴ Μεσόγεια καὶ στὰ ἄλλα μέρη τὸ **σιτάρι** τὰ **φρούτα** καὶ τὰ **κοκκινोगούλια**. Τὸ ἀμπέλι προκόπτει παντοῦ, καὶ μόνο τοῦ **κρασιοῦ** ἡ ἀξία κάθε ἔτος περνᾷ τὸ 1 δισεκατομῦριο δραχμῆς. Ἀκμάζει ἀκόμα ἡ πτηνοτροφία, στὶς ὄρεινές χῶρες ἡ κτηνοτροφία, καὶ στὶς ἀκρογιαλιές τὸ ψάρεμα τῆς **σαρδέλλας**.

Ὀρυκτὰ καὶ βιομηχανικὲς πόλεις. Σὰ ὁρισμένα μέρη ἐγαίνει σίδηρο καὶ κάρβουνο. Ἐκεῖ προκόπτει ἡ βιομηχανία καὶ εἶναι πυκνὸς ὁ πληθυσμός. Πρὸς τὸ Βέλγιο εἶναι οἱ βιο-

Παρίσι. Ἡ Πλατεία τῆς Δημοκρατίας

μηχανικὲς πόλεις **Λίλη** (210) καὶ **Ρουβέξη**. Πρωτ. τῆς Λωρραίνης εἶναι τὸ **Μέις** (80) καὶ τῆς Ἀλσατίας τὸ **Στρασβούργο** (180). Κοντὰ στὸ Μῶσα εἶναι τὸ **Βερντέν**, ὀχυρωτάτη πόλη ὀνομαστή γιὰ τὶς ἐπιθέσεις ποὺ ἔκχμαν οἱ Γερμανοὶ κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον.

Πρωτ. τῆς Γαλλίας εἶναι τὸ **Παρίσι** (4800 χιλ. κάτ.), στὸ Σηκουάνα. Εἶναι μεγάλη καὶ ὡραία πόλη, τὸ κέντρον τῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν τῆς Γαλλίας, καὶ ἡ ἐδρα τῆς γαλλικῆς βιομηχανίας (τέχνη, πολυτέλειες, μόδες). Νοτιδυτικὰ στὸ Παρίσι εἶναι οἱ **Βερσαλλίες** (65), ὅπου εἶναι τὰ ξακουστὰ ἀνάκτορα τοῦ

Δουδοβίκου ΙΔ', και όπου έγινε τὸ ἔτος 1919 «ἡ Συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν».

Ἄλλες μεγάλες βιομηχανικὲς πόλεις εἶναι τὸ **Λυὸν** (Λούγδουνο), κοντὰ στὸ Ροδανὸ καὶ τὸ **Σαίντ-Ἐτιέν** (Ἄγ. Στέφανος 170), πρὸς τὰ δυτικὰ.

Λιμάνια στὴ θάλασσα. Τὸ πρῶτο λιμάνι καὶ ἡ δευτέρη πόλη τῆς Γαλλίας εἶναι ἡ **Μασσαλία** χτισμένη ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Φωκιανοὺς (Φωκαεῖς) στὰ παράλια τῆς Μεσόγειας θάλασσας. Ἐδῶ ζοῦν πολλοὶ Ἕλληνες καὶ Ἰταλοί. — **Τουλὸν**, στὰ ἀνατολικά, μεγάλο πολεμικὸ λιμάνι. — Ἀνατολικώτερα εἶναι ἡ **Νις** (Νίκαια) χειμωνιάτικη διανομὴ τῶν πλουσίων, καὶ κοντὰ τῆς ἡ μικρῇ ἡγεμονία **Μονακό**.

Τὰ πιδ σπουδαῖα λιμάνια τοῦ Ἀτλαντικοῦ εἶναι στὰ στόμια τῶν ποταμῶν. **Μπορντό**, στὸ στόμιο τοῦ Γαρόνα, τὸ **Σαίν Ναζερ** (Ἄγιος Ναζαῖρος) καὶ ἡ **Νάντη**, στὸ στόμιο τοῦ Αἰγῆρα, καὶ ἡ **Χάβρη** στὸ Σηκουάνα. Ἄλλα θαλασσινὰ λιμάνια εἶναι ἡ **Μπρέστη** καὶ τὸ **Χερβοῦργο** (πολεμ. ναύσταθμος).

Πίνακας

τῶν πιδ σπουδαίων πόλεων τῆς Γαλλίας

	Κάτ.		Κάτ.		Κάτ.
Παρίσι	4800 χιλ.	Σαίντ-Ἐτιέν	200 χιλ.	Χάβρη	160 χιλ.
Μασσαλία	650 »	Αἴλη	200 »		
Λυὸν	565 »	Νάντη	190 »	Τουλὸν	120 χιλ.
Μπορντό	260 »	Νίκαια	185 »		
		Τολοῦζ	180 »		

2) ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΤΑΝΙΑ ΚΑΙ ΙΡΛΑΝΔΙΑ

Θέση. Τὰ μεγάλα αὐτὰ νησιά πέφτουν βορειοδυτικὰ ἀπὸ τὴν Εὐρώπη. Ἡ Μεγάλῃ Βρετανία (τρίδιπλῃ ἀπὸ τὴν Ἰρλανδία), χωρίζεται ἀπὸ τὴ Γαλλία μὲ τὴ θάλασσα τῆς Μάνς (Μάγχης) καὶ τὴ ζυγώνει στὸ Καλαί.

Διαμελισμός. Τὰ νησιά αὐτὰ ἔχουν πολὺ μεγάλο διαμελισμὸ τῶν ἀκτῶν τους καὶ πάρα πολλὰ φυσικὰ λιμάνια. Ὁ πιδ μέγας κόλπος εἶναι τοῦ Μπρίστολ στὰ δυτικὰ τοῦ νησιοῦ καὶ ἀνοίγεται ἀνάμεσα σὲ δυὸ χερσονήσους, τῆς **Κορνουαλλίας** νότια, καὶ τῆς **Οὐαλλίας** βόρεια. Ὑπάρχουν καὶ μικρὰ νησιά, προπάντων στὰ Β. Δ.

Μορφολογία τοῦ ἐδάφους. Τὰ βουνὰ τῆς Μ. Βρετανίας εἶναι χαμηλὰ καὶ εἰσὶν οἱ στίς δυτικὰς πλευρὰς, σὰν τοῖχος γιὰ τὰ κύματα τοῦ ὠκεανοῦ. Πολλὰ βουνὰ ὑψώνονται στὰ βορεινὰ μέρη (στὴ Σκωτία), ποὺ σκίζονται ἀπὸ παράλληλες χαράδρες, στολισμένες μὲ μικρὰς λίμνες. Ἐδῶ εἶναι ἡ πρὸ φηλῆ κορυφὴ τῆς γῶρας *Βέν-Νεβίς*.

Ὅλο τὸ νοτιοανατολικὸ μέρος τοῦ μεγάλου νησιοῦ πιάνει ὁ Ἀγγλικὸς κάμπος, ποὺ ἔχει πολλὰ νερὰ καὶ εἶναι γιὰ τοῦτο πολὺ εὐρροος.

Ἡ Ἰρλανδία, (δηλ. Πράσινη Χώρα), ἔχει ἑδάφος τὸ πιό-τερο πεδινό.

Νερά. Ἡ Μ. Βρεττανία κόβεται ἀπὸ κοντοὺς ποταμοὺς ποὺ ἐνώνονται μὲ πολυάριθμες διώρυγες. Οἱ πιὸ σπουδαῖοι εἶναι ὁ *Σέβερνος*, ποὺ χύνεται στὸν κόλπο τοῦ *Μπρίστολ*, καὶ ὁ *Τάμεση*, ἀνατολικά, ποὺ χύνεται στὸν δμώνυμο κόλπο.

Κλίμα.—Τὸ κλίμα τῶν νησιῶν εἶναι ὠκεάνειο, ὑγρὸ καὶ βροχερό. Πυκνὴ δμίχλη σκεπάζει ὅλη τὴ χώρα, ἀκόμα καὶ τὸ καλοκαίρι.

Προϊόντα.—Ὀλίγον μέρος τοῦ ἐδάφους εἶναι κατάλληλον διὰ τὴν γεωργίαν, εἶναι ὅμως πλούσιον σὲ μέταλλα καὶ κάρβουνο. Γιὰ τοῦτο ἀκμάζει ἡ βιομηχανία στὰ θαμπακερὰ καὶ μάλλινα πανικὰ καὶ στίς μηχανές.

Κάτοικοι.—Εἶναι Ἄγγλοι, Γερμανικῆς καταγωγῆς. Ζοῦνε καὶ Κέλτες στὴ Σκωτία, Οὐαλίας καὶ Ἰρλανδία. Θρησκεία ἔχουν τὴν *ἐπισκοπελιανή* (κλάδος τῆς προτεσταντικῆς). Στὴ Σκωτία πάλι ἔχουν τὴν *πρεσβυτεριανή* (ἄλλος κλάδος τῆς προτεσταντικῆς). Οἱ Ἰρλανδοὶ ὅμως εἶναι δυτικοί.

Τὰ νησιά αὐτὰ ἀποτελοῦν τὸ βασίλειο τῆς Μ. Βρεττανίας καὶ τὸ κράτος τῆς Ἰρλανδίας.

— (49 ἑκατ. κάτ.) ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΗΣ ΜΕΓ. ΒΡΕΤΤΑΝΙΑΣ

(49 ἑκατ. κάτ.)

Πολίτευμα.—*Συνταγματικὴ μοναρχία* μὲ διπλὴ Βουλὴ. Βασιλεὺς σήμερα εἶναι ὁ *Γεώργιος* ὁ Ε΄.

Ἀνάπτυξη.—Συγκοινωνία πολὺ πυκνή. Ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριο ἔχουν τὴν πρώτη θέσιν σ' ὅλον τὸν κόσμον.

Πολεμικὲς δυνάμεις.—Τὸ βασίλειο τοῦτο ἔχει πολὺ

μεγάλες κτήσεις σὲ ὅλες τὶς ἡπαίρους, καὶ εἶναι ἡ μεγάλη ἐπικράτεια τῆς γῆς. Κρατεῖ τὸ 1)4 τῆς γῆς σφαίρος καὶ κυβερνᾷ τὸ 1)4 τῶν ἀνθρώπων (440 ἑκατομ).

Ὁ στόλος τῆς εἶναι ὁ πῦρ μεγάλος στὸν κόσμον, καὶ μετρᾷ περισσότερα ἀπὸ 560 πλοῖα.

Χωρογραφικὴ διαίρεση.—Ἡ Μ. Βρεττανία διαιρεῖται στὸ νότιο μέρος, ποὺ παίρνει μέσα τῇ Νότια Ἀγγλία καὶ Οὐαλία, καὶ στὸ βόρειο μέρος ποὺ τὸ πιάνει ἡ Σκωτία.

Πόλεις.—Ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται περισσότερο εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον, ἡ Μεγ. Βρεττανία ἔχει μεγάλες πόλεις.

1) Στὴν Ἀγγλία :

Λόντρα. (Λονδῖνο), πρωτ. τοῦ κράτους, ἀπὸ τὴν σὺς δυὸ ἔχθες τοῦ Τάμεση, ἡ πῦρ μεγάλη πόλη τοῦ παλαιοῦ κόσμου (8 ἑκατ. μαζί μὲ τὰ προάστεια). Ἔχει ξακουστὰ ἀνάκτορα καὶ μεγαλόπρεπα οἰκοδομήματα, ὅπως τὸ Βρεττανικὸ μουσεῖο μὲ μεγίστη βιβλιοθήκη, τὸ πῦρ πλοῦσιο τοῦ κόσμου. Ἰδὲ πῦρ σπουδαῖο προάστειο εἶναι τὸ **Γκρήνουϊτς**, ὅπου ὑπάρχει τὸ περίφημο ἀστεροσκοπεῖο, ἀπ' ὅπου περνᾷ ὁ πρῶτος μεσημβρινὸς τῆς γῆς.—**Ντόβερ**, κοντὰ στὸ **Καλαί**, ὅπου εἶναι τὸ πέρασμα πρὸς τὴ Γαλλία.—**Πόρτσμουθ**, πολεμικὸ λιμάνι στὴ Μάνς (Μάγχη).—**Σάουθαμπτον**, ὁ καθαυτὸ σταθμὸς τῶν ὑπερωκεανίων.—**Πλύμουθ**, πολεμικὸ λιμάνι στὴ Μάνς.—**Μρίστολ**, στὸν ὁμώνυμο κόλπο, πολὺ ἐμπορικὴ πόλη.**Βίρμιγγαμ**, ἡ πρώτη πόλη στὴ βιομηχανία.—**Μάντσεστερ** (Μαγχχεστρία), ἡ πῦρ μεγάλη βιομηχανία στὸ βαμβάκι σὲ ὅλο τὸν κόσμον.—**Σέφιλντ**, πολὺ βιομηχανική.—**Υόρκη** (Ἐβόρακον). **Νιουκάστελ**, κάνει μεγίστη ἐξαγωγή πετροκάρβουνου.—**Δίβερπουλ**, ἡ πῦρ ἐμπορικὴ πόλη, μετὰ τὸ Λονδῖνο τῆς Μεγ. Βρετανίας· ἔχει τὴν πρώτη ἀγορὰ τοῦ βαμπακιοῦ.

Ἡ πῦρ μεγάλη καὶ πῦρ ἐμπορικὴ τῆς Οὐαλίας, εἶναι τὸ **Κάρντιφ** ὅπου γίνεται ἡ πῦρ σπουδαία ἐξαγωγή τοῦ πετροκάρβουνου.

2) ΣΤΗ ΣΚΩΤΙΑ

Ἐντιμβουρ, πρωτ., χτισμένη πάνω σὲ τρεῖς λόφους.—**Γιλάσκοβ** δυτικά, πολὺ ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανική.

Πόλεις στὴν Ἰρλανδία.—**Δουβλίνο** στὴν ἀνατολ.

παραλία, πρωτεύουσα.—**Μπέλφαστ** πρὸς τὰ βόρεια, τὸ πρῶτο ἐμπορικὸ λιμάνι τοῦ νησιοῦ.

Πίνακας

τῶν πιδ σπουδαίων πόλεων **Μ. Βρετανίας** καὶ **Ἰρλανδίας**.

Πόλεις		Πόλεις	
	Κάτ.		Κάτ.
Λονδῖνο	8000 χιλ.	Δουβλίνο (Ἰρλανδία)	420 χιλ.
Βίρμιγγαμ	1200 »	Μπέλφαστ(»)	420 »
Λίβερπουλ	1200 »	Μπρίστολ	400 »
Γκλάσκωβ	1100 »	Νιουκάστελ	290 »
Μάντσεστερ	1000 »	Πόρτσμουθ	250 »
Σέφιλδ	520 »	Κάρντιφ	230 »
*Έντιμβουργ	430 »		

Ε΄. ΝΟΤΙΑ ΕΥΡΩΠΗ

Ἡ Νότια Εὐρώπη, πιάνει τὶς τρεῖς νότιες χερσονήσους, δηλ. τὴν **Πυρρηναϊκὴν**, τὴν **Ἀπεννινηκὴν** (ἢ Ἰταλικήν), καὶ τὴν **Βαλκανικὴν** (ἢ Ἑλληνικὴν). Μοιάζουν καὶ οἱ τρεῖς σὺν εὐκρατο κλίμα τους, ποὺ ὀνομάζεται καὶ κλίμα Μεσογειακόν, (δηλ. τῆς Μεσόγειας θάλασσης)· μοιάζουν ἀκόμα καὶ στὴ συγγένεια τῶν λαῶν. Εἶναι χῶρες τοῦ σταφυλιοῦ, τῆς ἐλιάς, καὶ τῶν φρούτων.

1) ΠΥΡΗΝΑΪΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

Θέση.—Ἡ Πυρρηναϊκὴ χερσόνησος εἶναι ἡ πιδ νοτιοδυτικὴ τῆς Εὐρώπης, καὶ σὺν μέγεθος ἴσαμε τὴ Βαλκανικὴν χερσόνησο.

Ἀνατολικά καὶ νοτιοανατολικά βρέχεται ἀπὸ τὴ Μεσόγειον θάλασσαν, καὶ τὰ ἄλλα ἀκρογιάλια τῆς ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικόν. Συγκοινωνοὺν οἱ δυὸ θάλασσοι μὲ τὸν πορθμὸν τοῦ **Γιβραλτάρ** (14 χιλίμ. πλάτος).

Διαμελισμός.—Ἡ χερσόνησος εἶναι σὺν ἓνας ὄγκος, χωρὶς κόλπους ποὺ ἀξίζουν τὸ ὄνομα. Τὸ ἀκρωτήριον **Μαροκίνο**, κατὰ τὸν πορθμὸν τοῦ Γιβραλτάρ (λέγεται καὶ **Ταρίφα**), εἶναι τὸ πιδ νότιον τῆς Εὐρώπης. Ἄλλα ἀκρωτήρια εἶναι τοῦ **Ἀγίου Βικεντίου**, τὸ πιδ νοτιοδυτικόν, ἢ **Δα—Ρόνα** (δηλ. βραχῶδες), τὸ πιδ δυτικόν, καὶ τὸ **Φινιστέρο**.

Στὴ Μεσόγειον θάλασσαν, ἔχουμε τὰ νήσια **Βαlearίδες**, ποὺ

τὸ πιδ μεγάλο εἶναι ἢ **Μαγιόρκα**, λίγο μικρότερη ἀπὸ τὴν Εὐβοία.

Μορφολογία τοῦ ἐδάφους. Τὸ μεσιακὸ μέρος τῆς χερσονήσου εἶναι μεγάλο ὁροπέδιο, τὸ **Κασταλιανό**. Ὑπάρχουν πολλὰς παράλληλες βουνοσειρές, αἱ ἀκόλουθες:

1) Τὰ **Πυρηναῖα** καὶ τὰ **Κανταβρικά** ὄρη. Τὰ πρῶτα πέφτουν πρὸς τὸ μέρος τῆς Γαλλίας, τὰ δευτέρα εἶναι συνέχεια τῶν πρώτων καὶ ἀπλώνονται στὸ μάκρος τῆς βόρειας πλευρᾶς τῆς χερσονήσου.

2) Τὰ **Καστιλιανά**, στὴ μέση τοῦ ὁμώνυμου ὁροπεδίου, πὺν τὸ χωρίζουν σὲ βόρειο καὶ νότιο Καστιλιανὸ ὁροπέδιο.

3) Τὰ βόρεια **Ἀνταλουσιακά** ὄρη, πὺν νότιά τους ξεχωρίζει ἡ **Σιέρρα Νεβάδα**, τὸ πιδ ψηλὸ βουνὸ τῆς Νότιας Εὐρώπης (3480 μ. ὕψος).

Βαθύπεδα σπουδαῖα εἶναι ἡ κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ **Ἑβρου** ἢ **Αραγωνική**, νότια ἀπὸ τὰ Πυρηναῖα, ἢ **Ἀνδαλουσιακή**, πολὺ εὐφορη, στὴν Ἀνδαλουσία, ὁ «κῆπος τῆς Ἰσπανίας», καὶ ἡ **Πορτογαλική**, στὸ δυτικὸ μέρος τῆς χερσονήσου.

Νερά. Ἐπειδὴ τὰ βουνὰ ἀπλώνονται παράλληλα μεταξὺ τους, σχηματίζονται ποταμοὶ πὺν τραβοῦνε σὲ μάκρος, ὡς ἓνα διάστημα πλωτοί.

Στὴν Ἀτλαντικὴ χύνονται : Ὁ **Δούερος**, στὴ βόρεια (παλιὰ) Καστιλία. Ὁ **Τάγος** καὶ ὁ **Γουαδιάνας** στὴ Νότια (Νέα) Καστιλία. Ὁ **Γουαδαλκιβίτρος** στὴν Ἀνδαλουσία, πὺν τρέφεται ἀπὸ τὰ χιόνια τῆς Σιέρρα Νεβάδας, καὶ εἶναι ὁ πιδ πλωτὸς ἀπ' ὅλους.

Στὴ Μεσόγεια θάλασσα χύνεται ὁ **Ἑβρος** (Ἰβερ).

Κλίμα. Στὰ παράλια ὠκεάνειο καὶ βροχερό, καὶ στὰ μεσόγεια ἡπειρωτικὸ μὲ λίγες βροχές.

Βλάστηση καὶ προϊόντα. Τὸ ἔδαφος, προπάντων στὰ νότια, εἶναι εὐφορο καὶ ἐγάζει **ζαχαροκάλαμο**, **μπανάνες**, **σταφύλια** καὶ **ἐλιές**. Στὰ βόρεια προκόφτει τὸ **φελλόδεντρο**. Στὴν Καστιλία καὶ σὲ μερικὰ ἄλλα μεσόγεια μέρη ὑπάρχουν στέππες.

Ἡ κτηνοτροφία ἀκμάζει. Ἐχει καλὰς ράτσες πρόβατα, πὺν δίνουν τὸ μαλλί, πὺν λέμε **μερινό**. Μὰ καὶ ἄλλα πολλὰ ζῶα τρέφονται πρὸ πάντων στὴν Ἀνδαλουσία.

Υπάρχουν καὶ πλούσια ὄρυκτὰ, προπάντων **σίδηρο**, **μολύβι** καὶ **χαλκός**.

Κάτοικοι. Οἱ κάτοικοι φτάνουν τὰ 25 ἑκατ. καὶ εἶναι **Ίσπανοὶ** καὶ **Πορτογάλοι**, καὶ ἀνήκουν στὴ Λατινικὴ ὁμοσθένια. Στὰ βόρεια μέρη κατοικοῦν καὶ λίγοι **Βάσκοι**, ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἰβήρων. (Στὰ παλιὰ τὰ χρόνια ἡ χερσόνησος λεγόταν **Ἰβηρικὴ**).

Θρησκεία εἶναι ἡ δυτικὴ χριστιανικὴ.

Ἀνάπτυξη ἔχουν λίγη.

Πολιτικὴ διαίρεση. Ἡ χερσόνησος στοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους ἦταν στὰ χέρια τῶν Ἀράβων. Σήμερα διαίρεται : α') στὴ δημοκρατία τῆς **Ίσπανίας** (τὰ $\frac{1}{5}$ τῆς χερσονήσου.) β') στὴ δημοκρατία τῆς **Πορτογαλίας** καὶ γ') στὴ μικρὴ δημοκρατία τῆς **Ἀνδόρας**, ἀπάνου στὰ Πυρηναῖα ποὺ ἔχει τὴ Γαλλικὴ προστασία.

α) **Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΙΣΠΑΝΙΑΣ**

(24 ἑκατ. κατ.)

Ἀφότου ἀνακαλύφτηκε ἡ Ἀμερικὴ. τόσο πολὺ μεγάλωσε ἡ Ἰσπανία μὲ τὶς κτήσεις της, ὥστε ἀποτέλεσε τὸ ἀπέραντο κράτος «ποὺ ποτὲ δὲ βασίλευε ὁ ἥλιος», ὅπως ἔλεγαν. Σήμερα ὅμως ἔχασε τὶς κτήσεις της τὴ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη, καὶ κατάντησε ἀδύνατο κράτος, μὲ ξεπεσμένα τὰ οἰκονομικά του.

Πολίτευμα. Δημοκρατικὸ ἀπὸ τοῦ 1931.

Πόλις. **Μαδρίτη**, πρωτ. τῆς Ἰσπανίας, στὴ νέα Καστίλια (650 μ. ψηλότερα ἀπὸ τὴ θάλασσα), μὲ κλίμα ἄθλιο. — **Τολέντο**, στὴ μέση τῆς χερσονήσου, πρὶν πρωτ. τῆς Ἰσπανίας. — **Κόρντοβα** καὶ **Σεβίλλα** «ἡ ζεστὴ πόλη» ἄκμασαν καὶ οἱ δυὸ στὰ χρόνια τῶν Ἀράβων. — **Κάντιζ** (Γάδαιρα), ἐμπορικὸ λιμάνι καὶ ναύσταθμος στὸν Ἀτλαντικὸ. Ἐδῶ κοντὰ εἰσέρχεται τὸ Τραφίνγκαρ, ξακουστὸ γιὰ τὴ νίκη ποὺ ἔκανε ὁ ἄγγλος ναύαρχος Νέλσον κατὰ τοῦ Γαλλικοῦ καὶ Ἰσπανικοῦ στόλου τὸ 1806. — **Γρανάδα**, σὲ ψηλὴ κοιλάδα. Πάνω σ' ἓνα ψηλὸ βράχο εἶναι ἀκόμα τὸ παλάτι Ἀλάμπρα τῶν ἀράβων βασιλιάδων, ξακουστὸ γιὰ τὴν παραμυθένια του λαμπρότητα. — **Μάγαλα**, πόλη παραλιακὴ, βγάζει πολὺ κρασί. — **Μούρσια**, σὲ εὐφορώτατο ἴω. **Σαρεῇ**, Γεωγραφία Ε' καὶ Σ', Δημोट. Ἔκδ. 3η 8

κάμπο. — **Βαλέντσια** (Βαλεντία), παραλιακή, με καλή βιομηχανία. — **Βαρκελόνα**, παραλιακή, πρωτ. τῆς Καταλονίας ἔχει τὴν πιδ μεγάλη βιομηχανία — **Σαραγόσα**, στὸν Ἑβρο πολὺ ὀχυρή.

Ἡ πόλη **Γιβραλτάρ** (30), «τὸ κλειδί τῆς Μεσόγειας», πέφτει στὸν ὁμώνυμο πορθμὸ καὶ ἀνήκει στοὺς Ἀγγλους.

Ἡ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑΣ

(Πιδ μικρὴ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. — 7 ἑκατ. κάτ.).

Θέση. Ἡ Πορτογαλία πιάνει μιὰ λωρίδα στὰ δυτικά τῆς χερσονήσου, ἐρέχεται ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ καὶ ποτίζεται ἀπὸ τὴς κάτω ροὰς τοῦ Δουέρου, τοῦ Τάγου καὶ τοῦ Γουαδιάννα.

Πολίτευμα. Δημοκρατικὸ (ἀπὸ τὰ 1910).

Ἐκτασὴ τοῦ Κράτους. Ἐχει κτήσεις δεκαπλάσιες ἀπὸ τὴν Ἰσπανία, (πρὸ πάντων στὴν Ἀφρική).

Πόλεις. **Λισβόνα** (Λισσαβών), χτισμένη στὴ δεξιὰ ὄχθῃ τοῦ στομίου τοῦ Τάγου, ποὺ ἔχει σὲ τοῦτο τὸ μέρος 6 χιλίῳ. πλάτος. Εἶναι πολὺ ὁμορφὴ καὶ πολὺ ἐμπορικὴ. Στὰ 1755 χάλασε ἀπὸ σεισμὸ καὶ ξαναχτίστηκε. — **Ὀπόρτο** στὸ στόμα τοῦ Δουέρου, μεγάλο ἐμπόριο τοῦ κρασιοῦ. Ὀνομαζόταν πρὶν Πόρτο-Γάλλο, κι' ἀπ' ἐκεῖ πῆρε τὸ ὄνομα ἡ χώρα.

Πίνακας

τῶν πιδ μεγάλων πόλεων τῆς Πυρηναικῆς Χερσονήσου

Ἰσπανία.		Πορτογαλία	
	Κάτ.		Κάτ.
Μαδρίτη	820 χιλ.	Λισβόνα	530 χιλ.
Βαρκελόνα	770 »	Ὀπόρτο	220 »
Βαλέντσια	270 »		
Σεβίλλα	220 »		

ΙΤΑΛΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

Θέση. Ἡ Ἰταλικὴ ἢ Ἀπεννινικὴ χερσονήσος, εἶναι πιδ στενὴ καὶ πιδ μικρὴ ἀπὸ τὴ Βαλκανικὴ. Δυτικά, ἐρέχεται ἀπὸ τὸ Λυγιστικὸ καὶ Τυρρηνικὸ πέλαγος, καὶ ἀνατολικά ἀπὸ τὸ Ἀδριατικὸ καὶ τὸ Ἴόνιο.

Διαμελισμός. Λίγο διαμελίζεται από τὴ θάλασσα. Ὁ κόλπος τοῦ Τάραντα κλείνεται ἀνάμεσα σὲ δυὸ ἄλλες μικρότερες χερσονήσους, τὴν **Καλαβρία** δυτικά, καὶ τὴν **Ἀπουλία** ἀνατολικά. Ἡ τελευταία ζυγώνει κάπως τὴν Ἑλλάδα καὶ σχηματίζει τὸν πορθμὸ τοῦ **Ὀτραντοῦ** (Ἰδρουντος). Αὐτὲς αἱ δύο χερσονήσους κάνουν τὴν Ἰταλικὴν χερσονήσον νὰ μοιάζῃ σὰν ὑπόδημα.

Κάτω ἀπὸ τὴν Καλαβρία εἶναι τὸ τριγωνικὸ νησί **Σικελία** (μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον), ποὺ χωρίζεται ἀπὸ τὴν χερσονήσον μὲ τὸν πορθμὸ τῆς **Μεσσήνης**.

Κοντὰ στὴ Σικελία ἔχει καὶ μικρὰ νησιά, τὶς **Λιπάρεις** (τοῦ Αἰόλου) καὶ τὶς **Αἰγούσες**. Πιὸ νότια εἶναι ἡ **Μάλτα** (Μελίτη). Ἀλλὰ μεγάλα νησιά βρίσκονται δυτικώτερα, μέσα στὸ Τυρρηνικὸ πέλαγος ἡ Σαρδηνία (ἴσαμε τὴν Πελοπόννησον) καὶ ἡ **Κορσικὴ** (παλαιὰ Κύρνος).

Μορφολογία τοῦ ἐδάφους. Ὅλη τὴ χερσονήσον τὴν πιάνει ἡ σειρὰ τῶν βουνῶν **Ἀπεννίνων**, ποὺ φυτρώνουν ἀπὸ τὶς Ἄλπεις, καὶ ποὺ διαιροῦνται σὲ **βόρεια, μεσιανὰ καὶ νότια**. Στὴ μέση σηκώνουν τὴν ψηλότερη κορφή τους **Γκράν Σάσσο** (Μεγάλος Βράχος) καὶ στὰ νότια τὸ ἐνεργὸ ἡφαίστειο **Βεζούβιο**. Ἀπάνου ἀπὸ τὰ Βόρεια Ἀπέννινα ἀπλώνεται ὡς τὶς Ἄλπεις τὸ εὐφορώτατο βαθύπεδο **Λομβαρδικό**, ποὺ ἦταν ἄλλοτε κόλπος, καὶ μολώθηκε ἀπὸ τὶς προσχώσεις τοῦ ποταμοῦ Πάδου. Ὡς τὰ σήμερα οἱ προσχώσεις τοῦ Πάδου ἐξακολουθοῦν νὰ μολώνουν τὴν ἀκρογιαλιά καὶ νὰ τὴν πλαταίνουν, καὶ σχηματίζονται πολλὰς λιμνοθάλασσες.

Τὰ βόρεια καὶ τὰ μεσιανὰ Ἀπέννινα ζυγώνουν πιότερο τὴν ἀνατολικὴν ἀκρογιαλιά, καὶ ἀφίνουν πρὸς τὴν δυτικὴν τρεῖς μικροὺς καὶ πολλοὺς εὐφοροὺς κάμπους, τὸν **Τοσκανικό**, τὸ **Ρωμαϊκό**, καὶ τὸν «εὐτυχισμένο» **Καμπανικό**. Τὰ νότια Ἀπέννινα, προχωρώντας δυτικά, ἀφίνουν ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸ τους μέρος καὶ τὸν κάμπο **Ἀπουλιακό**, ποὺ πιάνει τὴν ὁμώνυμη χερσονήσον.

Τὰ βουνὰ τῆς Σικελίας εἶναι συνέχεια τῶν Ἀπεννίνων, ποὺ κόπηκαν μαζὶ μὲ ὅλο τὸ νησί σὲ προϊστορικὰ χρόνια. Τὸ πιὸ ψηλὸ ἡ **Αἴτνα**, εἶναι ἐνεργὸ ἡφαίστειο, πιὸ ψηλὸ ἀπὸ τὰ Ἀπέννινα καὶ τὸν Ὀλυμπο.

Νερά. Οἱ ποταμοὶ ποὺ ποτίζουν τὸ Λομβαρδικὸ βαθύπεδο, **Πάδος** καὶ **Ἀδίγης** παλαιὰ (Ἄθεις), εἶναι οἱ πιὸ μεγάλοι.

τῆς Ἰταλίας. Νοτιώτερα ὁ Ἄρνος ποτίζει τὸν Τοσκανικὸ καὶ ὁ Τίβερης τὸ Ρωμαϊκὸ κάμπου. Σχηματίζονται καὶ λίμνες καθὼς ἡ *Ματζόρε* καὶ ἡ *Κῶμος*, στὰ βορεινὰ τοῦ Λομβαρδικοῦ κάμπου. Οἱ λίμνες αὐτὲς εἶναι λείψανα ἀπὸ θάλασσα. πού σκέπαζε ἄλλοτε αὐτὰ τὰ μέρη. Στὴ χερσόνησο εἶναι καὶ ἡ *Τρανσιμένη* (τώρα τῆς Περουγίας), ἱστορικὴ γιὰ τὴ νίκη τοῦ Ἀννίβα κατὰ τῶν Ρωμαίων (217 π. Χ.).

Κλίμα. Τὸ βαθύπεδο τοῦ Πάδου (Λομβαρδικό) ἔχει κλιματικῶς ἡπειρωτικόν. Ἡ χερσόνησος καὶ τὰ νησιά γλυκιά.

Προϊόντα. Γερὴ καλλιέργεια σὲ ὅλη τὴ χερσόνησο. Δημητριακά, μετάξι, λάδι, κρασί, φρούτα, βαμβάκι, κάναβι. Γίνεται καλὴ κτηνοτροφία καὶ μεγάλη ὀρνιθοτροφία. Ἡ χώρα εἶναι φτωχὴ σὲ ὀρυκτά. Ὡστόσο τὰ *μάγμαρα* τῆς Καρράρας καὶ τὸ *θεῖον* τῆς Σικελίας εἶναι φημισμένα.

Κάτοικοι. Ἡ χερσόνησος μὲ τὴ Σικελία κατοικοῦνται πυκνὰ ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς, πού ἔχουν καταγωγὴν Ρωμαϊκὴν, μιλοῦν Ἰταλικά, κι' ἔχουν θρησκείαν τὴν *Δυτικὴν*.

Πολιτικὴ Διαίρεση. Ὡς τὰ 1859 ἡ Ἰταλία ἦταν τεμαχισμένη σὲ μικρὰ βασίλεια, πού εἶναι σήμερα ἐνωμένα σ' ἓνα μεγάλο, τὸ *Βασιλεῖο τῆς Ἰταλίας*. Ἐχει καὶ μικρὴ δημοκρατία, τὸ *Σάν Μαρίνο* (Ἅγιο Μαρίνο). Ἡ *Κορσικὴ* εἶναι Γαλλικὴ καὶ ἡ *Μάλτα* Ἀγγλική.

ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

(Τριπλὸ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.—41 ἑκατ.)

Πολίτευμα. *Συνταγματικὴ μοναρχία* μὲ βουλή καὶ γερουσία. Βασιλεὺς εἶναι ὁ *Βίκτωρ Ἐμμανουήλ ὁ Γ'.*

Ἀνάπτυξη Γεωργία πολὺ προοδευμένη. Συγκοινωνία πυκνή. Ἐμπόριο ὄχι τόσο ἀκμαῖο. Ἐχει ὅμως ἡ Ἰταλία τὸν τίτλον τῆς ἀναγεννητρίας τῶν ὥραιων τεχνῶν, μὲ τοὺς μεγάλους ποιητὰς καὶ ζωγράφους τῆς.

Πολεμικὲς δυνάμεις. Στρατὸς καὶ στόλος δυνατοί, πού κάνουν τὴν Ἰταλία μιὰ ἀπὸ τίς Μεγάλας Δυνάμεις. Ἐχει ἀποικίας στὴν Ἀφρική καὶ κατακράτει ἀκόμα καὶ τὰ Ἑλληνικὰ Δωδεκάνησα.

Χωρογραφικὴ διαίρεση. Ἡ Ἰταλία μπορεῖ νὰ χωριστῇ σὲ ἀπάνω Ἰταλία, μεσιανὴ Ἰταλία, κάτω Ἰταλία,

καὶ νησιά. Ἡ κάτω Ἰταλία λεγότανε στὰ παλιὰ χρόνια «Μεγάλη Ἑλλάδα», γιὰ τίς πολλὰς ἐλληνικὰς ἀποικίαις ποὺ εἶχε. Πολλὰς ἐλλ. ἀποικίαις ἦταν καὶ στὴ Σικελία.

Πόλεις. α') Στὴν ἄνω Ἰταλία :

Τουρίνο, ὥραία πόλη στὸ Λομβαρδικὸ κάμπο. **Γένοβα**, πόλε-
μικὸ καὶ ἐμπορικὸ λιμάνι σὲ πολὺ ὁμορφῇ τοποθεσία.—**Μιλᾶ-
νο** (Μεδιόλανο) στὸ Λομβαρδικὸ κάμπο, μὲ πολὺ πλουσία βιβλιο-
θήκη. Στὸν ἴδιο κάμπο εἶναι καὶ ἡ **Πάρμα** καὶ ἡ **Μοδένα**
πρωτεύουσες παλιῶν δυνάμεων δουκάτων.—**Βολωνία** (Βονωνία),
—**Ραβέννα**, ποὺ εἶχαν τὴν ἐξουσίαν οἱ Ἐξάρχοι τῶν
Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων.—**Πίδοβα** (Παταύτο), μὲ ἀρ-
χαιότατο πνευματικόν. **Βενετία** ἡ «ὥραία». Πολὺ ὁχυρὴ, μέ-

(Σχ. 44). Μιλάνο.—Ὁ Μητροπολιτικὸς Ναός.

σα σὲ μιὰ λιμνοθάλασσα τοῦ Ἀδριατικοῦ χτισμένη πάνω σὲ 3
μεγάλα καὶ πολλὰ μικρὰ νησάκια. Ἄλλοτε ἦταν πρωτ. πολὺ
δυνατῆς Δημοκρατία, ποὺ διαφέντευε ὅλη τὴ Μεσόγεια θάλασ-
σα μὲ τὸ στόλο της. **Τεργέστη**, ἐμπορικὴ, παρμένη μετὰ
τὸν πόλεμο ἀπὸ τὴν Αὐστρία. Ἐδῶ ὑπάρχει ἀπὸ παλαιὰ χρό-
νια καὶ Ἑλληνικὴ παροικία.

Φιόμμη, νέο λιμάνι τῆς Ἰταλίας.

β') Στη μεσιανή **Ίταλία** :

Φλωρεντία, πάνω στὸν Ἄρνο, ἄλλωτε πρωτ. τῆς Ἰταλίας μὲ λαμπρὰ ἀνάκτορα καὶ πλούσια μουσεῖα, — **Διβόρνο**, παρالياκὴ ἐμπορικὴ πέλη. — **Ρώμη**, ἡ «αἰώνια πόλη», πρωτ. τῆς Ἰταλίας ἀπὸ τὰ 1874. Ἄλλωτε ἦταν ἀφέντρα τοῦ κόσμου (κοσμοκράτειρά) καὶ σώζονται ἀκόμα μεγάλοπρεπα κομμάτια ἀπὸ τῆς ἀρχαῖες οἰκοδομῆς τῆς. Στὸ πελώριο παλάτι **Βατικανό** μένει ὁ Πάπας.

(Σχ. 45). Ἡ Βενετία μὲ τὰ ὡραῖα παλάτια τῆς. Εἰς τὸ βάθος δεξιὰ ἡ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγ. Μάρκου.

γ') Στὴν κάτω **Ίταλία**.

Νεάπολη, κοντὰ στὸ Βεζούβιο, καὶ κοντὰ στὸν ὁμώνυμο κόλπο. Γιὰ τὴν ὁμορφιά τῆς οἱ Ἰταλοὶ τραγουδοῦν: «Πρῶτα νά

δῆς τῇ Νεάπολιν κ' ὕστερα νὰ πεθάνῃς». Κοντὰ τῆς ἐπεφταν στὰ παλιὰ χρόνια τρεῖς πόλεις: **Πομπηῖα**, **Ἡράκλεια** καὶ **Σταβία**, ποὺ κατοχώθηκαν στὰ 79 μ. Χ. ἀπὸ ἔκρηξη τοῦ Βεζουβίου **Βάρι** καὶ **Πρίντεζι**, (Βρινδήσιο) κατὰ τὸ Ἀδριατικόν. Το δεύτερο εἶναι σταθμὸς τῆς Μεσογείας.—**Τάρας** κοντὰ στὸν ὁμώνυμο κόλπο, μὲ πολεμικὸ ναῦσταθμο, ἀρχαία ἀποικία τῶν Σπαρτιατῶν.

δ') Στὴ Σικελία (3 ¹/₂ ἑκατ.).

Μεσσήνη (180), στὸν ὁμώνυμο πορθμὸς, ἀρχαία ἑλληνικὴ ἀποικία.—**Παλέρμο** (Πάνορμος) πρωτ.—**Κατάνη** κοντὰ στὰ ριζὰ τῆς Αἴτνας.—**Συρακοῦσαι**, στὴν ἀνατολικὴ παραλία, μικρὴ τώρα, στὰ παλιὰ ὅμως χρόνια μεγάλῃ ἑλληνικὴ ἀποικία, πατρίδα τοῦ Ἀρχιμήδη.

Τῆς Σαρδηνίας πρωτ. εἶναι τὸ **Καλιάρι** κατὰ τὸ νότιο μέρος τοῦ νησιοῦ.

Πίνακας

τῶν πρὸ μεγάλων πόλεων τῆς Ἰταλίας.

	Κάτ.		Κάτ.		Κάτ.
Μιλάνο	1000 χιλ.	Φλωρεντία	320 χιλ.	Βολωνία	240 χιλ.
Νεάπολη	1000 »	Κατάνη	280 »	Βάρι	160 »
Ρώμη	960 »	Βενετία	260 »	Λιβόρνο	130 »
Γένουα	630 »	Τεργέστη	250 »		
Τουρίνο	610 »				
Παλέρμο	460 »				

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

(500.000 ιετρ. χιλιόμε.—20 ἑκατ. κάτ.)

Θέση καὶ σύνορα.—Ἡ Ἑλληνικὴ χερσόνησος (λέγεται καὶ Βαλκανικὴ ἢ τοῦ Αἵμου), εἶναι ἡ πρὸ ἀνατολικὴ ἀπὸ τῆς νότιες χερσονήσους τῆς Εὐρώπης. Βορεινὰ τῆς σύνορα εἶναι στὴ **Κεντρικὴ Εὐρώπη**, ὅπου ἡ κάτω ροὴ τοῦ **Δούναβη** καὶ ὁ παραπόταμός του **Σάβος**. Δυτικὰ τῆς σύνορα εἶναι τὸ **Ἀδριατικὸν** καὶ **Ἰόνιον** πέλαγος, καὶ ἀνατολικά τῆς ὁ **Εὐξείνους** πόντος, ἢ **Προποντίδα** καὶ τὸ **Αἰγαῖο** πέλαγος. Νότια, κατὰ τὸ ἀκρωτήριον **Μαλέα**, σμίγουν τὸ Αἰγαῖο με τὸ Ἰόνιον.

Ἐκτὸς ἀπὸ τῆς θάλασσης αὐτῆς ποὺ εἶπαμε, ἑρέχουν τ' ἀ-

προγιάλια τῆς χερσονήσου καὶ οἱ πορθμοὶ τοῦ "Οτραντου, ὁ Ἑλλησποντος, καὶ ὁ Βόσπορος.

Ἀκρινὰ ἀκρωτήρια. Ἀκροκεραύνια (Γλώσσα), δυτικά, καὶ Ταίναρο, νότια.

Ὅριζόντιος διαμελισμός. Ἡ Ἑλληνικὴ χερσόνησος ἔχει πολὺ μεγάλον διαμελισμὸν καὶ δαντελλώνεται ἀπὸ πλῆθος κόλπους καὶ χερσονήσους.

Οἱ πρὸ σπουδαῖοι κόλποι :

1) Στὶς δυτικὰς ἀκρογιαλίας :

Ὁ μικρὸς τῆς Αὐλώνας, κοντὰ στὰ Ἀκροκεραύνια.

Ὁ Ἀμπρακινός, ποὺ ἔχει στὸ ἔμπα του τὸν πορθμὸ τῆς Πρέβεζας. — Ὁ Κορινθιακός.

2) Στὶς ἀνατολικὰς ἀκρογιαλίας :

Ὁ τοῦ Ξεροῦ (παλαιὰ Μέλας) — Ὁ Στρυμονικός. Ὁ Θερμαϊκός (τῆς Θεσσαλονίκης). — Ὁ Παρασιτινός (ἢ τοῦ Βόλου). — Ὁ Σαρωνικός (τῆς Αἰγίνης).

Οἱ πρὸ σπουδαῖες χερσονήσοι :

Ἡ Χαλκιδική, ἀνάμεσα στὸ Θερμαϊκὸ καὶ Στρυμονικὸ κόλπον. — Ἡ Πελοπόννησος, κάτω ἀπὸ τὸν Κορινθιακὸ καὶ Σαρωνικὸ κόλπον. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τοὺς κόλπους εἶναι ὁ Ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου, ποὺ ἐνώνει τὴν Πελοπόννησον μὲ τὴν Στερεὰ Ἑλλάδα.

Πλῆθος νησιὰ στὸ Αἰγαῖο πέλαγος, εὐκολύνουν τὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν ἀντικρυνὴ Μικρασίαν. τὰ νησιὰ τοῦ Ὀρακικοῦ πελάγους, ἢ Εὐβοία, οἱ Βόρειοι Σποράδες, οἱ Κυκλάδες καὶ τὸ μεγαλύτερον ἦν Κρήτη.

Διάπλαση τοῦ ἐδάφους. Ἡ χερσόνησος εἶναι ὀρεινὴ, καὶ ἀφήνει μόνον δυὸ μεγάλους κάμπους, τὸ Βουλγαρικὸ κοντὰ στὸ Δούναβη, καὶ τὸν κάμπο τοῦ Ἑβρου.

Τὰ βουνὰ πάλι μποροῦν νὰ ξεχωριστοῦν σὲς μεγάλα συστήματα.

1) Οἱ Ἰλλυρικαὲς Ἀλπεις κατὰ τὸ Β.Δ. μέρος τῆς χερσονήσου, εἶναι παράλληλες ὁροσειρές. Μιὰ ἀπ' αὐτὰς εἶναι οἱ Διναρικαὲς Ἀλπεις μὲ τὴν πρὸ ψηλὴ κορυφή τους, τὸ Δορμίτορα.

2) Ὁ Πίνδος, ποὺ ἡ κεντρικὴ ὁροσειρὰ του χωρίζει τὴν Ἠπειρὸν ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν. Πρὸς τὰ βόρεια τοῦ Πίνδου εἶναι ὁ ψηλὸς Σκάρδος (Σάρ-Ντάγ) καὶ στὴ μέση ὁ Σμόλικας (Βοϊόν).

3) Τὰ βουνὰ τῆς Ἑλλάδας μετὸν Ὀλυμποὶ στὰ βόρεια (κατοικία τῶν θεῶν στὰ πικρὰ τὰ χρόνια, 2918 μ.).

4) Τὰ Μακεδονοθρακικὰ βουνά, στὸ Β. Α. τμήμα τῆς Μακεδονίας, ποὺ ἔχουνε σχῆμα σὰν τρίγωνο. Τὰ πιδ φηλὰ ἀπ' αὐτὰ εἶναι τὸ Σκόμιο, τὸ Ρίλον, ὁ Ὀρβηλος καὶ ἡ Ροδόπη. Στὴ Χαλκιδικὴ εἶναι ὁ Ἀθῶνας (Ἅγιον ὄρος, 2000 μ.).

5) Ὁ Αἶμος (Βαλκάνια ὄρη), ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Τιμόκο (παραπόταμο τοῦ Δούναβη), ἀπλώνεται ὡς τὸν Εὐξεινο πόντο καὶ χωρίζει τοὺς δυὸ μεγάλους κάμπους ποὺ εἶπαμε, τὸ Βουλγαρικὸ ἀπὸ τὸν κάμπο τοῦ Ἑβρου.

Νερά. Οἱ βουνήσιες ἀλυσίδες δὲν ἀφίνουν πλατὺ τόπο γιὰ μεγάλους ποταμούς. Ἄν θγάλουμε τὸ Δούναβη, ποὺ εἶναι καὶ τὸ σύνορο τῆς χερσονήσου, μόλις εἶναι πλωτοὶ οἱ παραπόταμοὶ τοῦ Σάβος καὶ Μοράβας. Ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὁ μεγαλύτερος εἶναι ὁ Ἑβρος (Μαρίτσα) τῆς Θράκης. Ἄλλοι, πιδ δεῦτεροι, εἶναι ὁ Νέστος, ὁ Στρυμόνας, ὁ Ἀξιός, ὁ Ἀλιάκμωνας καὶ ὁ Πηνειός, ποὺ χύνονται στὸ Αἰγαῖο, ὁ Ἀχελῷος στὸ Ἴόνιο, καὶ ὁ Ἀῶς, ὁ Ἄσπος, ὁ Δοίλωνας στὸ Ἀδριατικόν.

Σχηματίζονται καὶ μερικὲς λίμνες, ποὺ οἱ πριότερες εἶναι στὴ Μακεδονίᾳ καὶ ἔχουν πολὺ ψάρι.

Κλίμα. Τὰ μέρη ποὺ βρίσκονται ἀπάνου ἀπὸ τὸν Αἶμο ἔχουν κλίμα ψυχρό. Νότια ὅμως ἀπὸ τὸν Αἶμο τὸ κλίμα εἶναι γλυκόν. Ἔτσι στίς παράλιες χώρες τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου σπάνια χιονίζει, καὶ τὸ καλοκαίρι τὰ μελτέμια (οἱ «ἐτήσιοι ἀνεμοί») φέρνουν ὀροσιὰ καὶ εὐκολύνουν τὴ θλασσινὴ συγκοινωνία.

Βλάστηση καὶ προϊόντα. Τὸ γλυκὸν κλίμα εὐνοεῖ τὰ ἐλαιόδενδρα καὶ τ' ἀμπέλια. Πιδ νότια τὰ προϊόντα πληθαίνουν, καθὼς ἡ σταφίδα, τὰ σῦκα, τὰ ἀμύγδαλα καὶ τὰ ἄλλα φρούτα, ἀκόμα καὶ ἡ χουρμαδιὰ (φοίνικας) προκόφτει στὰ βαθύπεδα τῶν νοτιώτερων μερῶν.

Γενικὰ προϊόντα εἶναι τὰ δημητριακά, ὁ καπνός, τὸ βαμπάκι, τὸ κρασί, τὸ λάδι καὶ τὸ μετάξι, καὶ ἀπὸ τὰ ζῶα τρέφονται περισσότερο τὰ πρόβατα, οἱ κατσίκες, τὰ βόδια καὶ γύρω στὸ Μοράβα οἱ χοῖροι.

Πληθυσμός. Διάφοροὶ λαοί, ποὺ ἦρθαν καὶ ἀποκαταστάθηκαν ἐδῶ σὲ διάφορες ἐποχές.

1) Οἱ πιδ ἀρχαῖοι εἶναι οἱ Ἕλληνες (7 ἑκατ.) καὶ οἱ συγ-

γενεῖς τοὺς **Ἀλβανοί**. Οἱ πρῶτοι κατοικοῦν νότια ἀπὸ τὸν Αἴμο, καὶ οἱ δεῦτεροι νοτιοδυτικά. 2) Οἱ νότιοι **Σλάβοι** (Σέρβοι, Κροάτες, Σλοβένοι, καὶ Βούλγαροι), στὶς βόρειες χώρες. Οἱ Βούλγαροι ἤρθαν ἀπὸ τὸ Βόλγα καὶ σιγὰ σιγὰ σλαβοποιήθησαν,

3) Οἱ **Τουρκοὶ** (1 1/2 ἑκατ.), ποὺ κατοικοῦν σὲ μερικὲς πόλεις τῆς Θράκης καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Κατοικοῦν ἀκόμα σκορπιστὰ λίγοι Ρουμᾶνοι, Ἀρμένηδες, Ἑβραῖοι καὶ Τσιγγάνοι.

Πολιτικὴ διαίρεση. Ἡ Ἑλληνικὴ χερσονήσος παίρνει μέσα τὰ κράτη:

1) Τὸ **Βασίλειο τῶν Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβάνων** (βασίλειο τῆς Νοτιοσλαβίας ἢ Γιουγκοσλαβίας). 2) Τὸ **Βασίλειο τῆς Βουλγαρίας**, 3) Τὴν **Εὐρωπαϊκὴν Τουρκία**. 4) Τὸ **Ἀλβανικὸ Βασίλειο**, καὶ 5) τὴν **Ἑλληνικὴν Δημοκρατία**.

1) ΝΟΤΙΟΣΛΑΒΙΑ ἢ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ

(Διπλὴ σὰν τὴν Ἑλλάδα.—14 ἑκατ. κάτ.)

Θέση. Τὸ Σερβικὸν βασίλειο πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμον ἦταν μικρὸ καὶ ἀπλωνόταν πάνω ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Μακεδονία ὡς τὸ Δούναβη. Δυτικὰ τοῦ τὸ Μαυροβούνιο καὶ οἱ Αὐστριακὲς χώρες Ἐρζεγοβίνη Βοσνία καὶ Δαλματία τοῦ ἔκλειναν τὸ δρόμον πρὸς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν. Σήμερον ὅμως τὸ Σερβικὸν Βασίλειον πῆρε μέσα καὶ ὅλον τὸ ΒΔ. τμήμα τῆς χερσονήσου καὶ πέρα ἀπὸ τὸ Δούναβη καὶ τὸ Σάβο. Μαζὺ μὲ τὶς χώρες αὐτὰς πῆρε καὶ τοὺς συγγενικοὺς λαοὺς Κροάτες καὶ Σλοβένους, καὶ ἀποτελέσας τὸ ἀρκετὰ μεγάλο σημερινὸν βασίλειον τῆς **Νοτιοσλαβίας** ἢ **Γιουγκοσλαβίας**.

Προϊόντα. Δημητριακά, δαμάσκηνα, κρασί, ξυλεῖα, φάρια, καπνὸς (τῆς Σερβικῆς Μακεδονίας), βόδια, πρόβατα καὶ μαλλί.

Κάτοικοι. Εἶναι Σλάβοι καὶ χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι. Καταγίνονται στὴ γεωργία καὶ κτηνοτροφία, προπάντων χοιροτροφία.

Πολίτευμα. **Συνταγματικὴ μοναρχία** μὲ βουλὴ (σκουφίνα). Βασιλεὺς εἶναι ὁ Ἀλέξανδρος (Καραγιώργεβιτς).

Πόλεις. 1) Στὴν παλιὰ Σερβία, **Βελιγράδι** (350), (δηλ. Ἀσπρόπυργος), πρωτ. πάνω στὴν ἔνωση τοῦ Σάβου καὶ τοῦ Δούναβη. Εἶναι πόλις ὀχυρὴ, καὶ ἡ θέσις τῆς εἶναι πολὺ σπουδαία, ἕνεκα ποὺ ὁ σιδηρόδρομος τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης περνᾷ ἀπ' ἐ-

δω γὰ νὰ κατέβη στήν Ἑλλάδα.—**Νις** (Ναῖσος), πατρίδα τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, πάνω στήν ἔνωση τῶν διακλαδώσεων Κων/πόλεως καὶ Θεσ/νίκης.

2) Στὴ νέα Σερβία, **Ποισρένη**, στὸ Κοτουφοπέδι. **Σκόπια** καὶ **Μοναστήρι** στὴ Μακεδονία.

3) Στὶς νέες χώρες.—**Κετίγγη**, ἄλλοτε πρωτ. τοῦ Μαυροβουνίου.—**Σεράγεβο** πρωτ. τῆς Βοσνίας.—**Ζαγκρέβ** (Ἀγράμη) κοντὰ στὸ Σάβο, πρωτ. τῆς Κροατίας.—**Λιουμπλιάνα** (ἄλλοτε Λαϊδάχα) πρωτ. τῆς Σλοβενίας.

Ἀπὸ τὸ Ζαγκρέβ καὶ Λιουμπλιάνα περνᾷ ὁ σιδηρόδρομος Βελιγραδίου—Βόρειας Ἰταλίας. Στὴν παραλιακὴ χώρα Δαλματία ὠραιότατο λιμάνι εἶναι τὸ **Κάτταρο**.

2) ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

(Λίγο πὺ μικρὸ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.—5.1)2 ἑκατ. κ.ά.)

Θέση. Πιάνει τὰ Β.Α. τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου. Βορειοανατολικά της εἶναι ἡ Ρουμανία, ἀνατολικά βρέχεται ἀπὸ τὸν Εὐξείνιο, νότιά της εἶναι ἡ Ἑλλάδα καὶ δυτικά της ἡ Σερβία.

Τὸ ὄρος Αἶμος χωρίζει τὴ Βουλγαρία σὲ βορεινὴ καὶ νότια. Ἡ νότια λέγεται καὶ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία καὶ εἶναι τὸ βόρειο μέρος τῆς Θράκης, ποὺ πῆρε ἡ Βουλγαρία στὰ 1885.

Ἡ Βουλγαρία (καὶ ἡ βόρεια καὶ ἡ νότια) εἶναι πολὺ εὐφορο μέρος, καὶ ἐγάζει ὅ,τι καὶ ἡ Ἑλλάδα. Ἀντὶ λαδιού, ἔχει ἓνα ἰδιαίτερο προϊόν, τὸ **Τριανταφυλλόλαδο** (ροδέλαιο).

Κάτοικοι. Βούλγαροι, ἐκτὸς ἀπὸ λίγους Ἑλληνες, Τούρκους καὶ Ἑβραίους ποὺ ζοῦν στήν Ἀνατολικὴ Ρωμυλία. Οἱ Βούλγαροι ἦταν λαὸς βάρβαρος ποὺ κατοίκησε πρῶτα γύρω στὸ Βόλγα. Τὸν 1ον αἰῶνα μ. Χ. ἤρθαν ἐδῶ καὶ σιγὰ σιγὰ ἔμαθαν τὴ σλαβικὴ γλῶσσα καὶ ἔγιναν σλάβοι. Στὰ 1912, στὸ Βαλκανικὸ πόλεμο, πῆραν καὶ τὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ ἓνα μεγάλο μέρος τῆς Θράκης. Ἐπειδὴ ὅμως φάνηκαν ἀχόρταγοι καὶ θέλησαν μὲ δόλο νὰ πάρουν καὶ τὴν Ἑλληνικὴ Θεσσαλονίκη, οἱ Ἑλληνες τοὺς ἐδιώξαν καὶ τοὺς ἐκλείσαν πάλι στὰ παλιά τους σόνορα (στὸ 1913).

Θρησκεία. Οἱ Βούλγαροι εἶναι ὀρθόδοξοι χριστιανοί, ἀλλὰ **σχισματικοί**, καὶ ἔχουν δική τους ἐκκλησιαστικὴ διοίκηση, ποὺ

ἐδρεύει στήν Κωνσταντινούπολη καί λέγεται Βουλγαρική Ἐξαρχία.

Πολίτευμα. Συνταγματική μοναρχία με βουλή (Σοβράνιε).

Πόλεις. 1) Στή βόρεια (καθαυτὸ) Βουλγαρία.

Σόφια (210), πρωτ. πάνω σέ ὁροπέδιο καί στή σιδηροδρομική γραμμὴ Κων]πόλεως—Βιέννας.—**Πλέβνα** πόλη ὀχυρομένη, ἱστορική γιὰ τὴν πολιορκία ποὺ ἔπαθε ἀπὸ τοὺς Ρώσους στὰ 1877.—**Σούμλα**, πολὺ ὀχυρή.—**Βάρνα**, παραλιακὴ καί ἐμπορική, στὸν Εὐξεινο. Ἐδῶ ζοῦν καὶ Ἕλληνες.—**Βιδίνιο**, **Νικόπολι** καὶ **Ρουστσούκι** πάνω στὸ Δούναβη.

2) ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΡΩΜΥΛΙΑ (Νότια Βουλγαρία)

Φιλιππούπολη (85), χτίστηκε ἀπὸ τὸ Φίλιππο, ἐπάνω στὸν Ἑβρο.—**Σλίβνο** (Σήλιμνος), βιομηχανικὴ πόλη, **Καζανλίκ**, ξακουστὸ γιὰ τὸ τριανταφυλλόλαδὸ του.—**Πύργος**, κοντὰ στή θάλασσα. Ἄλλοτε στήν Ἀνατολικὴ Ρωμυλία κατοικοῦσαν πολλοὶ Ἕλληνες, μὰ οἱ Βούλγαροι τοὺς ἐδίωξαν. Οἱ **Ἀρχιαλίτες** Ἕλληνες, ἤθραν καταφύγιο στήν Ἑλλάδα, ὅπου ἔχτισαν τὴ **Νέα Ἀρχιάλο**, στή Θεσσαλία.

3) ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΟΥΡΚΙΑ, (ἢ ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΘΡΑΚΗ)

(Δίγο πιδὸ μεγάλῃ ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο 1 1)2 ἑκατ.)

Θέση. Πρὶν ἀπὸ τοὺς τελευταίους πολέμους κρατοῦσε τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου· τώρα ὅμως πιάνει ἓνα νοτιοανατολικὸ κομμάτι τῆς Θράκης. Βόρειά της εἶναι ἡ Βουλγαρία καὶ δυτικὰ της ἡ Ἑλλάδα καὶ δρέχεται ἀνατολικά ἀπὸ τὸν Εὐξεινο καὶ νότια ἀπὸ τὴν Προποντίδα καὶ τὸ Θρακικὸ πέλαγος. Σύννορά της μετὰ τὴν Ἑλλάδα εἶναι ὁ Ἑβρος ποταμὸς.

Προϊόντα. Δημητριακὰ, κρασί, βαμπάκι, καπνὸς, βόδια καὶ βοῦβάλια.

Κάτοικοι. Καθαυτὸ κάτοικοι εἶναι Ἕλληνες καὶ Τοῦρκοι. Οἱ Τοῦρκοι εἶναι λαὸς βάρβαρος, ποὺ ἤρθαν ἀπὸ τὰ βάρβαρα τῆς Ἀσίας καὶ κυρίεψαν τὴν ἑλληνικὴ βυζαντινὴ ἐπικρατεία. Θρησκεία ἔχουν τὴ **Μωαμεθανικὴ**.

Πολίτευμα. Δημοκρατικόν.

Ἱστορικὴ ἀποψη. Οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι ἦταν Ἕλληνες,

τοὺς ἐκτόπισαν ὁμῶς οἱ Μακεδόνες. Ὡστόσο καὶ στὰ χρόνια τῶν Μακεδόνων ἀμέτρητες ἐλληνικὲς ἀποικίαι συστήθηκαν στὰ παράλια. Στὰ χρόνια τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ἡ Θράκη πῆρε ξεχωριστὴ θέσιν ἀνάμεσα στὶς ἄλλες χώρες, γιατί ἔδωσε στὸν Ἑλληνισμό τὴ μεγάλη του πρωτεύουσα Κωνσταντινούπολη καὶ στόλισε τὸ θρόνο τῆς μὲ πολλοὺς γενναίους καὶ ἀξιους βασιλιάδες.

Κάτοικοι.—Στὴ Θράκη ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Ἑλλήνες κατοικοῦν καὶ Τούρκοι, κι' ἀκόμα λιγότεοι Ἑβραῖοι, Ἀρμένηδες καὶ ξένοι Εὐρωπαῖοι.

Πολιτικὴ διαίρεση καὶ πόλεις.—Ἡ Τουρκικὴ Θράκη διαιρεῖται 1) στὸ νομὸ Ἀδριανουπόλεως καὶ 2) στὸ νομὸ Κωνσταντινουπόλεως.

α'.) Ὁ νομὸς Ἀδριανουπόλεως πιάνει τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Τουρκικῆς Θράκης καὶ ἔχει 4 διοικήσεις.

1) **Διοίκησις Ἀδριανουπόλεως.** Πρωτ. Ἀδριανούπολη, στὸ σμίξιμο τοῦ Τόντζου καὶ Ἀρδα μὲ τὸν Ἑβρο. Χτίστηκε ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Ἀδριανό, καὶ ἦταν πρωτ. τῆς Τουρκίας πρὶν πέση ἡ Πόλη. Ἐχει βιομηχανία βομπακερὰ καὶ μεταξωτά. Πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο εἶχε 130 χιλ., καὶ σήμερ μόνον 70. Στὸ Βαλκανικὸ πόλεμο θάσταξε στὴν πολιορκία τῶν Βουλγάρων 5 μῆνες, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες τὴν κυρίεψαν ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους σὲ 4 μέρες στὰ 1913.

2) **Διοίκησις Σαράντα Ἑκκλησιῶν.** Πιάνει τὸ ΒΑ. μέρος τοῦ νομοῦ. Πρωτ. Σαράντα Ἑκκλησίαι. Ἀλλὰ χωριὰ : Δουλὲ Μπουραῶζ κοντὰ στὸν Ἐργίνη. Ἐδῶ οἱ Βούλγαροι ἔκαναν μεγάλη νίκη κατὰ τῶν Τούρκων στὰ 1912.—Βιζύη, μὲ πολλὰ ἀρχαῖα ἐρείπια.—Μήδεια, στὸν Εὐξείνιο.

3) **Διοίκησις Ραιδεστοῦ.** Ἀπλώνεται στὴν ἀκρογιαλιά τῆς Προποντίδας. Πρωτ. Ραιδεστός, πάνω στὴ θάλασσα, ἐμπορικὴ πόλη.—Τσορλόυ (Τυρολόη), κοντὰ στὸν ἐμώνυμο παραπόταμο τοῦ Ἐργίνη.—Συληβρία, παραλιακὴ, ἀρχαία πόλη.

4) **Διοίκησις Καλλιπόλεως.** Πιάνει τὸ νοτιώτατο μέρος.—Καλλιπόλη, στὸ θέρειο στόμιο τοῦ Ἑλλήσποντου. Πρὶν κατὰ τὴν ἡμετέραν ἦ «Σηϊτός», ἀντίκρυ στὴν Ἀβυδο, ἐπουὶ Ἐρεξῆς, ἐγεφύρωσε τὸν Ἑλλήσποντο.—Μάδυτος, Ἑλληνικὸ χωριὸ καὶ Αἶνος, στὸ στόμιο τοῦ Ἑβρου.

β') Ὁ νομὸς Κωνσταντινουπόλεως πιάνει τὸ ἀνατο-

λικώτατο μέρος τῆς Θράκης ποὺ βρέχεται ἀπὸ τὸ Βόσπορο, καθὼς καὶ τὸ ἀντικρινὸ κομᾶτι τῆς Μικρασίας.

Πόλεις.—**Κωνσταντινούπολη.** Ἡ «βασίλισσα» καὶ ἡ πρὸ μεγάλη ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς πόλεις, ἀπίνου στὸ νότιο στόμιο τοῦ Βοσπόρου, σὲ μαγευτικὴ τοποθεσίᾳ, ποὺ τῇ σκίζει σὲ δυὸ ὁ στενόμετρος Κεράτιος κόλπος. Ἡ καθ'αυτὴ πόλη (Σταμπούλ), πιάνει μιὰ μικρὴ χερσόνησο, ποὺ τῆς βρέχει ὁ Κεράτιος, ἡ Προποντίδα καὶ λίγο στὴν κορυφὴ τῆς ὁ Βόσπορος. Τὸ ἔδαφος τοῦ τριγώνου στολίζεται μὲ ἑπτὰ λόφους σκεπασμένους μὲ σπίνια (Ἐπτάλοφος).—Στὸν πρὸ ἀνατολικὸ λόφο χτίστηκε πρώτη φορὰ τὸ **Βυζάντιο** ἀπὸ τοὺς μεγάρεις στὰ 697 π. Χ. Στὸν ἴδιο τόπο ξαναχτίστηκε ἡ Κωνσταντινούπολη στὰ 324 μ. Χ. ἀπὸ Μ. Κωνσταντῖνο, καὶ ἀπὸ τότε ἔγινε πρωτεύουσα τῆς Ἑλληνικῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ θάσταξε χίλια καὶ παραπάνω χρόνια. Ἀπὸ τὰ 1453 ἔγινε πρωτεύουσα τοῦ Τουρκικοῦ κράτους, καὶ οἱ πρὸ πολλὰς ἐκκλησίαις ἔγινον τζαμιά. Ἀπ' ὅλες ξεχωρίζει ὁ κοσμοδοκουσμένος καὶ μεγάλωρεπος ναὸς τῆς «Ἀγίας Σοφίας» («τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας»). Μέσα στὰ ὄνειρα τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς μαζί μὲ τὴν ἀποφράδα μέρα ποὺ ἔπεσε ἡ Πόλη (29 Μαΐου 1453) θὰ φαντάζῃ πάντα καὶ ἡ «Ἀγία Σοφία» σὰ σύμβολο τοῦ μαρτυρίου τῆς φυλῆς καὶ τῶν μεγάλων πόθων τῆς, καὶ ὁ τελευταῖος αὐτοκράτωρ τῆς ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος ποὺ ἔπεσε μὲ τὸ σπαθί στὸ χέρι.

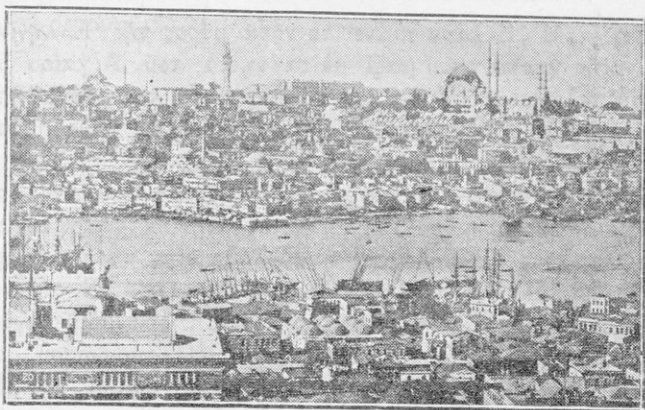
Στὴν πλευρὰ τοῦ Κερατίου εἶναι ἡ συνοικία **Φανάρι**, ὅπου κατοικοῦσαν πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπανάστασι τοῦ 21 οἱ ἀρχοντικοὶ καὶ γραμματισμένοι Φαναριῶτες. Ἐδῶ εἶναι τὸ **Πατριαρχεῖο**, ποὺ στὴ μεγάλη του ἐξώπορτα κρέμασαν οἱ Τούρκοι τὸν ἀξέχαστο Πατριάρχη **Γρηγόριο τὸν Ε'**, (τὸ 1821).

Ἡ Κωνσταντινούπολη παίρνει μέσα καὶ τὰ ἐκεῖθε ἀπὸ τὸν Κεράτιο προάστεια **Γαλατᾶ** καὶ **Πέρα**, ποὺ ἐνώνονται μὲ τὴ Σταμπούλ μὲ τὰ δυὸ γεφύρια τοῦ Κερατίου. Σ' αὐτὰς τῆς δυὸ συνοικίας κατοικοῦν πολλοὶ Ἕλληνες καὶ Εὐρωπαῖοι.

Προάστειο τῆς Κων/πόλεως εἶναι καὶ τὸ **Σκούταρι**, (Χρυσόπολη, στὴν Ἀσιατικὴ ἀκρογιαλιά. Μαζί μὲ τὰ προάστεια ὁ πληθυσμὸς τῆς Πόλης φτάνει 550 χιλ μὲ 100 χιλ. Ἕλληνες (ἄλλοτε 400 χιλ.).

Ἡ Κων)πολη εἶναι ἀπὸ τὶς πρὸ σπουδαῖες πόλεις τοῦ κόσμου, γιατί εἶναι κλειδί δυὸ ἡπείρων. Εἶναι σπουδαία καὶ γιὰ τοὺς Ἑλλήνες, γιατί ἐδῶ ἐδρεύει ὁ Πατριάρχης, ποὺ συμβολίζει τὸν ἀρχηγὸ ἔλων τῶν Ἑλλήνων χριστιανῶν.

Οἱ ὄχθες τοῦ Βοσπόρου (τὸ μικρότερο πλάτος εἶναι 500 μ.), εἶναι ἀφάνταστα ὡραῖες καὶ στολίζονται μὲ προάστεια σὰ ζωγραφιές, (Ὁρτάκιοι, Μέγα—Ρέμα, Θεραπειά, Κουσμουτζούκι,

Ἡ Κωνσταντινούπολη ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ Γαλατᾶ.
Στὸ μέσον ὁ Κεράτιος κόλπος.

Μπουγιούκ—Ντερέ, κ. ἄ.).—Προάστειο θεωρεῖται καὶ ὁ Ἅγιος Στέφανος, πρὸς τὴν Προποντίδα. Ἐδῶ ἐγινε ἡ περίφημη συνθήκη ἀνάμεσα Ρώσους καὶ Τούρκους στὰ 1878.

Πρὸ δυτικὰ καὶ μεσόγεια εἶναι ἡ **Τσατάλτζα** (Μέτρες), ἐπάνω στὴ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Κων)πόλεως—Ἀδριανουπόλεως.

4) Α Λ Β Α Ν Ι Α

(1 ἑκατ. κάτ.)

Τὸ κράτος αὐτὸ συστήθηκε τελευταῖα ἀπὸ τὶς Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις, καὶ πῆρε μέσα καὶ τὴ βορεινὴ Ἡπειρο. Βόρεια καὶ ἀνατολικά ἔχει τὴ Σερβία, νότια τὴν Ἑλλάδα, καὶ δυτικὰ βρέχεται ἀπὸ τὸ Ἀδριατικὸ καὶ τὸ Ἰόνιο πέλαγος.

Κάτοικοί της εἶναι οἱ Ἀλβανοί, ἀπόγονοι τῶν Πελασγῶν

καὶ Ἰλλυρῶν, συγγενικοὶ μὲ τοὺς Ἕλληνας. Οἱ πῖο πολλοὶ μωα-
μεθανοί, οἱ λιγώτεροι χριστιανικοὶ δυτικοί.

Ἡ Ἀλβανία εἶναι βασιλείο. Πρωτ. εἶναι τὰ *Τύραννα* (32).
Ἄλλαι πόλεις εἶναι τὸ παραλιακὸν *Δυρράχιο* (6, ἡ παλιὰ Ἐ-
πίδαμνος), τὸ *Ἐλβασάν* (13), ἡ *Σκόρδα* (Σκούταρι 32) καὶ οἱ
Ἡπειρωτικὲς πόλεις *Βεράτι*, *Αὐλώνα* καὶ *Κορυτσά* (28).

5) Η ΕΛΛΑΔΑ

(130 χιλ. τετρ. χιλιόμ.—6.500 χιλ. κάτ.)

Θέση.—Ἡ Ἑλλάδα πιάνει τὸ νότιο μέρος τῆς Ἑλληνικῆς
ἡ Βαλκανικῆς χερσονήσου μαζί μὲ τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου καὶ
τοῦ Ἰονίου πελάγους. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἀπάνου στὸ δρόμο τῆς
Εὐρώπης πρὸς τὴν Ἀσία, καὶ γι' αὐτὸ ἡ θέση της εἶναι πολὺ
σπουδαία.

Διάπλαση τοῦ ἐδάφους.—Σὲ ἐποχὴ πού ὁ ἄνθρωπος
δὲν εἶχε φανῇ ἀκόμη πάνω στὴ γῆ (δηλ. στὴν «τριτογενῆ πε-
ρίοδο» καθὼς λένε οἱ γεωλόγοι, ἡ Ἑλλάδα εἶχε σχῆμα διαφο-
ρετικόν. Ἡ Ἑλλάδα καὶ ἡ Μικρασία ἦταν μιὰ ξηρά. Σ' αὐτὴ τῇ
μεγάλῃ στεριά ξεχώριζαν τὰ βουνὰ τῆς Ροδόπης καὶ τοῦ Πίνδου,
καὶ οἱ συνέχειές τους, δηλ. τὰ βουνὰ τῆς Πελοποννήσου, τῆς
Κρήτης, τῆς Ρόδου, τῆς Χίου, τῆς Λέσβου καὶ πολλὰ τῆς Μι-
κρασίας. Φοβεροὶ σεισμοί, πού καὶ σήμερα δὲν κόπηκαν ἀκόμη
ὅλως διόλου, χάλασαν τὴν τέτοια ὁμαλὴ διάπλαση. Ἐγίναν ρήγ-
ματα καὶ καθιζήσεις, μεγάλα κομμάτια γκρεμίστηκαν στὰ ἀνοί-
γματα καὶ σχηματίστηκαν θάλασσοι καὶ κόλποι. Γιὰ τοῦτο βλέ-
πουμε ὅτι τὰ βουνὰ σήμερα κατεβαίνουν ἀπότομα, κάθετα σχε-
δόν, πρὸς τὴ θάλασσα καὶ σχηματίζουν ἀπόκρημνες ἀκτές.

Ὅριζόντιος διαμελισμός.—Ἀπὸ τὸ συντάραγμα
αὐτὸ πού εἶπαμε, στὰ δυτικὰ σχηματίστηκε τὸ Ἰόνιο πέλαγος,
ἀνάμεσα τὸ Αἶγαίον, καὶ οἱ κορφές, πού ἔμειναν ἔξω ἀπὸ τὴ θά-
λασσα, ἀποτέλεσαν τὰ νησιὰ καὶ τίς χερσονήσους. Τότε ἀνοίξαν
καὶ οἱ περίφημοι πορθμοὶ Ἑλλήσποντος καὶ Βόσπορος.

Κατόπι, τὴν τεταρτογενῆ περίοδο, νέα ρήγματα ἐξακολού-
θησαν. Λίγο λίγο σχηματίστηκαν οἱ ἀμέτρητοι κόλποι, πού
δαντελλώνουν τὴ Μικρασίαν καὶ τὴ νότιαν Ἑλληνικὴ χερσόνησο.
Ὁ τέτοιος μεγάλος διαμελισμὸς σπρώχνει τοὺς κατοίκους στὴ
ναυτιλία, καὶ τοὺς κάνει μὲ τὰ ταξίδια λαὸ ἐμπορικὸν κι' ἔξυπνον.

Κλίμα.—Ἡ Ἑλλάδα κολιμπᾶ, ἔτσι νὰ ποῦμε, στὴ θάλασσα καὶ γιὰ τοῦτο τὸ κλίμα τῆς εἶναι γλυκὲ τὸ χειμῶνα καὶ δροσερὸ τὸ καλοκαίρι (κλίμα μεσογειακὸ). Στὶς ἐβόρειες χώρες ὅμως, Θεσσαλία, Μακεδονία καὶ Θράκη πλησιάζει τὸ ἡπειρωτικόν.

Γεωργία.—Τὸ ἔδαφος εἶναι εὐφορὸ ἀρκετὰ, καὶ πολλοὶ Ἕλληνες καταγίνονται στὴ γεωργία. Κάμποσο σιτάρι ἐγάζει ἡ Θεσσαλία καὶ ἡ Μακεδονία, ὅχι ὅμως ἀρκετὸ γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ πληθυσμοῦ καὶ γιὰ τοῦτο γίνεται εἰσαγωγὴ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν. Τελευταία γίνεται προσπάθεια γιὰ ἐντατικὴ καλλιέργεια μὲ χημικὰ λιπάσματα καὶ ἄλλα μέσα.

Ὅσοις ἄλλα προϊόντα παράγονται σὲ ἀρκετὴ ποσότητα, ὥστε νὰ γίνεται ἐξαγωγή. Ἄλλοτε ἦταν ἡ *Κορινθιακὴ σταφίδα*, ποὺ ἔφερνε στὴν Ἑλλάδα χρῆμα ὡς 40 ἑκατομ. δραχμές. Σήμερα ὅμως ξεπερνᾷ ὁ *καπνός*, (55 χιλ. τόννοι τὸ χρόνο, μὲ ἀξία 8 ἑκατομ. λίρες). Ἄλλα προϊόντα, ἐξαγόμενα καὶ αὐτά, εἶναι τὸ *κρασί*, τὰ *σταφύλια*, τὸ *λάδι*, τὰ *σῦκα* καὶ τὰ *βελανίδια*.

Τὰ δάση στὴν Ἑλλάδα πιάνουν τὰ 12οο ἀπ' ὅλη τὴν ἐπιφάνεια. Πολλὰ ἔχει ὁ Πίνδος, τὸ Βέρμιο, ὁ Ἄθωνας, καθὼς καὶ τὰ νησιὰ Θάσος, Σκύρος, Σκιάθος καὶ Εὐβοία. Ἡ δρυς δίνει ξυλεία, τὰ πεῦκα ρετσίνη, ἡ βελανιδιὰ βελανίδια. (Ἀκαρνανία, Μάνη, Λέσθος). Μερικὰ δάση πέφτουν μακριὰ καὶ ἀπομονωμένα καὶ γιὰ τοῦτο μένουν ἀνεκμετάλλευτα. Χρειάζεται νὰ γίνουν συγκοινωνίες καὶ νὰ τακτοποιηθῇ ἡ ροὴ τῶν ποταμῶν γιὰ νὰ μεταφέρεται ἡ ξυλεία εὐκόλα.

Κτηνοτροφία.—Κατοίκες, πρόβατα καὶ χοίρους βλέπει κανεὶς παντοῦ, ἀλλὰ σκόρπια καὶ σὲ μικρὴ ποσότητα. Μεγάλῃ κτηνοτροφίᾳ δὲν ὑπάρχει. Φέρνουν ἄλογα ἀπ' ἔξω (πρὸ πάντων ἀπὸ τὴν Οὐγγαρία) ἐπειδὴ τὰ ντόπια εἶναι μικροκαμωμένα καὶ δὲν κάνουν γιὰ τὸ στρατό. Ἴδια φέρνουν καὶ ἄλλα ζῶα γιὰ τροφή. Ὑπάρχουν μουλάρια καὶ γαῖδαροι, γιὰ τὴ συγκοινωνία τῶν ὀρεινῶν μερῶν, βόδια γιὰ τὴ γεωργία, καὶ λίγα βοῦθάλια, προπάντων στὶς βορεινὲς χώρες. Τὰ ἄλλα κτηνοτροφικὰ εἶδη, τυρὶ, βούτυρο, μαλλί, εἶναι ἴδια λιγοστά, καὶ γι' αὐτὸ φέρνουν ἀπ' τὸ ἐξωτερικόν.

Ψαρική.—Ἡ λίμνη Κάρλα (Βοιθίς), οἱ λίμνες τῆς Μακεδονίας, ἡ λιμνοθάλασσα τοῦ Μεσολογγίου (καὶ ἄλλες) ἐγάζουν

πολύ ψάρι. Κ' οἱ θάλασσοι τὰ ἴδια, προπάντων τὰ νησιά. Οἱ Ὑδραῖοι, Σπετειῶτες, Αἰγινῆτες, Νοτισοπραδίτες καὶ Δωδεκανησιῶτες εἶναι φημισμένοι σφουγγαράδες. Πιάνουν τὰ σφουγγάρια στὶς ἀκτὲς τῆς Βόρειας Ἀφρικῆς καὶ στὴ Κύπρο. Ἡ τέχνη τους εἶναι ἐπικίνδυνη, ἀλλὰ δίνει καλὸ κέρδος.

Ὄρυκτά. Τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδας ἔχει πολλὰ ὀρυκτὰ ποὺ τοὺς γίνεται ὅμως λίγη ἐκμετάλλευση, κι' αὐτὴ ἀπὸ ξένους. Ἐντύπωση μᾶς δίνει ὅτι μερικὰ ἀπὸ τὰ ὀρυκτὰ τους ἔχουν ἐξαιρετικὴ ποιότητά, καθὼς τὸ σμυρίγλι τῆς Νάξου (σμύριδα) κι' ὁ λευκολιθοῦς τῆς Εὐβοίας. Ἀλλὰ τὸ πιὸ πλούσιο σὲ μέταλλα μέρος εἶναι τὸ Λαύριο, ποὺ βγάζει μολύβι, σίδηρο καὶ τσίγκο (ψευδάργυρο). Τώρα ὅμως τελευταῖα ἄρχισε κάπως νὰ στεστεύη. Πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο, ἔβγαζε ἡ Ἑλλάδα στὸ ἐξωτερικὸ 400 χιλ. τόν. σίδηρο.

Ἡ Ἑλλάδα ἔχει καὶ κάρβουνο, μὰ ὄχι πλούσιο, (λιγνίτης). Βγάζουν λιγνίτη στὴν Εὐβοία (Κύμη καὶ Ἀλιθέρι) στὸν Ὀροπέ τῆς Ἀττικῆς, στὶς Σέρρες τῆς Μακεδονίας καὶ σ' ἄλλα μέρη.

Βιομηχανία. Αὐτὴ ἡ φτώχεια σὲ κάρβουνο, δὲν εὐνοεῖ μεγάλη βιομηχανία. Τελευταῖα ὅμως προόδευε ἄρκετά Ὑπάρχουν πολλὰ ἐργοστάσια ποὺ ἐργάζονται καὶ φτιάχνουν εἰσόδημα, πανικά, κλωστής, μαλλὶ καὶ μετάξι, τάπητες, γυαλικά κτλ. Πολλὴ βιομηχανικὸ μέρος εἶναι ὁ Πειραιᾶς. Μερικὰ προϊόντα στέλνονται ἀδόουλευτα στὴν Εὐρώπη καὶ ξαναγορίζουν δουλεμένα προπάντων ὀρυκτά).

Ναυτιλία. Ἡ θάλασσα εἶναι τὸ πιὸ φτηνὸ καὶ τὸ πιὸ καλὸ μέσον συγκοινωνίας καὶ μεταφορᾶς τῶν προϊόντων. Ἐπειδὴ ἡ Ἑλλάδα ἐλοῦθε ἐρέχεται ἀπὸ θάλασσα, τὸ ἐλληνικὸ ναυτικὸ μεγάλωσε καὶ μεγαλώνει κάθε μέρα. Ἡ Ἑλλάδα ἔχει σήμερ 580 εμπορικά καὶ 700 μεγάλα (καΐκια), ποὺ χωροῦν 1.400.000 τόνους, καὶ ταξιδεύουν σὲ ὅλες τὶς θάλασσες τῆς γῆς καὶ πιάνουν σὲ ὅλα τὰ λιμάνια. Οἱ Ἕλληνες ἀνάλογα μὲ τὸν πληθυσμὸ τους εἶναι ὁ πιὸ ναυτικὸς λαὸς τοῦ κόσμου ὥστερ' ἀπὸ τοὺς Νορβηγούς.

Ἐμπόριο. Μαζὶ μὲ τὴ ναυτιλία ἦταν φυσικὸ νὰ προσδέψῃ καὶ τὸ ἐλληνικὸ ἐμπόριο, ποὺ γίνεται μὲ ὅλα τὰ κράτη τῆς γῆς, προπάντων μὲ τίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, μὲ τὴν Ἀγγλίαν,

Γαλλία, Ἰταλία, Γερμανία καὶ Ὀλλανδία, ὅπου γίνεται ἐξαγωγή. Εἰσαγωγή γίνεται προπάντων ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, Ἡνωμένες Πολιτεῖς, Γαλλία, Ἀγγλία καὶ Γερμανία. Τὰ μεγαλύτερα ἐμπορικὰ λιμάνια τῆς Ἑλλάδας εἶναι ὁ Πειραιᾶς, ἡ Θεσσαλονίκη, ἡ Καβάλλα, ἡ Πάτρα, ἡ Σύρα, ὁ Βόλος, ἡ Καλαμάτα ἡ Κέρκυρα, ἡ Μυτιλήνη, τὰ Χανιά καὶ τὸ Ἡράκλειο (Κρήτης).

Συγκοινωνία. Προοδεμένη καὶ στὴ θάλασσα καὶ στὴν ξηρὰ. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ νησιὰ καὶ τὴν Ἠπειρο, σ' ὅλες τὶς ἄλλες χώρας ὑπάρχουν σιδηροδρομικὲς γραμμές. Ἀμαξωτοὶ δρόμοι ἐνώνουν ὅλες τὶς πόλεις καὶ πολλὰ χωριά. Τηλεγραφικὲς γραμμὲς ὑπάρχουν παντοῦ, καὶ ὅλα τὰ νησιὰ ἐνώνονται μὲ τὴ στερεὰ μὲ τηλεγραφικὰ καλώδια.

Πολίτευμα. Ἡ Ἑλλάδα ἀπὸ τὰ 1924 εἶναι δημοκρατία. ἔχει ἀνώτατο ἄρχοντα τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καὶ νομοθετικὸ σῶμα τὴ Βουλὴ καὶ τὴ Γερουσία. Ἡ Κυβέρνηση ἀποτελεῖται ἀπὸ 12 ὑπουργούς, καὶ ἐφαρμόζει τοὺς νόμους (ἐκτελεστικὸ σῶμα) ποὺ ψήφισαν τὰ νομοθετικὰ σώματα (Βουλὴ καὶ Γερουσία) καὶ ἐπικύρωσε (μὲ τὴν ὑπογραφή του) ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας. Ὁ πρῶτος μέσα στοὺς ὑπουργοὺς ὀνομάζεται πρωθυπουργός, ἢ πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως.

Τὰ 12 ὑπουργεῖα εἶναι 1) τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, 2) τῶν Ἐξωτερικῶν, 3) τῆς Δικαιοσύνης, 4) τῶν Ἐσωτερικῶν, 5) τῶν Στρατιωτικῶν, 6) τῶν Ναυικῶν, 7) τῶν Οἰκονομικῶν, 8) τῆς Συγκοινωνίας, 9) τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, 10) τῆς Ὑγιεινῆς, 11) τῆς Ἀεροπορίας καὶ 12) τῆς Προνόιας.

Ἀπὸ τὰ 1929 λειτουργεῖ καὶ τὸ Συμβούλιο Ἐπικρατείας, ποὺ ἡ ἀρμοδιότητά του εἶναι νὰ ἐξετάζῃ ζητήματα διοικητικῆς δικαιοσύνης, καὶ ποὺ κάθε πολίτης, ὅταν ἀδικηθῇ ἀπὸ τὶς διοικητικὰς ἀρχὰς ἔχει δικαίωμα νὰ προσφύγῃ σ' αὐτὸ τὸ Συμβούλιο.

Διοίκηση. Γιὰ νὰ διοικῆται εὐκολὰ τὸ κράτος, διαιρέθηκε ὅλο σὲ 36 νομοὺς (17 τῆς Παλιάς καὶ 19 τῆς Νέας Ἑλλάδας), καὶ 4 Γενικὲς Διοικήσεις. Κάθε νομὸς διαιρεῖται σὲ ἐπαρχίες καὶ κάθε ἐπαρχία σὲ δήμους ἢ κοινότητες.

Θρησκεία. Ἡ Χριστιανικὴ Ὁρθόδοξη, Ὅσο γιὰ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδας, εἶναι ἀνεξάρτητη (αὐτοκέφαλη), ἀλλὰ ἐνωμένη δογματικὰ καὶ κανονικὰ μὲ τὴ Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ ἐκ-

κλησία (τῆς Κων]πόλεως). Διοικεῖται ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Σύνοδο, με
ἐξόχῳ πρόεδρο τὸν Ἀρχιεπίσκοπο τῆς Ἀθήνας. Στὴν Ἑλλάδα
υπάρχουν καὶ λίγοι Ἑλληνες Δυτικοί, κι' ἀκόμα λιγώτεροι Ἑ-
βραῖοι καὶ Μωαμεθανοί.

Παιδεία.—Ἡ ἐκπαίδευση στὴν Ἑλλάδα εἶναι υποχρεω-
τική. Διαιρεῖται σὲ κατώτατη, μεσαία καὶ ἀνώτατη (δηλ. Δημο-
τική, Γυμνασιακὴ καὶ Πανεπιστημιακὴ). Ὑπάρχουν ὅμως καὶ
Διδασκαλεῖα, οἱ Ἑμπορικὲς, Γεωργικὲς, Ἱερατικὲς, καὶ Ναυ-
τικὲς Σχολές, τὸ Πολυτεχνεῖο, κ ἄ.

Δικαιοσύνη.—Τὸ ἀνώτατο δικαστήριον εἶναι ὁ Ἄρειος
Πάγος (στὴν Ἀθήνα). Κατόπι ἔρχονται τὰ Ἐφετεῖα, τὰ Κα-
κουργιοδικεῖα, τὰ Πρωτοδικεῖα, τὰ Πταισματοδικεῖα καὶ τὰ
Εἰρηνοδικεῖα. Τὰ Κακουργιοδικεῖα εἶναι μικτά, ἀπὸ δικαστὲς
καὶ πολῖτες, ποὺ ἐκλέγονται μὲ τὴ σειρὰ καὶ λέγονται καὶ Ὀρ-
κωτὰ δικαστήρια. Ὑπάρχουν ἀκόμα καὶ δύο στρατοδικεῖα, ποὺ
δικάζουν στρατιωτικούς.

Πολεμικὲς δυνάμεις.—Ὅλοι οἱ Ἑλληνες πολῖτες
θεωροῦνται στρατεύσιμοι ἀπὸ τὰ 19 τοὺς χρόνια ὡς τὰ 50. Ὁ-
ταν εἶναι εἰρήνη, ὁ στρατὸς μετρᾷ 75 χιλ., σὲ ὥρα πολέμου ὅμως
ἀνεβαίνει σὲ 500 χιλ. Ὁ στόλος ἔχει 4 χιλ. ναῦτες μοιρασιμέ-
νους σὲ 50 πολεμικὰ καράβια, θωρηκτά, τορπιλλικά. ἀντιτορπι-
λικά, καταδρομικά καὶ υποβρύχια. Τελευταῖα προστεθῆκαν
στὶς πολεμικὲς δυνάμεις καὶ πολλὰ ἀεροπλάνα.

Πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδας.—Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλά-
δας φτάνει 6.500.000 ποὺ τὰ 3 ἑκατ. εἶναι στὴ Νέα Ἑλλάδα.
Ἑλληνες ὅμως ὑπάρχουν καὶ σὲ ὑποδουλωμένους Ἑλληνικὲς χῶ-
ρες. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Ἑλληνες ἀπὸ φυσικὸ τοῦς εἶναι ταξιδιὰ-
ρηδες, βρίσκονται πολλοὶ καὶ σὲ ξένες χῶρες, ὡς ἔμποροι, βιο-
μήχανοι, μισθωτοὶ ἢ ἐργατικοί, προπάντων στὴν Αἴγυπτο, Ρω-
σία, Ρουμανία, Ἡνωμένες Πολιτεῖες, Αὐστραλία κτλ. Ἄν λο-
γαρισσομε κι' αὐτοὺς, τότε οἱ Ἑλληνες ὅλοι φτάνουν τὰ 8 ἑκα-
τομμύρια.

Τὸ πιδ σπουδαῖο κέντρο τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶναι ἡ Κων]πολη
ποὺ ἦταν ἄλλοτε πρωτ. τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας. Ὅλους
τοὺς Ἑλληνες ἕνας ἔθνικὸς πόθος τοὺς θερμαίνει, ἡ ἀποκατά-
στασις τῆς Μεγάλῃς Ἑλλάδας μὲ πρωτεύουσά της τὴν Κων-
σταντινούπολη.

ΜΕΡΟΣ Γ'.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΠΑΝΩ ΣΤΗ ΓΗ

1) **Ἀνθρώπινο γένος.**—Ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ πιὸ τέλειο πλάσμα τῆς δημιουργίας καὶ ξεχωρίζει ἀπὸ τ' ἄλλα ζῶα μὲ τὸ τέλειο σωματικό του φτιάξιμο καὶ μὲ τὸ λογικό του. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι πάνω στὴ γῆ ἀνεβαίνουν σὲ 2 δισεκατομμύρια. Τὰ 500 ἑκατ. κατοικοῦν στὴν Εὐρώπη, 1150 ἑκατ. στὴν Ἀσία, 140 ἑκατ. στὴν Ἀφρική, 250 ἑκατ. στὴν Ἀμερική καὶ τὰ 10 ἑκατ. στὴν Αὐστράλια καὶ Πολυνησία.

2) **Θρησκείες.**—Οἱ διαφορετικὲς θρησκείες ἔγιναν ἀπὸ τὴ διαφορετικὴ ἰδέα πὺδ ἔχει κάθε λαὸς γιὰ τὸ Θεό. Μποροῦν ὅμως νὰ καταταχθοῦν ὅλες σὲ δυὸ μεγάλες τάξεις, τὸν **πολυθεϊσμό** καὶ τὸν **μονοθεϊσμό** (πολλοὶ θεοί, ἕνας θεός).

Στὸν πολυθεϊσμό ἀνήκουν :

α') **Ὁ Φετιχισμός,** στὴ μεσιανὴ Ἀφρική, πὺδ λατρεύει ἄψυχα πράγματα καὶ ζῶα (πέτρες, δένδρα). Ἡ θρησκεία αὐτὴ εἶναι ἡ πιὸ χοντροκομμένη ἀπ' ὅλες.

β) **Ὁ Βραχμανισμός καὶ Βουδδισμός,** στὴ Ν. Α. Ἀσία (650 ἑκατ. πάνω κάτω). Αὐτὲς εἶναι οἱ πιὸ τέλειες πολυθεϊστικὲς θρησκείες.

Στὸ μονοθεϊσμό ἀνήκουν :

α') **Ὁ Ἰουδαϊσμός,** ἡ θρησκεία τῶν Ἑβραίων (11 ἑκατομ.).

β') **Ὁ Μωαμεθανισμός** (250 ἑκατ.) καὶ

γ') **Ὁ Χριστιανισμός** (600 ἑκατ.). Ὁ χριστιανὸς διαιροῦνται 1) σὲ Ὁρθόδοξους 2) σὲ Δυτικούς ἢ παππικοὺς καὶ γ') σὲ Προτεστάντες (Διαμαρτυρομένους).

3) **Πολιτισμός.**—Οἱ ἄνθρωποι διαιροῦνται σὲ **βάρβαρας** καὶ **πολιτισμένους**, ἀνάλογα μὲ τὴ διανοητικὴ τους μόρφωση, καὶ μὲ τὸν τρόπο πὺδ ζοῦν. Ἔτσι ἔχουμε :

α') Τοὺς **πλάνητες**, πὺδ ζοῦν ἀπὸ τὸ κυνήγι καὶ τὸ φάρμα. Αὐτοὶ εἶναι ἄγριοι.

β') Τοὺς **νομάδες**, πὺδ δὲν ἔχουν μό'ιμη κατοικία, καὶ εἶναι περιπλανώμενοι τσοπάνηδες.

γ') Τοὺς **μόνιμους**, ποὺ κατοικοῦν μόνιμα σὲ χωριά καὶ καὶ πόλεις. Οἱ μόνιμοι εἶναι οἱ πρὸ πολιτισμένοι.

4) **Φυλὲς ἀνθρώπινες**. Οἱ ἄνθρωποι ξεχωρίζουν σὲ **φυλές**. Κάθε φυλὴ ἔχει ἰδιαίτερο χρῶμα τοῦ δέρματος, ἰδιαίτερη κατασκευὴ τοῦ κρανίου καὶ ἰδιαίτερο εἶδος κόμης.

Ἔχουμε πέντε ἀνθρώπινες φυλές.

α') Τὴν **Καυκασία** (λευκὴ φυλὴ). Ἔχει χρῶμα ἄσπρο ἢ σιταρό, κεφάλι κανονικόν, πρόσωπο μακρουλὸ καὶ τρίχες μακριὰς καὶ ἴσιες. Κατοικεῖ στὴν Εὐρώπῃ στὴ Ν. Δ. Ἀσία, στὴ Β. Ἀφρικὴ καὶ ἓνα μέρος στὴν Ἀμερικὴ, Αὐστραλία καὶ Ἀφρικὴ, ἐρχόμενο ἀπὸ τὴν Εὐρώπῃ, [800 ἑκατ.].

6) **Μογγολικὴ** [κίτρινη φυλὴ]. Οἱ Μογγόλοι ἔχουν χρῶμα κίτρινο ἢ μελαμψόν, τὰ μῆλα τοῦ προσώπου ξεπεταμένα, μάτια λοξὰ καὶ στενὰ καὶ κόμη μαύρη καὶ σκληρὴ. Κατοικοῦν στὴ Β. Α. καὶ μεσιανή, Ἀσία καὶ στῆς βορεινὲς χώρες τῆς Εὐρώπης [560 ἑκατ.].

γ') **Νιγριτικὴ ἢ Αἰθιοπικὴ** [μαύρη φυλὴ]. Ἔχει δερμα μαύρο, σαγόνια ξεπεταμένα, χεῖλια πλατιά, καὶ μαλλιά σγουρά. Κατοικοῦν στὴ μεσιανὴ καὶ νότια Ἀφρικὴ [110 ἑκατ.].

δ') **Κόκκινη** [Ἀμερικανικὴ φυλὴ]. Χρῶμα σκούρο [ποὺ τὸ βάφουν γιὰ νὰ γίνῃ κόκκινον], σαγόνια ξεπεταμένα, χεῖλια πλατιά καὶ μαλλιά σκληρά. Εἶναι οἱ παλιοὶ ντόπιοι Ἀμερικανοί. Σιγὰ σιγὰ χάνονται [8 ἑκατ.].

ε') **Μαλαϊκὴ**. Οἱ Μαλαῖοι ἔχουν χρῶμα κιτρινόμαυρο, μύτη πλατεῖα, στόμα πολὺ μεγάλο καὶ κέρμη σγουρὴ. Κατοικοῦν στὴ χερσονήσῳ Μαλάκα καὶ στὰ Ἰνδικὰ νησιά (50 ἑκατ.). Ὑπάρχουν καὶ δευτερεύουσες φυλές, ποὺ δὲν ἀνήκουν σ' αὐτὲς τὲς πέντε. Σ' αὐτὲς λογαριάζονται οἱ **Αὐστράλοι** (ντόπιοι τῆς Αὐστραλίας), οἱ **Παπούα** (στὴ Νέα Γουινέα, σγουρομαλλῆδες), οἱ **Μαυροὶ Δραβίδες** (οἱ πρὸ παλιοὶ ντόπιοι τῆς χερσονήσου Δεκάν), οἱ **Ουτεντότοι** (ἀνθρωποφάγοι) καὶ **Βουσμάνοι** (στὴ νότια Ἀφρικὴ).

Ἀπ' ὅλες τὲς φυλές ἡ πρὸ σπουδαία εἶναι ἡ Καυκασία. Παρὰ κλάδια τῆς φυλῆς αὐτῆς εἶναι 1) Οἱ **Σημίτες** Δυτικὴ Ἀσία καὶ βορεινὴ Ἀφρικὴ, (Εβραῖοι, Σύροι, Ἀραβες, 2) Οἱ **Χαμίτες** (Βορεινὴ καὶ βορειοανατολικὴ Ἀφρικὴ, Βέρβεροι, Κόπτες, Ἀθησσοί). 3) Οἱ **Ἀριοι** ἢ **Ἰνδοευρωπαῖοι** (Ἀσιανοὶ Ἀριοί

« Ἀρμένηδες, Πέρσες, Ἀλβανοί, Βελούτχοι, Ἰνδοί » καὶ Εὐρωπαῖοι Ἄριοι « ὅλοι σχεδὸν οἱ κάτοικοι τῆς Εὐρώπης »).

5) **Ἔθνος, κράτος, πολίτευμα.** Ἔθνος ὀνομάζεται μιὰ ομάδα ἀπὸ ἀνθρώπους, ποὺ ἔχουν τὴν ἴδια καταγωγή, ἱστορία καὶ γλῶσσα, π. χ. τὸ **Ἑλληνικὸ Ἔθνος. Κράτος** ὀνομάζεται ἡ ἐνωσις ἑνὸς ἔθνους ἢ πολλῶν ἔθνων σ' ἓνα σύνδεσμο, γιὰ κοινὴ ὠφέλεια καὶ ἀσφάλεια, π. χ. ἡ **Ἑλλάδα**, (μπορεῖ ὅμως ἓνα ἔθνος νὰ σχηματίζει πολλὰ κράτη ξεχωριστά, π. χ. τὸ Γερμανικὸ ἔθνος). **Πολίτευμα** ἑνὸς κράτους λέγεται ὁ τρόπος ποὺ διοικεῖται ὁ λαός.

Πολιτεύματα ὑπάρχουν τεσσάρων εἰδῶν.

α') **Ἀπολυταρχία χωρὶς νόμους** (Δεσποτεία). Τέτοιο πολίτευμα ἔχουν οἱ βάρβαροι.

β') **Ἀπολυταρχία μὲ νόμους.** (Ἀπόλυτη μοναρχία). Ὁ μονάρχης κάνει ὅ,τι θέλει, ἀλλὰ ἡ θέλησή του κανονίζεται μὲ νόμους γραπτούς.

γ') **Συνταγματικὴ μοναρχία.** Ἐδῶ κυβερνᾷ ὁ ἰσόβιος βασιλέας, ποὺ κανονίζεται ὅμως ἡ θέλησή του ἀπὸ τὸ λαό (μὲ τὴν ἐθνικὴ ἀντιπροσωπεία, δηλαδὴ τὴ Βουλὴ καὶ Γερουσία).

δ') **Δημοκρατία.** Ὅλη ἡ ἐξουσία εἶναι στὸ λαό, ποὺ ἐκλέγει ἓνα ὑπεύθυνο ἄρχοντα (πρόεδρο τῆς δημοκρατίας) ἢ περισσοτέρους.

Πολλὰ κράτη ἐνωμένον μαζί κάτω ἀπὸ μιὰ κοινὴ κυβέρνησις μοναρχικὴ ἢ δημοκρατικὴ, κάνουν τὴν **Ὁμοσπονδία ἢ Συμπολίτεια** (Ἑλβετία, Ἑνωμένους Πολιτείες).

6) **Τὰ μεγάλα κράτη τῆς γῆς.**

α') Στὴν Εὐρώπη εἶναι :

Ἡ **Μεγάλῃ Βρετανία**. Χωρὶς τίς κτήσεις της ἔχει ἐπιφάνεια 315 χιλ. τετρ. χιλίῳ. καὶ πληθυσμὸς 49 ἑκατ. Μαζὶ μὲ τίς κτήσεις της ἡ ἐπιφάνειά της μετρεῖ 35 ἑκατ. τετρ. χιλίῳ. καὶ ὁ πληθυσμὸς της 440 ἑκατ. (τὸ 1/4 τοῦ κόσμου).

Ἡ **Γαλλία**. Ἐχει ἐπιφάνεια 550 χιλ. τ. χιλίῳ. καὶ πληθυσμὸς 41 ἑκατ.

Ἡ **Γερμανία**. Ἐπιφάνεια 474 χ.τ.χ. καὶ πληθυσμὸς 64 ἑκατ.

Ἡ **Ἰταλία**. Ἐπιφ. 320 χ.τ.χ. καὶ πληθ. 41 ἑκατ.

Ἡ **Ἰσπανία**. Ἐπιφ. 300 χ.τ.χ. καὶ πληθ. 24 ἑκατ.

Ἡ **Ρωσία** (καὶ ἡ Ἀσιατικὴ μάζα) Πληθ. 150 ἑκατομ.

6.) Στὴν Ἀσία εἶναι :

Ἡ *Τουρκία*. Πληθ. 14 ἑκατ.

Ἡ *Περσία*. Ἐπιφ. 1645 χ. τ. χ. καὶ πληθ. 10 ἑκατ.

Ἡ *Ἰνδικὴ Αὐτοκρατορία* (τῆς Μ. Βρετανίας). Ἐπιφά-
νεια 4700 χιλ. τ. χ. καὶ πληθ. 320 ἑκατ.

Οἱ *Ἀνατολικῆς Ἰνδίες* (τῆς Ὀλλανδίας). Ἐπιφ. 1900
χ.τ.χ. καὶ πληθ. 42 ἑκατ.

Ἡ *Σινική*. Ἐπιφ. 6243 χ.τ.χ. καὶ πληθ. 410 ἑκατ.

Ἡ *Ἰαπωνία*. Ἐπιφ. 380 χ.τ.χ. καὶ πληθ. 80 ἑκατ.

γ.) Στὴν Ἀφρική.

Ἡ *Αἴγυπτος*. Ἐπιφ. 944 χ.τ.χ. καὶ πληθ. 14 ἑκ.

Ἡ *Ἀλγερία*. (τῆς Γαλλίας). Ἐπιφ. 890 χ.τ.χ. καὶ πληθ.
6 ἑκατομ.

Ἡ *Ἀβησσυνία*. Ἐπιφ. 1120 χ.τ.χ. καὶ πληθ. 9 ἑκ.

Ἡ *Νοτιοαφρικανικὴ Ἐνωση* (κάτου ἀπὸ τὴν Ἀγγλικὴ
προστασία). Ἐπιφ. 4000 χ.τ.χ. καὶ πληθ. 10 ἑκατ.

δ.) Στὴν Ἀμερική.

Ἡ *Καναδάς*. Ἐπ. φ. 9660 ἑκ. χ.τ. καὶ πληθ. 9 ἑκ.

Οἱ *Ἡνωμένες Πολιτεῖς*. Ἐπιφ. 99 1 2 ἑκατ. καὶ πληθ.
120 ἑκ.

Τὸ *Μεξικό*. Ἐπιφ. 2 ἑκατ. τ.χ. πληθ. 16 1]2 ἑκ.

Ἡ *Χιλή*. Ἐπιφ. 750 χ.τ.χ. καὶ πληθ. 11 ἑκατομ.

Ἡ *Αργεντινὴ*. Ἐπιφ. 3000 χ.τ.χ. καὶ πληθ. 11 ἑκατ.

Ἡ *Βραζιλία*. Ἐπιφ. 8 1]2 ἑκατ. τ.χ. καὶ πληθ. 31 ἑκατ.

Ἡ *Αὐστραλία*. Ἐπιφ. 8 ἑκ. τ.χ. καὶ πληθ. 8 ἑκατ.

Πίνακας τῶν πιδὲ μεγάλων πόλεων τῆς γῆς.

Στὴν Εὐρώπῃ		Στὴν Ἀσία		Στὴν Ἀμερικῇ	
	Κάτ.		Κάτ.		Κάτ.
Λονδῖνο	8.000	Τόκιο	5.000	Νέα Ὑόρκη	10.000
Παρίσι	4.800	Ὅσακα	2.500	Σικάγο	3.800
Βερολῖνο	4.000	Χαγκάου	1.500	Φιλαδέλφεια	2.000
Λένινγκραντ	2.400	Σαγκάη	1.500	Μπ. Ἀῦρες	1.800
Μόσχα	2.000	Καλκούτα	1.130	Ρίο Ἰανέριο	1.750
Βιέννα	2.000	Βομβάη	1.120	Μπόστον	1.600
Βίρμιγγαμ	1.200	Καντὼν	900	Ντερόιτ	1.400
Λίβερπουλ	1.200	Τιέν Τσίν	800	Ἀγ. Παῦλος	900
Ἀμβούργον	1.150	Πεκίνο	800	Σάν Λουί	900
Γλάσκω	1.100	Κιότο	800	Μεξικό	620
Βαρσοβία	1.100	Μαντρὰς	600	Σάν Φραγκίσκ.	600
Βουδαπέστη	1.000				
Μιλᾶνο	1.000				
Νεάπολη	1 000	Στὴν Αὐστραλία		Στὴν Ἀφρικῇ	
Ρώμη	960				
Βρυξέλλες	800	Σίντενεϋ	1.000	Κάιρο	1.000
Ἀμβέρσα	735	Μέλμπουρν	900	Ἀλεξάνδρεια	600
Κων)πολη	550				

8) Οἱ μεγαλύτερες σιδηροδρομικὲς γραμμὲς στὴν Εὐρώπῃ.

1) Ἀπὸ τὴν *Πειτρούπολη* στὸ Βερολῖνο, Βρυξέλλες, Παρίσι, Μαδρίτη, *Λισσαβῶνα*.

2) Ἀπὸ τὸ *Λονδῖνο* στὸ Καλαί (μὲ πλοῖο), Παρίσι, Μιλᾶνο, *Πρίντεζι*.

3) Ἀπὸ τὸ *Βερολῖνο* στὴ Βιέννα, Βελιγράδι, *Κωσταντινούπολη*.

4) Ἀπὸ τὸ *Παρίσι* στὸ Μιλᾶνο, Βελιγράδι, Θεσσαλονίκη, *Ἀθήνα*.

Στὴν Ἀσία.

1) Ἀπὸ τὴ *Μόσχα* στὸ Βλαδιβοστόκ, Μοῦκντεν, Τιέν-Τσίν καὶ *Πεκίνο* (ὑπερσιεηρικὸς σιδηρόδρομος).

2) Ἀπὸ τὸ *Πεκίνο* στὸ *Χογκάου*.

- 3) Ἀπὸ τὴν *Κασπία* στὴν *Τακένδη* (ὑπερκάσπιος).
4) Ἀπὸ τὴν *Βομβάη* στὴν *Καλκούτα*.
5) Ἀπὸ τὴ *Σμύρνη* στὴ *Κων]πολη*, *Χαλέπι*, *Βαγδάτη* καὶ *Βασσόρα*. (ἀτελειώτη ἀκόμα).

Στὴν *Ἀφρική*.

Σιδηροδρομικά δίκτυα ἔχει στὴν Ἀλγερία, στὴν Αἴγυπτο καὶ στὴ χώρα τοῦ Ἀκρωτηρίου. Μιὰ πολὺ μεγάλη γραμμὴ, ἀτελειώτη ἀκόμα, εἶναι αὐτὴ ποὺ θὰ ἐνώσῃ τὸ *Κάϊρο* μὲ τὴν *Πόλη τοῦ Ἀκρωτηρίου*.

Στὴν *Ἀμερική*.

Ἐφτά σιδηροδρομικὲς γραμμὲς σκίζουν τὴν Βόρεια Ἀμερικὴ ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸν στὸν Εἰρηνικὸ ὠκεανό. Στὴ Νότια Ἀμερικὴ μιὰ γραμμὴ περνᾷ τὶς Ἄνδεις ἀπὸ τὸ Μπουένος Ἀῦρες στὸ Βαλπαρέζο.

9) *Οἱ θαλασσινοὶ δρόμοι*.

α) Ἡ βόρεια γραμμὴ τοῦ Ἀτλαντικοῦ, ἀνάμεσα στὰ μεγάλα λιμάνια τῆς Εὐρώπης καὶ στὴ *Νέα Ὑόρκη*.

β) Ἡ μεσιανὴ γραμμὴ τοῦ Ἀτλαντικοῦ, ἀνάμεσα στὸ Ἀμβούργο, Βρέμη, καὶ τὶς πόλεις Περναμπούκο, Βαχία, Ρίο Ἰανέιρο, Μοντεβίδεο καὶ Μπουένος Ἀῦρες (σὲ 23 μέρες).

γ) Ἡ δυτικὴ γραμμὴ.

δ) Ἡ μεσόγεια καὶ βόρεια Ἀφρικανικὴ γραμμὴ. Ἀπὸ τὴ δυτικὴ Εὐρώπη περνᾷ λιμάνια τῆς Μεσόγειας θάλασσας (καὶ τῆς Ἑλλάδας) καὶ τοῦ Εὐξείνου. Συνέχεια τῆς γραμμῆς αὐτῆς εἶναι ἡ γραμμὴ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ.

ε) Οἱ γραμμὲς τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ εἶναι 1) ἡ ἀνατολικὴ καὶ νότια Ἀφρικανικὴ γραμμὴ. 2) Ἡ γραμμὴ ποὺ περνᾷ ἀπὸ τὶς Ἰνδίες καὶ πάει στὴ Σινικὴ καὶ στὴν Ἰαπωνίαν. 3) Ἡ γραμμὴ ἀνάμεσα στὴν Αὐστραλία καὶ τὶς Ἰνδίες.

στ) Οἱ γραμμὲς τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, ἀνάμεσα στὰ λιμάνια τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας καὶ τῆς Δυτικῆς Ἀμερικῆς.

Τ Ε Λ Ο Σ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Σ. ΖΗΚΑΚΗ

ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ - ΑΘΗΝΑΙ

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΙΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΝ ΤΟΥ 1933

Γ' ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΕΩΣ

ΒΑΓΙΑ Ν. Φυτολογία Γ'. Δ'.	Δοχ.	6.50
» » Ζωολογία » »	»	8.—
ΚΑΖΑΝΤΖΗ Κ. Ίστορία Παλαιᾶς Διαθήκης Γ'.	»	6.50
» » Καινῆς » Δ'.	»	6.50
ΜΑΓΚΡΙΩΤΟΥ Ι. Ίστορία τῶν Ἡρώων Γ'.	»	8.—
» » » τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος Δ'.	»	8.—
ΣΑΡΡΗ Ι. Γεωγραφία Γ'. Δ'. τάξ.	»	15.—

ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ Ε' ΚΑΙ ΣΤ' ΤΑΞΕΩΣ

ΑΨΗΜΑΚΗ Σ Φυτολογία Ε'. ΣΤ'.	Δοχ.	6.50
» » Ὁρυκτολογία » »	»	6.50
» » Χημεία » »	»	6.50
ΒΑΓΙΑ Ν. Γεωμετρία » »	»	6.50
» Ἑλλης Ζωολογία καὶ Σωματολ. Ε'. ΣΤ'.	»	8.—
Κ. ΚΑΖΑΝΤΖΗ Κατήχησις καὶ Λειτουργική	»	6.50
ΜΑΓΚΡΙΩΤΟΥ Ι. Φυσικὴ Πειραματικὴ Ε'. ΣΤ'.	»	8.—
» » Ίστορία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας Ε'. τάξ.	»	8.—
» » » Νέας Ἑλλάδας ΣΤ'.	»	8.—
ΣΑΡΡΗ Ι. Γεωγραφία Ε', ΣΤ'. τάξεως	»	25.—